

Statsforvalteren i Oslo og Viken

Tilråding om vern i Østmarka

Forslag om Østmarka nasjonalpark og Østmarka friluftslivsområde

Forord

Statsforvalteren i Oslo og Viken oversender herved et forslag til opprettelse av en nasjonalpark etter naturmangfoldloven og et friluftslivsområde etter markaloven i Østmarka, med forslag til vernegrenser og verneforskrifter.

Områdene bør hete Østmarka nasjonalpark og Østmarka friluftslivsområde.

I supplerende tildelingsbrev av 22. juni 2022 gav Klima- og miljødepartementet i oppdrag til Miljødirektoratet å sende på høring et forslag til vern i tråd med Statsforvalterens anbefaling fra desember 2021, samt to alternativer til dette. Høringsforslagene ble lagt ut 15. oktober 2022 og med frist for innspill den 15. januar 2023. Det er mottatt totalt 110 skriftlige uttalelser.

Dette oversendelsesdokumentet oppsummerer det faglige grunnlaget for verneprosessen.

Innkommne høringsinnspill, vernekart, kart som viser endringer etter høring, temakart og utkast til forskrifter for begge verneformene ligger vedlagt. Det er også lenket til de eksterne fagrapportene som ble utarbeidet under verneprosessen.

Innkommne uttalelser er kort oppsummert og de ulike merknadene er fordelt tematisk i kapittel 8. Vi viser til de vedlagte høringsuttalelsene for å få et helhetlig inntrykk av ulike høringsinstansers merknader.

Statsforvalteren har i tematisk rekkefølge kommentert merknadene og foreslått endringer. En rekke merknader berører flere tema. Disse merknadene er kommentert der hvor vi mener at de tematisk hører hjemme. Endringer i Statsforvalterens forslag i forhold til høringen er sammenfattet i kapittel 5.

Både de skriftlige og muntlige innspillene som vi har fått, kunnskapsgrunnlaget i de ulike fagrapportene og våre egne vurderinger ligger til grunn når vi nå oversender vår tilråding om vern i Østmarka til Miljødirektoratet.

En nasjonalpark i Østmarka vil kunne bli den første i et lavereliggende skogområde på Østlandet. Området er også et av få større og sammenhengende verneområder i skog, og har som storområde viktig verdi for langsiktig ivaretagelse av arter og naturtyper som naturlig finnes her.

Drammen, 15.03.2023

Gunhild Dalaker Tuseth
avdelingsdirektør

Ellen Lien
seksjonssjef

Statsforvalteren i Oslo og Viken

Innhold

1.	Forslag.....	5
1.1.	Hjemmelsgrunnlag.....	5
1.1.1.	Nasjonalpark.....	5
1.1.2.	Friluftslivsområde	7
1.2.	Vurdering etter naturmangfoldloven kapittel II	8
1.3.	Verneverdier.....	9
1.3.1.	Skog.....	10
1.3.2.	Myr	12
1.3.3.	Dyreliv.....	12
1.3.4.	Trua og sjeldne arter	13
1.3.5.	Kulturhistoriske verneverdier.....	13
1.4.	Brukerinteresser.....	14
2.	Saksbehandling.....	17
2.1.	Bakgrunn	17
2.2.	Saksgang, organisering og medvirkning	17
2.3.	Høringsalternativer	19
3.	Eksisterende vern, planstatus og andre offentlige reguleringer	20
4.	Konsekvenser av foreslått vern	21
5.	Viktige endringer i verneplanprosessen.....	24
5.1.	Verneformer.....	24
5.2.	Avgrensing.....	24
5.3.	Forskrifter	26
5.3.1	Forskrift for nasjonalpark	26
5.3.2.	Forskrift for friluftslivsområde	28
6.	Forvaltning, økonomiske og administrative konsekvenser	30
7.	Høring av verneforslaget.....	32
8.	Merknader til verneforslaget	32
8.1.	Generelle merknader	32
8.2.	Saksbehandling og prosess.....	39
8.3.	Verneformer og -alternativer.....	42
8.4.	Vernegrenser.....	45
8.5.	Generelle merknader til forskriftene	52

8.6.	Verneformål	54
8.7.	Virksomhet og tiltak	57
8.7.1.	Veier	57
8.7.2.	Tilrettelegging	58
8.7.3.	Universell utforming og andre former for tilrettelegging.....	63
8.7.4.	Kraftledninger	64
8.7.5.	Vassdragsanlegg, andre anlegg og innretninger	66
8.7.6.	Hytter og andre bygninger.....	68
8.7.7.	Båter.....	72
8.8.	Vegetasjon	73
8.8.1.	Bålbrenning, plukking av bær, matsopp og vanlige planter.....	73
8.8.2.	Rydding av utsiktspunkt	74
8.8.3.	Beiting.....	75
8.8.4.	Skjøtsel og restaurering	75
8.9.	Ferdse og aktivitet	78
8.9.1.	Større arrangementer og organisert ferdsel.....	81
8.9.2.	Sykling og el-sykling	86
8.9.3.	Orienteringsaktivitet	91
8.9.3.	Bruk av hest	94
8.9.4.	Telting	94
8.9.5.	Redningsøvelser	95
8.10.	Motorferdsel	96
8.11.	Lavtflygning	101
8.12.	Bruk av drone og andre motoriserte innretninger	102
8.13.	Jakt og fiske, samt forvaltning av vilt og fisk	103
8.14.	Kulturminner og kulturmiljøer	104
8.15.	Skogbruksinteresser	107
8.16.	Fremtidig forvaltning.....	110
8.17.	Erstatning.....	114
9.	Oppsummering.....	114
10.	Vedlegg	116

1. Forslag

Statsforvalteren i Oslo og Viken legger med dette frem forslag om vern av deler av Østmarka.

Vi tilrår:

- Opprettelse av Østmarka nasjonalpark på ca. 53,9 km², med hjemmel i naturmangfoldloven § 35
- Opprettelse av Østmarka friluftslivsområde på ca. 19,1 km², med hjemmel i markaloven § 11

Forslaget innebærer at dagens Østmarka naturreservat på ca. 18 km², omgjøres og inkluderes i nasjonalparken.

Spinneren friluftslivsområde er på ca. 3,5 km² og den østlige delen (ca. 2,5 km²) foreslås inkludert i nasjonalparken.

Den resterende vestlige delen av Spinneren (på ca. 1 km²) foreslås inkludert i et nytt friluftslivsområde, som også omfatter eksisterende Hauktjern friluftslivsområde på ca. 3,7 km².

Forslaget utgjør et nytt vernet areal på totalt ca. 47,8 km².

Vi foreslår én forskrift for nasjonalparken og én forskrift for friluftslivsområdet.

Dagens Østmarka naturreservat er avsatt som en egen sone i nasjonalparken (sone A). Innenfor denne sonen foreslår vi å videreføre dagens restriksjonsnivå, med strengere bestemmelser enn for øvrige deler av foreslått nasjonalpark.

Tilrådingen bygger på Statsforvalterens alternativ 1 i høringsforslaget, men med flere grensejusteringer og endringer i forskriftene.

1.1. Hjemmelsgrunnlag

1.1.1. Nasjonalpark

Nasjonalpark kan opprettes med hjemmel i naturmangfoldloven § 34, jf. § 35 og § 62.

Naturmangfoldloven § 35 første ledd angir tre vilkår for at et område kan vernes som nasjonalpark.

Størrelsen

Det første vilkåret knytter seg til størrelsen på området. Vernekategorien skal brukes til å verne større sammenhengende økosystemer. Det er vanskelig å tallfeste et arealmessig minstekrav.

Ormtjernparken nasjonalpark i Oppland var, før utvidelsen, den minste nasjonalparken på 9 km². Ifølge forarbeidene i Odelstingsproposisjonen (Ot. Prp. nr. 52 (2008-2009) s.409) skal nasjonalparker ikke være mindre enn dette, og normalt bør de være betydelig større.

Kvalitet

Det andre vilkåret gjelder områdetets kvalitet. Det må dreie seg om et naturområde. Utgangspunktet er at innmark i friluftslovens forstand skal holdes utenfor grensene til en nasjonalpark, med mindre det gjelder små eller ekstensivt drevne arealer, for eksempel en setervoll jf. Norske offentlige utredelser ((NOU 2004:28) s. 322-23 og Ot.prp s. 210-11). Ferdelsveier og liknende spor av menneskelig aktivitet hindrer ikke at det fortsatt dreier seg om et naturområde. Videre forutsetter naturmangfoldloven § 35 annet ledd at naturområdet kan omfatte kulturminner, som også vil få vern når nasjonalparken opprettes.

Naturområdet må inneholde særegne eller representative økosystemer eller landskap. Med «særegne» siktes det til at området har karaktertrekk som skiller det fra andre områder, for eksempel et unikt eller særlig vakkert landskap. «Representative» er områder som er gode eksempler på en bestemt naturtype eller landskapstype.

Naturinngrep

Det tredje vilkåret er at området må være «uten tyngre naturinngrep». Om dette vilkåret er oppfylt, beror ifølge forarbeidene på en samlet vurdering av om området i sin helhet fremstår som i det vesentlige uberørt av tyngre tekniske inngrep. Vilkalet avløser naturvernlovens vilkår om at området må være «i det vesentlige urørt». Bakgrunnen var at det ble erkjent at mennesker har satt sine spor i store deler av naturen. Det nye vilkåret skulle derfor innebære en lemping av minimumsvilkårene for å opprette en nasjonalpark, men eventuelle inngrep må likevel vurderes i en helhetlig sammenheng.

Forarbeidene nevner eksempler på tyngre tekniske inngrep som vil ha betydning for vurderingen, blant annet offentlige veier og jernbanelinjer, landbruksveier, traktorveier og anleggsveier over 50 meter lengde, kraftledninger med spenning minst 33 kV, vannmagasiner, regulerte elver, kraftverk, kanaler og forbygninger. Begrepet i lovbestemmelsen er imidlertid ment å være mer skjønnsmessig enn oppregningen over. Det avgjørende er som nevnt hvorvidt området i sin helhet fremstår som i det vesentlige uberørt av tyngre tekniske inngrep.

Nasjonale miljømål og internasjonale forpliktelser

Stortingsmelding 14 (2015–2016) *Natur for livet* skal bidra til at vi når nasjonale og internasjonale mål for naturmangfold. De internasjonale målene er særlig de såkalte Aichi-målene under biomangfoldkonvensjonen. Aichi-målene gjenspeiles i de tre nasjonale målene for naturmangfold, som handler om å

- ha god tilstand i økosystemene
- ta vare på truet natur
- bevare et utvalg av naturområder som viser variasjonsbredden i norsk natur

Stortingsmelding 14 trekker blant annet frem at det i de store, lavtliggende skogområdene på Østlandet er mangel på skogvern, og i behandlingen ble det satt et mål om 10 % skogvern i Norge. I dag er det vernet i overkant av 5 %. Det står videre at det derfor vil være viktig å etablere nye naturreservater, også større verneområder, og at det vil være nødvendig å verne skog som på sikt kan utvikle viktige naturkvaliteter. Vern av større skogområder er et viktig tiltak, blant annet for å ivareta de artene som Artsdatabanken har vurdert til å være truede. I dag regnes 2 398 arter som truet i Norge. Dette utgjør 12 prosent av de cirka 23 000 artene som er vurdert. Norsk rødliste for arter fra 2021 viser at om lag halvparten av de truede artene lever i skog, og av disse er de aller fleste knyttet til eldre skog og skog som er lite påvirket av hogst.

Vernet bidrar til å nå de tre nasjonale miljømålene for naturmangfold: mål 1.1 Økosystemene skal ha god tilstand og levere økosystemtjenester, 1.2 Ingen arter og naturtyper skal utryddes, utviklingen til truede og nær truede arter og naturtyper skal bedres og 1.3. Et representativt utvalg av norsk natur skal tas vare på for kommende generasjoner.

Norsk Institutt for Naturforskning (NINA) mener at vern av utredningsområdet vil gi et betydelig bidrag til skogvernets dekning av skog i lavlandet i Sørøst-Norge og skog på middels og høy bonitet. Det vil utgjøre et av få større, sammenhengende verneområder med skog. Bidraget til den økologiske sammenhengen mellom verneområder i Sørøst-Norge vil likevel være marginal på grunn av avstand til øvrige større verneområder.

Vi viser også til FNs bærekraftsmål 15, spesielt de delmålene som omhandler

- beskyttelse, gjenoppretting og bærekraftig bruk av økosystemene
- å redusere ødeleggelsen av habitater
- å stanse tap av biologisk mangfold

1.1.2. Friluftslivsområde

Markaloven § 11 gir hjemmel for å verne spesielle områder som på grunn av naturopplevelsesverdien har særskilte kvaliteter for friluftslivet. Områdets naturopplevelsesverdi, herunder faktisk bruk og tilgjengelighet, vil danne grunnlaget for om et område skal vernes som friluftslivsområde. Forarbeidene til markaloven angir hvilke momenter som skal tillegges vekt i vurderingen;

- For det første skal det legges vekt på områdets preg av å være urørt og naturlig. Videre må man vektlegge områdets særpreg. Det skal legges vekt på om området avviker fra omgivelsene og framstår som «spennende og trolsk». Av betydning vil være områdets preg av å være vilt, ved at det for eksempel er store sprang i topografien, ville juv og revner, markerte former i terrenget, markante trær med videre.
- Det skal også legges vekt på områdets variasjon, mangfold og kompleksitet, herunder vekslingen mellom skogrommenes størrelse og form. Det skal også legges vekt på vekslingen mellom bratt og flatt terreng, mellom trær og undervegetasjon, lune og forblåste steder, tett skog og utsiktspunkter, variasjon mellom sluttet gammelskog og naturlige åpne områder og variasjon i trærnes alder med videre.
- Det skal videre legges vekt på naturlige landskapsrom uten forstyrrende inngrep. Forekomsten av store og små landskapsrom av ulike slag må kartlegges, for eksempel naturlige åpninger i skogen, myrer, vann og vassdrag, og landskapsrom mellom åser og topper. Også menneskeskapte åpninger i skogen, som setervoller og plasser vil måtte vektlegges. Områdets forekomst av vann, bekker og myrer vil også ha betydning for vurderingen.
- Videre må det legges vekt på områdets stillhet og fravær av støy.

Summen av verdien av enkeltkriteriene må legges til grunn for vurderingen av områdets verneverdi etter markaloven § 11.

1.2. Vurdering etter naturmangfoldloven kapittel II

De miljørettslige prinsippene i naturmangfoldloven kap. II må vurderes i saksbehandlingen ved opprettelse av verneområder, jf. naturmangfoldloven § 7. Vedtak om områdevern er utøvelse av offentlig myndighet, og prinsippene i §§ 8-12 skal derfor legges til grunn som retningslinjer i verneplanprosessen.

Etter § 8 i naturmangfoldloven skal offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet, så langt det er rimelig, bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger.

Statsforvalteren gjennomgikk i 2018 det eksisterende kunnskapsgrunnlaget om natur- og miljøverdier som fantes på eiendommene til Oslo og Nordre Follo kommune. Dette var for å vurdere om områdene kunne egne seg for mulig vern som nasjonalpark og i henhold til oppdrag fra Miljødirektoratet. Vi la da til grunn datasettet «viktige naturtyper» som er hentet fra Miljødirektoratet sin kartkatalog og skogbrukssektorens miljøregistreringer i skog (MiS-registreringer). Det ble da også innhentet informasjon om artsobservasjoner i datasettet «Arter av nasjonal forvaltningsinteresse». For skogdata om skogalder, treslagssammensetning og bonitet, er både datagrunnlaget i skogbruksplaner, SatSkog (skogkart utarbeidet av NIBIO) i tillegg til arealressurskart benyttet.

Vurderingen i 2018 baserte seg på gjennomgang av eksisterende kunnskap. Under verneprosessen var det viktig å få en ny, ekstern vurdering. Norsk Institutt for Naturforskning (NINA) vant anbudet med å vurdere naturkvalitetene og verneverdiene i oppstartsområdet for verneprosessen. I tillegg til en vurdering av dagens biologiske verneverdier, fikk NINA i oppdrag å vurdere potensialet for skjøtsel og restaurering som kan øke verneverdiene. De skulle også vurdere områdets bidrag til skogvernets dekning av skog i lavlandet i Sørøst-Norge, og skog på middels og høy bonitet.

Både gjennom skriftlige innspill til oppstartsmeldingen og i møter med ulike organisasjoner er det informert om både vernekvaliteter i ulike områder og om områder som egner seg mindre for vern på grunn av mye bruk, inngrep eller manglende vernekvaliteter.

Vi har også befart de ulike delområdene i oppstartsområdet med særlig fokus på hvor grensene burde gå.

Områdene vurderes tilstrekkelig beskrevet og verdivurdert. Basert på dette kunnskapsgrunnlaget vurderer vi at områdene har naturverdier som kvalifiserer for vern som friluftslivsområde etter markaloven og som nasjonalpark etter naturmangfoldloven.

Foreslåtte verneforskrifter setter restriksjoner for bruk som vil kunne få særlig negative konsekvenser for verneverdier og verneformål. Vernebestemmelsene er til hinder for at det kan gjennomføres hogst og andre vesentlige inngrep. Dette vil gi områdene økt beskyttelse. Samtidig åpner forskriftene for videreføring av de aktivitetene som i dag utføres og som er viktig for friluftsliv, opplevelse og folkehelse. Slike aktiviteter er normalt tillatt i andre verneområder i marka og vil, ut fra dagens kunnskap, ha liten innvirkning på de naturfaglige verneverdiene knyttet til vegetasjonen og livsmiljøene.

Områdenes egnethet og bruk til friluftsliv, opplevelse og folkehelse er vektlagt under verneprosessen. Vi har vært opptatt av at denne bruken ikke skal hindres eller reduseres, men at vernet skal være positivt for denne bruken. Selv om områdene er offentlig eid og med en kommune som driver skånsomt skogbruk med lukkede hogster, er vern av områdene ansett som den beste måten for å beskytte og videreutvikle det tilhørende naturmangfoldet, og forventes samtidig å bidra til en positiv utvikling av artene og naturtypene, jf. naturmangfoldloven §§ 4 og 5. Dette fordi vernet på sikt vil gi en vesentlig annerledes skog med mer biomasse, død ved og naturskogspreget. En skog med variert alder, struktur, dimensjoner, samt stående og liggende død ved, skaper flere livsmiljøer for ulike artsgrupper, herunder trua og sjeldne arter.

Statsforvalteren mener det foreligger tilstrekkelig kunnskap om effekten verneforslagene vil ha for naturmangfoldet, og kravet om kunnskapsgrunnlaget i § 8 anses oppfylt. Føre-var-prinsippet i naturmangfoldloven § 9 tillegges derfor mindre vekt. Verneforskriftene skal i seg selv medvirke til at den samlede belastningen blir redusert. På denne måten vil verneiltaket ha en positiv virkning på økosystemene, jf. § 10. Siden vern etter Statsforvalterens vurdering ikke vil skade naturmangfoldet, kommer ikke naturmangfoldloven § 11 til anvendelse. Statsforvalteren kan på samme måte heller ikke se at naturmangfoldloven § 12 har relevans i forbindelse med verneplanen.

1.3. Verneverdier

De skarpe gradientene fra tørkeutsatte koller, bratte lisider med mulighet for mer næringsrike vannsig, til fuktige og våte søkk er karakteristisk for Østmarka. Forkastningene går i hovedsak i retning fra nord til sør. De største høydeforskjellene og variasjonene er i nordvest/vest, der det varierer fra dype daldrag med over hundre meters høydeforskjell til mer småkuperte partier. I midtre og sydøstlige deler er landskapet slakere og høydeforskjellene er relativt sett mindre, selv om det også her finnes noen dype og trange kløfter.

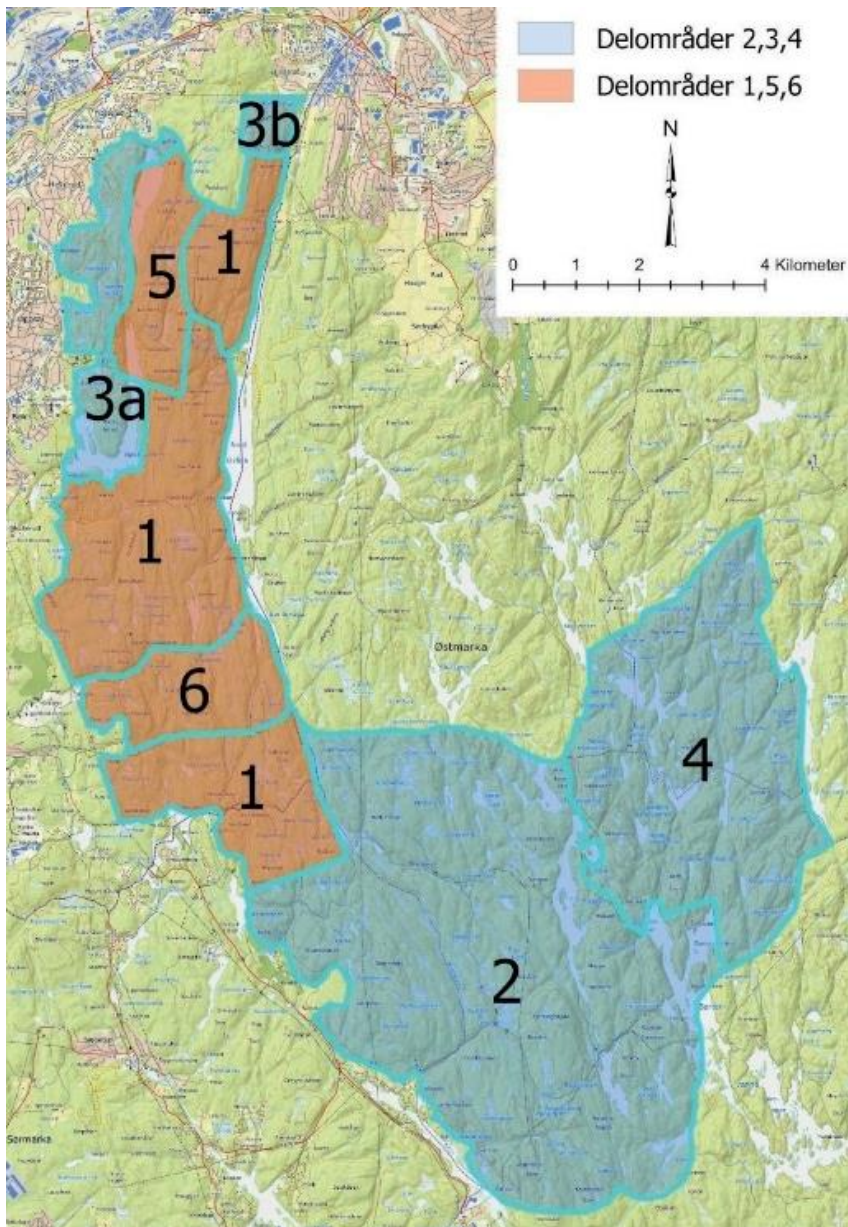
Det meste av berggrunnen består av grunnfjell av ulike gneiser, med lite næringsstoffer til plantene som vokser der. Næringsinnholdet varierer betydelig innenfor denne hovedgruppen grunnfjellsbergarter. Det kan også være næringsrik sigevannspåvirkning.

Store deler av Østmarka-regionen har bart fjell eller tynt løsmassedekke, særlig på kollene. Morenemateriale forekommer i hovedsak mellom Nøkle vann og Elvåga, ved Børtervannene og i daldraget Rausjøen-Mosjøen-Tonevannet, og spredt i området ved eksisterende naturreservat.

Den underliggende geologien, løsmassedekket og topografien påvirker markas produksjonsevne og vegetasjonen. De mest produktive arealene i utredningsområdet ligger under marin grense eller på morene, mens kollene med bart fjell eller tynt løsmassedekke gjennomgående har lav produktivitet. Områdene med høy bonitet innebærer ikke bare raskere vekst av trær, men generelt høyere primærproduksjon og ofte større artsmangfold av planter. Høyere primærproduksjon gir også bedre muligheter for planteetere, fra hjortedyr og smågnagere til ulike arter av virvelløse dyr.

Treslagssammensetningen er dominert av furu på kollene og gran i daldrag og lavereliggende områder. Lauvreinnslaget er generelt lite, men forekomsten av osp er relativt høy. Furu er særlig dominerende i vest. I de sydøstlige delene og særlig i eksisterende naturreservat er det et vesentlig høyere innslag av gran. I mindre kløfter og søkk er det gjerne rikere myr- og sumpskog. I det slakere landskapet er det større myrer og vann, som i midtre del av området.

Beskrivelsen av naturverdier er i hovedsak hentet fra Norsk institutt for naturforskning sin rapport, som ble utarbeidet i forbindelse med verneplanprosessen. For mer utfyllende informasjon om naturverdiene henvises det til denne. Rapporten er bygd opp med utgangspunkt i det opprinnelige utredningsområdet, delt inn i flere delområder jf. kartet under.

Figur 1. Kart hentet fra NINAs fagrapport med inndeling av utredningsområdet i delområder.

1.3.1. Skog

Østmarka nordvest (delområde 1 inkl. 5 og 6) – kopiert fra NINA rapporten

Arealet er på størrelse med de større barskogsreservatene, og inkluderer de mest næringsrike delene av Østmarka. Mye av arealet er tydelig påvirket av nyere tids flatehogst, men det synes knapt å ha vært noen flatehogst iallfall i siste tiårsperiode. Det er en relativt høy andel gammelskog til å være i Osloomarka, til dels svært grovdimensjonert i områdene med høyest bonitet og rask vekst. Generelt i gammelskogen er det spor etter tidligere tiders plukkhogst, og mengde dødved varierer. Jevnt over er det relativt sparsomt med dødved i området, men stedvis er det mye, der gammelskogen er i ferd med å nå oppløsningsfase, og det har falt over ende en del stokker. Fortsatt er læger med lav og dels midlere nedbrytningsfase dominerende og med indikasjoner på lav kontinuitet i dødved, når man observerer artsutvalget. Det er godt potensial for økende gammelskogs kvaliteter over tid, særlig med tanke på flere arter og antatt høyere grad av lokal kontinuitet på naboeiendommen Losby Bruk i øst, som kan fungere som spredningskilde. Deler av området har rike og høyproduktive naturtyper og med innslag av både

kalkskog og edellauvskog. Mye av dette arealet inngår i de to områdene Hauktjern og Spinneren, som er vernet etter markaloven som friluftslivsområder, men det er også et rikområde omkring Bremsrud nær sørøstsiden av Nøkle vann samt andre, mindre arealer. Antall og tetthet av naturtypelokaliteter er stor i disse rikeste delene. Funnet av den truede arten fiolkorallsopp (EN) vurderes å være spesielt verdifullt. Det er også klart potensial for å finne flere interessante arter. Arealmessig dominerer likevel trivielle og fattige skogtyper. I sum kan sies at arealets høye verdi som storområde og delarealer med rike naturtyper og mange truede/nær truede arter til dels oppveier skogbruksinngrep og at trivielle og fattige skogtyper dominerer arealmessig. Begge de to friluftslivsområdene er tidligere kategorisert til områder med biologisk regional verdi, noe som også er stadfestet ved denne undersøkelsen. Verdimessig vurderes arealet som et 2-stjerners område (**) i hht. Miljødirektoratets metodikk for skogvernregistreringer, med regional verneverdi. Med den skjøtsel som allerede i lang tid har vært drevet av Bymiljøetaten, både mht. ungskogstynning og myrrestaurering, er imidlertid restaureringsprosessen godt i gang, og det er realistisk at området vil få økt naturverdi som gammel naturskog i framtida.

Østmarka sørøst (delområde 2) – kopiert fra NINA rapporten

Det undersøkte arealet er som for Østmarka NV på størrelse med de større barskogsreservatene i Norge og er karakterisert av fattige vegetasjonstyper. Store deler av arealet er tydelig påvirket av nyere tids flatehogst, men det synes knapt å ha vært noen avvirkning iallfall i siste tiårsperiode. Det er en lav andel gammelskog sammenlignet med mange andre områder i Oslomarka (jf. Miljødirektoratet, Naturbase, aldersklasser i skog). Arealer med naturskogspreg er små og finnes flekkvis (dødvedmengde *, boks 2.1). Det er også der det finnes dødved av større dimensjoner av høyere nedbrytningsgrad. Lokalt finnes det gammelskog som er i ferd med å nå oppløsningsfase, og med større antall stokker som har falt over ende. Fortsatt er imidlertid læger med lav og dels midlere nedbrytningsfase dominerende. Flere av disse mindre områdene er registrert som naturtypelokaliteter. En viktig faktor er at det er kort spredningsavstand for kontinuitetsarter fra det store gammelskogsområdet i Østmarka naturreservat og også viktige nøkkelbiotoper på naboeiendommen Losby, blant annet Blåsyna like nord for grensa. Det er dermed stort potensial for økende gammelskogs kvaliteter over tid, om forringede habitater blir restaurert. Et annet område med kort spredningsavstand til delområdet er Gaupsteinmarka naturreservat, som ligger en snau mil mot sør. Det er et område med mye gammelskog og mange truede / nær truede arter. Enkelte spredte partier av området består av rike og høyproduktive naturtyper, men i motsetning til Østmarka NV med mange truede / nær truede, kravfulle jordboende arter, er det i Østmarka SØ ikke funnet noen slike. Ut fra forskjell i arealandel av rike typer er nok dette delvis et reelt bilde, men det er heller ikke mange som har samlet storsopp i dette delområdet. Verdimessig vurderes arealet som et 1-stjerners område (*), i hht. Miljødirektoratets metodikk for skogvernregistreringer. Det interessante med dette delområdet i nasjonalparksammenheng er at det binder sammen et biologisk verdifullt område mot nordvest og Østmarka naturreservat i nordøst. Til tross for hard hogstpåvirkning gjennom hundre år har området som nevnt et svært godt restaureringspotensial som følge av korte spredningsavstander fra reservatet og Losbyskogene. Spredning herfra kan være årsak til det artsmangfoldet av dødvedarter som finnes på de små gammelskogsarealene som er tilbake i dag, men det kan også være reliktføremønstre. Generelt for rester av gammelskog kan det ha vært en lang epoke med mindre eller svært lite dødved som følge av at denne er tatt ut i tråd med tidligere tiders skoghygiene. En restaurering er dermed svært ønsket. En annen viktig kvalitet i delområde Østmarka SØ er det høye antallet store og i stor grad intakte myrer. I så henseende er det dette delområdet som skårer høyest.

Østmarka naturreservat (delområde 4) – kopiert fra NINA rapporten

Østmarka naturreservatet er på knapt 18 km² og ligger i Enebakk, Lørenskog og Rælingen kommuner. Området ble fredet som naturreservat første gang 21.12.1990 og utvidet ved kgl. Res. 13.12.2002. Formålet med fredningen er å bevare et større, relativt uberørt og variert barskogområde med tilhørende plante- og dyreliv, som er typisk for denne delen av Oslomarka, og som har særskilt

vitenskapelig og pedagogisk betydning. I de sørøstre deler av Østmarka ble Rausjømarka skogreservat opprettet i 1976. Det var en administrativ fredning, ved formannskapsvedtak i Oslo kommune. Skogreservatet lå på Enebakk kommunes grunn, men Oslo skogvesen hadde overtatt driften av de 34 000 mål store Rausjøskogene i januar 1965, da Oslo kommune kjøpte eiendommen av And. H. Kiær & Co. Her fins et stort spenn mellom fattige og rike fastmarkstyper av skog. Arealet nord for Krokstjern, Midtre Kytetjern og Tonekollen er næringsfattig og dominert av bærlyngbarblandingsskog og blåbærgranskog, mens det sørøst for dette er mye lågurtgranskog. I sistnevnte vokser også mer krevende arter som blåveis, myske og vårerteknapp samt bl.a. skogsvingel og kranskonvall. I disse områdene er det også lokalt forekomster av edellauvtrær; lind, hassel og spisslønn. Dette rikområdet fortsetter også et stykke utenfor reservatet, i tilstøtende deler av Østmarka NØ. Som i de andre delområdene er det partier med rik sumpskog, inkludert myrkanter. De større myrene er fattige. Naturen i reservatet, og tidligere bruk blant annet som setermark, er beskrevet i egen bok av Fjelstad (1994). Det er ellers verdt å merke at også deler av Østmarka naturreservat har vært gjenstand for betydelige flatehogstingrep bakover i tid. Her fungerer betydelige deler som restaureringsområder. Særlig det opprinnelige Rausjømarka naturreservat på drøye 5 km² er kjerneområde for spredning av arter.

1.3.2. Myr

De nordvestlige og sydøstlige delene er ganske ulike når det gjelder myr. Det gjelder både størrelse og økologisk tilstand. Det slakere landskapet i sydøst, med mindre relative høydeforskjeller, har gitt rom for store myrområder. De fleste av disse ser ikke ut til å ha vært grøftet. På Oslo-siden er det, etter en tolkning av Norgeskart, et skarpt skille i forekomst og størrelse nord og syd for Gullsmeden. Nord for dette området er det færre og mye mindre myrer. Det er nok på grunn av begrenset størrelse, at det har vært enklere å grøfte myrene, som så har grodd igjen, i dette området. Her er det dermed få myrområder av noe størrelse, de fleste av dem er mer eller mindre påvirket av grøfting, enten det skyldes skogproduksjon eller torvdrift. I sum har det vært omfattende grøftingsaktivitet innenfor utredningsområdet, men det er også mye intakt myrareal, særlig da med de store fattigmyrer i delområde 2 Østmarka sørøst. Samtidig er det observert rikmyrselementer. Noen få små rikere myrer er intakte, mens det antas å være potensial for vellykket restaurering på flere tidligere registrerte rikmyrer. Det samme gjelder et stort antall fattigmyrer.

Flere av myrtypene som forekommer i Østmarka er rødlistede naturtyper. For mer informasjon, se NINA rapport, Naturbase og Norsk Rødliste for Naturtyper.

1.3.3. Dyreliv

Østmarka har en typisk fauna for lavlandet på Østlandet, men har i tillegg egnede habitater for de store rovdyrene med høye tettheter av de viktigste byttedyrene og god tilgang på store, skogkledte og ulendte områder. Området utgjør et intakt økosystem med arealkrevende skogsarter og med naturlig dynamikk mellom arter på ulike nivå i næringskjeden. Det har vært fast tilhold av ulv i området siden 2012 og med i alt seks ynglinger per 2022. Gaupe har forekommet sporadisk gjennom mange år og ble i 2022 observert på viltkamera. Bever ble i 1975 satt ut i Østmarka av mangeårig naturfotograf og formidler Sverre M. Fjelstad, og forekommer nå over hele Østmarka. Toppredatorer som ulv og gaupe, samt bever er blant de artene som mest påvirker økosystemene. Verken bjørn eller villsvinn kjenner vi ikke til at skal ha blitt observert i Østmarka i nyere tid.

Rådyr synes å være tallrike, og særlig i delene av utredningsområdet nærmest kulturlandskapet. I tillegg til elg, er det gjort en observasjon av hjort. Det er forventet at antall hjort vil øke i tetthet i årene som kommer. Av de mindre predatorer er særlig rev og grevling tallrike, men det ble også registrert mår på

kamerafellene. Vi har ikke gode tall på de mindre mårdyra. Hele nasjonalparken med tilgrensende vern vil være viktige leveområder for de fleste nevnte pattedyrene.

Østmarka er levested for mange barskogsfugler, deriblant arter som er mindre vanlige i skoglandskap med mer intensivt skogbruk. Jerpe ser ut til å ha en forholdsvis sterk populasjon. Orrfugl og storfugl finnes også. Tretåspett er en karakterart i Østmarka naturreservat. Grønnspekk, dvergspett og gråspett er alle i stor grad avhengig av lauvtrær, mens vendehals foretrekker åpen skog og beitemark, men alle disse forekommer likevel sparsomt som hekkefugler i Østmarka. Spurvehauk, hønehauk (NT), musvåk, vandrefalk og vepsevåk (NT) hekker alle i området. Fiskeørn (NT) hekker i noe varierende antall. Av uglene er spurveugle og perleugle normale hekkefugler, mens kattugle er fåtallig. Hubro hekker ikke lenger i området, og lappugle og slagugle har bare blitt sporadisk observert. Noen småfuglearter som er vanlige i Østmarka, er knyttet til livsmiljø typiske for naturskog, deriblant granmeis, løvmeis, spettmeis, stjertmeis, svartmeis, toppmeis og trekryper. Av øvrige fuglearter kan nevnes nattravn som forekommer i glissen furuskog i Østmarka, og storlom som kan observeres i en del vann og hekker trolig i området.

1.3.4. Trua og sjeldne arter

De registrerte rødlisteartene i Østmarka representerer et bredt biologisk mangfold ved at de er fordelt på mange organismegrupper. De gjenspeiler også variasjonen av habitater og elementer som området huser. Det er flere delområder med registreringer av både insekter, karplanter, moser, lav og sopp som er trua og sjeldne. Disse er knyttet til blant annet våtmark og fuktskog, gammel skog med innslag av både stående og liggende død ved av ulike nedbrytningsstadier, og/eller løv/blandingskog med innslag av osp og gamle løvtrær. Særlig eksisterende Østmarka naturreservat og andre mindre kjerneområder, både innenfor og utenfor verneforslaget, fungerer som spredningskilder. Nordøst i Østmarka ligger også eksisterende Ramstadslottet naturreservat, med potensiale for spredning av gammelskogsarter.

1.3.5. Kulturhistoriske verneverdier

Både verneformene friluftslivsområde og nasjonalpark er egnet til å gi kulturminner og -landskap en økt oppmerksomhet og beskyttelse. Selv om utredningsområdet har en god del kulturminneobjekter, anser Statsforvalteren at det er nærliggende å knytte den delen av verneformålet som går på kulturminner, mest til den historiske bruken. Her trekkes spesielt frem transporten av tømmer på vannveier og eldre tømmerfløtingsmagasin som Svartoren, Tonevann, Mosjøen og Rausjøen. I tillegg er det både kulturhistorisk og biologisk viktig å ivareta landskapet på små plasser som Dølerud, Skjelbreia, Bysetra ved Bysetermåsan og Bøvelstad. Også krigshistorien er viktig i Østmarka og her nevnes spesielt flyktningeruta og motstandsbevegelsen sine steder som for eksempel Milorghula, samt ulike krigsminner.

Eksempler på kulturminner som kan være relevant ift. verneformålene for nasjonalpark og friluftslivsområde:

1. Sarabråten. Kulturmiljø med ruiner etter hovedhus, kuskeboligen og uthus.
2. Veganlegg. Ciudriobakken. Oppmurt sti som følger den smale ryggen på vestsiden av Kruggmyr.
3. Plankeveien. Plankeveien gikk fra Enebakk forbi bygdeborgen på Slottsåsen tilhørende Ekeberg, opp Børterdalen og ut på Børtervann, gjennom Rausjøgrenda opp til Mosjøen, nordvestover til Skjelbreia og Eriksvann, ut på Sør-Elvåga, videre nordover til sydenden av Nord-Elvåga og så vestover opp langs bekken til nordenden av Langvann. Videre over Kruggmyr og ned til Ødegården og ut på Nøklevann og ned til Østensjøvannet og byen.
4. Milorghula ved Smalvann. I en blokkrik og storsteina ur litt øst for Smalvann hadde Milorgområde 13130 ett av sine våpenlagre. Oppunder taket i hulen på en smal hylle var det plass til en del utstyr. Hula er mer enn tre meter dyp og har flere innganger. Her ble det

oppbevart maskinpistoler, ammunisjon, sprengstoff og hjemmelagde håndgranater. Hula ble aldri funnet av tyskerne under krigen.

5. Husmannsplass. Dølerud ved Dølerudåsen. Plassen ble solgt fra Store Li til Øvre Gjersrud i 1910, og ble i 1971 kjøpt av Oslo kommune. Fra 2015 er den disponert av Den Norske Turistforening Oslo og omegn. Lokalteten omfatter våningshus og fire ruiner, røyser, steingjerder og åpent kulturlandskap.
6. Gravminne? Reist stein. Steinen har vært veltet og brukket i to. De to delene er diskret sementert sammen og hele steinen likeledes diskret sementert fast til fjellet.
7. Husmannsplass. Skjelbreia. Skjelbreia var en husmannsplass under Rausjøbruket. Bolighus fra tredje-kvartal av 1700- tallet.
8. Fløtningsanlegg. Svartoren.
9. Fløtningsanlegg. Mosjøen.
10. Fløtningsanlegg. Rausjø.
11. Opprinnelig seter, deretter husmannsplass. Bysetra.
12. Branntårnet på Kjerringhøgda.
13. Husmannsplass. Bøvelstad.
14. Flyktingeruta. Flyktingeruta er en vandrerute som er basert på rutene som flyktingelosene benyttet da de førte folk til sikkerhet i Sverige under krigen 1940-45. Flyktingeruta ble innviet 9. juni 1995 i forbindelse med 50-årsjubileet for frigjøringen.

Østmarka har mange spor etter gammel bosetting og setring, hvorav noen fortsatt har bygninger som er vedlikeholdt og i bruk til ulike formål. Innenfor nasjonalparken og friluftslivsområdet kan nevnes Bysetra, Skjelbreia, Dølerud og Bøvelstad som fortsatt er forholdsvis intakte husmannsplasser med bygninger.

Ved noen av de tidligere plassene er det også rester av kulturlandskap, med stor biologisk verdi, bestående av naturbeitemark, slåttemark eller hagemark skapt gjennom langvarig hevd. På enkelte plasser inngår store, gamle edellauvtrær. Det gjelder ikke minst på Sarabråten. Opprettholdelse av slike verdier er avhengig av skjøtsel.

På noen av plassene som for eksempel Dølerud, Sarabråten og Bøvelstad gjennomføres det skjøtsel i dag. Det samme gjelder også for flere gamle plasser utenfor verneforslaget, som på Vangen, Øvresaga og andre husmannsplasser i Rausjøgrenda, hvor det også er naturbeitemarker og slåttemark.

Endelig forvaltningsplan vil ha en nærmere beskrivelse av kulturlandskapsverdiene og det biologiske mangfoldet på de ulike plassene, særlig der det er aktuelt med skjøtsel. Rent funksjonelt er også lokaliteter som teknisk sett ikke er inkludert i vernet areal, en del av den økologiske sammenhengen for disse landskapene.

1.4. Brukerinteresser

Brukerinteressene presenteres kort og overordnet i dette kapittelet.

For tematisk gjennomgang av ulike interesser og Statsforvalterens vurdering, vises det til kap. 8.

Med sin beliggenhet tett på byen, er Østmarka et svært populært naturområde for befolkningen i Osloområdet. Området besøkes også hyppig av folk som bor andre steder i Viken. NINA estimerte at det gjennomføres om lag 1,2 millioner besøk i utredningsområdet i løpet av et år. Parkeringsplasser og T-banestasjoner rundt marka, som ved Ulsrud, Rustadsaga, Skullerud, Grønmo og Bysetermåsan, fungerer som de viktigste innfartsårene. Det er desidert størst bruksintensitet i de nordvestlige delene

og ved innfallsportene Ulsrud, Rustadsaga og Grønmo. Mellom disse tre er det igjen mer enn 50 mindre innfallspor. Fra disse starter et stort nett av veier, turstier og når forholdene ligger til rette for det, preparerte skiløyper. Bruken avtar generelt sørover og østover, men bruksintensiteten ved innfallsportene vedvarer noen kilometer innover. Dette betyr at folk går forholdsvis lang tur og at innfallsportene har ganske stor betydning for bruken langt inn i Marka. Hovedferdselen er knyttet til infrastruktur som veger og merka stier. Veksten i nye aktiviteter kan ha ført til at stadig flere beveger seg også utenfor tilrettelagte ferdselsårer.

Samlet er aktiviteten i Østmarka betydelig, og det er en rekke ulike aktiviteter som praktiseres gjennom ulike former for friluftsliv, trening og idrett.

Det er et utstrakt løypenett som kjøres opp av både Oslo kommune og Skiforeningen. Dette brukes både til rekreasjon, trening og skirenn.

Gjennom de seinere årene har marka blitt en stadig mer populær arena for sykling, både på veier og stier. Innkomne høringsuttalelser tyder på at flere og flere bruker el-sykkel. Det er etablert en egen 12 kilometer lang terrengsykkelløype, Pioneren. Denne blir etter Statsforvalterens forslag til justering av grenser, liggende like vest for friluftslivsområdet.

Også idrettsbevegelsen bruker områdene i marka. Det gjennomføres treninger i flere idretter både for barn og voksne. Ulike orienteringslag bruker området til trening og konkurranser, og har utarbeidet egne orienteringskart i store deler av området. Det arrangeres også andre typer idrettskonkurranser, for eksempel Terrengsykkelrittet, Østmarka buldremaraton, turrennet Østmarkrunden og Østmarka Trail Challenge.

Østmarka er også et yndet sted for buldring, klatring på store steiner og i lave klippevegger. Særlig kjent er nok områdene ved Hauktjern og Hellerud. Vannene gir fine muligheter for å gå på skøyter og padle.

Det finnes mange badeplasser og gode fiskevann. Ifølge Oslomarkas Fiskeadministrasjon (OFA) tilsier tilbakemeldinger og fangstrapporteringer at aktiviteten av fiske i Østmarka er svært høy. OFA setter ut fisk (ørret og noe røye) og gjennomfører habitatforbedrende tiltak i gytebekkene til ørret.

I Oslo kommune foregår det ikke småviltjakt. Uttak av hjortevilt gjøres av egne ansatte for å regulere bestanden. På Oslo kommune sine eiendommer i Enebakk kommune selges det jaktkort for rådyr- og småviltjakt. I Nordre Follo kommuneskoger er det også utleie av jakt.

Det er et eldre og godt etablert sledehundmiljø i Østmarka knyttet til Skjelbreia. Her kjøres det også opp en egen løype.

Ulike turgrupper bruker området til både rekreasjon og informasjon om natur- og kulturverdier. Det gjennomføres også enkelte arrangementer spesielt ved Sarabråten.

En svært stor andel av de besøkende bruker området til alminnelig og uorganisert friluftsliv. Eksempler kan være bruk av hengekøyer, bålbrenning, turer til utsiktspunkter m.m.

Serveringssteder og DNT-hytter

Skjelbreia er det eneste serveringsstedet som geografisk ligger innenfor nasjonalparkforslaget, og er normalt åpen på søndager. Det er også flere serveringssteder av varierende størrelse i umiddelbar nærhet av verneforslaget. Det gjelder Østmarkskapellet ved Grønmo, hvor det er sportsgudstjeneste og kafe med enkel servering på søndager, og ellers et stort antall besøk og overnattingstilbud til skoleklasser, barnehager, kurs, kor og foreninger. Ved Siggerud ligger Sandbakken sportsstue.

Sandbakken har åpen kafe fredag, lørdag og søndag. I noe lenger avstand fra verneforslaget i vest ligger Rustadsaga ved Nøklevann og Skullerudstua ved Skullerud. Ved Mosjøen, i midtre deler av området, ligger Vangen skistue og leirskole, hvor det er åpen kafeteria alle dager i uken. Vangen er grenset ut av vernet. På vestsiden av Nord-Elvågå ligger Mariholtet sportsstue, noe øst for verneforslaget. DNT har de tre selvbetjeningshyttene Dølerud, Bøvelstad og Øvresaga. Kun Bøvelstad ligger i nasjonalparkforslaget, mens Dølerud ligger i friluftslivsområdet. Øvresaga ligger i Rausjøgrenda, men er grenset ut av vernet.

Hytter og andre bygninger

Det er spesielt i de sørlige områdene i Rausjømarka at det ligger en god del hytter og øvrig bebyggelse. Totalt antall hytter er rundt 90, men en del av disse ligger utenfor verneforslaget ved at veien til Rausjøgrenda og bebyggelsen her er grenset ut.

De fleste hyttene ligger rundt vannene Rausjø, Mosjøen og Tonevann, og noen ligger rundt Stuttjern. Hyttene er i hovedsak av enkel standard, men noen ved Rausjøen og Rausjøgrenda har innlagt strøm. Ferdseilen til og fra hyttene skjer i hovedsak på veiene, samt på og langs vannene.

I Rausjøgrenda, som er grenset ut, ligger gamle Rausjø skole og husmannsplassen Øvresaga, som i dag er en ubetjent DNT-hytte. Det er to bosetninger i Rausjøgrenda.

Det ligger også enkelte andre hytter og bygninger spredt innenfor verneforslaget. Disse eies av speidergrupper, Røde Kors og andre.

Demninger og regulerte vann

Ni dammer ligger innenfor verneforslagene. Mosjødammen, Rausjødammen, Svartordammen og Tonevanddammen ligger innenfor nasjonalparkforslaget, men demningsanleggene til Rausjøen og Svartoren er lagt utenfor vernegrensen. Dammene Langvann, Igletjern, Kroktjern, Lutvann og Nøklevann ligger innenfor foreslått friluftslivsområde. Ved Lutvann og Nøklevann anbefales det ikke noe nytt vern utover hva som allerede ligger i eksisterende Hauktjern friluftslivsområde.

Dammene ble etablert for fløtningsvirksomhet, men flere av dem er rehabilitert og modernisert. Mosjødammen og Rausjødammen ble rehabilitert med sikte på å bevare et «gammeldags» visuelt uttrykk.

I dag er Børtervann og Nord- og Sør-Elvågå drikkevannforsyningsdammer. I tillegg er Børtervanna tilknyttet kraftproduksjon. Disse ligger utenfor verneforslaget. Det ligger ingen dammer eller vannmagasin som er regulert til kraftproduksjon innenfor vernegrensene. Nøklevann har status som drikkevannsreserve, men er ellers uten regulering.

Kraftledninger

Flere kraftledninger finnes både i området foreslått som nasjonalpark og i friluftslivsområdet. Det grenser også flere linjer til verneforslaget. Elvia og Norgesnett AS har områdekonsesjon og distribusjonsnett i området.

Det strekker seg en 22 kV kraftledning i nordøstlig retning fra Bindingsvannet over Rausjøen og Børtervanna til Gjeddevann, sør for Østmarka naturreservat. Vest for Rausjøen går en avstikker fra den samme ledningen nordover mot Vangen og ender opp ved Skjelbreia.

I retningen nord til sør går to store kraftledninger parallelt fra Lørenskog, henholdsvis med spenning 300 kV og 420 kV, som eies og driftes av Statnett. Disse skiller vei rett øst for Sør-Elvågå hvor 300 kV-kraftledningen fortsetter sørover til Fjell (L0451 Røykås-Tegneby), mens 420 kV-kraftledningen (L0735

Frogner-Follo) går vestover og til Klemetsrud. Ved Nøklevann krysser en 11 kV kraftledning vannet for så å svinge nordover og ende opp ved Haukåsen.

Veier for motorisert ferdsel

På tilråningskartet er veier for motorisert ferdsel avmerket. Disse er i all hovedsak gruset. Veiene er stengt ved bom, med unntak av inn til parkeringsplassen på Bysetermåsan. I området finnes også traktorveier og andre mindre kjørespor. Veiene som ikke holdes åpne vinterstid, brukes som trasé for skiløyper. Dette gjelder også en god del eldre veilegemer, som ikke lenger brukes som vei.

2. Saksbehandling

2.1. Bakgrunn

Våren 2012 la organisasjonen Østmarkas Venner frem et forslag om at deler av Østmarka burde vernes som nasjonalpark. Daværende miljøvernminister Bård Vegard Solhjell mente at forslaget var et positivt initiativ og sendte den 19. desember 2012 brev til kommunene rundt Østmarka med spørsmål om oppstart av en verneprosess. Kommunene Oppegård og Ski (nå begge Nordre Follo) og Oslo ba regjeringen om å starte en verneprosess med mål om å etablere en nasjonalpark i deler av Østmarka. Vern som nasjonalpark ble også lansert i Stortinget gjennom Representantforslag 59 S (2015–2016), og vern i Østmarka ble inkludert i samarbeidsavtalen til regjeringen Solberg i de såkalte Jeløya- og Granavoldenplattformene. I 2018 besluttet daværende regjering at de ville utrede om de naturfaglige verdiene i Østmarka kvalifiserte til status som nasjonalpark. Både Statsforvalteren og Miljødirektoratet vurderte dette i 2018–2019, og den 14. november 2019 ble det offentliggjort at regjeringen ville starte prosessen med å etablere en nasjonalpark i Østmarka.

2.2. Saksgang, organisering og medvirkning

I supplerende tildelingsbrev av 14. november 2019 ga Klima- og miljødepartementet oppdrag til Miljødirektoratet om å utarbeide et verneplanforslag for opprettelse av en nasjonalpark. Statsforvalteren fikk sitt oppdrag fra Miljødirektoratet i brev av 19. februar 2020. Formell oppstart av verneprosessen ble kunngjort 9. oktober 2020 og frist for innspill satt til 15. desember 2020. Det kom inn 59 skriftlige innspill til oppstartsmeldingen. I desember 2021 oversendte Statsforvalteren sitt utkast til alternative verneforslag til Miljødirektoratet. Etter gjennomgang av utkastet, ba departementet i mai 2022 om at det skulle sendes på høring forslag om vern av nasjonalpark i Østmarka. Den 14. oktober sendte Statsforvalteren, i henhold til oppdraget, tre alternative forslag på høring med høringsfrist 15. januar 2023.

For arbeidet med nasjonalpark er det opprettet en ekstern referansegruppe med medlemmer fra de fem kommunene rundt Østmarka (Rælingen, Lørenskog, Oslo, Nordre Follo og Enebakk kommuner) samt kulturminnemyndighetene i Viken fylkeskommune og Oslo. Det er avholdt fem møter i referansegruppen.

Statsforvalteren har siden igangsettelsen av verneprosessen også hatt en rekke møter med lag og foreninger knyttet til særinteresser, idrett, friluftsliv og næring. I forbindelse med oppstartsmeldingen ble det arrangert to åpne, digitale møter gjennom møteplattformen Teams. Det samme ble gjort under høringen. Under høringen var vi også tilgjengelig for spørsmål og kommentarer to søndager i marka.

Oslo og Omland Friluftsråd arrangerte også et åpent høringsmøte på Skullerud, hvor en rekke organisasjoner var invitert. Under er en oversikt over avholdte møter i verneplanarbeidet:

Tabell 1. Møter under verneprosessen:

Enebakk kommune	04.02.2020
Østmarkas Venner	11.02.2020
Rælingen kommune	02.03.2020
Nordre Follo kommune	04.03.2020
Oslo kommune	05.03.2020
Viken Skog og Norskog	06.03.2020
Skiforeningen	08.03.2020
Byantikvaren i Oslo og Viken Fylkeskommune	10.06.2020
Oslo kommune	10.06.2020
Rausjømarka Vel	04.08.2020
Rausjømarka Vel	15.10.2020
DNT	04.11.2020
Idrettskretsene	17.11.2020
Oslo og Omland Friluftsråd	24.11.2020
Oslomarka Fiskeadministrasjon	25.11.2020
Oslomarka Trekkhundklubb	07.12.2020
Naturvernforbundet, WWF, Sabima m.fl.	07.12.2020
Bondelaget	11.12.2020
IF Frøy og Norges Sykkelforbund	06.01.2021
Referansegruppa for kommunene	12.02.2021
Markarådet	04.03.2021
Forum for Natur og Friluftsliv	13.04.2021
Referansegruppa for kommunene	28.06.2021
Østmarkas Venner	01.07.2021
Viken Skog	01.08.2021
DNT	19.08.2021
Skiforeningen	27.08.2021
Rausjømarka Vel	09.09.2021
Referansegruppa for kommunene	15.09.2021
Markarådet	20.09.2021
Bydelsutvalget Østensjø	27.09.2021
Oslo og Omland Friluftsråd	19.10.2021
Referansegruppa for kommunene	16.10.2021
Flere orienteringslag	28.10.2021
Skiforeningens Markakomite	03.11.2021
Sabima m.fl.	16.11.2021
NOTS	08.02.2022
UTFLUKT NOTS	16.06.2022
Oslo kommune	15.08.2022
Lørenskog kommune,	19.10.2022
Høringsmøte OOF	26.10.2022

Markarådet	01.11.2022
Østmarkas Venner	15.11.2022
Oslomarka trekkhundklubb	17.11.2022
Rælingen kommune	21.11.2022
DNT	21.11.2022
Nordre Follo kommune	23.11.2022
NOTS	24.11.2022
Alna Miljø- og byutviklingskomite	29.11.2022
Sentralt ungdomsråd i Oslo	06.12.2022
Markarådet	24.01.2023
Østmarkas venner	09.02.2023
Speiderne KFUK/KFUM	14.02.2023

Statsforvalteren har hatt flere befaringer hvor vernekvalliteter, bruk og inngrep og mulige grenser etter ulike verneformer er vurdert. Som kunnskapsgrunnlag for verneplanprosessen er det også utarbeidet følgende eksterne fagrapporter:

1. [Naturverdier](#) – utarbeidet av Norsk institutt for naturforskning (NINA)
2. [Bruk, brukerinteresser og inngrep](#) - utarbeidet av NINA
3. [Kulturminner og kulturmiljø](#) – utarbeidet av Byantikvaren i Oslo og Viken fylkeskommune
4. [Overordnet samfunnsøkonomisk vurdering](#) av å etablere nasjonalpark i deler av Østmarka – utarbeidet av Menon Economics

For å både kunne orientere om verneprosessen og å samle og dele relevant informasjon, er det opprettet en egen prosjektside på www.statsforvalteren.no/ostmarka.

2.3. Høringsalternativer

Statsforvalteren sendte tre alternative forslag på høring i tråd med føringer fra Klima- og miljødepartementet.

Alternativ 1, Statsforvalterens hovedforslag: Omfatter en tredelt nasjonalpark på ca. 54 km², bestående av ett stort område øst for den nord-sørgående kraftledningen L0451 Røykås-Tegneby og to mindre områder like vest for denne og nord for den andre eksisterende større kraftledningen L0735 Frogner-Follo. Vestlige deler av nasjonalparkforslaget omfatter deler av eksisterende Spinneren friluftslivsområde. Vest og nord for nasjonalparken foreslo vi et større friluftslivsområde på 19,3 km², som også inkluderer eksisterende Hauktjern friluftslivsområde. Dagens Østmarka naturreservat er avsatt som en egen sone med videreføring av dagens restiksjonsnivå med strengere bestemmelser enn for øvrige deler av foreslått nasjonalpark.

Alternativ 2: En mindre nasjonalpark øst for kraftledningen, i kombinasjon med naturreservat vest for kraftledningen og friluftslivsområde i vest.

Dette alternativet ville gjøre at området som eventuelt ble vernet som nasjonalpark ikke deles av kraftledningene, og det vil dermed også ha et redusert areal. For å ivareta de biologiske verdiene, vil arealet vest for kraftledningene, som i Statsforvalterens hovedforslag var foreslått som nasjonalpark, i dette alternativet vernes som naturreservat.

Videre hadde også dette alternativet et friluftslivsområde i vest slik som i Statsforvalterens sitt hovedforslag.

Alternativet vil dermed ha tre ulike vernede områder; en nasjonalpark, et naturreservat og et friluftslivsområde. Disse ville i praksis ligge inntil hverandre og ha et relativt likt restriksjonsnivå, men vernehjemmelen for nasjonalpark knyttet til inngrepsnivå ville ikke utfordres i samme grad som i Statsforvalterens hovedforslag, siden man ikke deler opp nasjonalparkområdet.

Alternativ 3: Dette alternativet består av en relativt stor utvidelse av eksisterende Østmarka naturreservat, slik at det arealet som i Statsforvalterens hovedforslag var nasjonalpark, i dette alternativet i stedet blir en utvidelse av naturreservatet. Siden det var ønskelig å ivareta vernebestemmelsene i det eksisterende naturreservatet, og samtidig ha verneregler som i liten grad endrer forutsetningene for alminnelig bruk i et nytt vern, så ville det nye naturreservatet i dette alternativet ha to soner med noe ulike bestemmelser.

3. Eksisterende vern, planstatus og andre offentlige reguleringer

Eksisterende verneområder

Østmarka naturreservat på 17,8 km² ligger nordøst i utredningsområdet for nasjonalparken. Hauktjern friluftslivsområde på 3,7 km² ligger i nordvest og litt sør for dette ligger Spinneren friluftslivsområde på 3,5 km². Naturreservatet ble utvidet i 2002, mens friluftslivsområdene er fra 2013.

Markaloven

Som følge av markalovens generelle forbud mot bygg- og anleggstiltak er det i dag ikke tillatt å anlegge veier eller oppføre nye bygninger, anlegg, innretninger og lignende. Markalovens generelle forbud mot bygg- og anleggstiltak omfatter ikke landbrukstiltak, etablering av stier og løyper, idrettsanlegg og offentlige infrastrukturenlegg som er i tråd med stadfestet kommuneplan og reguleringsplan. Kommunen kan gi tillatelse til slike tiltak, så lenge det er i tråd med markalovens formål. Markaloven regulerer ikke skogsdrift. I dag kan derfor planting, grøfting, hogst og andre tiltak med skogbruksformål, herunder anlegg av skogsbilveier, utføres i tråd med skogbruksloven med tilhørende forskrifter. Vedlikehold av eksisterende bygninger, anlegg og innretninger, utplassering av tur- og orienteringsposter og mindre inngrep som merking og rydding av stier og løyper, kan utføres uten tillatelse fra kommunen. Motorferdsel i utmark er regulert i «Lov om motorferdsel i utmark og vassdrag» (motorferdselloven). I Marka gjelder egne bestemmelser om motorferdsel i markaloven § 10. Bestemmelsene her samsvarer langt på vei med motorferdselloven, men har enkelte bestemmelser som er spesielle for Marka. Hovedregelen er, som etter motorferdselloven, at all motorisert ferdsel i utmarksområdene i Marka er forbudt. Det gjelder spesifiserte unntak for motorferdsel med ulike nytteformål. Blant annet er motorisert transport i forbindelse med vedlikehold av eksisterende løyper (inkludert løypepreparering), anlegg og utvidelser av løyper og uttransport av felt elg tillatt. Bil- og motorsykkeltkjøring på de private skogsbilveiene i Marka omfattes ikke av forbudet mot motorferdsel, når veien er opparbeidet for bilkjøring. Elektriske sykler er å anse som motorisert ferdsel, men forskrift til loven åpner for at elektriske sykler kan brukes på lik linje med vanlige sykler, det vil si på veier og stier i utmark.

Markaforskriften

Området ligger inn under markaforskriftens virkeområde, som reguleres av «Forskrift om skogbehandling og skogsdrift i Oslo og nærliggjande kommunar». Denne forskriften regulerer blant annet hogst og størrelse på hogstflater, metoder for foryngelse og etablering av ny skog, bruk av plantevernmidler og terrengtransport. Planlagte hogster må godkjennes av kommunen.

Hensynssone drikkevann

Rundt Børtervann er det hensynssone for drikkevann. Nord for Børtervann går denne inn i Østmarka naturreservat, mens vest for Børtervann vil den østlige delen av verneområdet være omfattet av hensynssone drikkevann. Vest og nordvest for Elvåga og rundt Langvann i Oslo kommune er det sikringsone «nedslagsfelt for drikkevann». Oslo kommune arbeider med ny arealdel til kommuneplanen. I denne skal det hjemles hensynssoner til drikkevannskildene. Innenfor hensynssonen skal det ikke utøves aktiviteter eller gjøres tiltak som kan medføre fare for forurensning av drikkevann.

Regulerte vann

Verneforslaget for friluftslivsområdet grenser inntil drikkevannsmagasinet Nord-Elvåga mens verneforslaget for nasjonalparken grenser inntil drikkevannsmagasinerne Sør-Elvåga og Børtervanna. Eksisterende Hauktjern friluftslivsområde omfatter den nordre delen av Nøklevann, Krokktjern, og det meste av Lutvann sør for demningen, og Hauktjern friluftslivsområde anbefales å inngå i nye Østmarka friluftslivsområde uten at noe mer av Nøklevann eller Lutvann vil inngå i verneflaten. Nøklevannet er et magasin med tilhørende dam som brukes til flomdemping, rekreasjon og reservevannforsyning. Den lange, smale innsjøen Svartoren har reguleringsformål rekreasjon og ligger nord for veien til Bysetermosan. Den vil inngå i forslag til nasjonalpark. Selve demningen er grenset ut. Mosjøen med Tonevann nord for Mosjøen og Rausjøen inngår også i forslag til nasjonalpark. Mosjøen og Rausjøen har «andre» reguleringsformål, driftes til rekreasjon, og kan senkes ved å ta opp terskler og for blant annet å sørge for vann i utløpsbekker. Demningen til Rausjøen er grenset ut. Oslo kommune v/Vann- og avløpsetaten har ansvaret for dammene Nøklevann, Lutvann og Langvannet. Tilsvarende er de ansvarlig for dammene som ligger i magasinene Elvåga nedre og Sør-Elvåga, som vernet grenser til. Oslo kommune v/Bymiljøetaten er ansvarlig for dammene Svartoren, Mosjøen og Rausjøen, Tonevann, Igletjern og Krokktjern.

Planstatus

De aktuelle områdene er i kommuneplanens arealdel avsatt til Landbruk-, natur- og friluftformål samt reindrift (LNFR). Det er flere bestemmelser knyttet til bevaring naturmiljø, til områder med fare for skred og flom og til høyspenningsanlegg for de to store høyspentlinjene.

4. Konsekvenser av foreslått vern

Dagens situasjon

Som følge av markalovens generelle forbud mot bygg- og anleggstiltak er det i dag ikke tillatt å anlegge veier eller oppføre nye bygninger, anlegg, innretninger og lignende. Markalovens generelle forbud mot bygg- og anleggstiltak omfatter ikke landbrukstiltak. Dette innebærer at hogst og etablering av skogsbilveier er tillatt. Stier og løyper kan etableres. Kommunale planer kan i tillegg åpne for idrettsanlegg som kan innpasses i lovens formål. Kommunale planer kan også åpne for offentlige infrastrukturprosjekter.

Bygninger og anlegg, veier, løyper, stier og innretninger

Verneforskriftene for begge verneformene friluftslivsvern og nasjonalpark inneholder en bestemmelse om at vedlikehold av eksisterende bygninger, veier og andre anlegg og innretninger er tillatt. Som vedlikehold regnes tiltak eller arbeid som er nødvendig for å hindre at bygninger, veier og andre anlegg og innretninger forringes.

Ut fra dette skal det ikke være konsekvenser for drift, vedlikehold eller bruk av anlegg og innretninger. Oppkjøring av løyper mv. kan også fortsette. Oppgradering eller fornyelse av kraftledninger for heving av spenningsnivå og økning av linetverrsnittet er også tillatt, når tiltaket ikke skader verneverdiene angitt i verneformålet nevneverdig.

Bruken av hytter, drift av serveringssteder eller transporten dit skal ikke hindres eller vanskeliggjøres sammenlignet med dagens regelverk etter øvrig lovverk.

Utvidelse, heving, overbygging o.l. er imidlertid forbudt. Verneforskriften åpner for at forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til mindre utvidelser av bygninger, anlegg og innretninger. Det er opp til forvaltningsmyndigheten å vurdere om det er tale om en «mindre» utvidelse, og vurdere hvorvidt det er grunn til å gi tillatelse til en slik endring. Verneforskriften åpner også for at det kan gis tillatelse til ombygging av bygninger, anlegg og innretninger. Med «ombygging» menes bygningsmessige endringer innenfor eksisterende grunnflate. Innvendig ombygging er tillatt. Terskelen for tillatelse til ombygging, utvidelse mv. vil normalt være vesentlig høyere i et vernet område med mindre tiltaket kan sies å være positivt for verneformålene.

Nye tiltak som markaloven åpner for i § 7, herunder landbrukstiltak, idrettsanlegg og infrastrukturprosjekt, vil kunne hindres av verneforskriftene.

Verneforskriftene skal imidlertid ikke være til hinder for nødvendig vedlikehold av veier, løyper og stier, inkludert vedlikehold av eksisterende merking, skilt, klopper og liknende. Med "vedlikehold" av veier, løyper og stier menes nødvendige tiltak for å opprettholde standarden veien, løypen eller stien hadde på vernetidspunktet. Forvaltningsplanen vil gi nærmere retningslinjer for hvilke tiltak som kan utføres uten søknad. I eksisterende naturreservat stilles det i dag krav til tillatelse fra forvaltningsmyndigheten for å vedlikeholde stier og løyper. Denne begrensningen videreføres i sone A.

Det er som regel saklig grunn for søknad om omlegging av partier av stier og løyper, og hvis det er positivt for både naturverdier og opplevelse, vil det kunne gis tillatelse til omlegging.

Bruk og opplevelse

Ferdsl og friluftslivsaktiviteter i områdene er i dag regulert av friluftslovens bestemmelser. I tillegg gjelder egne bestemmelser om ferdsel og aktiviteter i gjeldende forskrift til Østmarka naturreservat og forskriftene til Hauktjern og Spinneren friluftslivsområde.

Hovedregelen i friluftsloven er at ferdsel til fots i utmark er tillatt, så lenge det foregår hensynsfullt og med tilbørlig varsomhet, jf. friluftsloven §§ 2 og 11. Dette gjelder også for ferdsel til fots i forbindelse med organisert virksomhet eller arrangementer, både i regi av frivillige og andre aktører. Innenfor friluftslovens bestemmelser står idrettsklubber, foreninger og andre aktører fritt til å organisere fellesturer, treninger, terrengløp og andre konkurranser eller arrangementer.

Mens ferdsel til fots er tillatt overalt i utmark, er sykling, ridning og annen bruk av hest begrenset til veier og stier, jf. friluftsloven § 2 annet ledd.

I sone A er ridning og sykling forbudt i henhold til gjeldende forskrift for Østmarka naturreservat. Videre er bruk av reservatet til telteirer, idrettsarrangementer eller andre større arrangementer forbudt.

Vi har i denne tilrådingen klargjort at ordinære fellesturer, aktiviteter med familie og venner og organisert trening ikke vil regnes som organisert ferdsel eller større arrangement som er søknadspliktig i nasjonalparken eller friluftslivsområdet. Det betyr at den daglige eller ukentlige bruken av området til organiserte og uorganiserte idretts- og friluftaktiviteter ikke er søknadspliktig. Dette gjelder bl.a. også sykling.

Når det gjelder arrangementer, skal det et relativt høyt deltagerantall til før noe regnes som større arrangement som krever søknad i dette området (utenfor sone A). Tilsvarende gjelder også organisert ferdsel, og vi anser at det skal mye til før det vil kunne skade verneverdiene. Dette er omtalt i kapittel 8. Hvis man er i tvil om noe kan tenkes å skade verneverdiene, så må tiltakshaver ta kontakt med forvaltningsmyndigheten for å få en avklaring om noe bør omsøkes.

Terrengløp på sti utenfor det eksisterende naturreservatet (sone A er) tillatt, dersom det ikke forringer verneverdiene angitt i verneformålet. Skirenn i eksisterende løyper avmerket på temakart for skiløyper er tillatt og turorientering og orienteringsløp utenfor sone A er tillatt uten søknad, forutsatt at det er gjennomført årlig kontakt med forvaltningsmyndigheten hvor omfang, område og tidspunkt for aktivitetene drøftes. Dette gjøres allerede for eksisterende verneområder, og vi anser at det bør medføre lite ekstra arbeid å også gå gjennom disse områdene.

Vi har også anbefalt å sidestille vanlig sykkel og el-sykkel både i friluftslivsområdet og nasjonalparken. Videre anbefaler vi å ikke ha restriksjoner for sykling utover hva som gjelder etter friluftlova, med unntak av området som nå ligger i det eksisterende naturreservatet hvor vi foreslår å videreføre forbudet mot sykling.

NINA skriver i fagrappporten om bruken av området: «Hvorvidt en eventuell etablering av nasjonalpark vil medføre en sterk økning i antall besøkende, lar seg ikke enkelt fastslå, men erfaringer fra andre bynære nasjonalparker peker i den retningen.»

Vi mener foreslått disponering på sikt vil være positivt for både bruk og opplevelse av området. De mest intenst brukte områdene er anbefalt tatt ut av videre verneprosess. Det skal videre være store og egnede områder til variert bruk for friluftsopplevelser knyttet til skog og natur og hvor det åpnes for enkel tilrettelegging og skjøtsel for også å øke friluftsliv- og naturopplevelsene (friluftslivsvern).

Videre mener vi at det bør være store og egnede områder til variert bruk for opplevelse av store og naturlige skoglandskap med relativt lite inngrep samt samspillet mellom artene i økosystemet. Her vil drift av løyper, stier og hytter videreføres som i dag. Det vil være høy terskel for å gi tillatelse til nye inngrep, og det vil på sikt jobbes med å fjerne inngrep som ikke lenger har nytteverdi (nasjonalparkvern).

Naturmangfold, skjøtsel og naturrestaurering

Ivaretagelse av skogmiljøet gjennom vern er svært viktig for økosystemene, for samspillet mellom ulike arter i næringskjeden og de artene som er tilpasset ulik alder og ulike nedbrytingsstadier av vegetasjon. Målet med et vern i Østmarka bør ikke bare være ivaretagelse, men også å videreutvikle vernekvalitetene gjennom skjøtsel og naturrestaurering.

Oslo kommune driver i dag skogbruk gjennom i all hovedsak lukkede hogster. Her vil det ikke være store flater, og en god del av trærne settes igjen for friluftslivet og opplevelse. Dette er en mye bedre hogstform for naturmiljø og friluftsliv enn tradisjonelle flatehogster.

Et vern av skogen vil likevel på sikt medføre en vesentlig annerledes skog med mer biomasse, død ved og naturskogspreg. En skog med variert alder, struktur, dimensjoner, samt stående og liggende død ved, skaper flere livsmiljøer for ulike artsgrupper. Vi forventer at variasjonsbredden i skogen med tanke

på antall arter, alderssammensetning og variasjon i nedbryting, vil øke med alder siden siste gjennomhogst.

Aktive restaureringstiltak i områder der det er skogflater med monokultur, vil medføre en raskere økning i både biologisk mangfold og opplevelsesverdier.

Grunneiers råderett

Vern innebærer ikke at grunneiere mister eiendomsretten, men det medfører innskrenkninger i råderetten. Det er viktig å være klar over at råderetten allerede er regulert etter øvrig lovverk, og spesielt nevnes markaloven. Likevel vil et vern bety at eksempelvis næringsmessig skogsdrift og veier og terrenginngrep i forbindelse med dette, ikke vil tillates. Naturmangfoldloven § 50 første ledd fastslår at grunneiere og rettighetshavere har rett til erstatning når et vernevedtak medfører økonomisk tap som følge av at igangværende bruk blir vanskeliggjort.

Når det gjelder nye bygninger, veier, tiltak, anlegg og så videre, er dagens forvaltningsregime i området allerede strengt, både som følge av markaloven og øvrige føringer og bestemmelser. Hovedregelen er at slike nye tiltak ikke er tillatt, og krever en dispensasjon fra verneforskriften i tillegg til øvrig lovverk hvis det skal gjennomføres. Vanlig vedlikehold som ikke fører til bruksendring, er kurant.

5. Viktige endringer i verneplanprosessen

5.1. Verneformer

Det ble lagt frem for høring tre ulike alternative kombinasjoner av friluftslivsområde etter markaloven, og nasjonalpark eller naturreservat etter naturmangfoldloven.

Statsforvalteren har anbefalt at man går videre med et justert utkast av alternativet som under høringen var alternativ 1. Dette alternativet innebærer at det etableres et friluftslivsområde etter markaloven i vest og en nasjonalpark i den sentrale og østlige delen. Det eksisterende friluftslivsområdet Hauktjern og den vestlige delen av eksisterende Spinneren friluftslivsområde vil inngå i det nye og større friluftslivsområdet. Den østlige delen av Spinneren friluftslivsområdet anbefales tatt inn i nasjonalparken. Eksisterende Østmarka naturreservat anbefales inkludert i en ny nasjonalpark som en egen sone A, med omtrent tilsvarende restriksjonsnivå som i dag.

5.2. Avgrensing

Her vil Statsforvalteren kort presentere sitt forslag til endringer i vernegrensene etter høring. Se også vedlagt kart som viser vårt forslag til grensejusteringer.

Innspill og forslag til endringer av grensene som kom inn under høringen, er referert og vurdert med Statsforvalterens anbefaling i kapittel 8.4.

Statsforvalteren vektlegger kommunene, som grunneiere, sine ønsker om grenser for friluftslivsområdet og nasjonalparken. Grensejusteringene som anbefales er gjort etter ønsker og avklaring med Oslo kommune som grunneier.

Østmarka friluftslivsområde

Sammenlignet med høringen har vi justert de nordlige delene av friluftslivsområdet ved at de vestlige grensene til Hauktjern friluftslivsområde også blir vestgrensen for Østmarka friluftslivsområde. Vi anbefaler dermed ikke å justere den eksisterende vernegrensen nærmere byen i vest, slik det var foreslått i høringen. I høringsforslaget var grensen i nordøst lagt vest for radarstasjonen på Haukåsen. Her anbefaler vi å flytte grensen østover, slik at området mellom Haukåsen og veien inn til Mariholdet inkluderes. Radarstasjonen med et areal rundt holdes utenfor vern, ved at det er lagt inn en større åpning i vernekartet her. Vi anbefaler også å justere vernegrensen helt i nordøst på gbnr. 109/1 og 109/9, i tråd med forslaget fra Oslo kommune.

Statsforvalteren har også fått tilbud om frivillig vern på Puttåsen fra tre private grunneiere. Her er det meldt oppstart av verneplanprosess, men det har ikke kommet til høring. Vern av dette området vil bidra til bedre arrondering.

Videre justeres vernegrensen noe ved Øgårdens slik at grensen følger høydekvoten i mer rett linje fra Øgårdens og nord mot veien øst for Nøkle vann, samt at det tas ut et lite område like øst for Øgårdens hvor det er etablert et gammelt grustak.

Vi anbefaler at det tas ut et større område i den vestlige, mest brukte delen av friluftslivsområdet ved Skullerudåsen og sør mot Olavsmyr. Vi foreslår å legge grensen inntil blåmerket sti i vest, som går fra øst for Fjelstad og ned mot Rundvannet. I tillegg foreslår vi å inkludere Rundvannsåsen sørvest for Østmarkskapellet.

Nordvest for Setertjern anbefaler vi å la grensen gå fra brua over Setertjern og nordvest, slik at hjørnet vest for Setertjern utgår. Et skogbelte på vestsiden av nordre Setertjern inngår fortsatt i verneforslaget.

Vi foreslår videre en justering helt i sydøst, der området fra Langvannsdrağa via Pettersbråtan til Skyttenbrua ved Elvåga inkluderes.

Østmarka nasjonalpark

Ved parkeringsplassen på Bysetermåsan anbefaler vi at det settes av noe større areal til mulig fremtidig utvidelse av parkeringsplassen og for eventuell etablering av servicebygg/toalett mv.

Videre foreslår vi at grensen justeres slik at området uten vern rundt Vangen blir noe større.

Vi har også etter dialog med skogforvaltningen i Oslo kommune foreslått noen endringer i grensene for nasjonalparken, der disse grenser mot friluftslivsområdet i nordvest og i vest. De justerte grensene mellom friluftslivsområdet og nasjonalparken avviker ikke spesielt mye fra høringsforslaget, men de har et bedre presisjonsnivå med tanke på å innlemme viktige områder i nasjonalparken.

5.3. Forskrifter

I det følgende gis en oversikt over Statsforvalterens forslag til konkrete endringer i forskriftene. Det vises til kapittel 8 for innspill og vurderinger som ligger til grunn for disse.

Tekst med understreking er lagt til i forskriftene, mens tekst med gjennomstreking er fjernet.

5.3.1 Forskrift for nasjonalpark

Endringer i § 3. Virksomhet og tiltak

Det er forbudt å iverksette virksomhet og tiltak som kan endre naturmiljøet. Forbudet omfatter [..].

Det er likevel tillatt med:

[..]

- b. vedlikehold av stier og løyper utenfor sone A, inkludert merking, skilt, bruer, klopper, kavler og liknende
- c. utplassering av poster for turorientering, ~~og orienteringsløp~~ samt kjentmannsposter, utenfor sone A, forutsatt at det er gjennomført årlig kontakt med forvaltningsmyndigheten hvor omfang, område og tidspunkt for aktivitetene drøftes
- d. drift og vedlikehold av eksisterende dammer
[..]
- h. oppbevaring av robåt, kajakk og kano
[..]

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

- a. vedlikehold av stier og løyper i sone A, inkludert merking, skilt, bruer, klopper, kavler og liknende
- b. oppsetting av skilt og merking av stier og løyper, bygging av bruer, legging av klopper, kavler og liknende
[..]
- d. omlegging eller utbedring av eksisterende stier og løyper, samt anleggelse av nye stier og løyper
- j. oppsetting av viltkamera

Endringer i § 4. Vegetasjon

Vegetasjonen, herunder døde busker og trær, skal ikke skades eller ødelegges. Det er forbudt å [..].

Det er likevel tillatt med:

[..]

- c. fjerning av vegetasjon ~~inntil 10 meter~~ rundt bygninger på private hytteeiendommer og inntil 10 meter fra andre bygninger
[..]

Endringer i § 6. Kulturminner

Tittelen er endret til § 6. Kulturminner og kulturlandskap

Det er forbudt å skade eller ødelegge kulturminner. Løse kulturminner skal ikke flyttes eller fjernes. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til istandsetting, vedlikehold og skjøtsel av kulturminner og kulturlandskap.

Endringer i § 7. Ferdsl og aktivitet

I nasjonalparken må alle ferdes varsomt og på en måte som tar hensyn til vegetasjonen, dyrelivet og kulturminnene.

Sykling og bruk av hest er ~~kun~~ tillatt på veier og stier utenfor sone A. Organisert bruk av hest er kun tillatt på veier utenfor sone A.

Større arrangementer krever tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Det samme gjelder organisert ferdsl som utgjør en mulig fare for skade på verneverdiene. Organisert trening er tillatt uten søknad. Terrensløp på sti utenfor sone A er tillatt, dersom det ikke forringer verneverdiene angitt i verneformålet. Skirenn i eksisterende skiløyper avmerket på temakart for skiløyper er også tillatt.

Turorientering og orienteringsløp utenfor sone A er tillatt uten søknad, forutsatt at det er gjennomført årlig kontakt med forvaltningsmyndigheten hvor omfang, område og tidspunkt for aktivitetene drøftes.

Endringer i § 8. Motorferdsl

Motorferdsl til lands, til vanns og i lufta under 300 meter fra bakken er forbudt.

Det er tillatt med:

- [..]
- c. bruk av elektrisk sykkel på stier og veier utenfor sone A og traséer avmerket på vernekart
- d. nødvendig motorferdsl i forbindelse med oppkjøring av skiløyper og hundesledeløypen avmerket markert på temakart for skiløyper. Oppkjøring av skiløype i sone A skal begrenses til eksisterende enspors hovedløype.
- e. nødvendig motorferdsl i forbindelse med uttransport av felt elg, hjort og villsvin med lett beltekjøretøy som ikke setter varige spor i terrenget
- f. nødvendig motorferdsl i forbindelse med drift og vedlikehold av dammen ved Mosjøen
- [..]
- h. Forsvarets øvingsvirksomhet med luftfartøy.

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

- [..]
- d. nødvendig motorferdsl i forbindelse med oppkjøring av skiløyper som ikke er markert for temakart for løyper
- e. nødvendig motorferdsl i forbindelse med vedlikehold av skiløyper
- f. nødvendig uttransport av felt elg, og hjort og villsvin med annet kjøretøy enn lett terrenggående beltekjøretøy som nevnt i § 8 annet ledd bokstav f
- [..]
- h. nødvendig motorferdsl for varig bevegelseshemmede
- [..]

Ny § 9. Bruk av droner og andre ubemannede motoriserte innretninger

Det er forbudt å bruke droner, motordrevne modellfly og bakkegående og andre ubemannede motoriserte innretninger i nasjonalparken.

Nødvendig bruk av drone er tillatt i forbindelse med drift og oppsyn med eksisterende energi- og kraftanlegg i eller inntil verneområdet. Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til bruk av innretninger som nevnt i første ledd til andre formål enn fritidsformål.

Bruk av motordrevne, lette redskaper er tillatt.

§ 11. Forurensning og støy, ~~bruk av droner og lignende~~

Forurensning og forsøpling er forbudt, samt lagring av materialer og gjerdeutstyr o.l. All bruk av kjemiske midler som kan påvirke naturmiljøet er forbudt.

Unødvendig støy er forbudt. ~~Bruk av drone, motordrevet modellfly, modellbåt og lignende er forbudt. Bruk av motordrevne, lette redskaper er tillatt.~~

5.3.2. Forskrift for friluftslivsområde

Endringer i § 1. Formål

Formålet med vernet er å bevare de naturopplevelsesverdiene som gjør at området har særskilte kvaliteter for friluftslivet og å bevare et mye brukt friluftslivsområde uten større inngrep og tilrettelegging.

Friluftslivsområdet er et større, sammenhengende og mangfoldig skogsområde i lavlandet i Sørøst-Norge med stor variasjon i skogstruktur, topografi og landskapsrom. Området har store natur- ~~og~~ kulturmiljø og kulturhistoriske verdier som er med på å gi landskapet dets særpreg. Det egner seg godt til naturfaglig forskning og til undervisningsformål.

[..].

Endringer i § 3. Vernebestemmelser

I friluftslivsområdet kan det ikke iverksettes tiltak som vesentlig kan endre områdets verdi som friluftslivsområde, jf. § 1. I friluftslivsområdet gjelder følgende vernebestemmelser:

[..]

~~e. Bruk av friluftslivsområdet til større arrangementer er forbudt.~~

~~f. Bruk av drone, motordrevet modellfly eller lignende er forbudt.~~

Endringer i § 4. Generelle unntak fra vernebestemmelsene

Vernebestemmelsene i § 3 annet ledd er ikke til hinder for:

[..]

c. fjerning av vegetasjon inntil 10 meter ~~rundt hytter~~ fra bygninger

[..]

j. vedlikehold av stier og løyper inkludert merking, skilt, bruer, klopper, kavler og liknende

k. begrenset utvidelse av eksisterende stier og løyper som ikke forringer verneverdiene angitt i verneformålet

l. drift og vedlikehold av eksisterende dammer

[..]

o. utplassering av poster for turorientering og orienteringsløp samt kjentmannsposter, forutsatt at det er gjennomført årlig kontakt med forvaltningsmyndigheten hvor omfang, område og tidspunkt for aktivitetene drøftes

p. oppbevaring av robåt, kajakk og kano

Endringer i § 5. Regulering av ferdsel

All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til naturopplevelsesverdier, vegetasjon, dyreliv og kulturminner.

I friluftslivsområdet gjelder følgende bestemmelser om ferdsel:

[..]

- b. Det er forbudt å bruke droner, motordrevne modellfly, og bakkegående og andre ubemannede motoriserte innretninger.
- c. Sykling og bruk av hest er tillatt på veier og stier.
- d. Organisert bruk av hest er kun tillatt på veier.
- e. Bruk av friluftslivsområdet til større arrangementer er forbudt.

Endringer i § 6. Generelle unntak fra ferdselsbestemmelsene

[..]

Ferdselsbestemmelsene i § 5 annet ledd er ikke til hinder for:

[..]

- e. bruk av motordrevne, lette redskaper
- [..]
- h. nødvendig motorferdsel i forbindelse med oppkjøring av skiløyper avmerket markert på temakart for skiløyper
- i. nødvendig motorferdsel i forbindelse med uttransport av felt elg, øg hjort og villsvin med lett beltekjøretøy som ikke setter varige spor i terrenget
- k. Nødvendig bruk av drone i forbindelse med drift og oppsyn med eksisterende energi- og kraftanlegg i eller inntil verneområdet
- l. nødvendig motorferdsel i forbindelse med drift og vedlikehold av målestasjoner for grunnvann over Romeriksporten
- m. nødvendig motorferdsel i forbindelse med drift og vedlikehold av eksisterende dammer ved Langvann, Lutvann, Igletjern og Kroktjern

Endringer i § 7. Spesifiserte dispensasjonsbestemmelser

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

[..]

- b. bygging av bruer, legging av klopper, kavler og liknende
- c. omlegging eller utbedring av eksisterende stier og løyper, samt anleggelse av nye stier og løyper
- j. oppsetting av viltkamera
- k. istandsetting, vedlikehold og skjøtsel av kulturminner og kulturlandskap
- [..]
- l. hogst av ved til andre hytter i friluftslivsområdet enn de som er nevnt i § 4 bokstav e
- n. avgrenset bruk av friluftslivsområdet for aktiviteter nevnt i § 3 andre ledd bokstav e til større arrangementer, herunder gjennomføring av Terrengsykkelrittet i trasé markert på temakart for Terrengsykkelrittet
- o. bruk av innretninger som nevnt i § 5 annet ledd b til andre formål enn fritidsformål
- s. nødvendig uttransport av felt elg, øg hjort og villsvin med annet kjøretøy enn lett terrenggående beltekjøretøy som nevnt i § 6 annet ledd bokstav i
- t. nødvendig motorferdsel i forbindelse med oppkjøring av skiløyper som ikke er markert for temakart for løyper
- u. nødvendig motorferdsel for varig bevegelseshemmede
- v. nødvendig motorferdsel i forbindelse med aktiviteter etter § 4 bokstav i, j og k og § 7 bokstav c, e, f, g og h.

Endringer i § 9. Skjøtsel

Forvaltningsmyndigheten, eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan iverksette tiltak for å opprettholde eller fremme formålet med vernet. ~~Opprettholde eller øke den verdien for naturopplevelse, friluftsliv og naturkvaliteter som er formålet med vernet.~~ Slik skjøtsel skal foregå i henhold til forvaltningsplan godkjent etter § 10.

6. Forvaltning, økonomiske og administrative konsekvenser

Økonomi

I forbindelse med verneprosessen fikk Menon i oppdrag å gjennomføre en overordnet samfunnsøkonomisk analyse. Dersom ikke alle virkningene av tiltaket kan prissettes, er formålet med analysen den systematiske drøftingen av den økonomiske nytte- og kostnadsvirkninger fra et samfunnsperspektiv. Sistnevnte ble hovedformålet med rapporten, da verneområde, verneform og vernebestemmelser ikke var klart da den ble utarbeidet.

De to største kostnadene knyttet til et vern er tapt skogproduksjon, videreforedling av tømmer og kostnader knyttet til verneprosessen, forvaltning og oppfølging av verneområdene.

De største nyttepostene er verdien for samfunnet av å bevare naturverdiene, samt merverdier knyttet til økt bruk for friluftslivsformål, som forventes å komme på grunn av statusen som nasjonalpark. Menon skriver at nytteverdien i stor grad vil avhenge av i hvilken grad det legges til rette for besøk gjennom besøkssenter, andre fasiliteter osv. i området, og hvordan dette markedsføres. Dette kan gi høyere samfunnsnytte, og vil dessuten legge til rette for større lokal verdiskaping og ringvirkninger.

Forvaltning

I dag forvaltes området av skogforvaltningen i henholdsvis Oslo og Nordre Follo kommuner. Oslo kommune forvalter også kommuneeiendommen som ligger i Enebakk kommune, med unntak av søknadspliktige tiltak som da må behandles av Enebakk kommune.

Oslo kommune har delegert myndighet fra Klima- og miljødepartementet til å forvalte de to friluftslivsområdene Hauktjern og Spinneren. Statsforvalteren i Oslo og Viken forvalter eksisterende Østmarka naturreservat.

Vi kjenner ikke til at det er utført regulær hogst i utredningsområdet siden 2012, men kulturlandskap skjøttes både av Oslo kommune og frivillige organisasjoner, og Oslo kommune har gjennomført flere myrrestaureringsprosjekter. Vedlikehold av stier og løyper gjennomføres i stor grad av frivillige, men også organisasjoner som Skiforeningen samt kommunene utfører dette.

Oslo kommune bruker også betydelig med ressurser til tilrettelegging for friluftslivsformål, til oppsyn og informasjonsoppgaver, vedlikehold av installasjoner som veier, lysløyper med videre. Oslo kommune har både egen maskinpark og mannskap og de disponerer et område ved Rustadsaga like vest for utredningsområdet.

Kommunenes vide ansvar både som grunneier, eier av tekniske installasjoner og oppgavene innenfor friluftsliv, besøkshåndtering og folkehelse med videre endres ikke som et følge av et vern. Men grunneiers råderett vil endres i samsvar med verneforskriftene.

Nasjonalparken skal forvaltes i henhold til gjeldene praksis for nasjonalparker og større verneområder ved at det opprettes et nasjonalparkstyre og ansettes en forvalter for nasjonalparken. Nasjonalparkstyret oppnevnes av Miljødirektoratet etter innstilling fra de berørte kommunene og fylkestinget i Viken. Statsforvalteren anbefaler at forvaltningen av friluftslivsområdet legges under samme nasjonalparkstyre.

Kommunene og Fylkeskommunen skal være representert i styret med ett medlem hver. Verneområdestyret består normalt av representanter fra kommunene som har areal i verneområdene. Dersom det vedtas en nasjonalpark med tilstøtende verneområde, vil nasjonalparkstyret normalt få tilbud om å forvalte disse i tillegg til nasjonalparken. Forvaltningsmyndigheten for friluftslivsområder vernet etter markaloven § 11 fastsettes av Klima- og miljødepartementet. Med unntak av ett område, forvaltes de eksisterende friluftslivsområdene i dag av Oslo kommune.

Verneområdestyret har det overordnede ansvaret for forvaltningen, herunder som nevnt utarbeiding av forvaltningsplan, med en besøksstrategi og en skjøtsels- og restaureringsstrategi, og for gjennomføring av tiltak i tråd med planen. Planen godkjennes av Miljødirektoratet. Forvaltningsmyndigheten behandler også søknader om dispensasjon etter verneforskriften og har ansvar for at brukere og rettighetshavere i området får tilstrekkelig informasjon om verneverdier, hvilke regler som gjelder og skjøtselstiltak.

Verneområdeforvaltningen vil årlig be om statlige midler til forvaltning, besøkshåndtering, informasjon med videre og til skjøtsel og naturrestaurering.

Selv om det opprettes verneområder med et verneområdestyre som har det overordnede ansvaret for forvaltningen, er det svært viktig at den totale innsatsen for å ivareta et slikt viktig natur- og friluftsområde ikke svekkes. Man bør forvente at kommunene i tilsvarende omfang som tidligere fortsetter å ivareta sine oppgaver i kraft av å være grunneier og eier av en rekke anlegg, bygninger og installasjoner. På samme måte bør man forvente at kommunene fortsetter å ivareta sitt ansvar innenfor friluftsliv og folkehelse.

Det bør etter et vernevedtak tilrettelegges for en god dialog og samarbeid mellom verneområdeforvaltningen og kommunene. En slik tilrettelegging kan bestå av flere praktiske og strukturelle tiltak. Det er viktig at kommunene deltar i drøftingen her. Dette er forhold som det er naturlig å komme tilbake til etter vernevedtak. Verneområdeforvaltningen kan få utført diverse oppsyns-, tilretteleggings- og skjøtselsarbeid gjennom tjenestekjøp fra eksempelvis kommunenes skogforvaltning. I forbindelse med særlig planlegging og oppfølging av gjennomførte skjøtsels- og restaureringstiltak, kan det også søkes samarbeid med forsknings- og undervisningsinstitusjoner. Det er også viktig at verneområdeforvaltningen stimulerer frivillige, lag og foreninger til å fortsette med arbeidet innenfor skjøtsel av kulturmark og med å rydde og vedlikeholde stier og løyper.

Forvaltningsplan

Forvaltningsplan er en plan for forvaltningen av området. En slik plan skal beskrive verneområdet og forvaltning, og den vil være veiledende rundt praktisering av verneforskriftene. For et område som Østmarka vil en forvaltningsplan også inneholde en besøksstrategi, en skjøtselsplan og andre mulige verktøy som vil være i tråd med verneformålet.

Det er det fremtidige verneområdestyret som utarbeider og vedtar endelig forvaltningsplan i etterkant av vernevedtak. Et utkast til forvaltningsplan for nasjonalparken skal imidlertid foreligge ved vernetidspunktet.

I etterkant av vernet vil verneområdestyret utarbeide et endelig utkast til forvaltningsplan. Dette skal gjøres i nær dialog med de ulike interessene i området. Forvaltningsplanen skal da også sendes på bred høring, der alle interesserte gis anledning til å komme med sine synspunkter.

7. Høring av verneforslaget

Høringsforslagene ble 15. oktober 2022 sendt ut og med frist for innspill den 15. januar 2023. De som hadde en reel grunn for utsettelse av høringsfristen fikk dette. Se vedlagte liste for oversikt over alle lokale, regionale og sentrale høringsmottakere. Høringen ble også kunngjort på Statsforvalterens hjemmeside og i flere aviser, herunder Aftenposten.

8. Merknader til verneforslaget

Det er mottatt totalt 110 skriftlige uttalelser. Se vedlagt liste med oversikt over uttalelsene som er mottatt.

I dette kapittelet gis det en tematisk gjennomgang av uttalelsene, og Statsforvalterens vurderinger. Se vedlegg for gjennomlesning av uttalelsene i sin helhet.

8.1. Generelle merknader

I dette kapittelet vil vi i hovedtrekk gjengi generelle merknader fra høringsuttalelsene. Deretter vil konkrete innspill i all hovedsak bli behandlet tematisk.

Hovedvekten av høringsuttalelsene fremhever Østmarkas beliggenhet ved Oslo og landets tettest befolkede region, og at området er svært viktig for friluftsliv, idrett, rekreasjon og naturopplevelse for svært mange mennesker. Dette i form av å bl.a. være hverdagsområdet for et stort antall mennesker. Viktigheten de bynære områdene av Østmarka har for barn og unge, gjennom barnehage, skole- og undervisningsopplegg og friluftsliv- og idrettsaktiviteter, trekkes også frem. Med dette vektlegges videre Østmarkas betydning i et folkehelseperspektiv, så vel som trivsel, livskvalitet, identitet og bolyst. Et mangfold av aktiviteter har sin plass i området. Området har badeplasser, utfartsområder, serveringssteder/turisthytter og et nettverk av stier, skiløyper, turveier og skogsbilveier.

Østmarka skiller seg med dette vesentlig fra andre nasjonalparker.

Høringsuttalelser

Oslo kommune ønsker nasjonalpark i Østmarka. Kommunen peker på at Østmarka har store, sammenhengende, eldre skogsområder som gjør at den skiller seg spesielt ut i et regionalt perspektiv, og har et rikt mangfold av arter og naturtyper. Østmarka er også et svært viktig friluftslivsområde for innbyggere i Oslo, og forskrifter og forvaltning kan ikke sidestilles med de fleste andre nasjonalparker i Norge. Det er viktig at man legger til grunn at en eventuell nasjonalpark i Østmarka i hovedsak trolig vil bli brukt til nokså kortvarige hverdagsaktiviteter. Høringsdokumentet med tilhørende forslag til verneforskrifter beskriver en forvaltning som i stor grad ivaretar dagens friluftslivsaktiviteter i Østmarka og samtidig legger opp til en viss fleksibilitet når det gjelder nye aktivitetsformer. For Oslo kommune er det viktig at oppgaver knyttet til driften av Oslo kommunes skoger kan opprettholdes, og at friluftslivstilbudet til byens befolkning ikke reduseres.

Nordre Follo kommune støtter fortsatt opprettelse av et større verneområde i Østmarka. Det er svært positivt at flere av kommunens tidligere innspill er hensyntatt og Statsforvalteren berømmes for å ha

funnet gode og smidige løsninger på noen av de vanskelige problemstillingene som er blitt bragt på banen.

Lørenskog kommune mener det foreslåtte verneforslaget vil gi økt verdi knyttet til naturvern, friluftsliv, helse og kulturminnevern, og sannsynligvis også ha stor samfunnsøkonomisk betydning. Selv om kun små arealer av Lørenskog kommune inngår i forslagene til verneområder, er kommunedirektøren av den oppfatning at en nasjonalpark vil ha betydning for kommunen.

Rælingen kommune vurderer at verneformålene vil gi en kombinasjon mellom friluftsinnteresser, kulturmiljø, økosystemtilnærming og et godt sambruk mellom disse. Rælingen kommune registrerer at Østmarka naturreservat, som delvis ligger innenfor kommunegrensen til Rælingen kommune, ikke vil bli nevneverdig påvirket av en etablering av nasjonalpark. Rælingen kommune ønsker ikke å ta stilling til nasjonalparkens omfang i andre kommuner.

Enebakk kommune skriver at forslaget som foreligger om nasjonalpark ikke lenger vil likestille kommunens ansvarsområder naturmangfold, idrett, friluftsliv og helse, slik markaloven gjør. De ønsker derfor at forvaltning og vern av Østmarka videreføres i tråd med markaloven og tilhørende forskrift for skogsdrift og vedtatte bestemmelser for naturreservater og friluftsområder. De ønsker at eksisterende reservat opprettholdes som nå, uavhengig av framtidig forvaltningsregime for resten av Østmarka.

Viken fylkeskommune er opptatt av at naturmangfold, idrett, friluftsliv og folkehelse likestilles som hensyn også i framtidig forvaltning og vern av Østmarka. De ser at det er hensiktsmessig å benytte verneformer som legger til rette for at naturopplevelse, friluftsliv og kulturminner innlemmes som en direkte del av verneformålet, men ser også at det medfører en del ulemper. Når det gjelder nye bygninger, veier, tiltak, anlegg og så videre, er dagens forvaltningsregime i området allerede strengt. Nasjonalparkstatus kan bidra til økt slitasje i randsonene og i friluftsområdet, og i tillegg økt press mot verneverdiene. For å unngå et økt konfliktnivå mellom ulike brukergrupper, er det viktig at det tilrettelegges og kanaliseres godt, slik at økt bruk og vern kan fungere godt sammen.

Miljøorganisasjoner (Sabima, WWF, Naturvernforbundet, Naturvernforbundet i Oslo og Akershus, Østmarkas Venner, Naturvernforbundet i Nordre Follo m.fl.) mener at vernet er viktig. De peker på at vernet vil bevare viktige naturverdier og bidra til å fylle mangler både i skogvernet og blant nasjonalparkene. Det er stor mangel på vernet skog i lavereliggende områder i Norge, og da spesielt på Østlandet. Flere av organisasjonene mener at dette trolig er siste gjenværende mulighet til å verne et så stort og sammenhengende areal av lavereliggende skog på Sør-Østlandet. Sabima skriver at «dette er en helt spesiell mulighet til å bevare et stort og i stor grad intakt skoglandskap like ved hovedstaden og den største befolkningskonsentrasjonen i Norge». Flere andre har samme budskap i sin uttalelse. Organisasjonene peker også på betydningen av å bevare et så stort område som mulig, fordi større verneområder har flere arter og større og mer levedyktige bestander enn små verneområder. Sabima, WWF, Naturvernforbundet og Østmarkas Venner fremhever også at vernet vil bidra til å nå målene om 30 % vern innen 2030. Nordre Follo Framtiden i våre hender håper at Østmarka nasjonalpark kommer på plass så fort som mulig. Under refereres flere av momentene av generell karakter i miljøorganisasjonenes uttalelser.

WWF påpeker at en nasjonalpark i Østmarka som foreslått i Alternativ 1 sannsynligvis også vil bidra betydelig til folkehelsen og livskvaliteten til et stort antall mennesker som bruker området jevnlig til friluftaktiviteter.

Sabima mener at nasjonalparken vil bevare store naturverdier, og samtidig bli et enda viktigere og mer verdifullt friluftslivsområde. De mener det er riktig at vernebestemmelsene er tilpasset til at det er en «bynær nasjonalpark». De støtter ellers detaljerte innspill fra Østmarkas venner.

Østmarkas venner uttrykker sin begeistring for at nasjonalparksaken har nådd dette stadiet, og mener nasjonalparken vil innebære et løft for naturvernet både regionalt og nasjonalt. De mener at markaloven ikke gir Østmarkas natur- og kulturverdier godt nok vern. I tillegg peker de på at nasjonalparken vil sikre mulighetene for å oppleve naturen uforstyrret gjennom naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging. Vernet vil bidra til å fremme folkehelsen, både mentalt og fysisk. De er enige med Klima- og miljødepartementet i at «en nasjonalpark kan for Osloregionens befolkning ha stor betydning for både identitet og friluftsliv og for formidling av natur- og kulturmiljøverdier».

Sarabråtens venner skriver at Østmarka er et unikt skogsområde med verdifulle naturområder og store muligheter for friluftsliv, og inneholder også en lang rekke kulturminner og spor etter tidligere tiders bruk av marka. Sarabråtens venner ønsker å trekke fram kulturminnenes store betydning og viktighet i opplevelsene for friluftslivet. De ser frem til at Østmarka nasjonalpark og tilgrensende friluftslivsområder vil bidra til å styrke vernet og formidlingen av kulturminnene i området.

Naturvernforbundet i Lørenskog støtter vernet. De ønsker ikke ferdselsforbund, men mener det ikke bør legges aktivt til rette for økt ferdsel gjennom parkeringsplasser, nærliggende nasjonalparksenter eller nye stier og løyper inn mot kjerneområder.

Naturvernforbundet ønsker strenge og ambisiøse forskrifter både for nasjonalparken og friluftslivsområdet. Disse skal bidra til å sikre og forbedre naturverdiene. Det er viktig med god tilrettelegging for friluftsliv og andre brukerinteresser, slik at disse ikke påvirker negativt og skader naturverdiene.

Naturvernforbundet i Oslo og Akershus og Naturvernforbundet i Nordre Follo konstaterer at markaloven ikke gir tilstrekkelig beskyttelse for naturverdiene. Naturvernforbundet i Oslo og Akershus mener at det blir et varig og verdifullt naturområde for friluftsliv, rekreasjon og folkehelse. Dagens friluftaktiviteter skal fortsette, så sant de ikke sliter unødig på naturkvalitetene. Aktiviteter som kan være en trussel mot naturkvaliteter bør kunne legges i de store arealer av Østmarka som ikke får noe vern. Naturvernforbundet Nordre Follo mener at nasjonalparken vil gi merverdi knyttet til både folkehelse og friluftslivsformål, samtidig som den sikrer bevaring og forsvarlig forvaltning av det biologiske mangfoldet.

Friluftslivets samarbeidsutvalg Søndre Nordstrand bydel støtter opprettelsen av en stor nasjonalpark i Østmarka, og at det fastsettes strenge forvaltningsregler som sikrer et sterkt vern av naturverdiene.

Norsk Naturfotofestival mener at engasjementet og arbeidet med å etablere en nasjonalpark i Østmarka er viktig.

Bjørndal Boligsammenslutning støtter opprettelsen av en stor nasjonalpark i Østmarka, og at det fastsettes strenge forvaltningsregler som sikrer et sterkt vern av naturverdiene. Vern som friluftslivsområde må gis en størst mulig utbredelse utenfor nasjonalparken, slik at disse arealene sikres mest mulig, men at det tilrettelegges for at dagens friluftslivsaktivitet basert på tradisjonelle verdier kan videreføres.

BioFoto Norge ønsker at det vernes så mye som mulig. Det bor stadig flere i denne byen og alle trenger nærområder til rekreasjon. Vi må ha natur rundt oss. Fugle- og dyrelivet trenger områder å leve i og det er et stort press på deres leveområder i hele landet.

Oppsal Vel er meget fornøyd med forslagene om vernebestemmelser ut fra premissene som er satt for utredningen av Østmarka som nasjonalpark. De er mest opptatt av å verne naturen og opprettholde aktivitetene de har mulighet til i Østmarka i dag.

Den Norske Turistforening (DNT) mener at store, sammenhengende natur- og friluftsområder blir enda mer verdifulle i fremtiden, både med hensyn til bevaring av naturmangfold, som buffer mot klimaendringer og for gode naturopplevelser. Østmarka har store naturverdier og er svært viktig som nærturområde, friluftslivsområde og for opplevelse av natur for en stor gruppe mennesker. Samtidig er området under press fra menneskelig aktivitet. De er derfor positive til forslaget om nasjonalpark. De er imidlertid opptatt av at vernearbeidet tar spesielt hensyn til den særegne rollen Østmarka har som en av Oslo-området mest brukte friluftslivsområder, og at vernet ikke vesentlig vanskeliggjør fortsatt tilrettelegging for friluftslivet.

DNT Oslo og Omegn støtter i hovedsak initiativet til å etablere nasjonalpark, og peker også på betydningen av store og sammenhengende naturområder. De ser at kun markaloven i mange tilfelle ikke er nok. Gjennom vernebestemmelser med mer, skal en regulere og verne og samtidig gi rom for en allsidig bruk. Dette kan være en større utfordring å få til i Østmarka enn i mange andre nasjonalparker i Norge pga. nærheten til store boligområder. Det kreves ekstra omtanke når det etableres store verneområder så nær store befolkingskonsentrasjoner. De tror at nasjonalparken vil kunne bli til glede og nytte for befolkningen og besøkende.

Flere andre friluftsansisasjoner støtter opprettelse av nasjonalpark, men mener at friluftsliv og folkehelse må ivaretas bedre i forslaget. En rekke idrettsorganisasjoner er negative til verneforslaget, da de oppfatter at et vern vil gjøre de vanskeligere å drive med ulike aktiviteter der.

Norsk Friluftsliv støtter forslaget om nasjonalpark under forutsetning av at det ikke legges unødvendige restriksjoner på friluftslivet, organiserte turer og orienteringsløp som ikke vesentlig er til skade på verneverdiene eller at det hindres opprettholdelse av stier, løyper, rekreasjonsdammer m.m. De mener verneforskriftene i all hovedsak ivaretar forutsetningene. Hverken markaloven eller eksisterende verneområder må svekkes. Det er viktig å sikre tilgang til og bruk av Østmarka på en måte som sikrer støtte og forståelse for vern i befolkningen, og fra friluftslivsorganisasjonene som har aktiviteter i området.

Siggerud Speidergruppe stiller seg bak høringsuttalelsen til Norsk friluftsliv, men med visse tilføyinger og forbehold. De er positive til at man ønsker vern av natur en ser som verneverdig, men ikke hvis det går på bekostning av bruk av skogsbilvei og speiderhytta.

Oslo krets av Norges KFUK-KFUM-speidere ønsker et sterkere vern av natur- og friluftslivsverdiene velkommen. Samtidig skaper forbudet mot større arrangement usikkerhet om hvilke av deres arrangementer som kan bli søknadspliktig i fremtiden.

Oslo og Omland Friluftsråd (OOF) støtter opprettelsen av en nasjonalpark sør for Spinneren, med muligheter for skånsom tilrettelegging for friluftsliv. Samtidig er det viktig å opprettholde markalovens formål friluftsliv, naturopplevelse og idrett. OOF støtter ikke opprettelse av nye friluftslivsområder. Folkehelse og friluftsliv må komme inn som et tydelig formål med nasjonalparken og bestemmelsene må endres i tråd med formålet. Friluftsliv og idrett, som naturlig kan innpasses i Marka, og skånsom tilrettelegging, skal være tillatt så lenge verneverdiene, dvs. naturmangfoldet og naturopplevelseskvaliteter, ikke forringes. Østmarka vil skille seg vesentlig fra andre nasjonalparker fordi den ligger så nær tett befolkede områder, og vil være hverdagsområde for mange flere mennesker. Dette krever større grad av tilrettelegging.

Både OOF og Friluftsrådene Landsforbund (FL) mener at friluftsliv og folkehelse må ivaretas i større grad i formålsparagrafene. Vernebestemmelsene må endres i samsvar med dette. De er urolige for mulighetene for å ivareta friluftsliv og andre bruksmuligheter både nå og særlig i framtida. FL sitt utgangspunkt er at det er et stort behov for å legge til rette for økt bruk av Østmarka til friluftslivsaktivitet for å ivareta befolkningens trivsel og helse.

FL mener det er avgjørende å finne en god balanse mellom ivaretagning av viktige naturverdier i Østmarka og at det forblir et større sammenhengende skogområde med få inngrep, med Østmarkas store betydning for friluftsliv og markaidretter, og dermed trivsel og folkehelse. Folks bruk av området med den betydning det har for trivsel og helse er ikke godt nok ivaretatt. Et rigid regelverk som befolkningen ikke forstår hensikten med, vil svekke legitimiteten til naturvern. Aktivitet som ikke har vesentlig negativ innvirkning på verneformål, må ikke hindres eller vanskeliggjøres.

Vernebestemmelsene må åpne for nye tilretteleggingstiltak for friluftsliv for å fremme friluftsliv, ivareta nye behov og for å ivareta verneinteresser så sant de ikke har vesentlig negativ innvirkning på verneformål.

Sentralt ungdomsråd i Oslo skriver at for dem som vokser opp i storbyen Oslo er det spesielt viktig med naturvern. Marka kan brukes til å komme seg bort fra hverdagen eller lek og andre aktiviteter. Dette gjelder særlig for deres befolkningsgruppe, som opplever at fritidsaktiviteter og -arenaer kan være dyre og utilgjengelige, og i noen tilfeller blir tatt fra dem. Å verne om marka er en måte å sikre dem, og fremtidige generasjoner barn og unge, gode steder å være, leke, utforske, oppdage og utfolde seg i. De mener at det å verne Østmarka ikke bare er et tiltak nå, det er en investering for fremtiden. Unge får ofte høre at det er dem som er fremtiden, så vern av marka er derfor også en investering i dem. Sentralt Ungdomsråd stiller seg derfor bak løsningsforslag 1.

Idrettens samarbeidsutvalg i Østsjø bydel (ISUØ) er bekymret for muligheten for at en nasjonalpark vil kunne innebære et restriktivt regelverk som over tid gjøres mer rigid og vanskeliggjør idrettsaktiviteter. Det er ingen tvil om at Østmarkas tilgjengelighet for idrettsaktiviteter bidrar til trivsel og folkehelse for svært mange mennesker. I et verstefallsscenario, hvor det legges sterkt begrensende restriksjoner på bruken, vil derfor skadeeffektene for både trivsel og helse bli betydelige.

Norges Orienteringsforbunds primærstandpunkt er at de støtter oppretting av nasjonalpark og andre verneområder i Østmarka, under følgende forutsetninger:

- Markaidrett, friluftsliv og folkehelse er innarbeidet som en del av verneformålet for verneområdene.
- For vern etter § 11 i markaloven skal det ikke legges restriksjoner på markaidrett og friluftsliv, og de mener at samme prinsipp må legges til grunn ved utforming av verneforskriften for Østmarka nasjonalpark og ved utforming av verneforskrifter for andre verneområder innenfor markalovens geografiske virkeområde.
- Det må foreligge dokumentasjon (kunnskapsgrunnlag) som viser at markaidrett, friluftsliv og folkehelse ikke svekkes med de bestemmelser som foreslås for nasjonalparken.

De mener at disse forutsetningene ikke er oppfylt i de fremlagte verneforslagene. Uansett verneformer og grenser, mener de det ikke er faglig grunnlag for å innføre begrensinger på orienteringsaktivitet i Østmarka for å ivareta naturmangfold og andre verneinteresser.

Akershus og Oslo orienteringskrets støtter Norges orienteringsforbund sin uttalelse. De opplever et godt samarbeid med Statsforvalteren i Oslo og Viken som bidrar til at de kan utøve sin aktivitet bærekraftig.

Oppsal IF orientering og Orienteringsgruppa i Driv IL støtter Norges orienteringsforbund sin uttalelse. De er i prinsippet positiv til etablering av Østmarka nasjonalpark, så lenge det tas hensyn til markabasert idrett og friluftsliv for den store befolkningen som har de foreslåtte verneområdene som sitt nærmiljø.

Bækkelagets Sportsklub avd. Orientering er grunnleggende positive til vern av skog generelt og Østmarka spesielt, forutsatt at vernet ikke legger noen nye begrensninger på utøvelse av orientering, herunder alle former for trening, orienteringsløp og turorientering til fots eller på ski. Østmarkas umiddelbare nærhet til Oslo gjør at befolkningens behov for å kunne bruke Østmarka til fysisk aktivitet og markabasert idrett må anerkjennes i vernets formål på lik linje med naturverdiene. Å sikre mulighet til utøvelse av naturskånsom markaidrett, må inn i verneforskriftens formålsparagraf. Om dette lovmessig ikke er mulig for en nasjonalpark, er det feil verneform for dette området. Det må for et slikt befolkningsnært område være mulig å oppnå et balansert vern som ivaretar både natur og folkehelse.

Se ellers punkt om orienteringsaktivitet.

Skiforeningen mener at kun vern etter markaloven § 11 burde vært utredet, og nytt vern må ikke svekke markalovens status. De er bekymret for hva en nasjonalpark på sikt vil gjøre med markalovens status og med markagrensen.

Rustad IL Langrenn kan ikke se at forslaget, slik det er fremstilt, har noen betydning for aktivitetene i Rustad IL Langrenn.

Norsk Organisasjon for Terrenghykling (NOTS) avdeling Follo er sterkt kritisk til forslag om nasjonalpark i Østmarka, herunder spesifikt de foreslåtte begrensningene for utøvelse av friluftsliv. De anser det som fullstendig hensiktsløst å innføre vern og ferdselsbegrensninger som allerede er solid forvaltet og forankret gjennom markaloven.

Norges Cycleforbund region øst er bekymret for barn, unge, voksne, og personer med funksjonsnedsettelse sine muligheter til å fortsette med sine sykkelbaserte aktiviteter. Både med tanke på folkehelse, organisert sykling, og arrangementer. Verneforslaget er mangelfullt utredet. Grunnlaget er for dårlig til å fatte en beslutning om en nasjonalpark. De oppfatter det slik at nasjonalparkens evne til å tiltrekke seg brukere nasjonalt og internasjonalt prioriteres over behovene til dagens 1.1 mill årlige brukere.

IF Frøy ønsker ikke nasjonalpark i Østmarka. De mener dagens markalov fungerer utmerket både for vern av marka og befolkningens behov for å bruke Østmarka til friluftsliv og idrett. De er sterkt bekymret for de negative konsekvensene en nasjonalpark vil ha for nesten en millioner menneskers mulighet til å bruke marka uten rigide restriksjoner. Dette kan gå ut over folkehelse, livskvalitet og mulighet til å drive idrett. Spesielt er de opptatt av hvordan en nasjonalpark kan påvirke mulighetene til å drive idrett for barn og ungdom i generasjoner fremover. De negative konsekvensene må utredes mye grundigere.

45 privatpersoner har levert høringsinnspill til verneforslaget. Flere privatpersoner støtter IF Frøy sin uttalelse. Mange av disse omhandler begrensning på sykling, se dette avsnittet for mer informasjon. Mange er også opptatt av at den totale aktiviteten i marka gjennom friluftsliv, idrett, trening osv. ikke må hindres. De er opptatt av at det ikke må legges begrensninger på dagens og fremtidens bruk, aktivitetsmønster og organisert ferdsel. Noen frykter mer byråkrati. Området og aktivitetenes betydning for trivsel, folkehelse, barn og unge trekkes frem av flere, som mener at vernet vil ha negativ effekt på disse gjennom diverse begrensninger. En stor del av de private ønsker ikke vern. Noen peker på at markaloven fungerer fint i dag. De frykter at ytterligere vern vil svekke Østmarka som friluftsområde.

Andre privatpersoner støtter opprettelse av nasjonalparken og et styrket vern. De peker på at Østmarka er et naturvakkert område med stort arts mangfold, nær Oslo byområde, og det støttes opp om et sterkt vern av natur- og opplevelsesverdiene i Østmarka. Markaloven er ikke tilrettelagt slik at den sikrer verneverdiene i marka. Derfor er det nødvendig å etablere sterkere vernebestemmelser. Vernet vil komme vår og de neste generasjoner til gode og vil kun ha positive effekter.

Losby Bruk er i liten grad berørt av forslaget til nasjonalpark, men det er viktig at dagens bruk og rettigheter (jakt, fiske, uttransport av felt vilt, vedlikehold og bruk av Tappenberghytta) i eksisterende Østmarka naturreservat ikke svekkes.

Akershus Bondelag er tilfreds med at alt areal som legges inn i de tre forslagene til verneområde er offentlig eid. De er også tilfreds med at Klima- og miljødepartementet er tydelige på at en ev. fremtidig utvidelse av verneområdet, gjennom vern av skog på privat grunn, skal skje gjennom frivillig vern, også ved eventuelt vern etter markaloven.

NORSKOG, Indre Østfold og omegn skogeierlag og Det norske Skogselskap (Skogselskapet) er negative til verneforslaget. De mener at området og friluftinteressene er godt nok beskyttet av markaloven og skogbrukets lover og forskrifter. Områdets betydning og attraksjon for friluftslivet er et resultat av skogbruket som har vært drevet i generasjoner. De er bekymret for at vernet vil begrense tilrettelegging for idrett og friluftsliv, og at incentiv for vedlikehold av veier og annen infrastruktur forsvinner. Skogselskapet skriver at det i en nasjonalpark kan bli vanskelig å drive et helt nødvendig stedstilpasset skogbruk og skjøtsel slik at skogen blir i stand til å takle et endret klima og samtidig være attraktiv for utøvelse av friluftsliv, idrett og rekreasjon for fremtidige generasjoner. NORSKOG og Norges Skogeierforbundet oppfatter at man legger lista for verneverdi lavere enn ellers i skogvernarbeidet. Se ellers avsnitt om skogbruksinteresser.

NORSKOG mener at et vern ikke vil tilføre annet enn et større sammenhengende skogområde, som allerede fra før er regulert gjennom markaloven med tilhørende forskrifter. Trolig er det største og mest verdifulle sammenhengende området for naturmangfoldet allerede vernet. De er bekymret for at verneverdiene gjenbrukes som argument for utvidelse med lave verneverdier og mener heller ikke at området vil bidra vesentlig til representativt vern. Et vilkår for å opprette nasjonalpark er at det skal være «uten tyngre naturinngrep». NORSKOG er bekymret for at man tilpasser kartet til terrenget, og dermed bryter med de strenge faglige kravene til en vernekategori. Se ellers avsnitt om skogbruksinteresser.

Det er viktig for Markarådet at vern tar hensyn til friluftslivet og idrett i Østmarka. Målet må være at dagens bruk i all hovedsak fortsetter, så lenge bruken ikke forringer verneverdier. Markarådet forventer at Statsforvalteren tydeliggjør hensynet til friluftsliv og idrett i utformingen av formål og forskrifter.

Interessegruppe for hytteeiere i marka mener prinsipielt at nasjonalpark i Østmarka er feil verneform for dette området. Verneformene som allerede eksisterer; markaloven, naturreservat og friluftslivsområde, gir tilstrekkelig vern av Østmarka. De mener det er illustrerende, for hvilke kompromisser som må inngås for å skape en nasjonalpark, at hovedforslaget som foreligger deler nasjonalparken i fire separate deler delt av en vei og to kraftlinjer. I tillegg ligger Vangen skistue som en øy i parken. I høringsnotatet slår Statsforvalteren fast at hytter ikke regnes som et «vesentlig inngrep». Det virker uforståelig at et mer eller mindre sammenhengende hyttefelt med opp mot 90 hytter ikke skal være et vesentlig naturinngrep.

Statsforvalterens vurdering

Statsforvalteren konstaterer at verneforslaget har både tilhengere og motstandere, og tar de generelle merknadene til orientering. Vi vil svare ut de konkrete innspillene i høringsuttalelsene i etterfølgende kapitler.

8.2. Saksbehandling og prosess

Flere av høringsuttalelsene omtaler kunnskaps- og beslutningsgrunnlaget for verneplanforslaget.

Høringsuttalelser

NORSKOG mener at rapporten fra MENON ikke kan tillegges særlig vekt som beslutningsgrunnlag alene. I rapporten vises det til et tap for skogbruket og skognæringen, som innebærer tapte inntekter for grunneier, og ikke øvrige effekter for verdikjeden i skog. NORSKOG poengterer usikkerhetene i MENON sine beregninger. Skogeierforbundet peker også på at det ikke er kommentert bortfall av tømmer fra dette området for skogbasert industri og grønn verdiskaping. Østmarka ligger sentralt på Østlandet, har god infrastruktur for å drive skogbruk og ligger midt i logistikkstrømmene til norsk skogbasert industri. I skogvernarbeidet skal det gjøres avveininger mellom verneverdi og verdi for skogbruk/skognæring. De stiller spørsmålsteget ved hvorfor vurderingen av næringsmessig verdi ikke gjøres på samme måte i Østmarka. Både NORSKOG og Skogeierforbundet peker også på at det i rapporten kommenteres at vern av skog vil gi positiv effekt på økt karbonbinding. De vil minne om en rapport fra 2016, utarbeidet av Miljødirektoratet, Landbruksdirektoratet og Norsk institutt for bioøkonomi konkluderer med at «Vern av skog gir på kort sikt mindre CO₂ i atmosfæren enn bruk. Bruk av skog gir mindre CO₂ på lengre sikt fordi biomassen kan bidra til å unngå fossile utslipp».

Friluftsrådene Landsforbund mener at det er viktig at en i verneplanprosessen med Østmarka tar seg god tid til å vurdere balansen mellom bruk og vern. Hvorvidt det er behov for totalforbud mot hogst, eller om verneverdier og opplevelseskvaliteter kunne vært ivaretatt også gjennom former for småflatehogst og plukkhogstliknende hogstformer, mener de ikke er godt nok utredet og vurdert i verneforslaget.

Oslo og Omland Friluftsråd mener at det er viktige mangler i beslutningsgrunnlaget, bl.a. når det gjelder hvilke konsekvenser klimaendringer, befolkningsvekst og økt bruk får for framtidig tilretteleggingsbehov, med de foreslåtte restriksjoner i verneforskriftene. Statsforvalterens kartlegging av bruken av Østmarka har store mangler. Ski- og vinteraktiviteter er for eksempel helt utelatt. Kommunenes «Kartlegging og verdsetting av friluftsområder» burde ha inngått som en viktig del av kunnskapsgrunnlaget om friluftslivet. Det aller meste av det foreslåtte verneområdet inngår i Oslo kommunes skoger. Dagens forvaltningsregime inklusive mål og retningslinjer burde vært beskrevet og vurdert opp mot den foreslåtte verneplanen, som et dokument å se til i utformingen av ny forvaltningspraksis. Det må legges opp til en regelmessig evaluering av vernets virkninger for naturmangfold, naturopplevelse, friluftsliv, idrett og folkehelse. Forslaget svarer ikke på regjeringens mål om at nasjonalparken «forblir et attraktivt og viktig område for friluftslivet».

Norges Orienteringsforbund mener det må foreligge dokumentasjon (kunnskapsgrunnlag) som viser at markaidrett, friluftsliv og folkehelse ikke svekkes med de bestemmelser som foreslås for nasjonalparken. Dette betyr at markaidrett og friluftsliv må være bedre kartlagt, både for nåværende og fremtidige scenarier for klimaendringer, endringer i demografi og aktivitetsvaner. Konsekvenser for markaidrett og friluftsliv av de foreslåtte bestemmelsene må også utredes og verdsettes. Orienteringsforbundet nevner også utredning av konsekvenser for frivillig innsats ved å forholde seg til flere forvaltningsregimer, samt konsekvenser av kombinasjon av flere verneformer. Det må utredes om

dagens forvaltning er tilstrekkelig. Idrettens organisasjoner har ikke vært godt nok involvert i disse vurderingene, og spesielt nevnes NINA sin rapport om bruk og vern.

Orienteringsgruppa i Driv IL gir sin tilslutning til Norges orienteringsforbunds uttalelse. De mener at vern etter markaloven § 11 må utredes nærmere før det trekkes konklusjoner om oppretting av en eventuell nasjonalpark.

Oppsal IF orientering ber om en grundigere gjennomgang av hvordan folkehelse, idrett og friluftsliv skal ivaretas i vårt nærområde ved opprettelse av en eventuell nasjonalpark

Bækkelagets Sportsklub avd. Orientering verdsetter ønsket om å verne Østmarka mot hogst, utbygging og trussel for artsmangfold, men mener at verneforslaget ikke tilstrekkelig har utredet hvilke konsekvenser det foreslåtte vernet vil ha for befolkningens behov for fysisk aktivitet, friluftsliv, idrett og folkehelse. De frykter store konsekvenser for folkehelsen til befolkningen i Oslo Sør/Øst gjennom de foreslåtte begrensningene, og mener dette må utredes og vurderes bedre før et vern som legger denne type begrensinger kan vedtas.

Skiforeningen mener det bør gjennomføres en konsekvensutredning av hvordan verneforslaget vil påvirke friluftslivet. Det er en klar svakhet at man ikke har vurdert hvordan strengere vernerestriksjoner vil påvirke bruken av området og den friluftstilretteleggingen som utføres av frivillige organisasjoner. Det er heller ikke vurdert hvordan gjennomføring av ønskede framtidige turveitraseer og andre tilretteleggingstiltak for friluftslivet, blir påvirket av nytt vern. Vinteraktiviteter har ikke fått tilstrekkelig fokus i utredningsfasen.

Norges Cycleforbund region øst mener at vurderingen av slitasje, eller intensivt bruk, fra sykling må oppdateres slik at den er basert på faktisk kunnskap. De mener det trengs en oversikt over hver av brukergruppene/ferdselsformene og deres slitasje, støy, forurensning, forstyrrelser for dyrelivet, forstyrrelser for annen ferdsel, behov for tilrettelegging, behov for infrastruktur. Da har man et grunnlag for å kategorisere hvilke som sliter på underlaget, forstyrrer og krever tilrettelegging. De negative konsekvensene av begrensningene for organisert sykling må utredes grundigere, og reduseres. Verneforslaget er mangelfullt utredet og til dels basert på synsing slik at grunnlaget er for dårlig til å fatte en beslutning om en nasjonalpark.

IF Frøy er sterkt kritisk til at en nasjonalpark presses gjennom uten at de negative konsekvensene er utredet grundig. Statsforvalteren må pålegges å gjennomføre en seriøs, omfattende og grundig konsekvensanalyse. De er spesielt kritiske til fagrapporten om "Bruk og vern av Østmarka". Her var det lagt opp til at idretten ikke skulle tas med blant brukerne som skulle høres. Folkehelseperspektivet, og idrettens plass i dette, er fraværende i utredningene som er gjort rundt nasjonalpark i Østmarka. Nasjonalpark vil kunne få store negative konsekvenser for folkehelsen til alle som sokner til Østmarka.

Enebakk kommune etterlyser utredninger om vern etter markaloven, med henvisning til oppdragsbrevet fra KLD «Det skal utredes flere alternativer med ulik størrelse på områder som kan vernes, og med ulik kombinasjon av vernekategorier i naturmangfoldloven og § 11 i markaloven». Kommunen savner en helhetlig vurdering på hvorvidt dagens lovverk med naturreservater og markaloven forringer naturkvalitetene i Østmarka. Østmarka er en forholdsvis liten skog. Med sterke begrensninger med nye verneforskrifter, savner de en mer utdypende konsekvensvurdering av slitasje i områdene i randsonene utenfor forslaget.

De kan ikke se om det er gjort vurderinger for eventuelt krav om erstatning ved frivillig vern fra Oslo og/eller Nordre Follo kommune ved etablering av nasjonalpark. De stiller videre spørsmål ved om det er

gjort noen beregninger på kostnader som må til for å restaurere tilbake til naturtilstand, etablering av publikumsfasiliteter, parkering, kunnskapsformidling m.m.

Enkelte privatpersoner peker, som Enebakk kommune, på at det ikke er gjort noe konsekvensutredning knyttet til økt aktivitet i randsonene. Det stilles også spørsmål ved hva et vern vil koste. Et par privatpersoner er kritiske til rapporten fra MENON. En skriver at verneforslaget ikke har vært gjennom tilstrekkelig interessentanalyser, konsekvensutredning eller at det er foretatt en samfunnsøkonomisk analyse som vil bli anerkjent som god og tilstrekkelig. Noen flere mener at de negative konsekvensene ikke er utredet. Flere peker på at nullalternativet, med videreføring av dagens situasjon med markaloven og uten nytt vern, ikke er utredet.

Naturvernforbundet, Naturvernforbundet i Nordre Follo og Naturvernforbundet i Oslo og Akershus mener at saken er grundig utredet. Norsk Friluftsliv oppfatter at natur- og friluftslivsorganisasjonene som har interesser og aktivitet i Østmarka er fornøyd med den dialogen Statsforvalteren har hatt med dem i utformingen av verneplanforslaget.

Oslo krets av Norges KFUK-KFUM speidere har notert seg en invitasjon til møte med Statsforvalteren, men de og Siggerud speidergruppe lurer på hvorfor de ikke har vært invitert med tidligere i prosessen.

Statsforvalterens vurdering

Utredningsområdet har ikke en størrelse som utløser krav om konsekvensutredning, men gjennom blant annet eksterne fagrapporter og utredninger har vi belyst flere tema for å sikre et godt kunnskapsgrunnlag.

Statsforvalteren viser til at kunnskapsgrunnlaget i prosessen består av mer enn fagrapportene. Fagrapportene kommer i tillegg til informasjon og innspill som er hentet inn og mottatt gjennom oppstartsmeldingen, høringen og en rekke dialogmøter.

Momentene som tas opp av en god del høringsinstanser og privatpersoner rundt ulike former for bruk, ferdsel og arrangementer i området, mener vi er tilstrekkelig synliggjort. Verneforskriftens bestemmelser og avgrensingen av verneforslaget er søkt innrettet slik at Østmarka skal være minst like godt egnet for friluftsliv, idrett og opplevelse etter et vern som i dag.

Statsforvalteren har også hatt mange egne befaringer hvor verne kvaliteter, bruk og inngrep, og mulige grenser etter ulike verneformer er vurdert. Ulike offentlig tilgjengelig informasjonskilder er benyttet i arbeidet.

Som skogeierforeningene peker på, er det ikke gjennomført en vurdering av merverdi gjennom videreføring av tømmer. I skogvernprosesser har det normalt sett ikke vært foretatt slike vurderinger, men vi tar næringsorganisasjonenes syn til orientering. Nye retningslinjer for å avveie skogvernet mot konsekvensene for skog- og trenæringen ble innført fra februar 2022, og gjelder for prosesser som igangsettes etter dette. Oppstart av verneplanprosess for Østmarka ble meldt desember 2020.

Vi har ikke gjort noen vurdering av størrelse på erstatning. Dette er det normalt Statens Skogsaksyndig som vurderer. Heller ikke nettoverdi opp mot lagring eller frigjøring av CO₂ er utredet. Vi ser at det her foreløpig foreligger ulike syn rundt kunnskapsgrunnlaget, også i ulike forskermiljø.

8.3. Verneformer og -alternativer

Høringsuttalelser

Naturvernorganisasjonene, kommunene og de fleste friluftsjorganisasjonene er positive til og mener det er viktig at eksisterende Østmarka naturreservat settes av som en egen sone med videreføring av dagens restriksjonsnivå. Med unntak av noen svært få kommentarer med ønske om noe justering av enkelte bestemmelser, er det heller ingen som uttrykker misnøye til dette forslaget.

Oslo, Nordre Follo og Lørenskog kommuner foretrekker alternativ 1. Nordre Follo anser likevel både alternativ 1 (nasjonalpark) og 3 (naturreservat) som gode alternativ til vern i Østmarka. Lørenskog kommune merker seg at fagrappporten som vurderer de mulige samfunnsøkonomiske gevinstene ved en nasjonalpark, ser fordel av en ny nasjonalpark nær hovedstaden. Dette taler for at alternativ 1 er det beste alternativet. Vern som nasjonalpark antas også med tiden å være identitetsskapende for de som bor i kommunene rundt Østmarka.

Enebakk kommune foretrekker også dette alternativet dersom det blir vern.

Riksantikvaren støtter Statsforvalterens hovedforslag (alternativ 1) om å opprette en nasjonalpark etter naturmangfoldloven og et friluftslivsområde etter markaloven. Begge disse verneformene er godt egnet til å ta vare på kombinasjonen av natur- og kulturmiljøverdier og fremme friluftslivet.

Viken fylkeskommune mener også at alternativ 1 være å foretrekke.

WWF mener at alternativ 1 i høringsdokumentet er det beste. Dette alternativet vil gi best vern til viktige naturverdier i et relativt stort område, og samtidig gi best beskyttelse mot tyngre naturinngrep. Også Østmarkas Venner (ØV) støtter helhjertet opp om Statsforvalterens og Klima- og miljøministerens foretrukne alternativ 1. Andre naturvernorganisasjoner og Norsk Naturfotofestival foretrekker også dette alternativet.

Bjørndal Boligsammenslutning støtter opprettelsen av en stor nasjonalpark i Østmarka. Vernet etter markaloven § 11 som friluftslivsområde må gis en størst mulig utbredelse utenfor nasjonalparken, slik at disse arealene sikres mest mulig, men at det tilrettelegges for at dagens friluftslivsaktivitet basert på tradisjonelle verdier kan videreføres.

BioFoto Norge sitt ønske er at det vernes så mye som mulig. Slik det fremstilles betyr det alternativ 1.

Oppsal Vel støtter primært forslaget alternativ 1. Dette i første rekke fordi arealet i Østmarka naturreservat juridisk sett vil få det samme strenge vernet innenfor de foreslåtte nasjonalpark-grensene, og fordi en stor nasjonalpark trolig vil kunne skape større identitet og eierskap for lokalbefolkningen.

Friluftslivets samarbeidsutvalg Søndre Nordstrand bydel mener at vern av naturverdiene er den viktigste begrunnelsen ved valg av verneform i Østmarka. De støtter opprettelsen av en stor nasjonalpark i Østmarka. Vernet som friluftslivsområde må gis en størst mulig utbredelse utenfor nasjonalparken, og burde følge markagrensen, slik at disse arealene sikres mest mulig, samtidig som dagens friluftslivsaktivitet basert på tradisjonelle verdier kan videreføres. Det er uheldig at det blir definert mange ulike verneformer innenfor et relativt begrenset område. Dette skaper utfordringer for praktisering av en god samlet forvaltning av området, og gjør det vanskelig å forholde seg til for brukerne. De ønsker større områder med samme verneform.

Norsk friluftsliv, NJFF Akershus og Oslo, DNT, DNT Oslo og Omegn støtter Statsforvalterens hovedalternativ, som de vurderer at i størst grad ivaretar natur- og friluftsinnteresser i området.

Norges Orienteringsforbund fraråder nasjonalpark i områdene vest for kraftlinje Skjelbreia-Fjell, men kan støtte vern etter markaloven § 11. De mener at markaloven her sikrer en balansert forvaltning hvor både idrett, friluftsliv og naturvern ivaretas. Området er mye brukt, og en nasjonalpark setter unødige begrensninger. Forskjellige forvaltningsbestemmelser vanskeliggjør arrangementer basert på frivillig innsats. Området har i svært lang tid blitt forvaltet godt av de kommunale myndigheter. De er i prinsippet positive til vern og til etablering av Østmarka nasjonalpark øst for nevnte kraftlinje, så lenge markaidrett og friluftsliv tas inn som en del av formålet med vernet og gjenspeiles i vernebestemmelser og forvaltningsplan. Oppsal IF støtter dette.

Oslo og Omland Friluftsråd (OOF) støtter opprettelsen av en nasjonalpark sør for Spinneren (se kommentar til grenser under), som et viktig bidrag til skogvernet i landet. OOF støtter ikke opprettelse av nye paragraf 11-områder, men ønsker i stedet å opprettholde de to eksisterende paragraf 11-områdene, Spinneren og Hauktjern.

Skiforeningen mener at kun vern etter markaloven § 11 burde vært utredet. Markaloven bygger på et prinsipp om flerbruk og avveining av ulike interesser knyttet til friluftsliv, naturopplevelse og idrett. Naturmangfoldslovens overordnede formål er ivaretagelse av natur. Rammene for å ivareta og øke friluftsverdiene i et verneområde, vil derfor være videre gjennom et vern etter markaloven.

NOTS Follo peker på at grensa for nasjonalparkområdet i sør er trukket helt ut til yttergrensa for utredningsområdet. De stiller seg svært kritisk til forslaget om denne avgrensningen, og ber om at man vurderer om det ikke ligger til rette for et større område med friluftslivvern. Som eksempler nevner de området mellom «Skjelbreiaveien» og Svartoren og mot Tømmeråsen og Krokhol, mellom Bysetermåsan og Vangen, og rundt Kjerringhøgda med «høyspenten» og «NATO-runden». Det samme mener NOTS sentralt. Dette er mye brukte stier både til fots og på sykkel. Valget av verneform her har også en side mot forslaget om forbud mot el-sykling. Dersom den foreslåtte avgrensningen i sør blir stående, og forbudet mot el-sykling på sti blir vedtatt i tråd med forslaget, vil alle som har el-sykling på sti som sin form for friluftsliv, nå og i all fremtid, og som har tilhold i dette området (Nordre Follo, Enebakk etc.), være forhindret fra å utøve sin form for friluftsliv i de områdene i Marka som de sogner til.

IF Frøys holdning er at en nasjonalpark i Østmarka er uønsket. Dersom en nasjonalpark likevel blir gjennomført, er det avgjørende at omfanget reduseres vesentlig. Hele området nordvest for kraftlinjen forbi Skjelbreia bør som en start fjernes. Det vil i noen grad begrense skadevirkningene for befolkningen rundt Østmarka, og også for IF Frøy sin virksomhet.

Follo sykkelklubb ber Statsforvalteren om å vurdere om et større område i den sørlige delen av utredningsområdet bør vernes som friluftslivsvernområde. Det vil åpne for bruk av el-sykkel, og det vil gjøre det enklere for de som klubb å fortsatt kunne bruke området i sitt treningsopplegg. De deltar gjerne i møter angående saken om det skulle være behov for det.

Akershus bondelag forstår at Statsforvalteren i prosessen frem mot fremleggelse av verneforslagene også har vurdert verneformen landskapsvernområde, men at denne ble vurdert til å være mindre egnet. De vil på denne bakgrunn støtte Statsforvalterens primære forslag (alternativ 1).

ISUØ (Idrettens samarbeidsutvalg) i Østensjø bydel oppfordrer til prinsipielt å etablere et større naturområde med utvidelse av Østmarka naturreservat med et moderat strengt vern. Subsidiært,

dersom nasjonalpark besluttes, å sørge for at regelverket som regulerer en slik nasjonalpark utformes slik at det eksplisitt og permanent gir rom for en idrettsutøvelse og et friluftsliv som tilsvarer den bruken som har foregått og foregår i det aktuelle verneområdet når dette skrives i 2023.

Mange privatpersoner er negative til forslaget. Enkelte trekker frem at området som er foreslått som nasjonalpark er trukket alt for langt vest og/eller at omfanget av parken må reduseres betydelig. Det pekes på at randsonen mot de store befolkningsområder i Oslo øst må utvides og at grensen bør flyttes til sør for Sandbakken.

Andre privatpersoner mener at nasjonalparken bør være så stor som mulig.

En privatperson mener alternativ 1 og 2 vil innskrenke bruken for hytteeiere og andre brukere av marka som gjennom årtier har benyttet seg av ressursene i området og de vil med stor sannsynlighet ikke ha respekt for nasjonalparkvernet. Alternativ 3 fremstår som det eneste spiselige alternativ for hans del.

Statsforvalterens vurdering

Noen etterspør vurdering og forslag om andre verneformer og alternative kombinasjoner. Det går an å tenke seg også andre alternativer enn det som var på høring, herunder kun bruk av vern som friluftslivsområde. Vi mener at alternativene som var på høring, er best egnet til å oppfylle de rammene og forutsetningene som var satt for prosessen. Det har også vært en forutgående prosess i Miljødirektoratet og Klima- og miljødepartementet rundt hvilke alternativer som skulle høres.

Statsforvalterens høringsforslag alternativ 1 foretrekkes av de fleste som har uttalt seg, både blant de som støtter et vern og de som i utgangspunktet er mer negative. Alternativ 1 innebærer en tredelt nasjonalpark i sydøst/øst og et friluftslivsområde i vest/nordvest. Dette var også Statsforvalterens anbefalte alternativ i høringen. Vi tilrår derfor et vern med utgangspunkt i alternativ 1.

Noen mener at nasjonalparken av hensyn til brukerinteressene bør begrenses i areal. Av enkelte nevnes konkret at nasjonalparken bør begrenses til området øst for kraftledningen L0451 Røykås-Tegneby (også omtalt som Skjelbreia-Fjell). NOTS nevner arealer betydelig lenger øst enn dette, som de mener i stedet bør vurderes som friluftslivsområde. Statsforvalteren mener samlet sett at de delene av nasjonalparkforslaget som ligger mot vest, har vernekvaliteter og bruk som tilsier at nasjonalpark er riktig verneform. Med nærhet til hovedstaden og større utfartssteder som Skullerud, vil også en slik avgrensing gjøre det enklere å besøke nasjonalparken. De besøkende vil med dette kunne gå lengre turer gjennom nasjonalparken. Statsforvalteren mener at opplevelsene totalt sett vil øke med den forvaltningen og skjøtselen som vi mener bør forventes i en nasjonalpark.

Statsforvalteren har gjort ytterligere presiseringer og justeringer i verneforskriften som skal ivareta idretts- og friluftslivsinteressene i nasjonalparkområdet, og da særlig sykling. Som nevnt tidligere skal dagens aktivitet ikke begrenses. Det fremstår for Statsforvalteren som at fryktede begrensinger på bruk, er hovedårsaken til ønsket om at nasjonalparken skal begrenses til området øst for kraftledningen. Vi mener dermed å i stor grad ha imøtekommet innspillene gjennom justering av forskriften, fremfor å avgrense nasjonalparken til kun de østligste delene av verneforslaget. Noen grensejusteringer er imidlertid foretatt nærmere randsonen i vest, der bruksintensiteten og tilretteleggingen er størst, se under.

8.4. Vernegrenser

Høringsuttalelser

Oslo kommune vurderer at enkelte deler av foreslått friluftslivsområde ikke bør underlegges vern fordi de har svært høy bruksintensitet og slitasje, og begrenset med stillhet og ro. Dette inkluderer også blant annet områder som er viktige for skoler og barnehager som turområder og for undervisning. Det er etablert flere utebaser i denne forbindelse. De fleste av disse ligger i bynær og mye brukt skog. Flere av dagens utebaser, og områder som er godt egnet for nye baser, ligger innenfor områder som er foreslått vernet. Dette er uheldig. Det er også viktig at Osloskolen har mulighet til å bli kjent med de lokale naturressursene, hvordan disse kan brukes som fornybare ressurser til bygging, men også til kunst og håndverk. Det må være lettvisst for undervisningsinstitusjonene å kunne benytte seg av slike tilbud, uten å underlegges tyngre saksbehandling. De fleste av områdene som brukes til slike prosjekter ligger også i de mer bynære og mye trafikkerte delene av nye foreslåtte verneområder. For å sikre at skoler og barnehager kan opprette og videreutvikle utebaser og bruk av området også i fremtiden, mener kommunen at noen deler av det foreslåtte friluftslivsområdet må utgå.

Kommunen foreslår i stedet å legge til nye områder som verneområder for friluftsliv.

Oslo kommune har ansvar for forvaltning og drift av ni vassdragsanlegg som vil påvirkes av verneforslagene. Disse anleggene er Mosjødammen, Rausjødammen, Svartordammen, Tonevann-dammen, Langvann, Igletjern, Kroktjern, Lutvann og Nøkle vann. Oslo kommune mener at vassdragsanleggene bør avgrenses fra nasjonalparken. Oslo kommune mener også at vannspeilene til vannene som reguleres, Mosjøen, Rausjøen og Svartoren, må tas ut av nasjonalparkavgrensningen, både på grunn av praksis fra andre nasjonalparker, men også for at fremtidig vassdragsregulering ikke skal komme i konflikt med forskriftsforslagenes formuleringer om at vegetasjon og dyreliv er vernet mot forstyrrelser. Se også kapittelet om vassdragsanlegg.

Oslo kommune arbeider med ny arealdel i kommuneplanen. I denne skal det hjemles hensynssoner til drikkevannskildene. Innenfor hensynssonen skal det ikke utøves aktiviteter eller gjøres tiltak som kan medføre fare for forurensning av drikkevann. Det vil ikke være tillatt å sette opp telt eller hengekøye, eller på annen måte slå leir innenfor hensynsområdet. Det vil ikke være tillatt å raste nærmere enn 50 meter fra helt eller delvis isfrie vann, elver og bekker. Hensynsområdet er i overkant av 500 meter fra drikkevannskilde, avhengig av terreng. Oslo kommune er usikker på om opprettelsen av en hensynssonene med tilhørende strenge ferdselsrestriksjoner vil være forenlig med den friluftslivsutøvelsen som man ønsker seg i nasjonalpark og friluftslivsområder, og om det vil være juridisk grunnlag for vern etter naturmangfoldloven og markaloven i denne hensynssonen. Kommune ber derfor Statsforvalteren vurdere de geografiske avgrensningene i verneforslagene opp mot dette. Oslo kommune merker seg blant annet at de meget populære turmålene Langvann, Gullsmeden og Slettjell vil bli betydelig berørt av dette.

Oslo og Omland Friluftsråd (OOF) går inn for en mindre reduksjon av nasjonalparken nord for Spinneren, fordi dette området har høy bruk og viktige ferdselsårer for friluftslivet. De foreslår at grensens trekkes langs linja Pettersbråtan – Smørhullet – Sandbakken. OOF støtter at Vangen og areal i tilknytning til Bysetermåsan er tatt ut av verneområdet. De mener at også veien mellom Vangen og Bysetermåsan bør tas ut av verneområdet.

Friluftsrådernes Landsforbund (FL) mener at endelig grenser for friluftslivsområde etter markaloven må ses i sammenheng med endelig restriksjonsnivå. Hvis det foreslåtte restriksjonsnivået på friluftsliv og markaidrett opprettholdes, må området i nord reduseres slik OOF med flere foreslår.

NOTS sentralt og NOTS Follo mener at grunnlaget for avgrensningen i verneforslaget ikke er basert på representative data, og vil ha store negative konsekvenser for de mange som sogner til de sørlige delene av Østmarka. NOTS, NOTS Follo, IF Frøy, Follo sykkelklubb og Norges Orienteringsforbund mener at nasjonalparkforslaget må reduseres betydelig i syd, se kapittel 8.3. over.

Enebakk kommune skriver at det mellom Østmarka naturreservat og Enebakks kommunegrense til Nordre Follo og Oslo, er forholdsvis lave naturverdier og store menneskelige inngrep i form av veier, demninger, kraftledninger, hytter med mer. Her vil det oppstå mange brukerkonflikter ved skjerpet vern. Kommunen ønsker derfor at disse områdene fortsatt skal være vernet etter markaloven.

Skiforeningen mener at et større areal rundt parkeringen på Bysetermåsan burde vært tatt ut av nasjonalparken, slik at det blir mulig å utvide parkeringsplassen for å håndtere forventet besøksvekst.

Østmarkas Venner påpeker at store verneområder er særlig verdifulle fordi de har flere arter og større og mer levedyktige bestander enn små verneområder. Det er derfor svært viktig at nasjonalparken også inkluderer de foreslåtte områdene på vestsiden av kraftlinja, hvor det blant annet er større naturverdier enn i den østre delen. De mener at Dølerud og Dølerudåsen burde vært inkludert i nasjonalparken. Her er både natur-, kulturminne- og kulturlandskapsverdiene så store at området må vernes som nasjonalpark. De er i hovedsak enige i Statsforvalterens forslag til hvilke områder som skal vernes som friluftslivsområder, men synes betydningen av landskapselementer og kulturmiljøer ikke er tillagt stor nok vekt. ØV foreslår også at følgende områder blir vernet som friluftslivsområder: Østre del av Haukåsen, Rundvannsås, Pettersbråtan og området Puttåsen-Grønlia (spilt inn til frivillig vern). Områdene har store opplevelseskvaliteter for friluftslivet knyttet til natur-, landskaps- og kulturhistoriske verdier som kvalifiserer for vern.

Naturvernforbundet mener det er flere områder som med fordel kunne vært innlemmet både i nasjonalparken og i friluftslivsområdet. De viser til høringsinnspill fra Østmarkas Venner.

Naturvernforbundet i Oslo og Akershus støtter også Østmarkas Venner sitt innspill. De ber også om at to områder på privat grunn vurderes å innlemmes i vernet, dersom grunneier kunne tenke seg det.

Østensjø historielag mener at området Bremsrud fortjener en ekstra vurdering med tanke på vern. Området har kulturelle verdier som er særegne for vurderingsområdet til ny Østmarka nasjonalpark, og bør inkluderes.

Sarabråtens venner er fornøyd med avgrensningen av foreslått friluftslivsområde i tilknytning til Sarabråten. De er særlig fornøyd med at Korketrekkeren ved veien til Østmarksetra på vestsiden av Nøkle vann er inkludert i området.

DNT Oslo og Omegn viser til forslag fra Statsforvalteren om en utvidelse av det planlagte § 11 området på privat grunn i nord. De mener at det kan være greit og slutter seg til forslaget.

Oslo krets av Norges KFUK-KFUM speidere stiller spørsmål ved om området på vestsiden av Rausjøen egner seg for innlemming i nasjonalparken. Området har tilsvarende tetthet av hytter som områdene som er holdt utenfor.

Rausjømarkas Vel mener at det vil være i strid med naturmangfoldloven § 35 å innlemme hyttene i Rausjømarka i en nasjonalpark. Spørsmålet krever en grundig juridisk vurdering. Det er ikke nødvendig å inkludere hyttene for at nasjonalparken skal bli stor nok, og det er ikke påvist naturverdier av særlig stor verdi som tilsier at hytter må inkluderes. Statsforvalteren har tidligere uttalt at man relativt enkelt

vil kunne legge grensene for en nasjonalpark rundt Rausjø og mesteparten av Mosjøen, og at den enkleste løsningen, forvaltningsmessig, vil være å holde disse områdene utenom et vern. Med hytter både i og utenfor en nasjonalpark vil det gjelde ulike lover og forskrifter og søknader fra hytteeiere må behandles av ulike offentlige myndigheter. Det kan bidra til usikkerhet og ulikheter. Den beste måten å unngå dette på er at hyttene ikke legges inn i en nasjonalpark, men fortsatt blir forvaltet etter markaloven.

Interessegruppe for hytteeiere i marka vil slutte seg til høringsvaret fra Rausjømarka vel. Områdene med hytter må tas ut av nasjonalparken. Å ha opp mot 90 private hytter innenfor en nasjonalpark bryter med intensjonen med nasjonalparker. Det er også en unødig inngripen i hytteeiernes disposisjon av hytta og hyttetomta.

Statsforvalterens vurdering

Når det gjelder valg av verneform for ulike områder, viser vi til kapittel 8.3. I det følgende vil vi vurdere mer konkrete forslag til grenseendringer. Vi viser også til vedlagt forslag til nytt vernekart, samt vedlagt grensejusteringskart hvor alle grenseendringene sammenlignet med høringen synliggjøres.

Hensynssoner til drikkevannskildene

Et vern vil sikre området på en måte som trolig også vil være positivt og i tråd med hensynet til drikkevannskildene. Vi oppfatter at det fortsatt vil være tillatt å ferdes fritt i hensynssonen, men at det kan bli restriksjoner på telting og leirslaging, i henhold til eventuelle nye føringer fra kommunen. Statsforvalteren mener at det ikke er grunnlag for at arealene i hensynssonen grenses ut av verneforslaget. Vi forutsetter at kommunen vil informere godt om eventuelle begrensninger i sonen.

Vassdragsanlegg

Statsforvalteren har i møte med Oslo kommune hatt en gjennomgang av vassdragsanleggene. Demningen ved Svartoren ligger nær Rausjøveien, og var allerede grenset ut i høringsforslaget. Det samme gjelder demningen i Rausjøen. Med tanke på tilkomst og eventuelle arbeider på demningen, ser vi at grensen rund Rausjødammen kan justeres noe.

Statsforvalteren ønsker ikke å grense ut øvrige damanlegg som ikke ligger like i utkanten av verneforslaget. Det er i forskriftene tatt inn bestemmelser som skal ivareta drift og vedlikehold av disse dammene. Se egen kommentar om dette under kapittel 8.7 om virksomhet og tiltak. I møte med Oslo kommune oppfattet vi at dette er tilstrekkelig.

Mosjøen og Rausjøen reguleres manuelt ved behov av hensyn til blant annet friluftsliv og biologisk mangfold, herunder elvemusling. Dette innebærer en forholdsvis beskjeden regulering, og kan ikke sammenlignes med vannstandendringene ved kraftproduksjon. Statsforvalteren ser derfor ikke grunn til å grense vannene ut. Bestemmelsen om drift og vedlikehold åpner for fortsatt vannstandsjustering.

Hytter og avgrensning ved Mosjøen og Rausjøen

I henhold til oppdraget har det vært et mål for Statsforvalteren at bruk samt behov for vedlikehold og transport til hyttene ikke skal hindres eller vanskeliggjøres sammenlignet med dagens regelverk etter markaloven.

En løsning som vi foreslo i vår oversendelse til Miljødirektoratet høsten 2021, var å legge vernegrensene rundt Rausjøen og mesteparten av Mosjøen, samt tilkomstveien til Mosjøen fra sør. I så fall ville et 60-talls hytteeiendommer, inkludert tilkomstveien, ikke omfattes av vernet. De 15-20 resterende hyttene, som i hovedsak ligger rundt Tonevann og Studttjernet, ville fortsatt bli liggende innenfor verneområdet. Man kan hevde at det totale inngrepsnivået som hyttene representerer innenfor verneflaten da vil

reduseres. Påvirkningen på verneområdet, er imidlertid like høy selv om grensene trekkes rundt vannkanten og hyttene.

Tilbakemeldingen vi fikk fra Miljødirektoratet om oppdraget med høring var at vi skulle innlemme Mosjøen, Rausjøen og omkringliggende hytter i verneområdet i høringsforslaget.

Rausjømarka Vel peker på at en del nye tiltak kan være ønskelig fra hytteeiernes side i fremtiden. Som eksempel nevnes innlegging av vann, fiber/internett og fremføring av strøm. Slike tiltak krever allerede dispensasjon fra forbudet mot bygge- og anleggstiltak i markaloven § 5. Vern vil medføre at slike tiltak også må vurderes av forvaltningsmyndigheten. Verneforskriften åpner for at det kan gis tillatelse til «mindre utvidelser» av eksisterende bygninger. Det vil være opp til forvaltningsmyndigheten å vurdere hvorvidt et konkret tiltak for å oppgradere eller modernisere hyttene er å anse som en "mindre" utvidelse. Terskelen for å tillate nye terrenginngrep i verneområdet skal være høy. Det er derfor tvilsomt om eksempelvis innlegging av strøm med ny linje eller forlenging av eksisterende linje mv. er et inngrep som det vil gis tillatelse til innenfor nasjonalparken.

For forvaltningsmyndigheten og flesteparten av hytteeierne vil nok den enkleste løsningen være å holde Rausjøen og mesteparten av Mosjøen utenom et vern. Dette sett opp mot at regimet i marka allerede er strengt, og for enklest mulig forhold for hytteeierne. Med en slik avgrensning vil antall hytteeiendommer som omfattes av et vern være lavt sammenlignet med flere andre nasjonalparker.

Aronderingsmessige hensyn, herunder enkle og oversiktlige grenser taler for å inkludere Mosjøen og Rausjøen i verneområdet. Det vil også være hensiktsmessig at Rausjøen og Mosjøen omfattes av vernet, hvis man ønsker at hyttene i området ikke bør utvikles videre i forhold til den relativt enkle standarden som de fleste hyttene har i dag. I tillegg vil anleggelse av nye brygger eller utvidelse av brygger da også måtte omsøkes verneforskriften.

Hvis både hyttene, bruken, vedlikehold og transport til hyttene bør være som i dag, mener vi at våre forslag til verneforskrifter ivaretar de hensyn og tilpassinger som trengs. Dersom man ønsker å imøtekomme hytteeiernes ønsker om mulig fremtidig videreutvikling som nevnt, kan den beste løsningen være å legge de fleste hyttene utenfor vernet ved å ta ut Rausjøen og mesteparten av Mosjøen.

Vi mener at begge de alternative avgrensningene som er skissert er akseptable; å legge vernegrensen utenfor Rausjøen med hytter og mesteparten av Mosjøen med hytter (jf. forslag fra 2021) – eller å inkludere begge vannene med hytter i nasjonalparkområdet.

Statsforvalteren vil anbefale at Rausjøen og Mosjøen inngår i verneflaten tilsvarende forslaget i høringsforslaget. Det er her grunnlagt med oversiktlige grenseforhold, at dagens behov er ivaretatt i forskriftene og at det ansees som positivt for opplevelsesverdiene at dagens relativt enkle standard videreføres.

Siden avgrensningen av verneområdet reiser noen overordnede spørsmål rundt arrondering og det totale antallet hytter, peker vi på viktigheten av at også Miljødirektoratet vurderer dette.

Vurdering av andre grenseinnsnitt fra Oslo kommune med flere

Statsforvalteren vektlegger Oslo kommune som grunneier sine ønsker om grenser for friluftslivsområdet og nasjonalparken. Kommunen vurderer at enkelte deler av foreslått friluftslivsområde i vest ikke bør underlegges vern grunnet generelt svært høy bruksintensitet og dagens områdebruk av skoler og barnehager i nærheten til marka. Oslo kommune har også foreslått at mer av kommunens eiendom i nordøst bør inngå i vernet.

Under er ønskede endringer fra Oslo kommune og andre mottatte konkrete innspill til grensejusteringer vurdert og kommentert.

Nordvest i friluftslivsområdet

I høringen foreslo vi at vernegrensen skulle ligge noe vest for eksisterende grense for Haukjern friluftslivsområde. Oslo kommune mener at den eksisterende vestgrensen til Hauktjern friluftslivsområde bør følges, slik at ikke arealet uten vern mot bebyggelsen reduseres. Dette på grunn av bruksintensiteten, forekomst av utebaser mv. Det gir også en enklere forvaltning hvis de mest brukte områdene unntas vern.

Vi var noe i tvil om hvor langt vest friluftslivsområdet burde gå. Samtidig har kommunen i møte med oss uttalt at eksisterende vestgrense til Hauktjern er en god og inngått grense.

Vi er enig med Oslo kommune, og foreslår derfor å ikke utvide friluftslivsområdet lengre vest. Grensen vi anbefaler vil da følge de eksisterende vestgrensene til Hauktjern friluftslivsområde.

Nordøst i friluftslivsområdet

I høringsforslaget var grensen i lagt vest for radarstasjonen på Haukåsen slik at området Haukåsen med radarstasjonen og bakenforliggende areal i øst, ikke ble omfattet av vern. Oslo kommune foreslår å flytte grensen østover, slik at området mellom Haukåsen og veien inn til Mariholdet inkluderes. De foreslår at det i stedet settes av en større åpning i vernekartet rundt selve radarstasjonen på Haukåsen, slik at vegetasjonen her kan holdes nede. Da inkluderes naturtypene Ellingsrudlia, Grønvollen og Langmyrene, samt flyttblokka Nuggerudsteinen og utsiktspunkter mot øst der Puttebekken stuper ned. I praksis området fra Mariholtveien og til og med skrenten vest for Langmyrene. Også Østmarkas Venner ønsker å inkludere dette området i friluftslivsområdet.

Vi vurderer at forslaget fra Oslo kommune er godt. I høringsforslaget grenset vi hele dette området ut fordi det var noen yngre hogster øst for radarstasjonen og for å redusere antall «hull» i vernekartet. Vi er imidlertid enig i at dette området kan være egnet for vern. Det har gode nok biologiske kvaliteter, bruken er vesentlig lavere enn i områdene mot byen i vest, og det blir en bedre og mer helhetlig arrondering av friluftslivsområdet, selv om det blir et større hull i verneflaten rundt radarstasjonen. Det er vektlagt å avsette tilstrekkelig rom rundt radarstasjonen for å kunne holde vegetasjonen nede, slik at driften av stasjonen ikke hindres.

Vi anbefaler derfor å justere vernegrensen i nordøst, øst for Radarstasjonen, i tråd med forslaget fra Oslo kommune.

Videre foreslår Oslo kommune å legge til et område helt i nordøst. Dette har noe dårligere skog- og naturkvaliteter pga. nyere hogster, men de nordlige lavereliggende delene har noe bedre bonitet. Man kommer også nærmere bebyggelsen i nord, selv om dette delområdet ikke er blant de mest brukte og med færre stier og løyper. Det mest positive med å legge dette området til friluftslivsområdet er at arronderingen blir bedre, særlig sett i sammenheng med at vi har fått tilbud om frivillig vern fra de private eiendommene på Puttåsen. Vi har i vår anbefaling vektlagt hensyn til god arrondering, størrelse og å imøtekomme ønske fra grunneier Oslo kommune

Vi anbefaler derfor å justere vernegrensen helt i nordøst på gbnr. 109/1 og 109/9, i tråd med forslaget fra Oslo kommune.

Nord og øst for Øgården i friluftslivsområdet

Oslo kommune foreslår at vernegrensen følger høydekvoten i en mer rett linje fra Øgården og nord mot veien øst for Nøklevann, samt å ta ut et lite område like øst for Øgården, da det er et gammelt grustak

der. Østensjø historielag mener at området Bremsrud fortjener en ekstra vurdering med tanke på vern. I hele området ligger tufter, gårdsveier, åkerreiner, steinfrie beiteområder (havnehager) og rydningrøyser slik de ble forlatt ved 1900-tallets begynnelse.

Vi vil ikke foreslå noe nytt vern rundt Nøklevann. Østensjøvannet historielag har lagt frem et svært godt kunnskapsgrunnlag om historien til plassene rundt Nøklevann. Med god informasjon om plassenes bruk og historie, er det mulig å tilrettelegge for gode opplevelseskvaliteter selv om to av disse plassene blir liggende utenfor vernet område. Det vil være naturlig at Oslo kommune som grunneier og kulturminnemyndighet vurderer og prioriterer mulige tiltak som kan innarbeides i en samordnet besøksstrategi for området.

Vi er enig i innspillet fra Oslo kommune om en mer rett grense i nord, i stedet for å følge bestandsgrenser slik vi hadde gjort. Med forslaget fra kommunen unngår man også et tunellinnslag og et eldre grustak.

Vi anbefaler derfor å justere vernegrensen rundt Øgården i tråd med forslaget fra Oslo kommune.

Område ved Skullerudåsen og sør mot Olavsmyr i friluftslivsområdet

Oslo kommune har forslått å ta ut et relativt stort område i den vestlige, mest brukte delen av friluftslivs-området. Oslo har lagt grensen inntil blåmerket sti som går fra øst for Fjelstad og ned mot Rundvannet. Blåstien danner en tydelig grense for svært høy bruksintensitet og slitasje. I tillegg har Oslo kommune foreslått å inkludere Rundvannsåsen sørvest for Østmarkskapellet. Rundvannsåsen har gammel furuskog på begge sider av stien og naturtype rik sump- og kildeskog ved veien opp til Østmarkskapellet.

Reduksjonen i vest skyldes mye og variert bruk av området, bl.a. i forbindelse med utebaser o.l. Selv om ikke andre konkret har foreslått dette området tatt ut, er det en rekke høringsuttalelser knyttet opp til omfanget av bruken og et ønske om at mye brukte områder ikke bør vernes.

Vi er enig i at det for videre bruk og utvikling av områdene, særlig for barn og unge, kan være hensiktsmessig å grense ut mer areal fra verneforslaget i den bynære sonen i vest. Vi har vært usikre på hvor nært bebyggelsen grensen burde gå, og i høringen la vi mest vekt på vernekvalitetene og skogalderen i dette delområdet. Statsforvalteren ser også at det er fornuftig å grense ut området, slik at bl.a. hele sykkelløypa «pioneren» legges utenfor. Denne er et viktig for sykkelinteressene. Oslo kommune foreslår at eiendommen til Østmarkskapellet blir et «hull» i vernekartet for å også kunne inkludere Rundvannsåsen, mens vi hadde grenset det ut. Deler av Rundvannsåsen har gode vernekvaliteter og vi er enig i dette, men vi anbefaler at det avsettes noe større rom rundt Østmarkskapellet enn skissert fra Oslo kommune.

Nordvest for Setertjern i friluftslivsområdet

Oslo kommune foreslår å la grensen gå fra brua over Setertjern og nordvest, slik at det vestre hjørnet av høringsforslaget, vest for Setertjern utgår. Vi mener at denne justeringen er kurant, men at grensen bør trekkes slik at skogbeltet på vestsiden av nordre Setertjern inngår i vernet.

Inkludering av området fra Langvannsdrağa via Pettersbråtan til Skyttenbrua ved Elvåga i friluftslivsområdet

Oslo kommune foreslår at dette området tas inn i friluftslivsområdet. Området sør for Pettersbråtan var ikke foreslått vernet i høringen på grunn av ung, plantet skog og siden dette kunne grenses ut i øst. Samtidig er dette et relativt lite område, som man også i et langsiktig arronderingsmessig hensyn kan argumentere for å ta med. På lengre sikt vil også dette området utvikle seg og få bedre kvaliteter, men

det er bestander der hvor man med fordel burde gjennomføre aktiv restaurering. Samtidig er området lett tilgjengelig, og ikke større enn at slike tiltak bør være gjennomførbare.

Etter en helhetsvurdering anbefaler vi at dette området tas inn i friluftslivsområdet. Vi har her vektlagt at det er et lite, lett tilgjengelig område som egner seg for restaurering både for friluftslivsformål og naturformål, at arronderingen bedres og at kommunen som grunneier selv ønsker at det skal vernes.

Endring av nasjonalparkgrensen ved Dølerud

Østmarkas venner foreslår å legge vestgrensen til nasjonalparken ved husmannsplassen, og nå DNT-hytta Dølerud, noe lengre vest slik at både husmannsplassen og Dølerudåsen blir liggende innenfor nasjonalparken.

Vi ser at naturfaglige kriterier kan tale for å flytte nasjonalparkgrensen lenger vest i dette området. Samtidig har vi i vår anbefaling lagt til grunn en sonering hvor de mest brukte områdene mot byen og de store utfartsstedene i vest ikke vernes som nasjonalpark, men som et større friluftslivsområde hvor naturopplevelsesverdiene og opplevelse av kulturmiljø og kulturhistorie står sentralt. Flytter man vestgrensen til nasjonalparken lengre vest, vil bredden på friluftslivsområdet bli tilsvarende redusert, og soneringen mindre tydelig. Etter en helhetlig vurdering anbefaler vi de grensene som var på høring i dette området, selv om vi forstår Østmarkas Venner ønske om at plassen Dølerud burde inngå i nasjonalparken.

Justering av de nordlige vernegrensene for nasjonalparkområdet

OOF mener at nasjonalparken ikke bør gå lengre nordvest enn langs linja Pettersbråtan – Smørhullet – Sandbakken. Når vi har konkludert med at vi vil anbefale å opprettholde grensene i dette området slik de var i høringsforslaget, er det særlig to årsaker til dette. Vi har lagt vekt på at verne kvaliteten er gode. Vi har også vektlagt at nasjonalparkområdet, slik det er foreslått, vil ligge nærmere utfartsstedene i vest. Vi mener at forslaget til vernegrenser vil gjøre nasjonalparkområdet lettere tilgjengelig for besøkende fra vest og at denne nærheten til nasjonalparken vil oppleves som positiv for de fleste.

Vi har i dialog med skogforvaltningen i Oslo kommune foreslått noen endringer i grensene for nasjonalparken, der disse grenser mot friluftslivsområdet i nordvest og i vest. Disse avviker ikke spesielt mye fra høringsforslaget, men de har et bedre presisjonsnivå med tanke på å innlemme viktige områder.

Parkeringsbehov ved Bysetermåsan og veien til Vangen i nasjonalparkområdet

Vi ser at det kan bli aktuelt i framtiden både å utvide parkeringskapasiteten ved Bysetermåsan og evt. å etablere servicebygg/toalett. Av denne grunn mener vi det er hensiktsmessig at noe mer areal i dette området holdes utenfor nasjonalparken. Vi anbefaler derfor å justere grensen rundt Bysetermåsan, nordøst for den nordlige parkeringsplassen, siden det var her kommunens skogforvaltning mente forholdene var mest egnet.

Veien mellom Vangen og Bysetermåsan er foreslått innlemmet i verneområde med tilpassinger i forskriften som skal ivareta bruk og vedlikehold. Vi kan ikke se at det er vesentlige forhold som tilsier at denne veien skal holdes utenfor verneområdet. Andre innspill til veier er omtalt i kap. 8.7.1

Vangen i nasjonalparkområdet

I høringsforslaget var området rundt Vangen og Nedre Vangen ikke innlemmet i verneområdet. Skiforeningen ønsker at arealet som unntas vern utvides noe. De peker på at husdyrene på Vangen også går på innmarksbeite utenfor eiendoms grensen til Skiforeningen.

Statsforvalteren viser til at verneforskriften åpner for fortsatt beite. Vi ser imidlertid at grensene i høringsforslaget var lagt svært tett opp til mye brukt uteareal nær bebyggelsen. Vi anbefaler at det legges inn noe mer rom rundt Vangen, og justerer derfor grensene noe.

Overordnet vurdering av utvidelser etter høringen

De områdene som Oslo kommune foreslår, har alle inngått i utredningsområdet som vi meldte oppstart for høsten 2020. Oslo kommune er grunneier for samtlige områder, og områdene har vesentlig mindre bruk og belastning enn områdene i vest som Oslo kommune anbefaler at ikke vernes. De aktuelle områdene har ikke vært på høring, men vi har ikke mottatt noen opplysninger under verneprosessen som tilsier at kunnskapsgrunnlaget mht. vern er for dårlig for disse områdene.

Normalt vil man etter høring kun ta områder ut av verneforslaget. Vi legger avgjørende vekt på at grunneier Oslo kommune ønsker disse utvidelsene i kombinasjon med at mer bruksintensive områder i vest tas ut. Vi legger også vekt på at det er lite som skulle tilsi at denne endringen er spesielt problematisk. Områdene har en mindre bruksbelastning enn områdene lengre vest og det skal ikke være hytter eller andre inngrep her. Vi mener at det vil være forsvarlig at denne endringen gjennomføres uten en ny høring. Vi ber Miljødirektoratet vurdere dette nærmere.

Ønsker Miljødirektoratet at det gjennomføres en ny høring på de foreslåtte utvidelsene, anbefaler vi at dette gjøres samtidig med høringen av de tre private eiendommene som er tilbudt for frivillig vern ved Puttåsen, nord for eksisterende Hauktjern friluftslivsområde.

8.5. Generelle merknader til forskriftene

I dette kapittelet oppsummerer vi generelle merknader knyttet til de foreslåtte forskriftene for henholdsvis friluftslivsområde og nasjonalpark, så vel som kommentarer til forskriftene som er av mer «teknisk karakter». Merknader til innholdet i forskriftene ellers går frem av de andre tematiske kapitlene.

Noen av uttalelsene peker på at ulike forskrifter for friluftslivsområdet og nasjonalparken er utfordrende og uheldig. Det uttales at ulike bestemmelser og restriksjonsnivå vil være krevende å håndheve, være vanskelig for den enkelte bruker å forholde seg til og at det vil være begrensende for frivillige. Det hevdes at dette kan medføre et hinder for aktivitet i fremtiden. Særlig de ulike bestemmelsene for el-sykling trekkes frem som problematisk. Se også eget kapittel om sykling. Flere uttaler at det må være én forvaltningsmyndighet. Dette er gjengitt og kommentert under kapittel om fremtidig forvaltning.

Høringsuttalelser

Oslo kommune: Det er viktig at brukerne av områdene ikke opplever en stor variasjon i regler for bruk, herunder rettigheter og plikter. Kommunen vurderer at det er potensiale for å forenkle de foreslåtte verneforskriftene ytterligere. Alternativt må Statsforvalteren legge ressurser inn i hvordan dette skal kommuniseres på en mest mulig forståelig måte slik at den enkelte bruker blir i stand til å opptre i tråd med forskriftene.

DNT Oslo og Omegn viser til at forskriftene er bortimot like, men at det kan være vanskelig å forstå forskjellen på dem. Det er derfor viktig at beskrivelsen av hva som kan tillates innenfor de enkelte områdene, hvordan dette er tenkt, kommer godt frem både i forarbeidene og i forvaltningsplanen.

Norges Orienteringsforbund mener forskjellige forvaltningsbestemmelser vanskeliggjør arrangementer basert på frivillig innsats.

Skiforeningen viser til at det er ulike maler med avvikende ordbruk, og tilsvarende bestemmelser er sortert forskjellig i de ulike forskriftene. Dette gjør det vanskelig å orientere seg i forskriftene, både for organisasjoner og brukere som ønsker å få oversikt over hva som er tillatt og forbudt innenfor verneområdene. Hensynet til at det skal være forståelig og enkelt for brukerne, må veie tyngre enn forvaltningens ønske om å bruke eksisterende maler. Forslaget til forskrift for det nye friluftslivsområdet er strengere på flere punkter enn eksisterende forskrifter for Hauktjern friluftslivsområde og Spinneren friluftslivsområde. Det er ikke noen begrunnelse for denne innstramningen i høringsforslaget. De ber om at dagens restriksjonsnivå videreføres også i et eventuelt nytt og større friluftslivsområde.

Østmarka Venner mener at Statsforvalteren i all hovedsak har utarbeidet meget gode forslag til forskrifter for nasjonalparken. De liker måten forskriften er strukturert etter tema, hvor all omtale av for eksempel vegetasjon er samlet i én paragraf. Det gjør at forskriftene framstår som pedagogiske og enkle å sette seg inn i. De ber Statsforvalteren om å vurdere om verneforskriftene for friluftslivsområdet kunne vært organisert på samme måte.

Oppsal Vel skriver at det nok ikke er vesentlig for markatraveren at det foreslås vern både som nasjonalpark og friluftslivsområde, da de foreslåtte forskriftene for begge typer verneområder nærmest er identiske.

NORSKOG mener at inndeling av ulike soner, vil medføre forvirring for brukere av området. Området er et mye brukt friluftsområde. Resultatet av at brukerne må forholde seg til ulike regelsett er lite forutberegnelighet og brukervennlighet for brukerne av marka.

Enebakk kommune mener at kombinasjonen av flere verneformer i et så begrenset område vil skape forvirring blant brukere og gi et betydelig økt byråkrati.

IF Frøy og noen privatpersoner peker på at noe skal styres etter forskriften for nasjonalpark, noe etter §11 i markaloven og noe etter ordinære markalovbestemmelser. Noe skal bestemmes av nasjonalparkstyre og noe Bymiljøetaten i Oslo, eller tilsvarende etater i andre kommuner. Dette vil det være umulig å forholde seg for små, frivillige organisasjoner, og vil i seg selv være til hinder for aktivitet. Dette rammer de som driver med idrett spesielt hardt. En enkel sykkeltur på et par kilometer kommer innom tre forskjellige forvaltningsområder. For vanlige brukere av marka blir det umulig å vite i hvilket område man er i, og hvilket regelverk de må følge.

Viken fylkeskommune mener det kan bli utfordrende å håndheve ulike bestemmelser eksempelvis for sykling og el-sykling i nasjonalparken og friluftslivsområdet. Med tanke på at man ikke kan forvente at befolkningen har fullstendig oversikt over hvor grensene går og hva som gjelder av regler for området, blir det særlig viktig med god informasjon både ved innfallsporter og på stedet om slike restriksjoner.

Friluftslivets samarbeidsutvalg Søndre Nordstrand bydel mener det er uheldig at det blir definert mange ulike verneformer innenfor et relativt begrenset område. Dette skaper utfordringer for praktisering av en god samlet forvaltning av området, og gjør det vanskelig å forholde seg til for brukerne. De ønsker større områder med samme verneform.

Statsforvalterens vurdering

Det er nasjonale forskriftsmaler og -standarder for ulike verneformer, som må legges til grunn ved utforming av verneforskrifter. Vi har innenfor rammene av disse, så langt som mulig utformet

verneforslaget slik at forskriftene har likebetydende bestemmelser når det gjelder tiltak og aktivitet. Dette i stor grad av hensyn til brukerinteressene og aktører i området. Samtidig er det viktig å understreke at forskriftene er utformet slik at dagens bruk i all hovedsak skal fortsette innenfor begge verneområdene. På enkelte punkter var det gjort forskjell mellom forskriftene i høringen, blant annet for bruk av el-sykkel. Etter en nærmere vurdering, se kapittel 8.9.2., anbefaler vi at bruk av el-sykkel likestilles med vanlig sykkel i begge verneområdene. Det er også gjort andre klargjørende justeringer av forskriftene, blant annet for større arrangementer, orienteringsaktivitet og organisert ferdsel. Se respektive kapitler.

Med dette er det i hovedsak verneformålene og forskriftsoppsettet som skiller de to forskriftene. De aller fleste som bruker marka gjennom ulike aktiviteter, kan derfor krysse grensene uten hensyn til restriksjonsnivå.

8.6. Verneformål

Høringsuttalelser

Friluftsrådernes Landsforbund (FL) og Oslo og Omland Friluftsråd (OOF) mener at friluftsliv og folkehelse i større grad må komme inn som en del av formålet for nasjonalparken. Øvrige bestemmelser må også endres i tråd med formålet. Markaloven har som formål «å fremme og tilrettelegge for friluftsliv, naturopplevelse og idrett. Den skal sikre Markas grenser og bevare et rikt og variert landskap og natur- og kulturmiljø med kulturminner.» Det er viktig å opprettholde lovens formål. Naturmangfoldloven har ikke friluftsliv i sitt formål. Formålsparagrafen vil ha betydning for framtidige fortolkninger av forskriften til verneområder. Ut fra de vidt forskjellige formålsparagrafene i markaloven og naturmangfoldloven, er de urolige for mulighetene for å ivareta friluftsliv og andre bruksmuligheter både nå og særlig i framtida for områder som vernes etter naturmangfoldloven. De oppfordrer Statsforvalteren til å avklare hvor langt en kan gå i å ivareta og fremme friluftsliv i nasjonalparker oppretta med hjemmel i naturmangfoldloven.

FL mener videre at formålsparagrafen for friluftslivsområdet må endres slik at det går tydelig fram at det er en del av formålet å fremme friluftsliv og markaidrett.

Norsk friluftsliv støtter forslaget, under forutsetning av at friluftsliv blir en sentral del av verneformålet, og at hensynet til friluftslivet, herunder det høstingsbaserte friluftslivet, gjenspeiles i verneforskriften.

Norges Orienteringsforbund og Oppsal IF orientering mener at formålsparagrafene må inkludere markaidrett, friluftsliv og folkehelse. Det må tas spesielle hensyn til at verneområdet ligger nær Norges tetttest befolkede område.

Bækkelagets sportsklubb avd. Orientering påpeker at Østmarkas umiddelbare nærhet til Oslo gjør at befolkningens behov for å bruke Østmarka til fysisk aktivitet og markabasert idrett må anerkjennes i vernets formål på lik linje med naturverdiene. Å sikre befolkningens mulighet til å drive naturskånsom markaidrett må inn i verneforskriftens formålsparagraf. Om dette lovmessig ikke er mulig å få til for en nasjonalpark, mener de at nasjonalpark er feil verneform for dette området. Det må for et slikt befolkningsnært område være mulig å oppnå et balansert vern som ivaretar både natur og folkehelse.

Privatperson mener at en eventuell nasjonalpark må ha et formål og en forvaltningsplan som inkluderer markaidrettene, fremtidige potensielle idretter og et utvidet friluftslivsbegrep

NJFF Akershus og Oslo ønsker at høstningsbasert friluftsliv tas med i verneforskriftene.

Skiforeningen mener at man bør vektlegge friluftslivet sterkere i formålsbestemmelsene.

Naturvernforbundet Lørenskog mener at det med fordel kan inkluderes en setning som sier klart at hensynet til naturverdiene skal prioriteres framfor hensynet til friluftslivet og andre interesser der det måtte oppstå interessemotsetninger. Hvordan formålsparagrafen utformes vil derfor kunne ha stor betydning for hvordan forvaltningspraksisen for verneområdene utvikler seg.

Riksantikvaren mener at det i formålsbestemmelsen for friluftslivsområdet (§1, første ledd) bør gå klart frem at kulturmiljøhensyn er en del av formålet med å verne området. Det vil samsvare med kulturmiljøets og kulturhistoriens sentrale plass i vernet av Østmarka.

Viken fylkeskommune mener det er mest hensiktsmessig å benytte verneformer som legger til rette for at naturopplevelse, friluftsliv og kulturminner innlemmes som en direkte del av verneformålet, slik det er utformet i det utsendte forslaget til forskrift for nasjonalpark i Østmarka.

Oslo kommune mener verneformålet må formidle både mangfoldet og tidsspennet kulturminnene representerer. I tillegg har Østmarka en særlig plass i historien om fremveksten av friluftsliv som idé og folkerekreasjon i Norge, og dermed nasjonalparken som virkemiddel og vernekategori. Dette bør være spesielt viktig å løfte fram i verneformålet. Kommunen viser videre til at Statsforvalterens forslag til forskrift for vern av naturreservat i Østmarka har inkludert følgende setning: «Det skal samtidig tas hensyn til bruk av naturreservat til idretts- og friluftslivsformål som ikke forringer verneverdiene nevnt i første ledd». Tilsvarende hensyn bør også kunne innlemmes i formålet til nasjonalparken, på bakgrunn av verneområdets nåværende betydning for folkehelse og friluftsliv.

Sarabråtens venner mener at det er i tråd med både naturmangfoldloven, markaloven og gjeldende praksis i miljøforvaltningen, at de eksisterende kulturminnene ved Sarabråten ikke står i noe som helst motsetningsforhold til verneformålet for nasjonalparken eller friluftslivsområdet.

Østmarkas venner (ØV) mener at formålet med nasjonalparken er formulert på en god måte. De støtter sterkt formuleringen «å oppleve naturen uforstyrret gjennom naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging». Videre mener de at formålet for forskning er bedre formulert i forskriften for reservatet enn i forskriften for nasjonalparken. De foreslår derfor en justering, der også naturformidling er inkludert.

Nå det gjelder friluftslivsområdet viser ØV til markalovens formål og forarbeider, og ber om at verneformålet suppleres med opplevelser knyttet til *kulturmiljø*.

NORSKOG mener at «landskap som er uten tyngre naturinngrep» bør fjernes fra formålsparagrafen. Selv om selve vernegrensen ikke innlemmer de tyngste inngrepene vil det ut ifra allmennforståelse være en del av nasjonalparken.

Oppsummering av konkrete kommentarer til forskriften:

Endringer og tillegg i kursiv.

- Oslo kommune foreslår at «Området *er også egnet* til forskning og undervisning» erstattes med «Området *kan også brukes* til forskning og undervisning» i verneformålet for nasjonalparken. Videre bør kulturmiljøverdiene inngå i verneformålet.
- QQF foreslår følgende som siste setning i formålsparagrafen for nasjonalparken: «Verneområdet skal styrke folkehelse og trivsel gjennom naturopplevelse og friluftsliv. Det skal være mulighet for skånsom tilrettelegging, så lenge det ikke forringer verneverdiene».

- ØV foreslår følgende formulering i formålsparagrafen for nasjonalparken: Området har også særskilt naturvitenskapelig verdi og er meget godt egnet for forskning, undervisning og naturformidling.
- ØV foreslår følgende tillegg (kursiv) i formålet for friluftslivsområdet: Formålet med vernet er å bevare de natur- og *kulturopplevelsesverdiene* som gjør at området har særskilte kvaliteter for friluftslivet og å bevare et mye brukt friluftslivsområde uten større inngrep og tilrettelegging.
- Sarabråtens Venner foreslår et tillegg (kursiv) i verneformålet for friluftslivsområdet: Formålet med vernet er å bevare de *naturopplevelsesverdiene* som gjør at området har særskilte kvaliteter for friluftslivet, *bevare et rikt og variert landskap og natur- og kulturmiljø med kulturminner* og å bevare et mye brukt friluftslivsområde uten større inngrep og tilrettelegging.

Statsforvalterens vurdering

Riksantikvaren med flere har innspill om at det bør gå klart frem at kulturmiljøhensyn er en del av formålet med vern også i friluftslivsområdet. Statsforvalteren er enig i at områdets kulturmiljø inngår som en del av de naturopplevelsesverdiene som er formålet med vernet, og at dette bør fremheves. Vi ser at dette kan gjøres enda tydeligere i formålsparagrafen. Vi foreslår derfor å endre deler av verneformålet fra «[...] Området har store natur- og kulturhistoriske verdier som er med på å gi landskapet dets særpreg [...]» til «[...] Området har store natur-, *kulturmiljø*- og kulturhistoriske verdier som er med på å gi landskapet dets særpreg [...]» Vi mener at dette vil signalisere for forvaltningen at kulturhistorien og en god forvaltning av det kulturhistoriske miljøet, er viktig for opplevelsene.

Flere har innspill om at friluftsliv og folkehelse i større grad bør tas inn i verneformålene. I forskriften for nasjonalparken er friluftsliv tatt inn som en direkte del av formålet med vernet; «[...] Allmennheten skal gis anledning til uforstyrret opplevelse av naturen gjennom utøvelse av naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging». En eventuell justering av denne standard ordlyden for nasjonalparker må avgjøres av departementet, men vi mener at forslag til verneformål for begge verneformene i stor grad løfter frem friluftsliv. Folkehelse kan man nok si er en effekt av blant annet friluftsliv, og dette bruker ikke å være et selvstendig formål i de gjeldende malene for verneforskrifter. Vi vil også peke på at resten av forskriftene er innrettet mot å ivareta en variert bruk av områdene nettopp for å tilgodese friluftsliv og folkehelse.

Idrett er ikke en direkte del av formålet med vernet, men i friluftslivsområdet er dette trukket frem som et hensyn som skal vektlegges. Vernet skal ikke begrense idrettsaktiviteter som ikke skader verneverdiene, og vi har tilpasset forskriftene til dette. I begge forskriftene er det tatt inn en rekke bestemmelser og unntak for idrettsaktiviteter som skirenn, o-løp, terrengløp mv. Det er flere som har foreslått bruk av benevnelsen «markaidrett». Dette er en uklar benevnelse som det kan ligge ulikt innhold i, og som dermed ikke bør benyttes i verneformålet.

Når det gjelder forskning og undervisning, mener vi at foreslått verneformål løfter frem at dette en aktivitet som området også bør brukes til. Vi mener at det i grunn tilsvare forslaget fra Oslo kommune: «Området kan også brukes til forskning og undervisning». Å inkludere naturformidling, slik Østmarkas Venner foreslår, mener vi er overflødig. Det er etter vår vurdering tilstrekkelig å fremheve at området er egnet for undervisning, som også vil omfatte naturformidling.

Vi er enig med NJFF i at høstingsbasert friluftsliv er en god beskrivelse av aktiviteter som er positivt for opplevelse. Slik aktivitet er ivaretatt i forskriftsbestemmelsene.

NORSKOG mener at «landskap som er uten tyngre naturinngrep» bør fjernes fra formålsparagrafen. Inngrep som normalt ikke er akseptert i nasjonalparker, som større kraftlinjer, er i Statsforvalterens anbefaling grenset ut av verneflaten. Vi er enig i at dette utfordrer kravet om fravær av tyngre inngrep, selv om tilsvarende delinger eller «hull» også er gjort i andre, nyere nasjonalparker.

8.7. Virksomhet og tiltak

8.7.1. Veier

Høringsuttalelser

Oslo kommune bruker store ressurser på å opprettholde standarden på grusveiene på et slikt nivå at de mange brukerne av veiene svært sjeldent opplever ulemper. Dette bør videreføres. Veivedlikeholdet kan innebære omfattende arbeid, som for eksempel større volum av tilførsel med steinmasser, utskifting eller anleggelse av ny veiduk, geonett eller liknende. Det kan også være behov for mer omfattende grøftearbeid, utskifting av stikkrenner eller anleggelse av nye stikkrenner for å forhindre at vannet ødelegger veien. Kommune tolker at nødvendig veivedlikehold dekkes godt av forskriftsforslagene, men mener at man bør presisere noen tillatelser. Dette gjelder eksempelvis vegetasjonsrydding, tidvis vil det være behov for større rydding. Forskriftene bør gi føringer for at vegetasjonsrydding er tillatt inntil 10 meter fra ytterkant av grøfter langs eksisterende veier.

Kommunen har følgende konkrete forslag til endring av forskriften:

- § 4, første ledd, ny bokstav; «vegetasjonsrydding i forbindelse med veiarbeid inntil 10 meter fra veiskulder».
- Til bokstav a i § 3, andre ledd, «vedlikehold av eksisterende veier, bygninger, anlegg og innretninger», foreslås følgende tillegg eller bisetning; «herunder grøfting og nødvendig, midlertidig oppbevaring av masse».
- § 3, andre ledd, ny bokstav; «Grunneier har anledning til å sette opp skilt ved veier og parkeringsplasser for å informere publikum om kjøre- og parkeringsregler».

Skiforeningen mener det ikke vil være noe økonomisk motiv for å vedlikeholde de eksisterende veiene, når det ikke lenger skal drives skogbruk. Over tid vil dette redusere standarden, og dermed gjøre de dårligere som blant annet skiløypetraséer. De kan ikke se at det er avklart hvordan drift og vedlikehold av veier skal løses i ny nasjonalpark. Det er viktig at dette er en utgift og et ansvar som fortsatt må ligge hos det offentlige. Frivillige organisasjoner har ikke ressurser til dette.

NORSKOG, Indre Østfold og omegn skogeierlag og Det norske Skogselskap uttaler noe av det samme. De er bekymret for at vernet vil begrense tilrettelegging for idrett og friluftsliv, og at incentiv for vedlikehold av veier og annen infrastruktur forsvinner.

Nordre Follo kommune nevner en vei inn til Tømmerholen fra sørøst som nå ligger innenfor det foreslåtte friluftslivsområdet. Denne veistubben bør tegnes inn som eksisterende vei i vernekartet, da den brukes når tyngre kjøretøy skal inn til Tømmerholen med f.eks. materialer.

Statsforvalterens vurdering

Statsforvalteren mener at det ikke er nødvendig at forskriften konkretiserer hva som ligger i vedlikeholdsbegrepet, slik Oslo kommune ber om. Med vedlikehold menes tiltak eller arbeid for å opprettholde tilstanden på vernetidspunktet. Vedlikeholdet skal ikke føre til at veien endrer karakter eller standard. Vedlikehold av eksisterende grøfter, stikkrenner og toppdekket, som skraping og tilføring av ny grus, er tillatt. Vedlikeholdsbegrepet omfatter også nødvendig rydding av vegetasjon i veiskulder. Enkeltrær med svekket stabilitet som står i fare for å falle over veien, kan også fjernes uten søknad.

Etablering av nye grøfter, utvidelse av veibredde, eller skifte av dekke for eksempel fra grus til asfalt er tiltak som går ut over vedlikehold. Statsforvalteren mener at eventuell lagring av masser må gjøres utenfor verneområdene. Endelig forvaltningsplan vil gi nærmere retningslinjer for dette.

Veistrekningen som Nordre Follo kommune viser til, er avmerket på tilråningskartet.

8.7.2. Tilrettelegging

Høringsuttalelser

Friluftsliv- og idrettsorganisasjonene, herunder Norsk friluftsliv, Friluftsrådernes landsforbund, Siggerud speidergruppe og Skiforeningen, er opptatt av at eksisterende stier og løyper kan opprettholdes og vedlikeholdes, samt at skiløypene kan prepareres som i dag og uten krav om søknad.

Skiforeningen ønsker at opprydding må tillates uten søknad, også i sone A. De ber videre om at restriksjonsnivået på dagens friluftslivsområder videreføres i nytt og større friluftslivsområde. Som hverdagsturområdet til så mange mennesker, stilles større krav til tilretteleggingen for å sikre at nasjonalparken blir tilgjengelig for alle og at bruken ikke fører til unødig slitasje på naturen. I Østmarka er det ofte lite snø. Ved lite snø, krever preparering særlig godt underlag. For å sikre best mulig skitilbud i fremtiden, er det en rekke ulike utbedringstiltak (kavling, klopper, nedgraving av drenerør etc.) som kan være aktuelle. Skiforeningen ønsker både å kunne felle nærstående tre og å frakte inn materialer for klopplegging. De mener at det også bør åpnes for nye stier og løyper, etter søknad.

Skiforeningen og Siggerud Speidergruppe peker på at det må være mulig å tynne vegetasjon og fjerne trær for å sikre snøtilfang.

Enebakk kommune påpeker at de fleste vintre er det kun godt opparbeidede traseer og ikke-brøytete skogsbilveier som gjør det mulig å gå på ski (enkelt friluftsliv) i Østmarka. Det bør utarbeides en plan for oppgradering/utbedring av viktige traséer som kan knytte løypenettet bedre sammen i snøfattige vintre. Enebakk kommune henviser videre til ordlyden «standard på vernetidspunktet». Dette begrenser i unødig grad ønsket tilrettelegging for enkelt friluftsliv.

Skiforeningen og Norsk Friluftsliv peker på at klimaendringer kan gjøre behovet for omlegging av stier og løyper større i framtida. Våtere klima gjør også at behovet for å drenere vekk vann fra løypene vil øke. Forvaltningsmyndigheten må ha en praktisk og fleksibel holdning til denne problemstillingen når dette blir aktuelt. Skiforeningen ber om at det presiseres at nødvendig omlegging av eksisterende skiløyper normalt skal tillates, dersom det ikke fører til vesentlig forringelse av verneverdiene.

Friluftsrådernes Landsforbund (FL) sitt utgangspunkt er at det er et stort behov for å legge til rette for økt bruk av Østmarka til friluftslivsaktivitet for å ivareta befolkningens trivsel og helse. Det bør åpnes for nye stier, turveger, skiløyper og andre tilretteleggingstiltak for å fremme friluftsliv, ivareta nye behov og for å ivareta verneinteresser, så sant de ikke har vesentlig negativ innvirkning på verneformål. Endringer i bosettingsmønster, brukergrupper, bruksmønstre og aktivitetsformer, samt klimaendringer og behov for kanalisering av ferdsel og aktivitet utenom sårbare områder, tilsier at en har en klar hjemmel til å tillate nye tiltak som det ikke er mulig å forutse på vernetidspunktet. Både tilretteleggings- og aktivitetstiltak gjennomføres i stor grad av frivillige. Krav om søknader vil lett føre til redusert aktivitet, og bør derfor begrenses.

Oslo og Omland Friluftsråd (OOF): Østmarka nasjonalpark vil være hverdagsområde for mange flere mennesker enn andre nasjonalparker. Dette krever større grad av tilrettelegging. Skånsom tilrettelegging skal være tillatt, men med den klare forutsetningen at verneverdiene, dvs. naturmangfoldet og naturopplevelseskvaliteter, ikke forringes. Skånsom tilrettelegging og kanalisering vil være nødvendig for å kunne møte økt bruk, økt slitasje og klimautfordringer med mindre snø og mer regn. Oppkjøring av løyper, vedlikehold og nødvendige utbedring av eksisterende infrastruktur og andre tilrettelegginger for friluftslivet må kunne utføres som i dag, uten søknadskrav og lignende.

DNT er opptatt av at vernet ikke vesentlig vanskeliggjør fortsatt tilrettelegging for friluftslivet. Som DNT Oslo og Omegn mener de at det bør tas høyde for at behovet for tilrettelegging kan endre seg fra dagens situasjon. Dette kan for eksempel være på grunn av klimaendringer, økte besøkstall, eller på grunn av andre samfunnsendringer og nye måter å drive friluftsliv på. De mener derfor at det er viktig at verneforskriften og forvaltningsplanen gir rom for noe ny tilrettelegging og nye måter å tilrettelegge på.

DNT Oslo og Omegn mener videre at det er en fornuftig regulering knyttet til at vedlikehold og opprettholdelse vil være mulig som i dag, mens omlegging og fornying kan skje etter søknad. De mener at det likevel er rom for en utdyping rundt vedlikehold og bruk av stedlig virke til gangbaner/ klopper. De mener at lokalt trevirke bør kunne benyttes, slik som i dag, fremfor å frakte inn materialer langveisfra.

Oslomarka Trekkhundklubb har løype for sledehundkjøring i området. Løypa kjøres opp/brøytes med snøscooter om vinteren på frost og snø. Løypebredden er 1,2 meter. Det er kloppest noe (med stokker fra terrenget). Vedlikehold av løypa involverer rydding av nedfallstrær samt fjerning av kvist.

NOTS mener nasjonalparken må forvaltes med den samme fleksibiliteten som markaloven gir i dag når det gjelder gjennomføring av arrangementer og enkle tilretteleggings- og utbedringstiltak som ikke går på bekostning av viktige vernehensyn. Legging av en enkel klopp eller bro, eller omlegging av et kort stiparti rundt et evig gjørmehull, kan gjerne bidra til å bevare terrenget. Dersom slike nødvendige tiltak undergis en rigid og tidkrevende søknadsprosess, vil det virke mot sin hensikt.

Østmarkas Venner (ØV) mener at et tradisjonelt friluftsliv som bare krever forsiktig tilrettelegging, ikke er til hinder for ivaretagelse av opplevelsesverdiene eller det mest sårbare biologiske mangfoldet. ØV er opptatt av at en ev. økt interesse fra turister ikke skal fortrenge dagens enkle friluftsliv. Flere har uttrykt bekymring for slitasje som følge av økt turisme. ØV mener at gode forskrifter, informasjon og en god besøksstrategi vil skjerme nasjonalparken for slik slitasje. En kort rundløype vil ofte dekke behovet hos de fleste besøkende. Det er flere naturlige innfallsporter. Bysetermosen, Durud/Grusbakken, Krokhol, Grønmo Sandbakken, Rustadsaga og Losby for å nevne noen. Ved disse er det viktig med gode og informative opplysningstavler og skilting, sammen med andre tilretteleggingstiltak. Fra disse innfallsportene kan forvaltningsmyndigheten kanalisere ferdsel fra besøkende (turister) til tilrettelagte stier som er egnet for økt besøk, som eksempelvis madam Cudrios gamle ridevei eller branntårnet på Kjerringhøgda. Det understrekes at besøksstrategiene for nasjonalparker bygger på prinsippet om at «Dersom det er motstridende målsettinger mellom ivaretagelse av verneverdiene, tilrettelegging for de besøkende og lokal verdiskaping, skal ivaretagelse av verneverdiene tillegges størst vekt.»

Oppsal Vel er mest opptatt av å verne naturen og opprettholde de aktivitetene de har mulighet til i dag. Følgelig er de mest opptatt av at skog ikke ødelegges ved hogst, at friluftsopplevelsene og dyrelivet ikke forringes av unødvendig støy, og at fremkommeligheten både sommer og vinter tilrettelegges som i dag. Det er viktig for dem at Østmarka tilrettelegges for gode naturopplevelser, bl.a. gjennom pedagogisk og gjenkjennelig skilting.

Naturvernforbundet mener det vil være av stor nødvendighet for alle parter at det gjøres en grundig jobb med god kanalisering av aktiviteter som kan gi belastningsskader på sårbar natur. For eksempel kan enkelte stier/områder prioriteres for brukergrupper som påfører naturen mer slitasje enn sporløs bruk. Kanalisering, klopping og andre former for tilrettelegging kan med fordel gjøres i en særlig tidlig fase, gjerne gjennom brede medbestemmelsesprosesser, for å sikre alle brukergrupper. Naturen skal prioriteres.

Naturvernforbundet i Oslo og Akershus mener at en god besøksstrategi for nasjonalparken bør kunne skjerme for slitasje fra turisme. Erfaringer fra andre bynære nasjonalparker viser at et nasjonalpark-senter med en kort rundløype ofte dekker behovet hos besøkende. Naturvernforbundet i Nordre Follo skriver det samme.

Naturvernforbundet i Lørenskog ser det som uheldig hvis vernestatusen medfører en sterk økning av aktivitet i områder som til nå har vært forholdsvis uberørte. For stor trafikk vil kunne forringe verneverdiene. De vil derfor advare mot for stor grad av tilrettelegging for økt ferdsel, f.eks. gjennom parkeringsplasser i utkanten av marka og opparbeiding av nye stier og skiløyper som vil lette adkomsten inn mot kjerneområdene. Lokalisering av et eventuelt nasjonalparksenter vil også kunne ha betydning i denne sammenhengen. Et slikt senter vil kunne tiltrekke seg et stort antall besøkende.

Lørenskog kommune skriver at det må forventes økt turisme og slitasje. Tiltak for å redusere bruken i de mest sårbare naturområdene er derfor viktig. Ferdsele må styres, til egnede områder og attraksjoner og vekk fra sårbare og verdifulle områder, gjennom kanalisering og informasjon. Se også kapittel om fremtidig forvaltning.

Viken fylkeskommune mener det er positivt at verneforslaget ivaretar mulighetene for å vedlikeholde eksisterende stier og løyper og turorientering i nasjonalparken, og etter søknad i sone A. Samtidig må det forventes økt interesse og besøk i området, og behov for økt tilrettelegging og bevisst kanalisering av ferdsel som følge av det. Mulighetene for økt tilrettelegging, særlig ved hovedinnfallsportene til nasjonalparken bør derfor ivaretas.

NORSKOG lurer på hvor fordelaktig det er å legge en nasjonalpark så tett på hovedstaden i en tid hvor skog og utmark stadig brukes mer, og man ser fra andre populære turområder at slitasjen på utmarka er betydelig. Dette spesielt hvis det er verneverdiene som skal være formålet ved vernet.

Oppsummering av konkrete kommentarer til forskriften:

Endringer og tillegg i kursiv.

- DNT foreslår følgende: «*Bruk av stedlig virke til gangbaner/klopper kan tillates etter avtale med nasjonalparkforvalter.*»
- ØV foreslår ny bokstav i nasjonalparkforskriften § 3: «*felling av enkelttrær for å lage klopper.*» ØV foreslår også at § 3 av pedagogiske hensyn deles i to, med en § 3 som omhandler typiske fysiske tiltak og en ny § 4 som omhandler tiltak knyttet til friluftsliv.
- Skiforeningen ber om at vedlikehold av eksisterende stier og løyper tillates innenfor hele nasjonalparken uten søknad, også i sone A
- Skiforeningen: Kavling, grøfting og nedlegging av drenerør er eksempler som bør tas med i opplistingen av tiltak det åpnes for i nasjonalparkforskriften § 3 tredje ledd bokstav b.
- Skiforeningen ber om at det i nasjonalparkforskriften § 3 tredje ledd tas med at det kan gis tillatelse til anleggelse av nye stier og løyper, samt andre typer tilretteleggingstiltak
- Skiforeningen ber om at klopping og kavling tas med i forskriften for friluftslivsområdet § 4, bokstav j.
- Skiforeningen ber om at restriksjonsnivået i dagens friluftslivsområde videreføres. De peker på at «begrenset utvidelse av eksisterende stier og skiløyper som ikke forringer verneverdiene

angitt i verneformålet» er tillatt uten søknad i eksisterende forskrifter. De ber også om at det i § 7 åpnes for at det kan søkes om anleggelse av nye stier og løyper, slik som i eksisterende forskrifter.

- Skiforeningen mener kavling, grøfting, nedlegging av drenerør, tilkjøring av masser, flislegging etc., samt å anlegge nye stier og løyper, bør vurderes inkludert i § 7 for friluftslivsområdet.

Se kommentarer til motorferdsel under respektivt kapittel.

Det vises også til kapittelet om «Fremtidig forvaltning» når det gjelder kommentarer om fremtidig utvikling i bruk og besøksforvaltning.

Statsforvalterens vurdering

Vedlikehold

Opprettholdelse av stier og løyper, merking og skilting er viktig for bruken av området. Dagens stier og løyper, med tilhørende merking, skilt, klopper, kavler, bruer og lignende, kan vedlikeholdes og opprettholdes uten søknad. Inkludert i løyper er både skiløyper og hundesledeløypen.

Med vedlikehold menes nødvendige tiltak eller arbeid for å opprettholde tilstanden. Skilt, bruer, klopper og andre innretninger i forbindelse med eksisterende stier og løyper kan byttes ut med nye. Vedlikeholdet skal ikke medføre at stien, løypen eller innretningen endrer størrelse, omfang eller plassering nevneverdig.

Stier og løyper kan ryddes for vegetasjon i eksisterende trasébredde. Vindfall over sti eller løype kan kappes og fjernes, men skal som hovedregel legges til siden. Mindre steiner, røtter etc. som hindrer drift eller framkommelighet kan fjernes innenfor dagens trasé. I forvaltningsplan må det defineres om ny klopplegging og kavling over kortere strekninger også kan anses som vedlikehold. Slike tiltak er viktige for å forhindre slitasje og utvidelse av stier.

Langs skiløyper kan det fjernes greiner eller enkeltrær som henger over løypen, på annen måte vanskeliggjør driften eller er nødvendig trevirke i vedlikeholdsarbeidet. Statsforvalteren vurderer at det også for stier kan være hensiktsmessig å åpne for at det kan felles enkeltrær for bruk til gangbaner/klopper. Dette vil begrense den motoriserte ferdselen i området. Det må imidlertid gjøres en avveining i forhold til nærhet til for eksempel vei.

Det vil i tillegg være tillatt å rense grøfter, skifte stikkrenner og lignende i/langs skiløyper. Dette gjelder ikke i sone A.

Utvidelser, nye terrenginngrep, ny drenering eller endring av toppdekket med mer er ikke å anse som vedlikehold. Statsforvalteren mener at denne type tiltak er av slikt omfang at det må omsøkes.

Forvaltningsplan må gi nærmere retningslinjer om grensegangen mellom vedlikehold og søknadspliktig utbedring.

Omlegging eller utbedring av eksisterende stier og løyper

Flere peker på at omlegging og utbedring av skiløyper kan være nødvendig bl.a. som følge av våtere klima, mindre snø og slitasje. Statsforvalteren ser at dette er reelle og viktige behov som trolig vil gjøre seg mer gjeldene i fremtiden, og mener at dette er hensyn som skal kunne vektlegges. Omlegginger og utbedringer kan være positivt både for brukerinteressene og naturverdiene. Utbedring av eksisterende trasé kan eksempelvis bedre framkommeligheten, og samtidig forebygge terrengslitasje og utvidelse av stier. Omlegginger kan være effektive tiltak for å kanalisere ferdselen, løse brukerkonflikter og være ønskelig for å unngå eksempelvis spesielt viktige områder for sårbare arter eller våte partier.

Statsforvalteren mener at det for slike tiltak må gjøres en vurdering av behovet opp mot tiltakets omfang, virkninger på verneverdier og andre interesser. Av denne grunn var det i høringsforslaget tatt inn en forskriftsbestemmelse som åpner for at forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til både omlegging og utbedring av stier og løyper. Dette er videreført i tilrådingen.

Når det gjelder friluftslivsområdet peker Skiforeningen på at eksisterende forskrift for Hauktjern åpner for «begrenset utvidelse av eksisterende stier og skiløyper som ikke forringer verneverdiene angitt i verneformålet». Statsforvalteren mener at terskelen for tilretteleggingstiltak skal være lavere i friluftslivsområdet, og anbefaler derfor å videreføre denne bestemmelsen. Dette er derfor tatt inn som et nytt punkt i forskriftens § 4.

Vi vil presisere at hogst av større trær, terrengmessig bearbeiding og andre større inngrep ikke kan tolkes inn under denne bestemmelsen. Slike tiltak vil dermed være søknadspliktig. Forvaltningsplan må gi nærmere retningslinjer for dette.

Skiforeningen ønsker at gitte tiltak, som eksempelvis grøfting og legging av drenerør, skal listes opp i dispensasjonsbestemmelsen. Statsforvalteren mener at dette ikke er nødvendig.

Enebakk kommune mener det bør utarbeides en plan for oppgradering/utbedring av viktige traséer som kan knytte løypenettet bedre sammen i snøfattige vintre. Statsforvalteren er enig i at eventuell oppgradering av viktige traséer må inngå og vurderes i en helhetlig plan. Dette hører naturlig hjemme i besøksstrategien. Det er viktig at aktuelle aktører involveres i arbeidet med denne.

Økt bruk, ny tilrettelegging og besøksforvaltning

Som flere peker på må det forventes at bruken og antallet nye brukergrupper vil øke i årene som kommer. En del av økningen vil komme som følge av befolkningsøkning og forventet økt oppslutning om et mer variert friluftsliv. Basert på erfaringer fra andre bynære nasjonalparker, må det også forventes at Østmarka får økt besøk av tilreisende. Det kan også oppstå nye behov som følge av klimaendringer. Forvaltningen må kunne håndtere effekter av klimaendringer, økt besøk og bruk på en hensiktsmessig måte, og samarbeid med aktørene i området vil være viktig. Ulike tilretteleggingstiltak kan i denne sammenheng være nødvendig for å ta vare på både naturverdiene og de ulike brukerinteressene. Forvaltningens primære oppgave er å ivareta natur- og opplevelsesverdiene på lang sikt.

Som vist til i avsnittene over er det tatt inn en rekke bestemmelser som åpner for ulike tilretteleggingstiltak. Forskriftene åpner imidlertid ikke for større og mer varige inngrep, som eksempelvis etablering av nye turveier. I nasjonalparken skal det være høy terskel for nye inngrep. Terskelen vil være lavere i friluftslivsområdet, der det i større grad kan åpnes for enkel tilrettelegging og skjøtsel for å øke friluftsliv- og naturopplevelsene. I tråd med dagens verneforskrifter for Hauktjern og Spinneren, anbefaler Statsforvalteren at det i forskriften for friluftslivsområdet åpnes for at forvaltningsmyndigheten etter søknad kan gi tillatelse til nye stier og løyper, jf. også innspillet fra bl.a. Skiforeningen.

For å håndtere fremtidig økt besøk og bruk av nasjonalparken, kan det oppstå behov for tilrettelegging av nye stier og løyper også i nasjonalparken. Statsforvalteren anbefaler derfor at det tas inn en bestemmelse som åpner for at forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til dette. Denne bestemmelsen er ment for helt spesielle tilfeller, der slik anleggelse er i tråd med formålet med vernet og en helhetlig besøksstrategi.

Fysisk tilrettelegging kan være et viktig verktøy for å kanalisere ferdsel og styre besøksmønstret. Målet vil være å ivareta verneverdiene og samtidig gi de besøkende en god opplevelse. En naturlig tilnærming

vil være å ha god informasjons- og tilretteleggingsgrad i randsoneområder som er robuste og egnet for høy besøks- og bruksintensitet, mens mer sårbare og urørte områder får mindre tilrettelegging.

Det kan ut fra dette være ønskelig med noen utvalgte, godt tilrettelagte, innfallsporter med større informasjonstiltak i randsonen. Fra disse kan det legges til rette for rundturer/turer med attraksjons- og formidlingsverdi, og ulik tilretteleggingsgrad. Som flere av uttalelsene peker på, har dette vist seg å være effektive kanaliseringstiltak i andre bynære nasjonalparker. Det kan også forebygge brukerkonflikter med «hverdagsbrukere» av området. Informasjons- og tilretteleggingstiltak i regi av forvaltningsmyndigheten bør i all hovedsak baseres på eksisterende tilrettelegging og infrastruktur.

Flere av innspillene peker på utfordrende parkeringsforhold med flere besøkende. For å kunne møte fremtidige behov, har vi tatt ut et større areal rundt Bysetermåsan fra verneforslaget. Det er også andre tiltak som er gjennomført ved andre bynære nasjonalparker for å fordele besøkende til ulike innfallsporter. Dette er noe verneområdeforvaltningen bør vurdere sammen med respektive kommuner.

Kanalisering av ferdsel handler ikke kun om fysisk tilrettelegging. Informasjon i forkant av turen er også viktige grep. Fremtidig forvaltningsmyndighet må utarbeide en besøksstrategi, der det gjøres en grundig og helhetlig vurdering av behov for tilrettelegging, egnede innfallsporter, og hvilke attraksjoner og områder som kan fremheves og tilrettelegges, både av hensyn på natur- og opplevelsesverdier. Besøksstrategien må utarbeides i dialog med brukerinteressene. Utvelgelse, informasjon og tilrettelegging ved kulturmiljøer må gjøres i nært samarbeid med kulturminnemyndighetene.

For nærmere informasjon om innhold og utarbeidelse av besøksstrategi, se utkast til forvaltningsplan.

8.7.3. Universell utforming og andre former for tilrettelegging

Høringsuttalelser

Oslo kommune mener at mulighetene for å kunne utføre tilretteleggingstiltak med tanke på universell utforming må ivaretas. Dette for å sikre at personer med nedsatt bevegelse kan oppleve miljøkvalitetene i eventuelle nye verneområder, blant annet fiskeplasser, bålplasser, kulturlandskap og kulturminner.

DNT Oslo og Omegn mener at forvaltningsplan og besøksstrategier må omtale forhold knyttet til tilrettelegging for mennesker med funksjonsnedsettelse nærmere. Verneforskriftene må også være innrettet slik at fremtidige behov kan møtes.

Enebakk kommune henviser til forvaltningsplan og mener det bør legges forpliktende planer for tilrettelegging for alle brukergrupper der forholdene ligger til rette for universell utforming.

Oslo kommune mener at dagens utebaser med lavvoer, bålplasser, benker og lignende for skoler og barnehager bør videreføres, og at det også må være rom for å kunne gi tillatelse til å opprette nye utebaser i fremtiden, spesielt grunnet forventet befolkningsvekst.

Naturvernforbundet i Nordre Follo mener toaletter kan settes ut langs veier og stier der det blir mye ferdsel. De foreslår at det etableres miljøstasjon i forbindelse med nasjonalparksenteret. Publikum skal selv ta hånd om sitt søppel.

Nordre Follo kommune foreslår utplassering av noen få, enkle utedoer ved mye brukte turdestinasjoner og større stikryss inne i verneområdet, eksempelvis ved Tømmeråsen, for å hindre tilgrising på særlig trafikkerte og populære steder.

Skiforeningen mener det bør framgå av forskriften at forvaltningsmyndigheten etter søknad kan gi tillatelse til tilretteleggingstiltak for friluftslivet. Dette kan for eksempel være utplassering av benker, etablering av bålplasser, gapahuker og lignende.

Statsforvalterens vurdering

Universell utforming

Statsforvalteren er enig i at prinsippet om universell utforming må tas med inn i arbeidet med besøksstrategi og informasjons- og tilretteleggingstiltak i regi av forvaltningsmyndigheten. Større innfallsporter, informasjonspunkter og andre tilretteleggingstiltak, bør så langt som mulig være universelt utformet. Det er naturlig at dette ligger i randsonen og ev. i forbindelse med allerede eksisterende tilrettelegging og infrastruktur i området, mens graden av tilrettelegging er lavere ute i terrenget. Hensynet til verneverdier og -formål skal ivaretas. Se nærmere omtale av besøksforvaltning i utkast til forvaltningsplan. Se også kapittel om motorferdsel.

Vi viser ellers til retningslinjer for universell utforming i Miljødirektoratets veileder for innfallsporter (M-417).

Annen tilrettelegging

Når det gjelder Oslo kommune sin kommentar om utebaser, viser vi til at de mest brukte og egnede områdene er grenset ut av verneforslaget. Dette er gjort i dialog med kommunen som grunneier.

Utplassering av toaletter på nødvendige og egnede steder kan gjøres av eller i samarbeid med forvaltningsmyndigheten. Eventuell større tilrettelegging av utvalgte lokaliteter må gjøres ut fra egnethet, bruksintensitet og en helhetlig vurdering i besøksstrategien.

8.7.4. Kraftledninger

Høringsuttalelser

Norgesnett: Det strekker seg en 22 kV kraftledning i nordøstlig retning fra Bindingsvannet over Rausjøen og Børtervanna til Gjeddevann, sør for Østmarka naturreservat. Vest for Rausjøen går en avstikker fra den samme ledningen nordover mot Vangen og ender opp ved Skjelbreia. Norgesnett og Statnett ser seg fornøyde med verneforslaget, med unntak av et punkt. De ber om at det gis et generelt unntak fra vernebestemmelsene til bruk av motorisert ferdsele etter konkrete traséer i forbindelse med drift og vedlikehold, samt oppgradering og fornyelse av eksisterende kraftledning. Som nødvendig motorferdsel i forbindelse med drift og vedlikehold regnes også overflyging med drone og helikopter. Norgesnett ønsker å opprettholde klausulert trasébredde på 20 meter tilsvarende bredden som er nødvendig for drift og vedlikehold av krafttraseene. Norgesnett er helt avhengig av å ha tilgang til linja i en beredskapssituasjon.

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE): Det ligger nett i og inntil verneområdet. Ved Ellingsrud nær vernegrensen ligger transmisjonslinjen S 300 Røykås-Ulven. Tilsvarende ligger transmisjonslinjen L0735 Frogner-Follo nær vernegrensen, og krysser området øst for Klemetsrud. Nord for Fjell har Statnett SF transmisjonslinjen L0451 Røykås-Tegneby. Statsforvalteren informerer om at det ligger noen

kraftledninger med lavere spenning (22 kV) innenfor området som foreslås som nasjonalpark. Elvia AS og Norgesnett AS har områdekonsesjon i det foreslåtte verneområdet. De oppfordrer nettselskapene til å uttale seg dersom verneforslaget kommer i konflikt med eksisterende eller fremtidige prosjekter. NVE har ikke detaljert kjennskap til planer knyttet til distribusjonsnett. NVE ber om at standardbestemmelsene for nett blir inkludert i verneforskriften i tilfeller der nettanlegg ligger i eller nært verneområdet. NVE ber videre om at Statnett sin uttalelse blir tatt til følge. Se ellers NVE sin uttalelse for detaljert informasjon om energiinteresser i området.

Statsforvalterens vurdering

Standardbestemmelser som gjelder for drift, vedlikehold og oppgradering av kraftledninger som ligger i eller inntil verneområder er lagt til grunn for forskriften. Standardbestemmelsene er tidligere avklart på departementsnivå med Olje- og energidepartementet.

Når det gjelder nødvendig ryddesone under linjene, settes det ikke en konkret bredde. Nødvendig skogrydding i kraftledningstraséer ansees som en del av ordinært vedlikehold, som uansett kan skje uten søknad. Dette omfatter også nødvendig sikringshogst av enkelttrær og mindre flater langs kraftledningstraséen. Generelt for vernede områder henstilles det til omtanke under arbeidet. Dette betyr å ikke rydde mer enn nødvendig, og at det søkes å spare spesielle/gamle trær.

Norgesnett og Statnett ber om at nødvendig motorferdsel i forbindelse med drift og vedlikehold, samt oppgradering og fornyelse av eksisterende kraftledning gis et generelt unntak etter konkrete traséer. Vi viser i den forbindelse til kongelig resolusjon av 16.12.2022 hvor departementet skriver: «I mange tilfeller benytter netteier etablerte traseer, for eksempel traktorveier eller andre kjørespor, til motorferdsel i forbindelse med drift og vedlikehold av kraftledninger. Departementet mener at man bør vurdere generelle unntak i verneforskrifter for kjøring der det finnes slike traseer, og der kjøringen ikke vurderes å ville medføre nevneverdig skade på verneverdiene.» Statnett har i forbindelse med oppstartsmeldingen oversendt kart over kjøretraséer som de benytter. Kartet fra Statnett viser et forholdsvis stort antall traséer. En del av traséene følger vei som allerede er åpnet for motorisert ferdsel, jf. verneforskriften og kartet. Det antas at dette vil dekke mye av behovet, men Statnett sitt kart viser også en rekke andre traséer. Utover de nevnte veiene, mener vi at det er riktig å opprettholde forslaget om søknad for å oppnå en dialog om mest mulig hensiktsmessig trasévalg. Deretter bør det gis flerårige tillatelser. Kjøretraséer i oversendt oversikt fra Norgesnett ser for Statsforvalteren ut til å følge veinettet.

Ved akutt utfall, samt ved umiddelbar fare for akutt utfall, på eksisterende energi- og kraftanlegg er det behov for rask istandsetting. Istandsetting, og motorferdsel i den forbindelse, kan derfor gjennomføres uten søknad. I stedet er det tatt inn at det i ettertid skal gis melding til forvaltningsmyndigheten om motorferdselen.

Det vises til nyeste kongelig resolusjon av 16.12.2022 for ytterligere detaljer om praktiseringen av bestemmelsene knyttet til kraftledninger.

Norgesnett skriver at som nødvendig motorferdsel i forbindelse med drift og vedlikehold regnes også overflyging med drone og helikopter. Statsforvalteren ser fordelene med at bruk av drone kan erstatte motorferdsel på bakken. Vi anbefaler derfor et nytt unntak i begge forskriftene som lyder «Nødvendig bruk av drone er tillatt i forbindelse med drift og oppsyn med eksisterende energi- og kraftanlegg.»

8.7.5. Vassdragsanlegg, andre anlegg og innretninger

Høringsuttalelser

Vassdragsanlegg

Enkelte av høringsinstansene påpeker at vern ikke må være til hinder for opprettholdelse av dammene av hensyn til friluftslivet, blant annet som bade- og skøytedammer.

NVE påpeker at verneforslaget ikke må være til hinder for vedlikehold, tilsyn og eventuell oppgradering av dammene i området. Det må legges til rette for tilkomstmuligheter og rehabilitering i verneforskriften. Oslo kommune v/Bymiljøetaten er ansvarlig for dammene Svartoren, Mosjøen og Rausjø. NVE ber om at Oslo kommune uttaler seg om nødvendige betingelser i verneforskriften.

Oslo kommune har ansvar for forvaltning og drift av ni vassdragsanlegg som vil påvirkes av verneforslagene; Mosjødammen, Rausjødammen, Svartordammen, Tonevandammen, Langvann, Igletjern, Kroktertjern, Lutvann og Nøkle vann. Dammene ble etablert for fløtningsvirksomhet, men flere av de er modernisert. Mosjødammen ble totalrehabilitert i 2004, Rausjødammen i 2007 og Svartordammen i 1998. Mosjødammen og Rausjødammen ble rehabilitert med sikte på å bevare et «gammeldags» visuelt uttrykk. De tre dammene er dermed ganske nye anlegg, som tilfredsstillende dagens krav til sikkerhet i vassdragsanlegg.

De gjør oppmerksom på at Nøkle vann reguleres, både på grunn av vannstanden og vannføringen videre i Ljanselva.

Selv om historikken de senere årene tilsier at behovet ikke er veldig stort, gjennomføres reguleringer for eksempel av hensyn til biologisk mangfold eller at hytteendommene ikke skal bli skadelidende. Kommunen er pålagt av NVE å ha en viss minste vannføring i utløpsbekkene, hovedsakelig for å sikre forekomster av elvemusling.

Oslo kommune mener det må gjøres en del endringer i forskriftene for at de skal kunne gjennomføre lovpålagt arbeid etter vassdragsloven, og at vassdragsanleggene Mosjødammen, Rausjødammen og Nøkle vann fortsatt har en viss bruksfunksjon. De mener at forskriftene må ivareta:

- Regulering
- Vedlikeholds- og reparasjonsarbeider
- Totalrehabilitering
- Vegetasjonsrydding
- Sikringstiltak
- Motorisert ferdsel i forbindelse med arbeidene og tilsynsoppgaver

Se også kommentar om grenseendring.

Kommunen har følgende konkrete forslag til endring av verneforskriften:

- Forbudet mot vassdragsregulering utgår fra bestemmelsen.
- § 3, 3. ledd, ny bokstav: «Nødvendige oppgaver knyttet til tilsyn, vedlikehold og rehabilitering av vassdragsanlegg».
- § 4, 2. ledd, ny bokstav: «vegetasjonsrydding i forbindelse med vassdragsanlegg».
- § 8, 2. ledd, ny bokstav: «nødvendig motorferdsel i forbindelse med arbeidsoppgaver knyttet til vassdragsanlegg».

Vannuttak til Grønmo Golfbane

Grønmo Golfbane har med tillatelse fra Oslo kommune brukt det gamle beredskapsvannet, Sølvdobla, til vanning av banen vår, sommer og høst. De har full kontroll på bruk av vann og følger vannstanden jevnlig. De vanner bare når det er absolutt nødvendig.

Bane NOR sine målestasjoner

Bane NOR har målestasjoner for overvåking av grunnvannet over Romeriksporten. Ved Lutvann er det plassert en poretrykkmåler og vanninfiltrasjonsbrønner. De ber om at behovene for tilgjengelighet, drift og vedlikehold av anleggene ivaretas i forskriften, herunder tillatelse til motorisert ferdsel.

Oppsetting av viltkamera

Oslo kommune ønsker at det i nasjonalparkforskriften skal være generelt tillatt med oppsetting av viltkamera til forsknings- og oppsynsformål.

Naturvernforbunde i Nordre Follo mener at det ikke skal være tillatt å sette opp viltkameraer i nasjonalparken.

Statsforvalterens vurdering

Vassdragsanlegg

Vi ser nødvendigheten av at verneforslaget ivaretar Oslo kommune sitt lovpålagte ansvar knyttet til damforvaltningen, og at dammene kan opprettholdes. Det er derfor gjort justeringer i forskriften som åpner direkte for drift og vedlikeholdsarbeid, herunder regulering av vannstand, nødvendig rydding av vegetasjon, sikringstiltak mv. Motorisert ferdsel knyttet til dette er også tatt inn i forskriften. Vi mener imidlertid at oppgradering og rehabilitering må behandles av forvaltningsmyndigheten, da dette kan innebære mer omfattende arbeider med betydelig motorisert ferdsel, inngrep og innretninger.

Statsforvalteren anbefaler følgende endringer i forskriften for nasjonalparken:

- § 3, andre ledd, ny bokstav d: drift og vedlikehold av eksisterende dammer.
- § 8, andre ledd, ny bokstav f: nødvendig motorferdsel i forbindelse med drift og vedlikehold av dammen ved Mosjøen

Statsforvalteren anbefaler følgende endringer i forskriften for friluftslivsområdet:

- § 4, andre ledd, ny bokstav l: drift og vedlikehold av eksisterende dammer.
- § 6 andre ledd, ny bokstav m: nødvendig motorferdsel i forbindelse med drift og vedlikehold av eksisterende dammer ved Langvann, Lutvann, Igletjern og Kroktjern.

Vannuttak til Grønmo Golfbane

Statsforvalteren mener dette er ivaretatt i unntaksbestemmelsen i § 4 i forskriften for friluftslivsområdet, som lyder: «vedlikehold av eksisterende veier, bygninger, anlegg og innretninger i henhold til standard på vernetidspunktet.»

Bane NOR sine målestasjoner

Statsforvalteren mener vedlikeholdsarbeider allerede er tillatt i forslag til forskrift for friluftslivsområde, jf. unntaksbestemmelsen i § 4 om «vedlikehold av eksisterende veier, bygninger, anlegg og innretninger i henhold til standard på vernetidspunktet.»

Vi vurderer at forskriften ikke regulerer eller begrenser driften. Statsforvalteren anbefaler å ta inn bestemmelse som åpner for nødvendig motorferdsel i forbindelse med drift og vedlikehold av målestasjonene.

Oppsetting av viltkamera

Det brukes i dag viltkamera i Østmarka i forbindelse med viltforskning og -overvåkning. Dette bør kunne fortsette, og vi anbefaler derfor å ta inn en bestemmelse som åpner for at forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til «oppsetting av viltkamera.» Forvaltningsmyndigheten har da en kontroll med bruken slike kamera.

8.7.6. Hytter og andre bygninger

Høringsuttalelser

Private hytter

Rausjømarka Vel skriver at det er vel 90 hytter i Rausjømarka. Noen av dem er speiderhytter. De fleste hyttene ligger rundt vannene Rausjø, Mosjøen og Tonevann, og noen ligger rundt Stuttjern (5 hytter), Ålmarktjern (2) og Svartoren (1). Det ligger noen hytter/hus langs veiene. Ferdselen til og fra hyttene skjer i hovedsak på veiene, samt på og langs vannene. Rausjømarkas Vel mener det er i strid med naturmangfoldloven § 35 å inkludere hyttene i nasjonalparken, se kapittel med merknader til vernegrenser. En beslutning om nasjonalpark må fastslå at hytteeiernes rettigheter skal videreføres. Hytteeiernes rettigheter og interesser i Rausjømarka er knyttet til følgende forhold:

- Hytteeierne har **selveiertomter**.
- **Vedlikehold og eventuelt endringer av hytte/bygg.** Markaloven har bestemmelser som regulerer dette.
- **Vanntilførsel.** Noen hytteeiere har enkle vannpumpeløsninger. De som ønsker å legge inn vann, må søke, ref. forurensningsforskriften kapittel 12 (Krav til utslipp av sanitært avløpsvann fra bolighus, hytter og lignende).
- Hytteeierne kan **fritt hogge på og pleie egen tomt.**
- **Muligheten for å få hogge trær på nabotomt** (som for eksempel skygger for sol eller representere en fare for bygg). Dette krever dialog med eier av nabotomt (i de fleste tilfeller Oslo kommune), og reglene er ikke spesielle for Marka. Oslo kommune v/Bymiljøetaten har gitt slike tillatelser.
- **Muligheten for å felle trær for å skaffe seg ved.** Man kan søke om å få ta ned trær på rot til ved på kommunens tomt via hjemmesiden til Oslo kommune.
- **Det å ta seg frem til egen hytte og frakte med utstyr, varer, materialer og andre ting.** Det er ikke ønskelig at det innføres nye begrensninger på hvordan det kan gjøres, eller som vanskeliggjør tilgangen til egen hytte.
- **Kjørerettigheter.** Det er offentlig vei frem til Bysetermåsan (parkering) og privateid vei (nå eid av Oslo kommune) videre til henholdsvis Skjelbreia, Vangen, Mosjøveien (Hella ved Rausjø – Mosjøen) og Rausjøgrenda/Børtervann. Teksten på side 22 i høringsforslaget er unøyaktig, og den bør endres slik: «På veien inn til Rausjøgrenda er det 59 eiendommer med kjøretillatelse som etter avtale med Rausjømarka Vel utstedes av Oslo kommune. Alle disse har rett til egen kjøring og ubegrenset besøkskjøring.» Kjøreadgang på disse veistrekningene, samt parkeringsadgang er svært viktige for hytteeierne, både for person-, vare-, materiale- og syke transport.
- **Bruk og oppbevaring av båt.** Mange av hyttene ligger slik til at tilkomst med robåt er nødvendig. Hytteeierne har rett til å ha båt på vannene, ha den fortøyd og ha den oppbevart (uten tidsbegrensning). Vellet har en ordning hvor båtene merkes med hyttenummer. Det er ingen begrensninger på bruk av kano, kajakk, seilbrett etc.
- **Jakt og fiske.** Hytteeierne har rett til å fiske og krepse fra egen tomt.
- **Enkle og gratis søkeprosesser.** Ved eventuelt søknad om felling av trær, kjøring og annet som vi kan i dag, er det viktig at søkeprosessen er enkel og fortrinnsvis gratis.

Verneforskriften bør fastslå at hytteeierne rettigheter etter markaloven skal videreføres, i og med at dette er en helt sentral politisk føring. Forslaget til § 8 om motorferdsel vil innebære en innstramming, og må endres. Forskriften må utformes slik at den ikke innfører nye restriksjoner. Bestemmelsene må heller ikke hindre naturlig og ønsket utvikling, for eksempel mobilnett, internett og fiber, strøm, og bedre vann- og sanitærløsninger.

Vellet har følgende konkrete forslag til endringer i forskriften (tillegg i kursiv):

- §3 (Virksomhet og tiltak) under «Det er likevel tillatt med», punkt 8: opplag av båter *på selveiertomt eller markert på vernekart.*
- §4 (Vegetasjon) under «Det er likevel tillatt med», punkt 3: fjerning av vegetasjon *inntil 10 meter rundt hytter på private hytteeiendommer*
- §4 (Vegetasjon) under «Det er likevel tillatt med», punkt 4: felling av ~~enkeltrær som kan medføre skade på bygninger på private hytteeiendommer~~
- §4 (Vegetasjon) under «Det er likevel tillatt med», punkt 5: ~~hogst av ved på private hytteeiendommer til eget bruk på hytter i nasjonalparken~~
- §4 (Vegetasjon) under «kan etter søknad gi tillatelse til», tilføye: *felling av enkeltrær utenfor private hytteeiendommer som kan medføre skade på bygninger*
- §8 (Motorferdsel), første setning: Motorferdsel til lands, til vanns og i lufta under 300 meter fra bakken er forbudt, *men det er knyttet kjørerettigheter til boliger, fritidsboliger (hytter), skistue og DnT-hytter.*
- Følgende formuleringer i §10 (Forurensning og støy, bruk av droner og lignende) kan virke for streng:
  - o «lagring av materialer»
  - o «All bruk av kjemiske midler som kan påvirke naturmiljøet er forbudt.»

Hytteeierne kan ha behov for å lagre hyttematerialer, og det må være tillatt å bruke rengjøringsmidler, maling og beis.

Interessegruppe for hytteeiere i marka slutter seg til høringssvaret fra Rausjømarka vel.

Dersom hyttene blir innlemmet i parken vil de bli underlagt naturmangoldloven, et lovverk hvor formålet er vern av naturen. Det vil kunne medføre avslag på søknader om bruk og vedlikehold som sannsynligvis ville blitt innvilget etter markaloven. Rausjømarka Vel har i sitt hørings svar detaljert gått gjennom problemene og kommet med konkrete endringsforslag.

Interessegruppen for hytteeiere i marka vil likevel peke på følgende der det er viktig at hyttebrukerne får beholde sine rettigheter:

- **Motorferdsel:** Hytteeierne har i dag kjørerett på veier til hyttene. Dette er en rettighet som er viktig for å kunne opprettholde dagens bruk av hyttene og vedlikehold.
- **Vedlikehold av veiene:** Hvilke muligheter vil det bli for vedlikehold av veiene i nasjonalparken?
- **Strøm:** En del av hyttene har innlagt strøm. Det er viktig at det blir mulig å vedlikeholde strømmettet, og at hytter uten strøm får tillatelse til å koble seg til nettet.
- **Vannforsyning:** For å opprettholde en stabil vannforsyning til hyttene kan det være aktuelt å bore etter vann uten å legge det inn i hytta. Det er viktig for hyttebruken at denne muligheten opprettholdes. Det må også tillates vedstabler på egen tomt.
- **Lagring av materialer:** For veiløse hytter er det avgjørende at det ikke legges begrensninger på å lagre materialer til eget bruk på egen tomt. Å begrense denne muligheten vil gjøre det vanskeligere å vedlikeholde hytta.
- **Felling av trær:** Oppvarming av hytte skjer som regel ved vedfyring. Muligheten for å skaffe nok ved i nærheten av hytta er viktig for bruken. Hogst av trær på egen tomt, og i noen tilfeller naboens tomt, vil være nødvendig. Å frakte inn ved til en hytte i skogen er ikke bærekraftig, og det er heller ikke mulig for hytter som ikke ligger ved vei eller i vannkanten uten motorisert ferdsel.

En privat hytteeier mener at verneforslagene gjør det vanskelig for dem som hytteeiere å bruke, forvalte og vedlikeholde egen hytte og tomt. En annen tomteeier mener markaloven er streng nok. En beslutning om utvidet vern av Østmarka, må fastslå at deres rettigheter som hytteeiere videreføres. De trekker opp mange av de samme momentene som Rausjømarka vel, i tillegg til følgende:

- Det er avgjørende å fortsatt kunne bruke og oppbevare robåt, brygger og flytebrygger for transport av varer og personer.
- De har i dag installert solenergianlegg, som må kunne videreføres.
- De ønsker fortsatt å kunne kjøre inn Mosjøveien uten søknad, og understreker viktigheten av at denne veien både opprettholdes og vedlikeholdes.
- De ønsker fortsatt mulighet for å søke om helikoptertransport dersom det i fremtiden vil bli behov for frakt av utstyr/materialer med omfattende vekt eller omfang.
- Det må være enkle og gratis søkeprosesser dersom vern mot formodning skulle sette begrensninger på deres rettigheter.

Andre bygninger

Oslo kommune uttaler at deres hus- og hytteeiendommer bør sidestilles med de private hytteeiendommene hva gjelder vegetasjonsrydding. Dette gjelder Gamle-Vangen, Skjelbreia, Donsmåsan, Deliseter, Bøvelstad, Smørhullet og Kjerringhøgda, inkludert eiendommenes eventuelle tilleggsbygninger som låver, uthus og liknende. Videre er det viktig for Oslo kommune å kunne sette opp hvilebrakker i forbindelse med ulike tilretteleggings- og skjøtselsoppgaver. Slike brakker brukes normalt bare i et par uker sammenhengende.

Siggerud speidergruppe er eier av speiderhytta Trejernskoia, veiadresse Høykrokholveien 1, 1404 Siggerud. De ber om at det kan felles trær minimum 4 meter fra hyttevegg, eller trær som er til fare for å volde stor skade på hytta, uten å måtte søke tillatelse. Det er ønske om at de kan fortsette å forsyne hytta med ved fra umiddelbar nærhet. Speidergruppa har i dag kjøretillatelse til speiderhytta.

Bryn KFUK-KFUM speidere har sin speiderhytte, Speiderbo, på adressen Rausjøveien 683.

Osломarka Trekkhundklubb (OMTK) eier hovedbygningen på Skjelbreia.

Losby Bruk AS har en hytte som ligger i naturreservatet (Tappenberghytta, også kalt Bok-hytta). Det er viktig at mulighetene for å bruke og vedlikeholde hytta, samt å rydde omkringliggende areal for hyttebruken, ikke svekkes. De ser at det foreslås at fjerning av vegetasjon skal være tillatt innenfor en avstand på 10 meter fra hytter, at det er tillatt å hogge trær som kan være til skade for hytta og hogge ved til hytta. Dette er akseptabelt, men det er viktig at disse regler ikke svekkes.

DNT har de to hyttene Bøvelstad og Dølerud innenfor området. Dersom det kommer lovpålagte krav som gjør at de må foreta bygningstekniske endringer av hyttene, må dette kunne utføres. Det er mulig at det vil falle under § 3, men bør om mulig omtales i forvaltningsplanen. DNT overtar av og til private og kommunale eiendommer. Dette er lokale og miljøvennlige tilbud som er viktige for samfunnet. De mener at forvaltningsplanen må kunne omtale slik praksis, og at en etter søknad bør kunne ha anledning til slik etablering, så lenge det ikke strider mot vernebestemmelsene eller andre hensyn.

I dag benytter de trevirke fra eiendommene til brensel, i tillegg til at de frakter inn noe ved. Dersom uttak av ved blir vanskelig, må de gå over til å frakte mer ved inn til hyttene. Dette vil i så fall bli en ekstra transportbelastning for området, og et fordyrende ledd for dem. De håper å kunne finne gode løsninger med forvaltningen for å ta ut ved på eiendommene.

Statsforvalterens vurdering

Private hytter

I tråd med oppdraget er forskriftene innrettet slik at reglene for transport til/fra, bruk og vedlikehold av hyttene ikke skal være strengere regulert enn i dag. Etter verneforskriften er det dermed tillatt med vedlikehold av hytter eller andre anlegg. Med "vedlikehold" menes nødvendige tiltak for å opprettholde tilstanden bygningen, anlegget eller innretningen, som for eksempel utskifting av materialer og andre tiltak for å hindre forfall som følge av slitasje eller rette opp skader. Se eget kapittel om motorferdsel.

Bruk av rengjøringsmidler, maling, beis og lignende regnes som normal bruk av hytter, og faller utenfor de tiltak som reguleres av verneforskriften. Når det gjelder lagring av materialer og utstyr som er eller skal tas i bruk, vil dette være tillatt på egen hyttetomt. Tilsvarende gjelder for oppbevaring av ved. Forbudet mot midlertidige innretninger vil derimot gjelde for innretninger som lagres i et slikt omfang eller på en slik måte at det er skjemmende for omgivelsene eller på annen måte påvirker verneverdiene negativt. Oppbevaring eller deponering av materialer, utstyr o.l som ikke lenger er i bruk eller fører til avrenning er ulovlig etter forurensningsloven, og vil også være forbudt i henhold til verneforskriften.

Verneforskriften åpner for at forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til mindre utvidelser av bygninger, anlegg og innretninger. Det er opp til forvaltningsmyndigheten å vurdere om det er tale om en «mindre» utvidelse, og hvorvidt det kan gis tillatelse til en slik endring. Verneforskriften åpner også for at det kan gis tillatelse til ombygging av bygninger. Med «ombygging» menes bygningsmessige endringer innenfor eksisterende grunnflate, men innvendig ombygging er ikke regulert av forskriften. Forvaltnings-myndigheten må vurdere hvorvidt slike ytre bygningsmessige tiltak vil påvirke den samlede belastningen på verneverdiene, herunder risikoen for presedensvirkninger, hvorvidt bygningen har spesielle behov for ombygging eller mindre utvidelser og sannsynligheten for liknende søknader i fremtiden.

Solenergianlegg som er installert på vernetidspunktet kan videreføres. Nye solenergianlegg på tak eller vegg til eksisterende bygning kan installeres uten søknad. Det kan ikke forventes tillatelse til å fremføre strøm til flere hytter, å legge inn vann, utslipp av avløpsvann mv. Slike tiltak må vurderes konkret ut ifra terrenginngrep og virkningene på verneverdiene. Vi viser til at slike tiltak omfattes av dagens forbud mot bygg og anleggstiltak i marka, og krever derfor dispensasjon fra markaloven § 15.

I høringsforslaget var det foreslått at fjerning av vegetasjon inntil 10 meter rundt hytter skulle være tillatt. Vi ser at det kan være ønskelig å fjerne vegetasjon også utover 10 meter fra hyttevegg, og anbefaler derfor å endre bestemmelsen i § 4 (Vegetasjon) bokstav c til: Fjerning av vegetasjon rundt bygninger på private hytteeiendommer [..].

Hogst av ved til eget bruk på hytteeiendommer er også tillatt. Da dette avgrenses til de private hytteeiendommene, vurderes ikke omfanget å medføre fare for forringelse av verneverdiene. Vi opprettholder også bestemmelsen i § 4, andre ledd, om at det kan felles enkelttrær som kan medføre skade på bygninger. Dette vil total sett utgjøre få trær.

Det tas videre opp av Rausjømarka Vel med flere at det også kan være ønskelig å felle trær på nabotomt for bedre solforhold mv. eller uttak av ved. Vi anser at det vil være vanskelig å regulere i forskriften uttak på andre eiendommer, både opp mot privatrettslige forhold og av vernehensyn.

Hytteeiere kan opprettholde og vedlikeholde brygger og flytebrygger som i dag er lovlig etablert. Etablering av nye brygger er forbudt. Forholdene knyttet til båtbruk og motorferdsel er kommentert under de respektive kapitlene.

Andre bygninger

Som for private hytter, skal heller ikke verneforskriften vanskeliggjøre bruk eller vedlikehold av andre eksisterende bygninger i området. Vedlikehold er derfor tillatt uten søknad. Dette gjelder DNT sine hytter, speiderhyttene og kommunens øvrige bygninger.

Rydding av vegetasjon rundt private hytter skal begrenses til eiendommen. For andre bygninger i området opprettholdes bestemmelsen om at fjerning av vegetasjon kan gjøres inntil 10 meter fra bygningen. Bestemmelsen vil ikke være til hinder for eksempelvis skjøtsel av kulturlandskapet på Bøvelstad. Slik skjøtsel kan gjennomføres etter avtale med forvaltningsmyndigheten, og rammes ikke av bestemmelsen i § 4 om vegetasjon rundt bygninger.

DNT håper å finne gode løsninger med forvaltningen for å ta ut ved på eiendommene. Siggerud Speidergruppe ønsker også å kunne fortsette å forsyne hytta med ved fra umiddelbar nærhet. Statsforvalteren har foreslått en egen bestemmelse som åpner for at forvaltningsmyndigheten etter søknad kan gi tillatelse til uttak av ved til hytter som ikke er private. Begrunnelsen for dette er at hyttene som ikke er private, vil ha et større behov for ved. Uttaket kan derfor bli mer omfattende og dekker gjerne et større areal. Vi ser at verneforskriften for friluftslivsområdet manglet en slik bestemmelse i høringen. Vi anbefaler derfor ny bokstav l, under § 7 i forskriften for friluftslivsområdet: «hogst av ved til andre hytter i friluftslivsområdet enn de som er nevnt i § 4 bokstav e.»

Når det gjelder overtakelse av private og kommunale eiendommer/hytter til DNT, vil vi bemerke at hverken bruksendring eller eierforhold reguleres av verneforskriften. Bruksendring krever derfor ikke tillatelse fra forvaltningsmyndigheten, med mindre bruksendringen krever utvendig ombygging eller andre tiltak. Omgjøring av en privat hytte til DNT-hytte kan imidlertid ha stor betydning for bruk av omkringliggende arealer, andre ønskede tiltak og utvikling. Derfor bør det i slike tilfeller uansett være en dialog mellom forvaltningsmyndigheten og DNT i forkant.

Det er kun to DNT-hytter i området, og det bør være en dialog mellom forvaltningsmyndigheten og DNT om eventuelle fremtidige behov. Vi viser for øvrig til brev av 30.09.2021 fra Miljødirektoratet til DNT om vurdering av tiltak på eksisterende turistforeningshytter i verneområder.

Statsforvalteren mener at hvilebrakker som nevnes av Oslo kommune som hovedregel skal plasseres utenfor verneområdet.

8.7.7. Båter

Høringsuttalelser

Oslo kommune påpeker at det er to ulike bestemmelser knyttet til robåter og båter, men at kanoer ikke er nevnt. Det er ifølge bokstav g tillatt med oppbevaring av robåt, men ifølge bokstav h bare lov med opplag av båter på steder markert på vernekart. Oslo kommune mener bokstav g er noe upresis. Det går ikke tydelig fram om det her er tenkt på land eller i vann. Det går heller ikke fram om det skal være noen tidsavgrensning. De erfarer at en del personer legger igjen kanoer/kajaker for å spare tid og energi på å transportere dem tilbake til utgangspunktet, og stiller spørsmål ved om denne type farkoster også bør inkluderes i forskriften.

Ytre Rælingen jaktlag har en robåt lagret litt sør for Grinihytta og en litt sør for der skiløypa kommer ut på Søndre Krovann. Dette er båter de bruker til å frakte ut felt elg i forbindelse med jakt og til/fra jakt.

Vi viser også til uttalelsen fra Rausjømarka Vel om hytteeiernes behov for båt.

Statsforvalterens vurdering

Som det kommer frem av uttalelsen fra Rausjømarka Vel ligger det i dag flere hytter lokalisert slik at tilkomst med båt er nødvendig. Vern skal ikke begrense nødvendig tilkomst med ikke-motorisert båt til eksisterende hytter. For hytteeiere betyr dette at fortøyning på vann eller oppbevaring på land er tillatt. Videre kan besøkende fortøye eller oppbevare båt midlertidig i forbindelse med sitt opphold i nasjonalparken. Vi vurderer at båtene som Ytre Rælingen Jaktlag har i bruk, også er tillatt etter forskriften. Statsforvalteren er enig med Oslo kommune i at det er behov for å presisere at unntaket også gjelder for kano og kajakk. Vi anbefaler derfor å endre den generelle tillatelsen i § 3, andre ledd, bokstav h i nasjonalparkforskriften til: oppbevaring av robåt, *kajakk og kano*. Samme justering gjøres i forskriften for friluftslivsområde § 4, bokstav p.

Vi finner ikke grunn til å angi en tidsavgrensning i verneforskriften for «oppbevaring av båt», da det i praksis kan vanskeliggjøre bruken av hyttene som krever tilkomst med båt. Vi presiserer at det kun er tillatt å oppbevare båter som er i bruk. Oppbevaring av båter tatt ut av bruk er å anse som forsøpling, som er forbudt etter både verneforskriften og forurensningsloven. Det samme gjelder langvarig henleggelse av båt slik Oslo kommune nevner. Velforeningen for hytteeierne har i dag en ordning hvor båtene merkes med hyttenummer. Denne ordningen bør videreføres for å unngå at «eierløse» båtvrak blir liggende innenfor verneområdet.

Vernet skal ikke være til hinder for at hytteeiere kan disponere eksisterende opplag for båter ved Vangen og sør i Mosjøen. Verneforskriften inneholder derfor et unntak for disse opplagene markert på vernekart. Det er forbudt å etablere nye opplag for båter. Statsforvalteren har ikke fått innspill på at det finnes flere eksisterende båttopplag. Rausjømarka Vel ønsker imidlertid at opplag av båter på selveiertomt også skal spesifiseres i forskriften. Vi mener hytteeierne behov på egen tomt dekkes av unntaket for "oppbevaring av båt". Unntaksbestemmelsen gir rett til å oppbevare flere robåter, så lenge antall båter er innenfor det som er nødvendig og rimelig ut ifra transportbehovet og/eller hyttenes kapasitet. Til slutt vil vi presisere at eksisterende lovlig etablerte brygger og flytebrygger er tillatt, men etablering av nye brygger vil være forbudt.

8.8. Vegetasjon

Rydding av vegetasjon, samt uttak av ved på hyttetomter og rundt andre bygninger er omtalt under kapittel 8.7.6.

8.8.1. Bålbrenning, plukking av bær, matsopp og vanlige planter

Høringsuttalelser

Bålbrenning og etablering av bålplasser

Oslo kommune informerer om at to godkjente bålplasser berøres av verneforslaget. Dette gjelder bålplassene ved Rundvann og Setertjern i foreslått friluftslivsområde. Kommunen mener at disse bør videreføres. Oslo kommune mener verneforskriftene også bør åpne for å opprette nye eller reetablere godkjente bålplasser. Bålfyring er en meget populær aktivitet for brukerne av Østmarka.

Kommunen påpeker også at i en stor omkrets rundt de populære leirplassene er det i dag ikke mulig å oppdrive tørr ved eller pinner. Ifølge foreslåtte verneforskrifter vil det være forbudt å felle eller ta ved av døde trær innenfor verneområdene. Dette er et eksempel på en ny begrensning som det vil være krevende å håndheve og kommunisere.

Østmarkas Venner (ØV): Når det gjelder formuleringen om bålbrenning med tørrkvist, viser erfaring fra praktisering av forskriften i dagens naturreservat at ikke alle forstår hva det er tillatt å brenne. De bemerker derfor at det er viktig at det gis god veiledning om hvordan reglene er å forstå.

Plukking av bær, matsopp og vanlige planter

Oslo kommune viser til foreslåtte verneforskrifter som sier at høsting av spiselige vekster fortsatt være tillatt til eget bruk. Kommunen erfarer at det er flere næringsvirksomheter som høster spiselige vekster i Østmarka. Et forbud mot høsting i kommersielt øyemed kan medføre et større kommunikasjonsbehov. Oslo kommune mener at friluftslovens bestemmelser bør gjelde for disse aktivitetene.

Oslo kommune foreslår en ny bokstav i nasjonalparkforskriften § 4: «Oslo kommune kan hogge et begrenset antall store juletrær i forbindelse med sin ordinære drift og gjennomføre nødvendig tilrettelegging for dette».

Statsforvalterens vurdering

Bålbrenning og etablering av bålplasser

De eksisterende bålplassene kan opprettholdes som i dag.

Etablering av tilrettelagte bålplasser, på egnede og mye besøkte plasser, kan være hensiktsmessig både for besøkende og av hensyn til verneverdiene. Vi mener ut fra dette at forvaltningsmyndigheten, etter en nærmere og helhetlig vurdering, kan etablere bålplasser i henhold til forskriftens skjøtselsbestemmelse. Det vurderes ikke behov for å nevne dette noe nærmere i forskriften. Slike tilretteleggingstiltak bør inngå i en helhetlig besøksstrategi.

Forvaltningsmyndigheten må gjøre en løpende vurdering av om utkjøring av ved er aktuelt der det eventuelt blir et problem med skade på vegetasjon i nærheten av populære bål-/leirplasser.

Plukking av bær, matsopp og vanlige planter

Plukking av bær, matsopp og vanlige planter er tillatt til eget bruk, og verneforskriften vil ikke begrense dette utover dagens regelverk etter friluftsloven. Statsforvalteren mener derimot at høsting i forbindelse med kommersiell næringsvirksomhet må gjøres utenfor verneområdene. Vi er enig i at dette må kommuniseres godt.

Statsforvalteren anser at de få enkelttrærne som er skjøttet med tanke på å kunne sendes som juletrær til London, bør kunne felles etter dialog og tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Dette vil utgjøre kun et fåtall lett tilgjengelige enkelttrær.

8.8.2. Rydding av utsiktspunkt

Høringsuttalelser

Oslo kommune har kartlagt nærmere hundre utsiktspunkter på Oslo kommunes eiendom i Østmarka. Det er utført utsiktshogst med påfølgende vegetasjonsrydding ved flere av disse. Det er positivt at det gis adgang til å vedlikeholde disse.

Oppsal Vel skriver at utsikt og utsiktsmål styrker naturopplevelsene og er gode turmål. Oppsal Vel ser derfor positivt på at dispensasjonsbestemmelsene forslår «rydding av utsiktspunkter».

Statsforvalterens vurdering

Rydding av utsiktspunkter kan være aktuelt i egnede områder, der dette kan bidra til god opplevelse og ikke går på bekostning av verneverdiene. Det bør defineres nærmere hvilke utsiktspunkt som bør/kan ryddes. Vi tar ellers uttalelsene til orientering.

8.8.3. Beiting

Høringsuttalelser

Naturvernforbundet i Nordre Follo er enig i at det åpnes for å skjøtte inngjerdet kulturmark i nasjonalparken. En generell åpning for beitedyr vil imidlertid ikke være i tråd med verneformålet, og må forbys. Utsetting av saltstein, også på inngjerdet kulturmark, tillates ikke, da slike er smittespredere.

Nordre Follo kommune støtter at det åpnes for å skjøtte kulturmark med fortsatt beiting, men anser at en generell åpning for beitedyr ellers vil være i strid med verneformålet. Kommunen mener derfor at det i forskriften bør angis hvilke områder det åpnes for beitedyr eller settes noen form for romlige begrensninger.

Enebakk kommune påpeker at en balansert beitebruk med storfe, sau og geit har vist seg svært effektiv i forvaltning av kulturlandskap og skog mange steder i landet. Prosjektet med sau i Bøvelstad har vært svært vellykket og bør utvides til nye områder.

Skiforeningen skriver at dagens beitearealer rundt Vangen delvis strekker seg inn i den foreslåtte nasjonalparken, og de er glade for at dette kan fortsette i ny nasjonalpark.

Statsforvalterens vurdering

Som hovedregel er beiting tillatt i verneområder i skog. Beiting begrenses kun i særskilte tilfeller der det er naturverdier som kan ta skade av beiting. Vi ser ikke slik grunn til å begrense beiting i Østmarka, men på grunn av tilstedeværelse av store rovdyr, er det per i dag lite aktuelt med fritt utmarksbeite. Det er ønskelig å opprettholde eller reetablere beite i de gamle og skjøtselsavhengige kulturlandskapene, se mer om skjøtsel og restaurering under.

Når det gjelder utsetting av saltstein, reguleres dette til enhver tid av gjeldende lovverk og retningslinjer.

8.8.4. Skjøtsel og restaurering

Innspill som omhandler kulturminner og kulturmiljø er i hovedsak gjengitt og kommentert i kapittel 8.14.

Høringsuttalelser

Oslo kommune mener en forskrift bør åpne for at forvaltningsmyndigheten i særskilte tilfeller kan godkjenne bruk av plantevernmidler der dette anses som eneste hensiktsmessige metode for effektiv bekjempelse av uønskede, introduserte arter.

I hele området er det en stor rekke grøftede myrer. På flesteparten av myrene har formålet med grøftingen vært oppnådd; dreneringen har vært god og tilplanting av énsjiktet granskog har lyktes. Oslo

kommune har på eget initiativ brukt betydelige ressurser på å restaurere grøftede myrer i Østmarka, og mener det er nødvendig å videreføre dette arbeidet. Dette er et ressurskrevende arbeid, og prosjektene som er utført i Oslo de siste årene, representerer myrer som utfra driftstekniske hensyn er relativt enkle å restaurere. Terrenget i Østmarka gjør en del av de tidligere grøftede myrene driftsteknisk vanskelig tilgjengelige, og ettersom skogplantingen har vært såpass vellykket i mange tilfeller, innebærer fremtidig restaurering mye hogst og uttransportering av tømmer og hogstavfall. Oslo kommune har utarbeidet en oversikt over alle myrene på kommunens eiendom i Oslo kommune, og for en håndfull av myrene foreligger det planer for restaurering.

I de deler av Oslo kommunes eiendom med énsjiktet granskog, er det biologiske mangfoldet lavt. Oslo kommune mener det er nødvendig å gjennomføre restaurering av slike skogsarealer for å kunne bidra til et naturmangfold som er passende for en nasjonalpark. Som for myr, er også restaurering av skog ressurskrevende, og kan innebære bruk av nødvendige driftsmetoder med tilhørende utstyr som kan medføre nokså store endringer i landskapsbildet. Oslo kommune mener derfor at formidlingen av skogrestaureringsarbeidet er viktig, særlig det langsiktige perspektivet i slikt arbeid.

Naturvernforbundet i Lørenskog ser positivt på at det åpnes for enkle restaureringstiltak som tynningshogst i tette bestander av homogen granskog og heving av vannspeil i tidligere drenerte i myrer. Aktiv skjøtsel etter at vernet har trådt i kraft bør begrenses til et minimum, men det bør tillates skjøtselstiltak for bevaring av kulturminner, fjerne fremmede arter med stort skadepotensial, hindre gjengroing av gammel innmark og opprettholde et særegent biologisk mangfold knyttet til slike lokaliteter. Brenning av skog bør ikke tillates i et område som Østmarka.

Østmarkas Venner (ØV) påpeker at vi er i FNs tiår for restaurering av natur. Det er ikke lenger nok å bevare natur, vi må i tillegg restaurere natur. I Østmarka kan vi følge opp tanken ved å skjøtte de spredte innslagene av kulturskog i retning mot en mer opplevelsesrik og biomangfoldvennlig naturskog. Andre steder kan naturen overta styringen. I deler av Rausjømarka er det partier med yngre, ensaldret granskog som er resultat av flatehogst og planting. Her kan det være behov for skjøtsel. Skjøtselen bør gjøres manuelt og trevirke kjøres ut med lette kjøretøy eller aller helst med hest. Her er det en mulighet for å gjenskape eldre tiders skogsdrift med hest. Bymiljøetaten bruker allerede mye ressurser på skjøtsel av vegetasjon og landskap ved blant annet Sarabråten og Dølerud, og ØV arrangerer hvert år dugnader for å ta vare på kulturlandskapet på Bøvelstad. Det er behov for skjøtsel i Kulturlandskapene ved Dølerud, Sarabråten, Guldsmeden, Bøvelstad og i Rausjømarka.

Sarabråtens venner mener det er viktig at skjøtselen av slåttemarkene ved Sarabråten fortsetter slik at denne naturtypen blir bevart.

Oppsummering av konkrete kommentarer til forskriften:

Endringer og tillegg i kursiv.

- Oslo kommune foreslår at følgende legges til i § 13 i nasjonalparkforskriften:
«Forvaltningsmyndigheten, eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan iverksette tiltak for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstand som er formålet med vernet, jf. Naturmangfoldloven § 47. Kulturminnemyndigheten kan iverksette tiltak for å skjøtte og istandsette automatisk fredete kulturminner, jf. kulturminneloven § 11a».
- Oslo kommune foreslår at følgende legges til i § 9 i forskriften for friluftslivsområdet:
«Forvaltningsmyndigheten, eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan iverksette tiltak for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstand som er formålet med vernet. Kulturminnemyndigheten kan iverksette tiltak for å skjøtte og istandsette automatisk fredete kulturminner, jf. kulturminneloven § 11a».

Statsforvalterens vurdering

Utgangspunktet er at naturen i verneområdene i hovedsak skal ha fri utvikling. Restaurering og skjøtsel vil gjennomføres for å øke/opprettholde naturverdier, men det kan også være aktuelt for å øke opplevelsesverdier. Restaurering- og skjøtselstiltakene skal være i tråd med og bidra til å fremme formålet med vernet.

En skjøtelsplan må utarbeides av forvaltningsmyndigheten. Kommunene bør involveres tidlig i fasen med utarbeidelse av planen og løpende prioritering av tiltak. Kulturminnemyndighetene må også involveres. Skjøtelsplanen skal definere avgrensede områder/ forekomster/bestander som bør prioriteres for restaurerings- og skjøtselstiltak. I første omgang bør denne begrenses til noen få utvalgte områder. Det er et mål om effektiv/riktig ressursbruk i forhold til oppnådd effekt for naturkvaliteter og verneverdier. Skjøtselen vil måtte tilpasses og justeres i tråd med at man høster erfaringer, og ut fra tilgjengelige ressurser.

Den praktiske gjennomføringen bør i mange tilfeller også søkes gjort i samarbeid med eksempelvis kommunens skogforvaltning, ev. gjennom tjenestekjøp. Forvaltningsmyndigheten kan også inngå avtale med interesserte organisasjoner eller andre om at disse utfører slike skjøtselstiltak. Skjøtsel av kulturlandskapene gjøres, som det nevnes i flere av uttalelsene, i regi av kommunen og ulike organisasjoner. Det er ønskelig at dette opprettholdes og videreføres etter avtale med forvaltningsmyndigheten.

De senere årene har et betydelig antall myrer blitt restaurert i Norge, både som klimatiltak og for å bedre forholdene for biologisk mangfold. Oslo kommune har vellykket restaurert flere grøftede myrer i Østmarka, og kommunen har opparbeidet seg viktig erfaring og kompetanse. Statsforvalteren er enig med kommune i at dette arbeidet bør videreføres. Samarbeid med kommunen bør søkes både for utarbeidelse av nærmere plan og prioriteringsliste for myrrestaureringen, så vel som i den praktiske gjennomføringen.

Myr og sumpskog i forringet tilstand krever ofte aktiv restaurering for å gjenopprette en god økologisk tilstand. Skog som er preget av skogbruk trenger ikke nødvendigvis aktive restaureringstiltak for å oppnå bedre økologisk tilstand over tid, men utvikling av variasjon i trærnes alder og størrelse, mengde og diversitet av død ved, vil ta svært lang tid. Aktive restaureringstiltak kan fremskynde prosessen, og danne grunnlag for et større artsmangfold knyttet til skogen. Ved å gjøre kulturskog mer variert, vil også opplevelsesverdien kunne øke.

Når det gjelder naturvern-brenning presiserer vi at det ikke er konkrete planer om slik skjøtsel i dag. Dette er kun aktuelt hvis slik brenning kan gjennomføres på en sikker og kontrollert måte i små delområder. Det er behov for mer erfaring, kompetanse og en overordnet strategi på dette feltet i Norge. Se ellers NINA rapporten om naturverdier.

Som flere peker på, bør det også gjennomføres skjøtsel i kulturlandskapet for å hindre gjengroing, opprettholde eller reetablere åpne og artsrike arealer som har hatt langvarig hevd i form av slått og beite (slåttemark, naturbeitemark og hagemark). Slike skjøtselsavhengige naturtyper er blant våre mest artsrike, og representerer samtidig viktig kulturhistorie. Dagens skjøtsel på utvalgte plasser som Sarabråten og Bøvelstad, med bl.a. slått, ev. beite og rydding av vegetasjon bør videreføres. Det er også flere andre rester av kulturlandskap, som i dag er under gjengroing og ikke skjøttes aktivt. Restaurering av enkelte av disse vil kunne bevare gjenværende elementer og gi økte naturverdier.

Skjøtsel er også aktuelt for å opprettholde andre kulturmiljøer og -minner. Se ellers eget kapittel om kulturminner og -miljøer.

Forskriftsbestemmelse om skjøtsel

Forvaltningsmyndigheten kan gjennomføre bekjempelse med bruk av plantevernmidler der dette er nødvendig, jf. forskriftenes § 13 (nasjonalpark) og § 9 (friluftslivsområde). Dette er ikke nødvendig å nevne spesifikt i forskriften.

Oslo kommune foreslår at § 13 i nasjonalparkforskriften endres fra «Forvaltningsmyndigheten kan iverksette skjøtsel etter naturmangfoldloven § 47» til «Forvaltningsmyndigheten, eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan iverksette tiltak for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstand som er formålet med vernet, jf. Naturmangfoldloven § 47. Kulturminnemyndigheten kan iverksette tiltak for å skjøtte og istandsette automatisk fredete kulturminner, jf. kulturminneloven § 11a».

Formuleringen kommunen foreslår samsvarer med bestemmelsen om skjøtsel i naturmangfoldloven § 47. Bestemmelsen i § 13 i vårt høringsforslag, henviser til naturmangfoldloven § 47, og dette innebærer følgelig at hele § 47 gjelder for forvaltningsmyndighetens skjøtsel i verneområdet. Den utvida ordlyden som Oslo kommune foreslår følger direkte av § 47, og vi mener det ikke er nødvendig å ta dette inn i verneforskriften. Vi vektlegger at den foreslåtte formuleringen følger av nyeste mal for nasjonalparkforskrift. Siste setning i kommunens forslag om kulturminnemyndigheten er omtalt under kapittel om kulturminner.

Oslo kommune foreslår videre at § 9 i forskriften for friluftslivsområdet endres fra «Forvaltningsmyndigheten, eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan iverksette tiltak for å opprettholde eller øke den verdien for naturopplevelse, friluftsliv og naturkvaliteter som er formålet med vernet. Slik skjøtsel skal foregå i henhold til forvaltningsplan godkjent etter § 10.» til «Forvaltningsmyndigheten, eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan iverksette tiltak for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstand som er formålet med vernet. [..].»

Det er verneformålet som skal sette rammene for hvilke skjøtselstiltak forvaltningsmyndigheten kan iverksette med hjemmel i § 9. Statsforvalteren mener derfor at det er tilstrekkelig å henvise til formålet med vernet, slik det er beskrevet i forskriftens formålsbestemmelse. Vi anbefaler derfor å endre ordlyden i § 9 til: «Forvaltningsmyndigheten, eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan iverksette tiltak for å opprettholde eller fremme formålet med vernet. Slik skjøtsel skal foregå i henhold til forvaltningsplan godkjent etter § 10.»

Etter Statsforvalterens vurdering kan skjøtsel som fremmer kulturopplevelsen i området også styrke områdets verdi for friluftslivet, og dermed være i tråd med formålet med friluftslivvern.

8.9. Ferdsel og aktivitet

En svært stor andel av uttalelsene omhandler ferdsel og aktivitet i verneforslaget. Dette gjelder både offentlige organisasjoner, hovedvekten av merknadene fra privatpersoner og fra interesseorganisasjoner.

Høringsuttalelser

Norsk Friluftsliv forutsetter at vernet ikke legger unødvendige og ikke-begrunnede restriksjoner på friluftslivet, og til hinder for organiserte turer og orienteringsløp, som ikke er til vesentlig skade på naturverdiene. De mener det er viktig at medlemmer i frivillige lag og foreninger, skoleelever og studenter blir tatt med på tur i verneområdene, og på den måten får et positivt forhold til disse

områdene, noe som vil være et viktig bidrag til å sikre en framtidsetta forvaltning av verneområdene spesielt, men også for naturen generelt. Det er derfor viktig at vernebestemmelsene ikke fører til unødvendige restriksjoner eller hindringer på denne type arrangementer. I forslag til forskrift for nasjonalparken står det at organisert ferdsel, som utgjør en mulig fare for skade på verneverdiene, krever tillatelse fra forvaltningsmyndigheten.

Oslo krets av Norges KFUK-KFUM speidere peker på at Statsforvalteren søker å ivareta muligheten til å organisere idrett, trening, konkurranser og større arrangement ved å ikke legge områder i ytterkanten av marka, og områder nærme utfartssteder under vern. Speideren har tradisjonelt aktiviteter lengre inn i marka enn det idretten har. Det er viktig for dem og Siggerud Speidergruppe at de kan fortsette sin aktivitet med bl.a. turer, kurs, konkurranser og speiderturer, uten byråkratiske hindre og søknad.

Friluftsrådernes Landsforbund (FL) mener at i områder som vernes særskilt som friluftslivsområder etter § 11 i markaloven, bør det som hovedregel ikke være restriksjoner på aktivitet i form av friluftsliv og markaidrett. Bestemmelsene om friluftsliv- og idrettsaktivitet må formuleres slik at aktiviteter som foregår på vernetidspunktet, og dels har langvarig tradisjon, ikke må vanskeliggjøres av melde- og søknadsordninger. Forvaltningsmyndigheten må ha kapasitet til raskt å svare ut de søknader. Langvarige søknadsprosesser er drepende på frivillig engasjement.

Oslo og Omland Friluftsråd (OOF) mener også at friluftsliv og idrett, som naturlig kan innpasses i Marka, og skånsom tilrettelegging, skal være tillatt så lenge verneverdiene ikke forringes. For større tiltak og arrangement må det søkes om tillatelse og/eller det kan lages avtaler jf. dagens praksis innen orienterings-sporten. Eventuelle søknadsprosesser for aktivitet, arrangement og mindre tilretteleggingstiltak må være ubyråkratiske og ha kort behandlingstid.

ISUØ (Idrettens samarbeidsutvalg) i Østensjø bydel er bekymret for muligheten for at en nasjonalpark vil vanskeliggjøre idrettslige aktiviteter i det vernede området. Det er ingen tvil om at Østmarkas tilgjengelighet for idrettsaktiviteter bidrar til trivsel og folkehelse for svært mange mennesker. I et verstefallsscenario hvor regelverket for en nasjonalpark legger sterkt begrensende restriksjoner på bruken vil derfor skadeeffektene for både trivsel og helse bli betydelige.

Norges Orienteringsforbund mener at større arrangement og tilretteleggingstiltak for friluftsliv og markaidrett må være tillatt. Det bør være krav til søknad for tiltak der det er reell fare for at verneverdiene forringes, men ikke krav til søknad der det eksisterer andre reguleringer som ivaretar verneverdiene. De er særlig kritiske til at det foreslås så strenge bestemmelser for de områdene som ligger tett inntil bebyggelsen, hvor det foreslås vern etter §11 i markaloven, og mener at det ikke er tatt høyde for at Østmarka ligger i tilknytning til Norges største befolkningkonsentrasjon. Det er ikke dokumentert at foreslåtte aktivitetsbegrensninger er nødvendige for å verne sårbar natur. Aktiviteten er svært viktig for folkehelse og for barn og unges oppvekstvilkår. Det er tankekors at vi ikke i stedet ønsker å fremme aktivitet i naturen. De kan heller ikke se at Politiet kan prioritere ressurser til et «busk-politi» for å stoppe trening med 50 deltakere. Byråkratiske bestemmelser som ikke følges opp i praksis, vil få liten annen effekt enn å ødelegge for de organisasjonene som ønsker å være ansvarlige. Oppsal IF Orientering viser til Norges Orienteringsforbund sin uttalelse.

Norsk Organisasjon for Terrenghykling (NOTS) avdeling Follo er sterkt kritisk til de foreslåtte begrensningene for sykling og utøvelse av friluftsliv. De anser det som fullstendig hensiktsløst å innføre irrasjonelle vern og ferdselsbegrensninger for sykling som allerede er solid forvaltet og forankret gjennom Markaloven.

Norges Cycleforbund region øst ser at enkelt friluftsliv defineres som «Med «enkelt friluftsliv» siktes det til ferdsel og opphold i utmark, uten tyngre infrastruktur eller bruk av motoriserte transport- eller

hjelpemidler.» Det er ingen begrunnelse for valget om å prioritere denne gruppen og deres behov for uforstyrret nytelse av naturen over alle de andre. De ser at denne prioriteten fører til begrensninger på andre brukergruppers utfoldelse.

IF Frøy er sterkt bekymret for de negative konsekvensene en nasjonalpark vil ha for nesten en millioner menneskers mulighet til å bruke marka uten rigide restriksjoner. Dette kan gå ut over folkehelse, livskvalitet og mulighet til å drive idrett. Spesielt er de opptatt av hvordan en nasjonalpark kan påvirke mulighetene til å drive idrett for barn og ungdom på Oslo Øst i generasjoner fremover. En eventuell nasjonalpark må ha et regelverk som inkluderer markaidrettene. Det betyr at regelverket for sykling og annen idrett ikke må bli mer begrensende enn i dag, og det må ikke være mulig med stadige omkamper for å skape mer rigide regler. Samtidig må det legges opp til en forvaltning som er ubyråkratisk.

Skiforeningen presiserer at Vangen skistue må kunne fortsette sin aktivitet uten nye restriksjoner. Mye av aktiviteten på Vangen skjer på tunet rundt skistua, som i Statsforvalterens forslag ikke blir en del av nasjonalparken. I tillegg til aktivitetene på tunet, driver også Vangen opplæring i sporløs ferdsel og enkelt friluftsliv. Her tar de med grupper av barn ut på tur. Daglig kan det være inntil 70 deltakere med ut, da gjerne delt opp i to eller flere grupper. Det bør komme klart fram av forvaltningsplanen eller noen av de øvrige dokumentene, at dagens aktivitet ikke anses å være til skade på naturverdiene. Det bør også være åpning for en naturlig videreutvikling av tilbudet på Vangen.

Østamrakas Venner (ØV) mener at SF i for stor grad har kopiert verneforskriftene for §11-områdene og nye reservater i Osloområdet uten å ta hensyn til hvordan nasjonalparken best kan bevares mot unødvendig slitasje og skade på verneverdiene. ØVs utgangspunkt for forskriftene er reglene i naturmangfoldloven: «Ferdsl til fots i samsvar med friluftslovens regler er tillatt. Slik ferdsel kan bare begrenses eller forbys i avgrensede områder i en nasjonalpark, og bare dersom det er nødvendig for å bevare planter eller dyr, kulturminner eller geologiske forekomster». Med ferdsel til fots mener ØV turer, det være seg på beina, på ski og på skøyter. Ferdsl på sykkel og med hest på stier mener de skal reguleres. ØV vil også understreke at besøksstrategiene for nasjonalparker bygger på følgende prinsipp: «Dersom det er motstridende målsettinger mellom ivaretagelse av verneverdiene, tilrettelegging for de besøkende og lokal verdiskaping, skal ivaretagelse av verneverdiene tillegges størst vekt».

Naturvernforbundet i Lørenskog advare mot å ikke inkludere bestemmelser for å begrense kommersiell virksomhet i verneforskriften. Kommersielle aktører vil, i motsetning til ikke-kommersielle aktører, ha en betydelig egeninteresse av hyppige arrangementer med størst mulig deltakelse, med det potensialet for økt skade på naturverdiene som dette vil kunne medføre.

Viken fylkeskommune: Det er positivt at mulighetene for ferdsel i tråd med friluftsloven i stor grad er ivarettatt. Innskrenking i allemannsretten bør som hovedregel unngås dersom det ikke er en tydelig vurdering av at det kan være til skade for verneverdiene. Vi finner kun innskrenking i allemannsretten med tanke på uorganisert ferdsel i sone A, knyttet til forbud sykling og ridning, teltleirer og større arrangementer.

Oslo kommune mener det er vesentlig at et eventuelt forvaltningsregime tar høyde for at verneområdene ligger tett på områder med store befolkningskonsentrasjoner, hvor mange hyppig benytter seg av områdene til et stort mangfold av aktiviteter. Oslo kommune vurderer at høringsdokumentet med tilhørende forslag til verneforskrifter beskriver en forvaltning som i stor grad ivaretar dagens friluftslivsaktiviteter i Østmarka og samtidig legger opp til en viss fleksibilitet når det gjelder nye aktivitetsformer. Oslo kommune mener det er viktig at man legger til grunn at en eventuell nasjonalpark i Østmarka i hovedsak trolig vil bli brukt til nokså kortvarige hverdagsaktiviteter.

Enebakk kommune: Speiderturer, turorientering, treninger og fotturer er aktiviteter som beskrives på følgende måte: «Det er i utgangspunktet ønskelig å opprettholde slike aktivitetstilbud». En bedre formulering ville være; «Å stimulere til enda mer aktivitet forbundet med enkelt friluftsliv for alle brukergrupper.».

En svært stor andel av de private innspillene omhandler at verneforslaget vil innebære begrensning på bruk, aktivitet og idrett, og dermed være negativt for barn og unge, og folkehelse. Samtidig peker noen, særlig hytteeiere, på at de frykter større trafikk og slitasje i området, og at og at det må være en aktiv besøksforvaltning og tilrettelegging i randsonen. Noen mener de allerede har opplevd en økt aktivitet i Østmarka siste 5-10 årene, med tilhørende slitasje.

Statsforvalterens vurdering

Statsforvalteren viser til de justeringene og presiseringene som er gjort i forhold til større arrangementer, organisert ferdsel og sykling i verneforslaget, se bl.a. under. Vi viser videre til grensejusteringene som er gjort etter høringen ved at et større areal i den bynære sonen i nordvest, med høyest bruksintensitet, er lagt utenfor vernet. Blant annet innebærer dette at hele pioneren, som er viktig for sykkelinteressene, legges utenfor.

Statsforvalteren mener at verneforslaget vil ha liten innvirkning på den daglige eller ukentlige bruken av nasjonalparken til organiserte og uorganiserte idretts- og friluftaktiviteter. Vi kan heller ikke se at forslaget skal medføre at frivillige må bruke mye ressurser på søknader.

8.9.1. Større arrangementer og organisert ferdsel

Høringsuttalelser

Norsk Friluftsliv viser til at det ikke er definert i forskriftene hva som menes med større arrangementer. De har forståelse for at forvaltningsmyndigheten ønsker å ha en viss kontroll med aktivitetene i området, men en grense på 50 personer er altfor lavt. I samråd med flere medlemsorganisasjoner mener Norsk friluftsliv at større arrangementer normalt bør være med over 200 deltakere. Det samme nevner Siggerud speidergruppe, men de peker også på at grensen ikke må settes under 100 personer. I tillegg mener Norsk Friluftsliv at de årlige arrangementer med over 200 deltakere bør være generelt tillatt, forutsatt at det er inngått en avtale mellom forvaltningsmyndigheten og arrangør. Dette mener de bør tas inn i forskriftene, særlig i forskriften for friluftslivsområdet, som er ment å ta vare på området for friluftslivet nær der folk bor.

Det er uklart for Oslo krets av Norges KFUK-KFUM om noen av deres aktiviteter, for eksempel dugnader og overnattinger med flere enn 50 deltakere på speiderhytta Speiderbo havner under definisjonen «større arrangement».

Friluftsrådene landsforbund tenker spesielt på at det signaliseres at all organisert aktivitet med mer enn 50 deltakere skal være søknadspliktige. Dette vil virke svært begrensende på frivillige organisasjoners vilje og evne til å arrangere. De kan ikke se at det fins faglig dokumentasjon for at organisert aktivitet med langt større grupper har negativ effekt på verneinteressene i et område som Østmarka.

Oslomarka Trekkhundklubb viser til at løypa brukes av 20-30 hundeevipasjer av ulik størrelse ilt av en ok sesong. Det arrangeres sporadisk fellestrening for sledehundkjørere, og når føret tillater det brukes sledeløypene.

Norges Orienteringsforbund lurer på hva et større arrangement er. De skriver at det, selv for orienteringsløp med mange tusen deltakere, er neglisjerbar effekt på sårbar natur. Det må lages en arrangementsoversikt som omfatter alle aktiviteter det må søkes om, både i nåtid og fremtid med større tilslutning til markaidretten.

Bækkelaget Sportsklubb avd. Orientering viser til et norgesmesterskap fra Bysetermåsan med 1000 deltakere, der det tre måneder etter løpet knapt var mulig å se spor etter arrangementer. Det fremstår som direkte uforsvarlig i et folkehelseperspektiv om denne type aktivitet i framtiden ikke skal være mulig å gjennomføre uten tunge søknadsprosesser, byråkrati og potensielt prinsipielle avslag basert på føre-var prinsipp.

Østmarkas Venner (ØV) er tilhenger av at forvaltningsmyndigheten skal ha oversikt over alle større aktiviteter, det være seg idrettsaktiviteter, større turer, eller kulturelle arrangementer. De mener at det i forslag til forskrifter er en påfallende forskjellsbehandling mellom ulike arrangementstyper. For noen aktiviteter kreves det tillatelse, for andre er aktiviteten tillatt så fremt den ikke skader verneverdiene (det overlates til arrangøren selv å vurdere dette), mens atter andre kan nøye seg med et møte med forvaltnings-myndigheten hvor de legger fram sine planer. Det bør ikke overlates til arrangørens subjektive vurdering om arrangementet kan være til skade eller ulempe. Det er viktig at forvaltningsmyndigheten har oversikt over alle større aktiviteter som kan tenkes å påvirke verneverdiene og naturopplevelseskvalitetene. Det er summen av aktivitetene og hvordan disse fordeles i verneområdet som er viktig når påvirkning på verneverdiene skal vurderes. Ved å overlate disse vurderingene til ulike arrangører, vil ingen vurdere den samlede belastningen som området blir utsatt for i løpet av en periode og over tid. Derfor er det viktig at alle større arrangementer, det være seg orienteringsløp, terrengløp, større turer etc. er søknadspliktige. Hensikten er å legge til rette for en helhetlig og smidig søknadsprosess som sikrer likebehandling av søkere. De er ikke enige i at større terrengløp på sti normalt ikke vil føre til risiko for stor slitasje. ØV foreslår følgende formulering i forskriften:

«I sone A er bruk av området til teltleire, idrettsarrangement eller andre større arrangementer forbudt (samme formulering som i dagens forskrift for reservatet). Skirenn i eksisterende løyper avmerket på temakart for skiløyper er tillatt utenfor sone A. Alle andre større arrangementer krever skriftlig tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Det samme gjelder organisert ferdsel som utgjør en mulig fare for skade på verneverdiene. Turorientering og orienteringsløp utenfor sone A kan tillates etter skriftlig søknad forutsatt at det også er gjennomført årlig kontakt med forvaltningsmyndigheten hvor omfang, område og tidspunkt for aktivitetene drøftes.»

ØV og Sarabråtens venner påpeker det de antar må være en feil i forskriften for friluftslivsområdet, hvor det ikke er åpnet for at større arrangementer kan gjennomføres etter tillatelse fra forvaltnings-myndigheten, slik som for nasjonalparken. Sarabråtens venner skriver at de har gjennomført større arrangementer ved Sarabråten som støtter opp under verneformålet for Hauktjern friluftslivsområde:

- Årlige minnemarkeringer 7. juni, ved minnestøtten for falne under 2. verdenskrig
- Vinterarrangement ved markeringen av Den Norske Turistforening 150 år
- «Bursdagsfest» i anledning Thomas Heftye 200 år
- Årlige kulturarrangementer, omvisninger og guida turer

De største av disse arrangementene har hatt flere hundre deltakere.

Oppsal Vel er også involvert i Spillet om Sarabråten, både som utøvere og publikum. Spillet foregår på ruinene av Sarabråten ved Nøkle vann som er et sterkt besøkt rasteområde. De forutsetter at dette kan fortsette ufortrødent.

Viken fylkeskommune mener det er positivt at det er ønskelig å opprettholde muligheten for idrettsarrangementer i form av terrengløp, skirenn og orientering, og organiserte ferdsel som fellesturer, speiderturer, turorientering, fellestreninger og lignende i nasjonalparken. Det kan imidlertid bli en utfordring at en stor del av slik organisert aktivitet i dette området har et potensiale for å få deltagerantall godt over 50 personer. I tilfelle vil det ifølge høringsforslaget betegnes som større arrangement og være søknadspliktig. Fylkeskommunen anbefaler at Statsforvalteren øker grensen for hva som regnes for større arrangement, for eksempel opp til 100 deltagere. Eventuelt bør listen over større arrangementer som er tillatt utenfor område A utvides til å inkludere blant annet fellesturer, fellestrening og ordinær turvirksomhet. Det må gjøres en konkret vurdering av hva som vil være et håndterbart antall deltagere i de vanligste formene for organisert ferdsel med tanke på om aktiviteten vil utgjøre mulig skade på verneverdiene. Det bør spesifiseres ytterligere hva slags organisert ferdsel som vil være søknadspliktig i nasjonalparken på grunnlag av at det kan skade verneverdiene.

Statsforvalterens vurdering

I høringsforslaget lyder § 7 i nasjonalparkforskriften følgende:

«§ 7. Ferdsel og aktiviteter

I nasjonalparken må alle ferdes varsomt og på en måte som tar hensyn til vegetasjonen, dyrelivet og kulturminnene.

Sykling og bruk av hest er forbudt i sone A. Sykling og bruk av hest er kun tillatt på veier og stier utenfor sone A. Organisert bruk av hest er kun tillatt på veier utenfor sone A.

Større arrangementer krever tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Det samme gjelder organisert ferdsel som utgjør en mulig fare for skade på verneverdiene. Terrengløp på sti utenfor sone A er tillatt, dersom det ikke forringer verneverdiene angitt i verneformålet. Skirenn i eksisterende løyper avmerket på temakart for skiløyper er tillatt.

Turorientering og orienteringsløp utenfor sone A er tillatt forutsatt at det er gjennomført årlig kontakt med forvaltningsmyndigheten hvor omfang, område og tidspunkt for aktivitetene drøftes.»

Under gjør vi en vurdering av henholdsvis større arrangementer og organisert ferdsel.

Større arrangementer

Med «arrangementer» siktes det til gruppeaktiviteter som foregår i et avgrenset tidsrom med annonsert oppmøtested og tidspunkt. Det kan være tale om arrangementer med ulike formål, både idretts-, friluft- og kulturarrangementer. Det er ikke av betydning om arrangementet krever påmelding eller betaling.

Fellesturer, aktiviteter med familie og venner og organisert trening regnes *ikke* som et arrangement. Det betyr at den daglige eller ukentlige bruken av nasjonalparken til organiserte og uorganiserte idretts- og friluftaktiviteter ikke er søknadspliktig som et større arrangement. Dette gjelder bl.a. også sykling. Se under for nærmere omtale av organisert ferdsel. Enkelte typer arrangement vil ikke ha nevneverdig virkninger for verneverdiene, og er vurdert å kunne tillates uten hensyn til arrangementets størrelse. I forskriften er det spesifikt nevnt at følgende arrangementer er direkte tillatt uten søknad:

- Terrengløp på sti utenfor sone A
- Skirenn i eksisterende løyper

- Turorientering og orienteringsløp utenfor sone A er tillatt forutsatt at det er gjennomført årlig kontakt med forvaltningsmyndigheten hvor omfang, område og tidspunkt for aktivitetene drøftes.

Enkelte har forstått Statsforvalterens forslag slik at orienteringsløp vil være et søknadspliktig arrangement. Vi presiserer at overnevnte bestemmelse innebærer at orienteringsløp kan gjennomføres *uten søknad*, forutsatt at kravet den årlige kontakten med forvaltningsmyndigheten er oppfylt. Se nærmere omtale av orientering i eget kapittel.

Statsforvalteren mener med dette at hovedvekten av de idretts- og friluftaktivitetene som området i dag brukes til, ikke vil kreve søknad, vanskeliggjøres eller begrenses av verneforslaget.

Arrangementer som ikke er listet opp i forskriften må vurderes konkret ut ifra aktivitetens påvirkning på verneverdiene. Større arrangementer *kan* ha negative virkninger for verneverdiene. Statsforvalteren mener at det ikke er hensiktsmessig å fastsette en klar/fast antallsgrense på hva som regnes som et «større arrangement» som er søknadspliktig. Dette kan slå feil ut, bl.a. i form av et unødvendig søknadskrav. Det avgjørende er ikke antallet i seg selv, men om aktiviteten kan utgjøre en fare for skade på verneverdiene. Vi ser at vårt høringsforslag kunne vært tydeligere på dette punktet. Virkningene av et arrangement kan henge sammen med;

- arrangementets art og omfang, herunder antall deltakere og behov for tilhørende tilrettelegging av publikumsområder, sanitærforhold, avsperring, oppsetting av midlertidige innretninger som scene o.l,
- tidspunkt i forhold til dyrelivets sårbare yngle- og hekkeperiode, slitasjeeffekt på vegetasjon m.v.
- plassering i forhold til sårbare naturverdier, andre interesser og om det er i et område som allerede er mye berørt av aktivitet og tilrettelegging
- hensynet til flerbruk og virkninger for andre brukerinteresser

Hvis man planlegger en type arrangement som ikke er unntatt i forskriften, vil ha svært mange deltakere, innebære etablering av anlegg og/eller kan fortrenge andre brukere gjennom aktiviteten i seg selv eller tilhørende tilrettelegging, bør man ta kontakt med forvaltningsmyndigheten. Dette kan gjøres per telefon eller e-post for tilbakemelding på hvorvidt det bør omsøkes. Forvaltningsmyndigheten kan da vurdere behovet for søknad ut ifra virkningene det konkrete arrangementet antas å kunne gi. Søknadsbehandling skal sikre at arrangementet gjennomføres i et område og på et tidspunkt som tåler slik bruk, gjennom dialog med arrangør og fastsetting av vilkår.

For større turgrupper med marginal belastning eller fortrenging av andre brukere, vurderer vi at det kan være opp mot 100-200 deltagere, før aktiviteten krever søknad. Med utgangspunkt i dette mener vi at blant annet aktivitetene speiderne nevner, ikke vil havne under definisjonen større arrangement. Hvis et arrangement ikke vil medføre noen risiko for verken verneverdier eller andres opplevelser, mener vi at det bør mye til før noe regnes som et større arrangement i Østmarka.

Hvis arrangementet i større grad legger beslag på et område i en viss tid, krever spesiell tilrettelegging, transport eller tiltak, er det mer naturlig å sette en veiledende grense til 50 deltagere. Også for slike arrangement anbefales arrangøren å ta kontakt med forvaltningsmyndigheten på forhånd, og at man eventuelt får en skriftlig tillatelse med vilkår som skal ivareta både naturen og opplevelsene for andre besøkende. Arrangementene som Sarabråtens Venner sikter til, med flere hundre deltagere, vil nok uansett kreve søknad.

Østmarkas Venner mener at forvaltningsmyndigheten må ha oversikt over den samlede belastningen, og at vurderingene ikke skal ligge hos arrangør. Hvis man over tid erfarer at den samlede belastningen i et område blir for stor, vil forvaltningsmyndigheten ta kontakt med organisasjonene for å i fellesskap finne egnet alternativt område.

Sarabråtens venner peker på at det i friluftslivsområdet ikke er tatt med egen bestemmelse om at det kan gis tillatelse til større arrangement. Forskriftens § 7, bokstav m, i høringsforslaget åpner for dette, og lyder: «avgrenset bruk av friluftslivsområdet for aktiviteter nevnt i § 3 andre ledd bokstav e, herunder gjennomføring av Terrenghjelpen i trasé avmerket på temakart for Terrenghjelpen». Statsforvalteren ser at ordlyden kan gjøres tydeligere, og anbefaler derfor at bestemmelsen endres til: «avgrenset bruk av friluftslivsområdet til større arrangementer, herunder gjennomføring av Terrenghjelpen i trasé markert på temakart for Terrenghjelpen».

Som det fremgår av bestemmelsen er gjennomføring av Terrenghjelpen i dagens trasé konkret nevnt i forskriften. Dette er et årlig terrenghjelpen arrangert av IF Frøy, der antall deltakere har ligget på 700-800 personer. Det legges til grunn at tillatelse vil bli gitt. Gjennom søknadsbehandlingen legges det til rette for dialog mellom forvaltningsmyndigheten og ansvarlig arrangør om gjennomføringen.

Også for sykkelritt i andre deler av verneområdene, anser Statsforvalteren at en vurdering etter verneforskriften vil være viktig både for arrangøren, forvaltningsmyndigheten og andre brukerinteresser. Sykkelritt for barn er gjerne av mindre omfang, og vil derfor som oftest ikke være omfattet av søknadsplikten for større arrangementer.

Forvaltningsplan må gi nærmere retningslinjer.

Sone A

Det har vært et vilkår for prosessen at dagens restriksjonsnivå for Østmarka naturreservat (sone A) skal videreføres. Her er det i dag mindre bruk, tilrettelegging og store naturverdier. Utover vanlig ferdsel, skal derfor aktivitet og samlet belastning begrenses i denne sonen. Større arrangementer skal som hovedregel legges utenfor denne sonen, og terskelen for søknadsplikt skal være lav. Sykling og bruk av hest er forbudt i sone A, og de nevnte unntakene for terrengløp og orienteringsaktivitet gjelder ikke her.

Organisert ferdsel

Verneforskriften for nasjonalparken § 7 lyder «Større arrangementer krever tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Det samme gjelder organisert ferdsel som utgjør en mulig fare for skade på verneverdiene». Dette følger av forskriftsmalen for nasjonalparker. Forskriften for friluftslivsområdet har ikke en tilsvarende ordlyd om organisert ferdsel. I friluftslivsområdet gjelder dermed ingen begrensning på organisert ferdsel.

Fylkeskommunen ber om at det spesifiseres ytterligere hva slags organisert ferdsel som vil være søknadspliktig i nasjonalparken på grunnlag av at det kan skade verneverdiene. Det kommer også frem av hovedvekten av høringsuttalelsene at det er behov for en nærmere avklaring og presisering av dette. Mange av uttalelsene tyder på en oppfatning av at forskriftens bestemmelse om organisert ferdsel vil medføre en vesentlig begrensning på dagens organiserte idretts- og friluftaktiviteter. Dette har ikke vært Statsforvalterens intensjon, og vi ser betydningen av at aktivitetene skal kunne fortsette av hensyn til befolkningens folkehelse og trivsel.

Vi vil derfor her presisere at organisert ferdsel som fellesturer, organisert trening og ordinær turvirksomhet normalt ikke vil være av et slikt omfang at det vil utløse en søknadsplikt som følge av risiko for skade på verneverdiene. Ut fra mottatte uttalelser, ser vi at dette bør presiseres og stadfestes direkte i forskriften. Statsforvalteren anbefaler derfor at det i nasjonalparkforskriften § 7 om ferdsel og aktivitet tas inn et tillegg om at «*Organisert trening er tillatt uten søknad*». Verneforslaget vil ha liten innvirkning på den dagligdagse bruken av området, herunder organiserte sykkeltreninger, noe som med denne spesifiseringen i forskriften er tydeliggjort.

Ved behov bør negative effekter for naturverdier, opplevelse og interessekonflikter forebygges eller søkes løst gjennom veiledning og dialog med ansvarlige aktører.

Organiserer man stadig turer til de samme områdene, som eksempelvis guidete turer, bør man ta kontakt med forvaltningsmyndigheten tilsvarende som for «større arrangement». Vi vil her bemerke at vi ikke har noen av dagens aktiviteter i mente, men at det i fremtiden kan komme nye bruksområder og/eller oppstå et marked for aktiviteter som, hvis omfanget blir stort, kan tenkes å utgjøre en mulig fare for skade på verneverdiene.

8.9.2. Sykling og el-sykling

En svært stor andel av mottatte høringsuttalelser omhandler sykling og el-sykling. Ut fra antallet uttalelser synes dette å være det viktigste temaet for privatpersoner.

Høringsuttalelser

Oslo kommune mener at forslaget om el-sykling i høringen er godt.

Lørenskog kommune er enig med statsforvalteren i at bruk av elektriske sykler i nasjonalpark og naturreservat må begrenses til veier og avsatt trasé, for å hindre økt sykling i mer urørte områder og av hensyn til enkelt friluftsliv og anledningen til å oppleve naturen uforstyrret. Skilting langs veien ved grensene til verneområdene må være tydelige.

Nordre Follo kommune ber Statsforvalteren vurdere om sykling og ridning på sti innenfor nasjonalpark-/naturreservatområdet bør kanaliseres til kun utvalgte stier. Det understrekes at innspillet gjelder området som foreslås som nasjonalpark, ikke innenfor friluftslivsområdet.

Viken fylkeskommune mener det fremstår naturlig med strengere restriksjoner i sone A (ikke tillatt med sykling). I tillegg gjøres et skille mellom sykler og elsykler i nasjonalparken, mens de er likestilt i friluftslivsområdene. Dette kan bli utfordrende å håndheve. Det blir særlig viktig med god informasjon både ved innfallsporter og på stedet om slike restriksjoner, med tanke på at man ikke kan forvente at befolkningen generelt har fullstendig oversikt over hvor grensene går og hva som gjelder av regler for området.

NOTS Follo: Tusenvis av syklistere i Nordre Follo vil bli berørt av et eventuelt vern og ferdselsbegrensninger. Mange hundre barn og unge er organisert under klubber som Kolbotn Sykkelklubb, Follo Sykkelklubb og Sørmarka Stisykkelklubb. I tillegg er det drøyt 200 medlemmer i NOTS Follo. Dersom forslaget til nasjonalpark og ferdselsbegrensningene på sykling blir vedtatt, vil det ha en enorm negativ konsekvens for folkehelse og livskvalitet i regionen. De kan på ingen måte se at verneforslaget har tatt innover seg konsekvensene av dette.

El-sykler er blitt viktig for å få flere ut på sykkel, og bidrar til økt livskvalitet og folkehelse. De er derfor svært negative til forslaget om at det i nasjonalparken bare skal være tillatt med elsykler på veier og en forbindelsestrase vest for Skjelbreia. Dette er direkte i konflikt med hvordan ferdsel med el-sykkel er regulert i markaloven og motorferdselloven, og må forkastes. I henhold til lovgivningen skal el-sykler og tradisjonelle sykler likebehandles.

Forslaget legger også begrensinger på organiserte turer, og man kan bli søknadspliktig dersom man ønsker å dra på langtur med klubben. Fellesturene med barnegruppene til Sandbakken eller Vangen vil for eksempel være søknadspliktig for arrangørene dersom det blir nasjonalpark.

Forslaget innebærer også at sykling utenfor sti på vinteren med snø blir forbudt. Forslaget innebærer også at el-sykkel på vinterstier eller isete veier blir forbudt. Dette henger ikke på greip, og vil være umulig å håndheve.

Norsk Institutt for Naturforskning (NINA) har gjennomført flere vitenskapelige undersøkelser om terrengsykling uten å kunne påvise at terrengsykling eller el-sykling påfører mer slitasje enn andre ferdselsformer. Det er ikke kommet frem at Østmarka må beskyttes bedre mot ferdsel enn det vernet som markaloven allerede gir. Videre har det ikke vært utredet noen analyse av de negative konsekvensene ved å innføre rigide bruks- og ferdselsrestriksjoner.

Forslaget til begrensning i ferdsel for syklister vil utelukkende virke mot sin hensikt, kan ikke håndheves i praksis og vil medføre utbredte brudd på forskriftene. Det vil innføre mer byråkrati for frivillige idrettsklubber, legge begrensinger på organisert aktivitet for beboerne langs Øst- og Sørmarka, og høyst sannsynlig medføre økt konfliktnivå i marka. Vedtak om begrensninger i bruk og ferdsel i marka vil være irreversible og dermed ødeleggende for alle kommende generasjoner og potensielt nye friluftslivs- og idrettsformer.

Norges Cycleforbund region øst er bekymret for barn, unge, voksne, og personer med funksjonsnedsettelse sine muligheter til å fortsette med sykkelbaserte aktiviteter. Både med tanke på folkehelse, organisert sykling og arrangementer.

Sykling fremstilles som en «intensiv» ferdselsform som forvaltningsmyndigheten må være spesielt oppmerksom på. Imidlertid vises det ikke til forskning, studier, eller data som bekrefter at sykling sliter vesentlig mer på underlaget enn annen ferdsel. De tar avstand fra slik forskjellsbehandling av brukergrupper/ferdselsformer på et uklart og svakt fundert grunnlag. Vurderingen av slitasje fra sykling må oppdateres slik at den er basert på faktisk kunnskap.

Det er uklart hvor mange deltakere som utløser søknad om organisert trening, samt hvor effektiv en slik søknadsprosess vil være. Det kan ha stor påvirkning på ildsjelene. De frykter at organiserte aktiviteter på sykkel vil bli skadelidende. Dette vil være et tap for barn og unge, og etter hvert for folkehelsen. De negative konsekvensene av begrensningene for organisert sykling må utredes grundigere og reduseres.

Det å forby elsykling i nasjonalparken for å begrense ferdselstrykket i de mer urørte områdene med tanke på fred og ro, gir ikke mening gitt at flere av de som sykler uten el allikevel vil trekke innover i disse områdene når antall brukere øker. Elsykkel er en løsning for enkelte med funksjonsnedsettelse, og begrensning av deres muligheter til å oppleve den samme naturen er ikke inkluderende.

IF Frøy er Norges største sykkelklubb med 800 medlemmer og de er sterkt bekymret for planene om nasjonalpark. De er opptatt av oppvekstvilkårene til ungene på Oslo Øst i mange generasjoner framover. Østmarka vil bli stadig viktigere for lavterskel idretts- og fritidsaktivitet, som sykling. Det er det motsatte av det en nasjonalpark vil bidra til. IF frøy har ca. 300 barn og ungdommer på trening i Østmarka flere ganger i uka sommerstid. De arrangerer også flere ritt og fellesturer. De har stor grad av organisert aktivitet, noe som i praksis bli nesten umulig i en nasjonalpark. Ikke minst er det betenkelig at de ikke kan samle barn og ungdom i grupper som kan sykle sammen uten etter søknad til forvaltningsmyndigheten. I praksis vil det bety at aktiviteten etter hvert vil forsvinne. Det samme vil gjelde for andre idretter. Det dreier seg om folkehelsen, oppvekstvilkår og livskvalitet for ungene på Oslo Øst. Folkehelseperspektivet, og idrettens plass i dette, er fraværende i utredningene.

IF Frøy er bekymret for byråkratiet rundt nasjonalparken, noe skal bestemmes av forvaltningsmyndigheten, noe av Bymiljøetaten eller tilsvarende i andre kommuner. Dette vil det være umulig å forholde seg for små, frivillige organisasjoner, og vil i seg selv være til hinder for aktivitet. Kaoset kan eksemplifiseres av hvordan en enkel sykkeltur på et par kilometer kommer innom tre forskjellige forvaltningsområder. For vanlige brukere av marka blir det umulig å vite i hvilket område man er i, og hvilket regelverk de må følge.

Bruk av elsykler må tillates på linje med andre sykler. Det må gjennomføres uavhengige og faglige vurderinger som viser at aktiviteten forringer naturvernet for at man skal komme med restriksjoner på el-sykling på sti. Vintersykling i traseer med skiløyper i dag og på islagte vann må tillates. Tilsvarende må det åpnes for arrangement på vinteren, som foregår i preparerte løyper, samt på snø og islagte stier, uten søknad, slik det er lagt opp til for i langrenn. De mener formuleringene om terrengsykkelrittet er uforpliktende. Det må være tillatt å avholde ritt og arrangementer i forbindelse med Pioneren og Fjellstadbakken. Det må inn i forvaltningsplanen for friluftslivsområdet at sykkelritt og arrangementer på sti er tillatt. Det må åpnes for at nye aktiviteter innen friluftsliv og idrett får innpass. Barn og unge får redusert sin tilgang til å drive idrett i marka på bekostning av tilreisende turister med høyere betalingsvillighet. Grensejustering vil være positivt for sykkelinteressene, se kommentar under kapittel om vernegrenser.

Follo sykkelklubb oppfatter at eksempelvis treningsgrupper må søke om tillatelse til å trene i nasjonalparken. Dette oppleves som noe byråkratisk og tungvint, og de anbefaler at det gis et unntak for organisert trening, slik at det ikke er behov for å søke om tillatelse for å kunne benytte stiene som ev. inngår i nasjonalparken. Stiene må kunne benyttes av både vanlig sykkel og elsykkel. Skillet er noe kunstig. De er opptatt av bevaring av naturverdier og at det legges til rette for bruk av Østmarka på en skånsom måte. Det kan oppnås selv om det åpnes for el-sykkel og treningsturer. Grensejustering vil være positivt for sykkelinteressene, se kommentar under kapittel om vernegrenser.

NOTS skriver at terrengsykling, som det framgår av høringen, er en av de største aktivitetene i Østmarka. NOTS er derfor negativ til de begrensningene som er foreslått for bruk av elektriske sykler, og kan ikke se at det er grunnlag for å innføre slike begrensninger.

NOTS mener følgende:

- At terrengsykling skal kunne fortsette som i dag, er helt i samsvar med hvordan de politiske signalene fra blant annet Friluftsmeldinga er fulgt opp.
- Et forbud mot el-sykling i marka er i strid med den alminnelige rettsoppfatning.
- En rekke forskrifter har allerede fastslått at el-sykler ikke kan reguleres som et motorkjøretøy, noe som også å gjelde for en eventuell nasjonalpark i Østmarka.
- Det finnes ikke forskning eller faglig dokumentasjon som tilsier at bruk av el-sykler skal behandles annerledes enn manuelle sykler. Norsk Institutt for Naturforskning (NINA) har gjennomført flere vitenskapelige undersøkelser om terrengsykling uten å kunne påvise at terrengsykling eller el-sykling påfører mer slitasje enn andre ferdselsformer.
- Et forbud vil være negativt i et folkehelseperspektiv, siden el-sykkel for mange er den eneste måten å komme seg ut i marka på.
- Det er både nytteløst og formålsløst å innføre et forbud som i praksis ikke kan håndheves
- Dersom nasjonalparken skal være en park «for framtida», vil det være et feilgrep å innføre et forbud mot el-sykling på sti.
- Vern av Østmarka har et fundamentalt annet utgangspunkt enn andre nasjonalparker og dette må også komme til uttrykk ved valg av forvaltningsregime.
- Avgrensning av nasjonalparkområdet i sør må justeres slik at et større område gjøres til friluftslivsområde.

Dersom den foreslåtte avgrensningen i sør blir stående, og forbudet mot el-sykling på sti blir vedtatt i tråd med forslaget, vil alle som har el-sykling på sti som sin form for friluftsliv, og som har tilhold i dette området (Nordre Follo, Enebakk etc.), være forhindret fra å utøve sin form for friluftsliv i de delene av marka som de sogner til.

Flere av sykkelorganisasjonene peker på grensejusteringer, se eget kapittel for dette.

Svært mange av privatpersonene som har gitt uttalelse er opptatt av at en nasjonalpark ikke må begrense organiserte sykkeltreninger og bruk av el-sykkel på sti. El-sykkel har blitt en svært viktig aktivitet for mange. Mange er også opptatt av at den totale aktiviteten i marka gjennom friluftsliv, idrett, trening osv. ikke må hindres, og de er spesielt opptatt av tilbudet for barn og unge. Dette er svært viktig for trivsel og folkehelse. Flere gir også sin tilslutning til høringsuttalelsen fra sykkelklubben IF Frøy. Noen peker også på sykling på snødekt mark/på islagde vann. Noen peker på at markaloven fungerer fint i dag. Det settes også spørsmålstegn ved hvordan det kan tillates brede traseer for ski samtidig med at el-sykkel er begrenset på sti. Flere føler også at fagrapporten om bruk ikke dekker opp og beskriver bruken på en god nok måte. Mange gjentar at det ikke må legges begrensninger på den bruken og det aktivitetsmønsteret som er i dag, og noen frykter mer byråkrati. Det er få privatpersoner som er urolig for terrengslitasje av sykkel, men det er tatt opp av noen at en nasjonalpark vil øke bruken som igjen vil føre til mer slitasje.

Skiforeningen mener det er uheldig at man etablerer et skille mellom sykling og el-sykling på sti i nasjonalparken. Forskriften bør endres slik at el-sykling også tillates på sti. Skillet blir vanskelig å praktisere for brukerne, som må holde oversikt over vernegrensers mens de er ute på tur. Det vil også føre til at familier eller andre grupper på tur hvor noen bruker el-sykkel, ikke kan sykle på samme steder som den delen av gruppa uten el-sykkel. Skiforeningen tror et slikt skille vil oppleves urimelig for mange brukere, og kan bidra til å minske oppslutningen om en nasjonalpark. De kan heller ikke se at begrunnelsen for et slikt skille er særlig grundig.

Naturvernforbundet i Nordre Follo mener at bruk av sykkel i nasjonalparken, herunder elektrisk sykkel og elektrisk rullestol, skal være begrenset til veier og traséer som er avmerket på vernekart. En nasjonalpark vil alltid ha en tiltrekningskraft på publikum. Med nærhet til landets største befolkningsskonsentrasjon må det forventes økt bruk av og slitasje på området. Spesielt gjelder dette bruk av sykkel, særlig elektrisk sykkel. De er dermed enig i at bruk av sykkel i nasjonalparken, herunder elektrisk sykkel, skal være begrenset til veier og trasé som er avmerket på vernekart.

Østmarkas Venner (ØV) er for strengere regulering av sykling og ridning enn det SF har foreslått, fordi de ser økende slitasje både på umerkede stier og småtråkk. Hvis hensynet til naturvern og opplevelseskvaliteter skal legges til grunn, ville det beste vært at sykling og ridning i nasjonalparken kun skal foregå på veier. De ser samtidig at det er nødvendig å finne løsninger som oppleves som gode av brede brukergrupper i Marka, og foreslår at sykling og ridning i nasjonalparken kan tillates på utvalgte, fortrinnsvis blåmerkede stier. Det må utarbeides et temakart for sykling og ridning tilsvarende som for rødmerka skiløyper. På denne måten legges det til rette for sykling og ridning, samtidig som forskriften ivaretar behovet for å skåne dyrelivet mot forstyrrelser og naturen mot at stadig nye stier og småtråkk slites ned og utvides ved intensiv bruk av sykkel. Forskriftsforslaget slik det foreligger kan by på tolkningsproblemer, fordi definisjon sti, tråkk og dyretråkk ikke nødvendigvis er enkel å forholde seg til. Ved å henvise sykling til noen gode stier som tåler intensiv bruk, uten samtidig å tillate sykling på stier og småtråkk som ikke er tilrettelagt for denne typen belastning, ivaretas både behovet for å legge til rette for stisykling og viktigheten av å unngå slitasje på natur- og opplevelsesverdiene. Det må tilføyes i paragrafen at sykkelritt er forbudt på alle stier og veier i nasjonalparken. De er enige i at el-sykler kan brukes på veier, men ikke på traséer (stier). ØV foreslår ut fra dette følgende formulering i forskriften:

«Sykling og bruk av hest er forbudt i sone A. Sykling og bruk av hest er kun tillatt på veier og utvalgte blåmerka stier i henhold til utarbeidet temakart utenfor sone A. Organisert sykling og bruk av hest er kun tillatt på veier utenfor sone A. Sykkelritt er forbudt på alle stier og veier i nasjonalparken.»

Naturvernforbundet i Oslo og Akershus er imot bruk av elsykkel i nasjonalparken. Disse er tunge og sliter på stiene, de når langt inn i Marka, og de kan oppnå stor fart. For mange vil de oppleves som et uønsket og forstyrrende element. De viser til lovens intensjon om at man i en nasjonalpark skal kunne søke en uforstyrret nærhet til naturen.

Statsforvalterens vurdering

El-sykling

I høringsforslaget foreslo vi ingen restriksjoner på sykling utover det som følger av friluftslova og med en videreføring av det restriksjonsnivået som allerede ligger i det eksisterende Østmarka naturreservat hvor sykling i dag er forbudt. For området foreslått som friluftslivsområde, foreslo vi å sidestille vanlig sykling og el-sykling. For nasjonalparken foreslo vi å åpne for el-sykkel på vei og langs en trasé mellom Krokholveien og Skjelbreia.

Mange av de som har uttalt seg til høringen er negative til et skille mellom el-sykkel og vanlig sykkel i nasjonalparken. Argumentene for å likestille vanlig sykkel og el-sykkel er som følger: Det er liten forskjell i vekt mellom vanlig sykkel og el-sykkel, noe som tilsier likt marktrykk og slitasje. Friksjonen ved el-sykkel blir mer jevn enn uten hjelpemotor. Det foreligger lite eller ingen dokumentasjon som tilsier økt slitasje av el-sykkel. El-sykkel har blitt svært viktig for de som av ulike grunner har utfordringer med å bruke vanlig sykkel. Det er fartsbegrensning på el-sykkel, og dermed ikke høyere gjennomsnittsfart. Det blir ikke nødvendigvis mer ferdsel lengre inn i Østmarka, men heller mindre bilbruk siden flere sykler hjemmefra. Det er et svakt kunnskapsgrunnlag for å begrense el-sykling. Med ulike regler i ulike områder blir det spesielt vanskelig å kontrollere eller, for besøkende, å overholde reglene.

Bruk av el-sykkel på veier og stier ble tillatt innenfor markagrensa etter en konkret endring av markaforskriften i 2019. Det ble da gjort en vurdering av at det burde gjelde samme regler for bruk av el-sykkel innenfor marka som ellers i landet. Vi viser til prop. 11 L (2018-2019), Endringer i markaloven.

Statsforvalteren er enig i at kunnskapsgrunnlaget knyttet til konsekvensene av el-sykling er begrenset, og at det per nå ikke finnes støtte i forskningen for at bruk av el-sykkel medfører mer slitasje på vegetasjonen en vanlig sykkel. Noe av det som gjør temaet el-sykling utfordrende, er at bruken av el-sykkel kan komme til å øke betydelig i fremtiden. Det opplyses om at de aller fleste som nå anskaffer/planlegger å anskaffe terrengsykkel, vil kjøpe el-sykkel. En slik utvikling kan enten møtes med tilpasning, i form av mer liberale forskrifter, eller med en føre-var-tenkning, i form av mer restriktive forskrifter. Østmarka består i stor grad av vegetasjonstyper og åsrygger som er robuste mot slitasje som kan ha negativ påvirkning på naturmangfoldet. Sammenlignet med vanlig sykkel, anser vi at en el-sykkel ikke representerer en merbelastning på viltet i Østmarka. Dette, sett opp mot dagens bruk og de store folkehelsegevinstene av sykling, tilsier at dagens omfang og bruk av el-sykkel er akseptabelt også i nasjonalparken.

Det kan imidlertid være at dette vil endre seg og at omfanget av el-sykkel i fremtiden kan bli så stort at det går utover både stier og opplevelsen til andre besøkende. De utfordringer som eventuelt vil kunne oppstå i fremtiden, både med tanke på slitasje og eventuelle brukerkonflikter, mener vi vil være håndterbare for forvaltningsmyndigheten, også uten et eksplisitt forbud. Vi vil her peke på viktigheten av et godt samarbeid og dialog med interessegruppene. Vi mener at man gjennom gode tiltak i stor grad kan dreie bruken bort fra sårbare områder, eller redusere negative effekter av en viss type bruk,

og at man i stor grad vil møte forståelse for dette hvis man har et godt kunnskapsgrunnlag og god dialog. Vi mener også at det uheldig med bestemmelser som er vanskelig for de besøkende å etterleve.

Vi foreslår på bakgrunn av vurderingene over å sidestille vanlig sykkel og el-sykkel også i nasjonalparkområdet, med unntak av i sone A hvor sykling fortsatt ikke tillates. «Stier» er dermed lagt til i § 8, andre ledd, bokstav c, som nå lyder: «bruk av elektrisk sykkel på stier og veier utenfor sone A».

Det er ikke avklart på nasjonalt nivå hvordan el-sykling skal praktiseres i nasjonalparker og andre verneområder. Bruk av el-sykkel vil kunne ha negative konsekvenser for verneverdiene i andre nasjonalparker/verneområder som tilsier at det ikke generelt bør åpnes for el-sykling. Bruk av el-sykkel i Østmarka er et viktig spørsmål som direktoratet og departementet må ta endelig stilling til i sin behandling av saken.

Organisert sykling

En stor andel av uttalelsene gjenspeiler en bekymring knyttet til at verneforslaget legge begrensninger på organiserte sykkelturner, herunder for barn og unge, og at det fremstår som uklart hva som utløser en søknadsplikt. Det fryktes store begrensninger på sykkelaktiviteten som følge av dette.

Som det går frem av avsnittet over om organisert ferdsel, presiserer vi at ordinære organiserte sykkelturner ikke vil være søknadspliktig, og dette er også anbefalt tatt direkte inn i nasjonalparkforskriften § 7 med følgende ordlyd: «*Organisert trening er uansett tillatt uten søknad*».

Det anbefales også grensejustering i vest, slik at hele sykkelløypa Pioneren havner utenfor verneområdet. Fjellstadbakken ligger heller ikke innenfor foreslått verneområde. Disse løypene er viktige for sykkelinteressene, særlig når det gjelder ritt og arrangementer.

Statsforvalteren viser ellers til avsnittet over om søknadsplikt for større arrangementer.

Vintersykling

Mange av uttalelsene omhandler vintersykling, og at dette ikke må begrenses. Verneforskriften medfører ingen begrensninger i retten til å sykle utover det som i dag gjelder etter friluftslovens bestemmelser. Etter friluftsloven § 2 annet ledd skal sykling i utmark begrenses til veier og stier. Det gjelder ingen særskilte bestemmelser om sykling på snødekt mark. Det betyr at forbudet mot sykling utenfor vei og sti også gjelder for vintersykling. Vi ser at det kan reises spørsmål om sykling på vinteren blant annet på islagte vann, og ber derfor departementet se særskilt på dette spørsmålet.

8.9.3. Orienteringsaktivitet

Høringsuttalelser

Norsk Friluftsliv peker på at turorientering er en viktig aktivitet, som får mange ut på tur, og det er både positivt og viktig at dette er tillatt i området. De mener det i utgangspunktet ikke er nødvendig med årlig drøftingsmøter, særlig ikke i friluftslivsområdet, der hensikten jo nettopp er å ivareta friluftslivets interesser. Møtene må som minimum gjøres på en enkelt, effektiv og ubyråkratisk måte.

Norges Orienteringsforbund er fornøyd med at forslaget til vernebestemmelser tillater turorientering, mindre orienteringsløp og trening. Deres aktivitet skader ikke verneverdiene, men har i stedet stor positiv effekt for folkehelse og barn og unges oppvekstvilkår. Aktiviteten er nesten utelukkende bygd på frivillig innsats. Vernebestemmelsene må i enda større grad tillate orientering uten krav til søknad, særlig i de bynære områdene hvor de har stor aktivitet. Norges Orienteringsforbund gjennomfører

årlige møter med Statsforvalterne og har inngått «Avtale om orienteringsidrettens forhold til naturmiljø og rettighetshavere» med 7 andre nasjonale organisasjoner. Det gode samarbeidet med forvaltning og andre interesser, samt egne retningslinjer, sikrer at vi ikke skader sårbar natur selv for større arrangementer. Forskning og undersøkelser viser da også at aktiviteten ikke har nevneverdig skade på sårbar natur (se vedlegg til uttalelsen). I noen tilfeller er den offentlige informasjonen om sårbar natur mangelfull, og bør forbedres.

All orienteringsaktivitet må kunne foregå uten søknadsplikt, etter de retningslinjer og avtaler som allerede er etablert, og med god kontakt med forvaltningsmyndigheten. I store orienteringsarrangementer, med flere tusen deltakere, erkjennes behovet for en mer omfattende saksbehandling, som kan gjøres ved å utvide det etablerte samarbeidet.

Orienteringsgruppa i Driv IL gir sin tilslutning til Norges orienteringsforbunds uttalelse. Driv IL nytter i stor grad det foreslåtte verneområdet til turorientering. Det er viktig at dette gode folkehelsearbeidet kan videreføres som i dag uten ytterligere restriksjoner. De mener at vern etter Markalovens § 11 må utredes nærmere før det trekkes konklusjoner om oppretting av eventuell nasjonalpark.

Oppsal IF orientering støtter uttalelsen fra Norges Orienteringsforbund. De har hoveddelen av sin aktivitet innenfor verneforslaget. Utfallet av prosessen vil ha stor påvirkning for deres aktivitet. Klubben har utøvet idretten fra Vangen i syd til Ellingsrud i nord i over 50 år, i fredelig sameksistens med grunneiere og naturvernorganisasjoner. Orienteringsaktivitet må kunne foregå uten søknadsplikt, etter de retningslinjer og avtaler som allerede er etablert, og med god kontakt med forvaltningsmyndigheten. De peker videre på:

- De har orienteringskart fra Ellingsrudåsen i nord til Sandbakken i syd i tillegg til et område syd for Bysetermåsan. Alle orienteringskartene i skogen blir berørt av verneforslaget.
- Aktiviteten skaper folkehelse, naturglede og sosialt nettverk. Deres aktivitet består av tilrettelegging for orienteringsaktivitet i skolen, orienteringsopplæring og trening for barn, unge og voksne. Oppsal IF orientering har i underkant av 300 medlemmer fra 8 til 80 år på mange nivåer.
- Anslagsvis 4-5000 personer benytter seg av Ola Dilt hvert år og fra 2022 har ca. 4000 deltatt på stolpejakt ved Nøkle vann.
- Hvert år arrangeres en nasjonal orienteringshelg med to løp på 500-1000 deltakere hver dag. Videre arrangerer de mesterskap og større løp med jevne mellomrom. I 2023 er de arrangører av Norsk O-festival med ca. 2000 deltakere hver dag tre dager i juni.

Bækkelagets Sportsklubb avd. Orientering (BSK orientering) blir direkte berørt av den foreslåtte nasjonalparken gjennom at tre av de aller beste idrettsanleggene (orienteringskartene) ligger helt eller delvis innenfor foreslått nasjonalpark. De bruker også kartene til Oppsal IF. En stor andel av aktiviteten vil derfor bli rammet av de aktivitetsbegrensninger som en nasjonalpark vil legge. De har ca. 130 aktive medlemmer, hvorav halvparten er barn i alder 6-16 år. Ut over tradisjonell trening og løp arrangerer BSK Orientering også allment tilgjengelige aktiviteter, herunder Stolpejakten Nordstrand (ca 12.600 deltakere i 2022) og turorientering i Øst- og Sørmarka (ca. 300 deltakere i 2022).

BSK Orientering støtter uttalelsen fra Norges Orienteringsforbund. De peker videre på følgende:

- Det finnes ikke noen form for dokumentasjon på at orienteringsidrett til fots og på ski, verken trening eller arrangement uansett størrelse, utgjør noen trussel for de naturverdiene som en nasjonalpark er ment å verne. Det finnes god dokumentasjon på at selv store orienteringsløp, mange ganger større enn hva som noen gang har vært arrangert i Norge, ikke skaper permanente spor i naturen.

- Dagens veletablerte praksis, forankret i «Avtale om retningslinjer for oidrettens forhold til naturmiljø og rettighetshavere» og de årlige avklaringsmøter mellom NOF og Statsforvalterne, ivaretar de vernebehovene man her ønsker å oppnå.
- Orienteringsidrett til fots og på ski, både trening og arrangement uansett størrelse, må være eksplisitt unntatt de aktivitetsbegrensninger som legges.

BSK Orientering verdsetter at verneforslaget til en viss grad åpner for orienteringsarrangement, samtidig er det ikke entydig hva som menes med store og små arrangementer. Forslag til forvaltningsplan sier kategorisk at større orienteringsløp skal være forbudt i hele vårsesongen (15.mars til 15.juni). Dette er den viktigste perioden av året for o-løp og helt krise for dem.

Uklare premisser og mangelfull konsekvensutredning sier BSK Orientering at dersom forslaget blir vedtatt slik det nå foreligger så vil de, som en ansvarlig orienteringsklubb drevet av begrensede frivillige krefter, risikere å møte en mye tyngre søknadsprosess når de skal arrangere aktivitet. De skriver at de vil risikere å få avslag som er prinsipielt forankret i en forskrift, som er utformet uten å i tilstrekkelig grad ha vurdert de faktiske konsekvenser. Det kan de ikke akseptere når de vet at aktiviteten ikke skader verneformålet.

Østmarkas Venner (ØV) støtter ikke at det kan gis tillatelse til utplassering av tur- og orienteringsposter i sone A. Dette er en uthuling av dagens verneforskrift i Østmarka naturreservat, og i strid med opprettholdelse av dagens restriksjonsnivå.

Skiforeningen forutsetter at utplassering av kjentmannsposter vil omfattes av samme regulering som turorienteringsposter.

Privatperson: Det må være tillatt med orientering uten søknad.

Enebakk kommune viser til utkast til forvaltningsplan hvor det står «Det skal ikke arrangeres større orienteringsløp i nasjonalparken i yngletiden på våren (15. mars-15. Juni)». Dette er den beste delen av året for både konkurranser og turorientering. Orienteringsidretten har lang tradisjon for å hensynta ynglingstiden i samråd med lokale myndigheter. Det er lang og god tradisjon for avklaring av utplassering av poster mellom de enkelte frivillige organisasjoner og kommunale myndigheter. Dette bør videreføres. Nærhetsprinsippet bør legges til grunn.

Statsforvalterens vurdering

Vi ser at høringsforslaget kunne vært tydeligere på at orienteringsløp ikke vil være søknadspliktig uansett antall deltakere. Forskriften legger opp til at det skal gjennomføres et årlig kontaktmøte med forvaltningsmyndigheten hvor omfang, område og tidspunkt for planlagt turorientering og konkurranser/arrangementer går gjennom og drøftes. Vi opplever at de årlige drøftingsmøtene gjennomføres på et fornuftig nivå, både for orienteringsmiljøet og forvaltningen. Det vil imidlertid være viktig med en gjensidig og åpen dialog om hvordan dialogmøtene kan gjennomføres på en mest mulig effektiv måte.

Statsforvalteren er kjent med at orienteringsmiljøet har gode rutiner for å ta hensyn til naturverdier, noe som følger av «Avtale om orienteringsidrettens forhold til naturmiljø og rettighetshavere».

Enebakk kommune og BSK Orientering peker på at det i forvaltningsplan står «Det skal ikke arrangeres større orienteringsløp i nasjonalparken i yngletiden på våren (15. mars-15. Juni)». Hensikten med dette var å signalisere at en må være mer varsom i yngletiden enn ellers i året, men vi ser at formuleringen må nyanseres. Utkastet til forvaltningsplan vil bli omarbeidet av fremtidig forvaltningsmyndighet i nær dialog med brukerinteressene.

Vi er enig med Østmarkas Venner om at dagens regelverk i Østmarka naturreservat skal videreføres. Dette er også i tråd med de overordnede føringene i oppdraget. Vi anser at forslag til bestemmelse i sone A følger opp dagens praksis med at utplassering av poster krever tillatelse.

I henhold til innspillet fra skiforeningen foreslår vi å inkludere kjentmannsposter i bestemmelsene om at utplassering av poster er tillatt. Vi anbefaler derfor følgende endring av verneforskriftene (tillegg i kursiv):

«Nasjonalparkforskriften § 3, andre ledd, bokstav c og forskriften for friluftslivsområdet § 4, bokstav o: utplassering av poster for turorientering, orienteringsløp *samt kjentmannsposter*, utenfor sone A, forutsatt at det er gjennomført årlig kontakt med forvaltningsmyndigheten hvor omfang, område og tidspunkt for aktivitetene drøftes.»

8.9.3. Bruk av hest

Høringsuttalelser

Oslo kommune mener det er uklart hva som menes med organisert bruk av hest. Vil for eksempel seks personer som rir fra samme stall regnes som organisert bruk av hest? Eller tenker man på kanefart, en transportform som er regulert etter motorferdselloven. Oslo foreslår at forskriften tydeliggjøres på dette punktet.

Se også Nordre Follo kommune og ØV sin kommentar under sykling.

Statsforvalterens vurdering

Ridning og annen bruk av hest vil regnes som «organisert» når en person, bedrift eller organisasjon planlegger, koordinerer eller arrangerer aktiviteten for en gruppe deltakere som blir kunngjort/markedsført på forhånd. Eksempelvis guidede turer og annen form for «hesteturisme» vil derfor være forbudt på stiene i verneområdet. Slik aktivitet skal begrenses til veier. Rideturer med familie og venner faller ikke inn under det som omtales her. I sone A er all bruk av hest forbudt.

Forvaltningsplanen må gi nærmere retningslinjer.

8.9.4. Telting

Høringsuttalelser

For å unngå at godt egnede teltplasser ofte vil være opptatt, mener Oslo kommune at man bør inkludere en bestemmelse om tidsavgrensning i overnatting. Det er vanlig å finne slike bestemmelser for andre nasjonalparker, for eksempel at retten til telting avgrenses til maksimalt ti dager. På grunn av nærheten til byen oppstår det jevnlig også tilfeller der noen bosetter seg på mer permanent basis i Østmarka. Dette er uønsket, da slike bosettinger ofte medfører stor slitasje på et lite område.

Statsforvalterens vurdering

Det følger av friluftslvsloven § 9 at «telting eller annet opphold ikke er tillatt i mer enn 2 døgn om gangen uten eierens eller brukerens samtykke. Samtykke til lengre opphold trengs likevel ikke på høgfjellet eller på område fjernt fra bebyggelse, med mindre det må regnes med at oppholdet kan medføre nevneverdig skade eller ulempe.»

I tillegg sier den alminnelige hensynsregelen i § 11 at enhver skal «opptre hensynsfullt og varsomt» for ikke å volde skade eller ulempe for andre eller påføre miljøet skade. Besøkende forplikter å ikke etterlate stedet i en tilstand som kan virke «skjemmende» eller føre til skade eller skade eller ulempe” for noen. Dette gjelder for blant annet telting, annen rasting og hengekøyer.

Statsforvalteren vurderer at det ikke er hensiktsmessig eller nødvendig å begrense telting i området utover det som ellers følger av friluftslovens bestemmelser. Permanent bosetting eller liknende i utmark kan være i strid med friluftslovens hensynsregel og kan også komme i konflikt med verneforskriftens forbud mot midlertidige eller varige innretninger. Oslo kommune kan også som grunneier og myndighetsutøver begrense lengden på telting eller annet opphold hvis det anses å medføre ulempe, jf. friluftslovens bestemmelser. Dersom det viser seg at langvarig overnatting blir et problem for verneverdiene og andre brukere i deler av området, bør kommunen og forvaltningsmyndigheten ha en dialog om håndteringen av dette.

8.9.5. Redningsøvelser

Høringsuttalelser

Norsk friluftsliv forutsetter at vernet ikke legger unødvendige hindringer for nødvendige søk- og redningsøvelser i området. Norsk friluftsliv mener at «søk» må inn i forskriftene, ved at vernebestemmelsene ikke er til hinder for «brannvern-, søk-, rednings- og oppsynsvirksomhet, [...]».

Oslo Røde Kors ved hjelpekorpsset disponerer en hytte kalt Bamsebo. Slik de leser kartene, ligger hytta rett utenfor foreslått vern, men områdene som de bruker i trening og øvelser, vil bli berørt. Deres viktigste innspill i denne prosessen er derfor at de ber Statsforvalteren om å gå for det alternativet som best sikrer deres fortsatte bruk av hytta og områdene rundt som trenings- og øvelsesområder, også når de har bruk for firhjulinger og snøscootere til frakt og trening. Avtalen de har med Oslo kommune i dag fungerer godt etter deres syn, og de håper det blir mulig å opprettholde sammen type bruk i fremtiden.

Statsforvalterens vurdering

Hytta disponert av Oslo Røde Kors ligger like øst for Smalvannet nordøst for Østmarkskapellet innenfor område foreslått som friluftslivsområde. Bruken av hytta vil kunne fortsette som i dag. Verneforskriften begrenser ikke alminnelig ferdsel og opphold som ellers er tillatt etter friluftslovens bestemmelser. Øvelser av mindre omfang, uten etablering av midlertidige anlegg og innretninger, krever ikke tillatelse etter verneforskriften. Det meste av dagens øvingsvirksomhet forventes derfor å kunne fortsette uten søknad. I forkant av eventuelle større øvelser, kurs eller arrangementer i regi av Røde Kors må forvaltningsmyndigheten kontaktes for å få avklart om aktiviteten er av et slikt omfang at den er søknadspliktig, eventuelt hvilke hensyn som bør tas ved gjennomføring.

Statsforvalteren mener at tillegget som Norsk Friluftsliv foreslår ikke er nødvendig. Vi viser til at det gjelder et generelt unntak fra forbudet mot motorisert ferdsel for all redningsvirksomhet. Søk omfattes av begrepet “redningsvirksomhet”. Unntaksbestemmelsen gjelder ikke for øvingsvirksomhet. Motorferdsel i forbindelse med øvingsvirksomhet, herunder treninger, kurs og planlagte oppdrag, krever derfor tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Vi viser i den forbindelse til brev fra Klima- og miljødepartementet av 15. mai 2020 med retningslinjer om redningstjenestenes bruk av snøskuter i utmark og verneområder. Ved utarbeiding av eventuell øvelsesplan som omfatter verneområdet, anmodes det om at det tas tidlig kontakt med forvaltningsmyndigheten. Statsforvalteren ser viktigheten av å kunne ha øvingsvirksomhet i et område som Østmarka, med sin størrelse, topografi og bruk. Oslo kommune opplyser at det ikke er behandlet søknad om motorisert ferdsel i forbindelse med Røde Kors sin virksomhet på lang tid. Vi forventer derfor at omfanget er svært begrenset.

8.10. Motorferdsel

Nødvendig motorferdsel i forbindelse med kraftledninger er omhandlet i kapittel 8.7.4.

Høringsuttalelser

Rausjømarka Vel, Interessegruppe for hytteeiere og flere private hytteeiere er opptatt av at kjørerettighetene hytteeierne har på veiene i dag ikke begrenses av vernet. De ber om en endring (tillegg i kursiv) i §8 (Motorferdsel), første setning: Motorferdsel til lands, til vanns og i lufta under 300 meter fra bakken er forbudt, *men det er knyttet kjørerettigheter til boliger, fritidsboliger (hytter), skistue og DnT-hytter.*

En privat hytteeier har kommet med innspill om at det i høringsforslaget er gjort forskjell for hytteeieres mulighet for motorferdsel på Vangenveien og Rausjøveien; Alle har rett til egen kjøring og ubegrenset rett til besøkskjøring. Vangenveien: Kun tillatelse til egen bil. Her er det behov for en avklaring, og de to veiene bør likestilles. Innspillet handler om at ikke verneforskriften legger begrensninger som forhindrer BYM i å finne en hensiktsmessig løsning for alle parter. En annen tomtteier ønsker fortsatt mulighet for å søke om helikoptertransport dersom det vil bli behov for frakt av utstyr/materialer med omfattende vekt eller omfang.

Styret i Oslomarka Trekkhundklubb har normalt fått innvilget 7 kjøretillatelser for Vangenveien mellom Bysetermåsan og Skjelbreia, av Oslo Kommune. Bilkjøring gjøres av styremedlemmer i forbindelse med vedlikehold av område, bygninger og utstyrspark, og noe ved kurs og organisert trening.

DNT Oslo og Omegn peker på at det er behov for motorferdsel på veiene i forbindelse med drift av stier. Det samme skriver Skiforeningen.

Skiforeningen skriver videre at de i dag kjører noe utenfor eksisterende skiløyper i forbindelse med løypeprepareringen. Det kan dreie seg om å kjøre gjennom en av de upreparerte løypene for å komme til en annen del av løypenettet. Dette reduserer unødvendig transportkjøring og er viktig for å drifte løypenettet på en effektiv måte. Skiforeningen ber om at forskriften åpner opp for kjøring med scooter/løypemaskin som skjer *i forbindelse med* oppkjøring av skiløypene avmerket på vernekartet, og ikke spesifisert til i de løypene som er avmerket på vernekartet. Oslo kommune skriver tilnærmet det samme. Skiforeningen ber videre om at nødvendig motorferdsel skal være tillatt uten søknad i forbindelse med vedlikehold og andre godkjente tiltak på løypene. Dersom det anses nødvendig med søknadskontroll av slik motorferdsel, bes det om at dette tas inn som en egen bestemmelse. Det bør presiseres i forvaltningsplanen at slike tillatelser normalt kan gis som flerårige tillatelser. Skiforeningen har også beskrevet tilretteleggingstiltak hvor gravemaskin er nødvendig. Slik motorferdsel bør tas med i § 8 tredje ledd, alternativt som en presisering i forvaltningsplanen. Oslo kommune har liknende innspill.

Oslo kommune og Skiforeningen mener at vedlagt skiløypekart er mangelfullt, selv om det gir en oversikt over de viktigste skiløypene. Det finnes flere skiløyper som ryddes og vedlikeholdes, men som ikke alltid blir preparert på grunn av for lite snø. Skiforeningen pakker noen ganger disse løypene med skuter, og de ber om at nytt vern ikke stenger for dette.

Oslo kommune har en rekke arbeidsoppgaver knyttet til drift og naturoppsyn av Østmarka, og det er behov for å ivareta disse oppgavene også i fremtiden. Kommunen vil ha hyppig behov for motorisert ferdsel på skogsbilveier knyttet til blant annet veivedlikehold, tilsyn med vassdragsanlegg, naturoppsyn, viltforvaltning, håndtering av avfall, vedlikehold av lysløypenettet og huseiendommer. I tillegg kan det

være behov for å utføre en rekke andre driftsoppgaver, eksempelvis en bred portefølje av skjøtsels- og tilretteleggingsoppgaver som vedlikehold av stier og løyper.

Oslo kommune foreslår en ny bokstav g under § 8, 2. ledd; «nødvendig motorferdsel i forbindelse med arbeidsoppgaver knyttet til vassdragsanlegg».

Når det gjelder motorferdsel for vedlikehold og annet nødvendig arbeid i forbindelse med bygninger mener kommunen at de bør ha lik tilgang til motorisert ferdsel (både på vei, innmark og utmark) som private hytteeiere i Rausjømarka.

Dagens tildeling av kjøretillatelse til Skjelbreia og ubegrenset tilgang til motorferdsel på vei for fastboende må videreføres.

Kjøreretten knyttet til beitedyr bør også gjelde bruk av for eksempel ATV på eksisterende beitearealer.

Kommunen mener at de private kjørerettighetene må kartlegges og vurderes nøyer i den videre verneprosessen.

Oslo kommune gir kjøretillatelse til personer som på grunn av nedsatt bevegelighet ikke kan oppleve marka på annen måte enn gjennom motorisert ferdsel. En god del skoleklasser får tildelt kjøretillatelse i forbindelse med skogsturer, slik at også elever som har behov for det kan delta. Kommunen mener dette fortsatt bør være mulig, og viser til andre nasjonalparker der slike tillatelse gir. En forskjell mellom Østmarka og nasjonalparker i rurale områder, kan være at behovet for å tildele tillatelse til motorisert ferdsel vil være større. Både på veier og eventuelt i utmark kan behovet være betydelig større i Østmarka, og dette må forvaltningen forholde seg til.

Viken fylkeskommune er opptatt av at alle skal ha tilgang til å oppleve Østmarka. Elektrisk rullestol bør likestilles med sykkel, slik at personer med nedsatt funksjonsevne, som er avhengig av slike hjelpemidler, kan ferdes i de samme områdene.

Nordre Follo kommune: Det bør presiseres spesifikt i forskriften for friluftslivsområde at transport av bevegelseshemmede via Høykrokholveien til den tilrettelagte fiskeplassen ved Tretjerna er å anse som «nødvendig transport på veier», slik at intensjonen med fortsatt bruk av den tilrettelagte fiskeplassen kommer tydelig frem.

NORSKOG mener at bokstav e) bør endres ved å henvise til motorferdselsforskriften direkte for å gi et smidig regelverk. Det vil være en omfattende jobb å endre alle verneforskrifter i landet ved endring i motorferdselsforskriften. Alternativt bør den minst inkludere villsvin.

I Nordre Follo har Siggerud Speidergruppe kjøretillatelse til Trejernskoia. Den har ingen begrensning utover nødvendig kjøring til hytta innenfor rimelighetens grenser. Veien er regulert med bom ved Krokhol.

Statsforvalterens vurdering

Motorferdselloven og markaloven har som utgangspunkt at motorisert ferdsel i utmark og vassdrag er forbudt, med unntak av noen spesifikke nytteformål som er beskrevet i lovene. Motorferdsel i utmark er dermed strengt regulert. Det samme gjelder som utgangspunkt i verneområdene.

Med «motorferdsel» menes all ferdsel med motordrevet kjøretøy inkludert motorsykkel, snøscooter, motorbåt og luftfartøy. Motordrevne framkomstmidler omfatter ikke bare forbrenningsmotorer, men også maskiner som drives med andre former for energi som er eller kan bli aktuelle. Det vises i denne

sammenhengen til for eksempel elektrisk kraft. Det betyr at eksempelvis båt med elektrisk drevet påhengsmotor er å anse som motorisert fartøy.

Motorferdsel på vei

En verneforskrift kan ikke henvide til privatrettslige avtaler om kjørerettigheter, slik Rausjømarka Vel foreslår.

Kjøreveier i området er avmerket på vernekartet. Nødvendig motorferdsel på disse veiene er tillatt uten søknad. I dag reguleres kjøringen på de aktuelle veiene av bommene i området. Dette er kjøreaktivitet som anses som «nødvendig» i forskriftens forstand. Vern vil derfor ikke begrense dagens kjørerettigheter som private hytteeiere, fastboende, Osloomarka Trekkhundklubb, Vangen, Siggerud Speidergruppe og andre interesser har knyttet til de markerte veiene. Veiene avmerket for motorferdsel er likestilt i denne forstand. Oslo kommune vil fortsatt som grunneier være veieier, gi kjørerettigheter/-tillatelser og rettsmessig forvalte veien som i dag. Det samme gjelder for Nordre Follo kommune.

I tillegg til kjørerettighetene som hytteeiere har, omfatter *nødvendig* motorferdsel på de markerte veiene all transport i forbindelse med kommunenes eiendomsdrift, oppsyn og vedlikehold, så vel som adkomst og transport av utstyr m.m. til hytter, Vangen og Skjelbreia. I tillegg kan det være transport av vareleveranser, ansatte, busser og biler med gjester etc. til Vangen. Nødvendig motorferdsel på vei omfatter også adkomst til strømnettet, Forsvarets anlegg, uttransport av felt vilt og bufe, samt tiltak knyttet til stier og løyper. Dette er ikke uttømmende. Nødvendighetsbegrepet i forskriften er kun tatt inn for at forvaltningsmyndigheten kan gjøre en løpende vurdering av eventuell ny bruk.

Transport av materialer og utstyr

Verneforskriften åpner for at forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til «nødvendig motorferdsel i forbindelse med transport av materialer og utstyr til vedlikehold og byggearbeid på bygninger, anlegg og innretninger». Dette omfatter blant annet nødvendig bruk av helikopter, slik en privatperson peker på. Slik transport skal begrenses til det som er nødvendig.

Motorferdsel til oppsyn, tilsyns-, skjøtsels- og forvaltningsoppgaver

Oslo kommune peker på nødvendig motorisert ferdsel i forbindelse med flere av sine oppgaver og virksomheter. Hovedvekten av dette foregår på vei, og vil dermed kunne fortsette som i dag. Ellers gjelder det et generelt unntak fra forbudet mot motorferdsel for oppsynsvirksomhet. Med «oppsynsvirksomhet» menes oppsyns- og tilsynstjeneste etablert med hjemmel i lov, som for eksempel etter viltloven og forurensningsloven. Det er ikke av betydning om oppsynet er tildelt begrenset politimyndighet eller ikke, det som er avgjørende er om formålet med kjøringen er oppsynsvirksomhet med hjemmel i lov. Motorferdsel for gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver som er bestemt av forvaltningsmyndigheten er også tillatt.

Unntaket for oppsyn gjelder ikke kjøring for andre formål som utleie av hytter eller generelt ettersyn på egen eiendom.

Motorferdsel til damanlegg

Kommunen peker også særlig på behov for motorisert ferdsel knyttet til drift og vedlikehold av damanleggene. Dette omfatter både oppsynsvirksomhet, vedlikeholdsarbeider, eventuelle sikkerhetstiltak og drikkevannshensyn. Demningene ved Nøkle vann, Rausjøen og Svartoren er lagt utenfor foreslått vernegrense. Tonevann har ikke lenger noen funksjon utover rekreasjon. De fleste dammene innenfor foreslått vern ligger i nærheten av vei, og det forventes at eventuell motorisert ferdsel til damanleggene vil være relativt avgrenset i terrenget. Omfanget forventes heller ikke å være vesentlig. Av hensyn til Oslo kommune sitt lovpålagte ansvar for dammene, anbefaler Statsforvalteren derfor følgende endring i verneforskriftene:

- Nasjonalpark: Ny bokstav under § 8 andre ledd, bokstav f: nødvendig motorferdsel i forbindelse med drift og vedlikehold av dammen ved Mosjøen.
- Friluftslivsområde: Nytt punkt under § 6, andre ledd, bokstav m: nødvendig motorferdsel i forbindelse med drift og vedlikehold av eksisterende dammer ved Langvann, Lutvann, Igletjern og Kroktjern.

Uttransport av felt vilt

Når det gjelder regler for motorferdsel i forbindelse med forvaltning av vilt og fisk, beitedyr og uttransport av felt vilt, viser vi til at standard bestemmelser er benyttet. Som for enkelte andre nyere verneområder, ser vi at *villsvin* kan tas med i bestemmelsene om uttransport av felt vilt.

NORSKOG mener at bestemmelsen om uttransport av vilt burde vært henvist direkte til motorferdselsforskriften for å gi et smidig regelverk. Dette vil innebære en endring fra forskriftsmalen, og må derfor eventuelt vurderes av Miljødirektoratet.

Temakart for løyper

Oslo kommune og Skiforeningen mener at temakart for løyper er mangelfullt, selv om det gir en oversikt over de viktigste skiløypene. Statsforvalteren vil her presisere at forskriften åpner for at disse viktigste maskin- og skuterpreparerte løypene kan kjøres opp uten søknad. Hundesledeløypen er etter høringen også avmerket på temakartet og inkludert i bestemmelsen om nødvendig motorferdsel for oppkjøring.

Det finnes flere skiløyper som sjeldnere prepareres på grunn av for lite snø. Statsforvalteren har fått oversendt en total løypeoversikt fra Oslo kommune. Denne er omfattende, og forvaltningsmyndigheten bør i samarbeid med Oslo kommune og Skiforeningen ta en helhetlig gjennomgang av disse i arbeidet med forvaltningsplanen. Det vil gi en bedre oversikt over de løypene der det fortsatt kan være aktuelt med oppkjøring. Vi mener at disse løypene også bør kunne kjøres opp når det er mulig/hensiktsmessig.

Vi anbefaler derfor følgende tillegg i forskriftene som åpner for at det kan gis tillatelse til dette:

- Nasjonalparkforskriften § 8, tredje ledd, ny bokstav d: nødvendig motorferdsel i forbindelse med oppkjøring av skiløyper som ikke er markert for temakart for løyper.
- Forskriften for friluftslivsområde § 7, ny bokstav t: nødvendig motorferdsel i forbindelse med oppkjøring av skiløyper som ikke er markert for temakart for løyper.

Flerårige tillatelser kan da gis.

Motorferdsel for preparering og vedlikehold av skiløyper

Statsforvalteren ser behovet for og fordelene av at det ved løypepreparering ikke foregår unødvendig transportkjøring og at driften av løypenettet kan gjøres på en effektiv måte, slik Skiforeningen påpeker. Dette gjelder både for prepareringsansvarlige og for å totalt sett begrense kjøringen i verneområdene. Vi anbefaler derfor å justere forskriften, slik at forskriftene åpner for *nødvendig motorferdsel i forbindelse med oppkjøring av skiløyper* avmerket på temakart. Det anbefales dermed følgende forskriftsbestemmelser:

- Nasjonalparkforskriften § 8, andre ledd, bokstav d: nødvendig motorferdsel i forbindelse med oppkjøring av skiløyper og hundesledeløypen markert på temakart for løyper. Oppkjøring av skiløype i sone A skal begrenses til eksisterende enspors hovedløype.
- Forskriften for friluftslivsområdet § 6, bokstav h: nødvendig motorferdsel i forbindelse med oppkjøring av skiløyper markert på temakart for løyper

Enkelte vedlikeholdsarbeider på særlig skiløyper kan kreve motorisert transport for bl.a. frakt av utstyr og/eller i noen tilfeller bruk av gravemaskin. Statsforvalteren foreslår at verneforskriftene åpner for at

det kan gis tillatelse til slik motorferdsel. Det anbefales dermed følgende ny bokstav e i nasjonalparkforskriften § 8, tredje ledd: «nødvendig motorferdsel i forbindelse med vedlikehold av skiløyper».

I forskriften for friluftslivsområdet legges dette inn i opplistingen i § 7 bokstav u, av nødvendig motorferdsel som forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til.

Det presiseres også her at slik motorferdsel skal begrenses til det som er nødvendig. Som hovedregel skal eksisterende traséer følges og kjøretøyet som benyttes skal være skånsomt mot markoverflaten. Arbeidet og kjøringen bør også gjennomføres på tidspunkt som innebærer minst mulig konsekvens for terreng, naturverdier og andre brukerinteresser. Flerårige tillatelser bør kunne gis.

Motorferdsel for bevegelseshemmede

Statsforvalteren er enig med Nordre Follo kommune i at tilkomst for bevegelseshemmede til den tilrettelagte fiskeplassen ved Tretjerna skal ivaretas. Vi presiserer at transport av personer inn til startsted for turer og tilrettelagte traséer faller innenfor det som anses som "nødvendig" motorferdsel. Høykrokholveien er markert på vernekartet, slik at motorferdsel frem til den tilrettelagte traséen er tillatt. Vi ser ikke grunn til å spesifisere dette i forskriften. Vi understreker at bruk av motorisert transport i den tilrettelagte traséen fra Høykrokholveien til fiskeplassen er forbudt.

Oslo kommune peker på at det også bør kunne gis tillatelse til motorisert ferdsl for bevegelseshemmede. Statsforvalteren ser at det i særskilte tilfeller er hensyn som tilsier at motorisert ferdsl utenfor veiene bør kunne tillates, under forutsetning av at dette gjøres i område som tåler slik ferdsl og at naturverdier ikke skades. Vi anbefaler derfor at det i begge forskriftene tas inn en bestemmelse som åpner for at forvaltningsmyndigheten etter søknad kan gi tillatelse til «nødvendig motorferdsel for varig bevegelseshemmede»;

- Nasjonalparkforskriften § 8, tredje ledd, ny bokstav h: nødvendig motorferdsel for varig bevegelseshemmede
- Forskriften for friluftslivsområde § 7, ny bokstav u: nødvendig motorferdsel for varig bevegelseshemmede

Vi viser ellers til retningslinjer og vilkår som gjelder etter motorferdselloven for innvilgelse av slike tillatelser. Dette vil også gjelde i verneområdene.

Viken fylkeskommune mener elektrisk rullestol bør likestilles med sykkel. Her må motorferdsellovens definisjoner legges til grunn. Det framgår av rundskriv T-1/96 til motorferdselloven at loven ikke tar sikte på å regulere bruken av ordinære, ikke terrenggående, elektrisk drevne rullestoler. Slike elektriske rullestoler kan derfor fritt brukes på stier som er såpass opparbeidet at de kan kjøre på disse. Motorferdselloven gjelder derimot for motordrevne rullestoler hvis de er så robuste at de kan brukes ute i terrenget. Bruk av slike rammes dermed av forbudet mot motorferdsel. Statsforvalteren legger samme tolkning til grunn for forståelsen av verneforskriften.

Vi viser ellers til utkast til forvaltningsplan for mer utfyllende informasjon om retningslinjer for motorferdsel.

8.11. Lavtflygning

Høringsuttalelser

Forsvarsbygg mener det er uhensiktsmessig med et lavflygingsforbud i forslaget til nasjonalpark. Området ligger midt på den direkte helikopterruten mellom Forsvarets helikopterbase på Rygge og Forsvarets virksomhet og skyte- og øvingsfelt på Rena, som er mye benyttet av Forsvaret. Østmarka ligger også nær landets hovedstad. Forsvaret definerer militær operativ virksomhet også som den øvingsvirksomhet som er nødvendig for å ivareta en operativ beredskap. Ordinære flyoppdrag som lufttransportoppdrag mellom Rygge og Rena vil også falle inn under begrepet militær operativ virksomhet. Det kan likevel oppstå uklarheter om skille mellom operativ virksomhet, som ikke er søknadsberettiget, og øvingsvirksomhet, som krever søknad. Forsvarsbygg vil foreslå at forslaget til nasjonalpark ikke omfatter et forbud mot lavflygning under 300 meter. Forslaget til nasjonalpark bør, som forslaget til naturreservat, også inneholde en bestemmelse om at landing og start med Forsvarets luftfartøy er tillatt.

Østmarkas Venner (ØV) og Oppsal Vel er fornøyde med at motorferdsel i lufta under 300 meter fra bakken er forbudt. ØV understreker at det er særlig viktig at unntaket ikke gjelder øvingsvirksomhet. Det er til tider støypager fra Politiets beredskapssenter på Taraldrud som øver med helikopter over Østmarka. Oppsal Vel nevner hobbyflygerne fra Kjeller flyplass. Flyforbudssone er ikke regulert i forskrift til friluftsområde etter markaloven § 11. De finner dette lite logisk da «naturopplevelsesverdiene» særlig blir forringet av slik støy også i friluftsområder, og foreslår et tilsvarende forbud her.

Statsforvalterens vurdering

I alle verneområder gjelder et generelt unntak fra søknadsplikt for "militær operativ virksomhet". Begrepet "militær operativ virksomhet" skal forstås i tråd med etablert praksis og retningslinjer for verneområder. I St.meld.nr.62 (1991-92) pkt. 5.6 er begrepet definert slik at vanlige øvelser ikke omfattes av unntaksbestemmelsen. I NOU 2001:15 "Forsvarets områder for lavtflygning" er operativ flygning definert som flygning iverksatt som følge av en reell hendelse, i motsetning til trening og øvelser (kap. 5.5.6.1). Brev datert 03.04.2019 fra Klima- og miljødepartementet slår fast at det fortsatt er denne forståelsen som skal legges til grunn, og at dette ikke endres som følge av Forsvarets interne endring av begrepet. Ferdsel og aktiviteter i forbindelse med Forsvarets treninger, vanlige øvelser og ordinære oppdrag omfattes derfor ikke av unntaksbestemmelsen, og må derfor vurderes opp mot verneforskriftens øvrige bestemmelser.

I praksis er det forbudet mot motorferdsel som har praktisk betydning for Forsvarets øvelsesvirksomhet. Motorferdsel på bakken i forbindelse med Forsvarets øvelsesvirksomhet er søknadspliktig. Når det gjelder landing og start med Forsvarets luftfartøy, ser vi at det er lite hensiktsmessig med bestemmelser for nasjonalparken og friluftslivsområdet. Vi vurderer at luftaktivitet under 300 meter over bakken er av så begrenset omfang at støy fra aktiviteten ikke vil påvirke naturopplevelsen nevneverdig. Av hensyn til aktiviteten knyttet til Rena og lufthelikopterbasen på Rygge, anbefaler vi derfor en ny bokstav h i nasjonalparkforskriften § 8, andre ledd: «Forsvarets øvingsvirksomhet med luftfartøy.»

8.12. Bruk av drone og andre motoriserte innretninger

Høringsuttalelser

Oslo kommune stiller spørsmål ved hva som menes med lette motordrevne redskaper som kan brukes ved utøvelse av friluftsliv, og om dette inkluderer for eksempel motordrevne isbor som kan brukes til isfiske. Dette bør presiseres med eksempler eller nærmere beskrivelse.

Oslo kommune foreslår at det i forskriftene tas inn bestemmelse om at det er tillatt med «drone i offentlig tjeneste og/eller til skogkartlegging og forskning.»

Østmarkas Venner lurer på definisjonen av motordrevne, lette redskaper.

Naturvernforbundet i Nordre Follo (NiNF) mener at bruk av droner ikke har noen naturlig tilknytning til et enkelt friluftsliv og vil virke forstyrrende på fugler og andre dyr. NiNF støtter derfor forbudet mot bruk av droner både i nasjonalparken og i friluftsområdene omkring denne.

Statsforvalterens vurdering

Motorsag og ryddesag er eksempler på motordrevne, lette redskaper, som er tillatt å bruke etter bestemmelsen i nasjonalparkforskriften § 9 og § 6 i forskriften for friluftslivsområdet. Elektrisk isbor er også tillatt etter denne bestemmelsen. Forvaltningsplan må gi nærmere retningslinjer for hvilke redskaper som er tillatt etter forskriftene.

Med droner menes fartøyer som er regulert av forskrift om bruk av ubemannede luftfartøy. Det må forventes at det i fremtiden utvikles nye ubemannede motoriserte innretninger. I likhet med droner vil slike innretninger ikke omfattes av det generelle forbudet mot motorisert ferdsel. Statsforvalteren foreslår derfor en egen bestemmelse i § 9 som sier at både droner og andre ubemannede motoriserte innretninger er forbudt i nasjonalparken. Tilsvarende forbud må gjelde i friluftslivsområdet.

Oslo kommune ønsker å åpne for bruk av drone i forbindelse med offentlig tjeneste. Statsforvalteren viser til at dette behovet i stor grad er ivarettatt i verneforslaget. Både nasjonalpark (§ 10) og friluftslivvern (§ 6 første ledd) har et generelt unntak fra ferdselsbestemmelsene, herunder forbudet mot bruk av drone, som gjelder for bestemte virksomheter blant annet ambulanse-, politi-, brannvern-, rednings- og oppsynsvirksomhet. Med "oppsynsvirksomhet" menes både oppsyn med at verneforskriftene blir overholdt (hjemlet i lov om statens naturoppsyn) og annet oppsyn med hjemmel i lov (for eksempel lakse- og innlandsfiskeoven, forurensningsloven etc.). Oslo kommune kan med andre ord ta i bruk drone i forbindelse med alt oppsyn hjemlet i regelverket kommunen forvalter. Bruk av drone til andre formål, som for eksempel generelt oppsyn på kommunens egen eiendom, er derimot forbudt.

Oslo kommune peker også på behovet for å bruke drone i forbindelse med kartlegging og forskning. Statsforvalteren er enig i at vern ikke bør være til hinder for økt kunnskap om verneverdiene. Samtidig er det viktig at nytten av forskningsprosjektet vurderes opp mot effektene for verneverdiene. Denne vurderingen bør overlates til forvaltningsmyndigheten. Vi foreslår derfor at forvaltningsmyndigheten etter søknad kan gi tillatelse til bruk av drone til forskningsformål.

Når det gjelder bruk av drone til fritidsformål, tilsier hensynet til forstyrrelser på dyreliv og friluftsliv at slik bruk ikke skal være tillatt i verneområdene. Droner og eventuelle andre former for motoriserte innretninger kan imidlertid være nyttig hjelpemiddel for flere andre formål. På denne bakgrunn foreslår

vi en generell bestemmelse om at forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til slike innretninger etter søknad til andre formål enn fritidsformål.

Bruk av droner i forbindelse med drift av kraftledninger er omtalt under kapittel 8.7.4.

8.13. Jakt og fiske, samt forvaltning av vilt og fisk

Høringsuttalelser

Oslo kommune skriver at administreringen av jakt og fangst med bistand fra lokale jakt- og fangstorganisasjoner. Oslo kommunes eget naturoppsynspersonell utfører oppsyn og kontroll med dette, det samme gjelder oppsyn og kontroll av fiske og krepsing. Administreringen av Oslo kommunes rettigheter etter lakse- og innlandsfiskeloven utføres av Osломarka fiskeadministrasjon etter avtale med grunneierne. De utfører også oppgaver knyttet til fiskestell, herunder oppsyn.

NJFF Oslo og Akershus ser at forslaget allerede hensyntar punktene som er viktig for dem.

Rausjømarka JFF leier småviltjakt, rådyrjakt og elgjakt i Enebakk sin del av Oslo Kommune. Leier sammen med Enebakk JFF. Resultatet av arbeidet til OFA gir et godt og populært fiske i Rausjømarka. Det er viktig for friluftslivet at både jaktmulighetene og fiskekultiveringsarbeidet kan fortsette som før.

Oslo kommune opplever at bever kan skape problemer for fremkommeligheten for både friluftslivsutøvere, fastboende og andre som må ha tilgang til veinettet i Østmarka. Dette gjelder særlig Rausjømarka, hvor enkelte veistrekninger tidvis kan være ufremkommelige på grunn av beverens aktiviteter. Oversvømmelser kan oppstå raskt, noen ganger over natta. Oslo kommune har per i dag dispensasjon fra Enebakk kommune til å rive små, nybygde demninger fortløpende. Muligheten for å kunne søke om å gjennomføre slike tiltak må opprettholdes. I tillegg til å forebygge oversvømmelser, bidrar fjerning av beverdemninger til å forhindre sedimentering som kan skade elvemusling.

Naturvernforbundet i Nordre Follo mener det må være båndtvang for hund hele året innenfor nasjonalparken. De vil også ha et generelt jakt- og fangstforbud i nasjonalparken. Fiske kan tillates i spesielt utvalgte vann i henhold til nasjonale regler.

Nordre Follo kommune: kupert og krevende terreng for flere arter, samt ulverevir. Av den grunn ber kommunen at det vurderes båndtvang hele året innenfor nasjonalparken.

Statsforvalterens vurdering

I verneområdene er dyrelivet, herunder reirplasser og hiområder, vernet mot skade, ødeleggelse og unødig forstyrrelser. I nasjonalparkene på fastlandet er det praksis for at jakt, fiske og fangst skal være tillatt etter gjeldende regler. Jakt, fangst og fiske er dermed fortsatt tillatt i samsvar med gjeldende lovverk og de retningslinjer grunneier selv setter. I Oslo kommune foregår det ikke småviltjakt. Uttak av hjortevilt gjøres av egne ansatte for å regulere bestanden. På Oslo kommune sine eiendommer i Enebakk kommune selges det jaktkort for rådyr- og småviltjakt.

Tiltak i forbindelse med forvaltning av vilt og fiske, herunder kalking av vassdrag, krever tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Fiskekultiveringsarbeidet i regi av OFA vil kunne videreføres i henhold til annet gjeldende lovverk. Flerårige tillatelser bør kunne gis.

Det følger av naturmangfoldloven § 18 siste ledd at «kommunen kan gi tillatelse til uttak av hjortevilt og bever for å avverge skade etter § 18 første ledd bokstav b, samt til å fjerne beverbolig eller dam for å hindre vesentlig skade ved oversvømmelse.» Dette vil fortsatt gjelde etter et vern, men det kreves i tillegg en tillatelse etter verneforskriftene som tiltak i forbindelse med forvaltning av vilt, jf. § 5 i nasjonalparkforskriften og § 7 i friluftslivsområdet. Foreligger tillatelse fra kommunen etter naturmangfoldloven § 18, må det gås i dialog med forvaltningsmyndigheten. Forvaltningsplan må gi nærmere retningslinjer.

Statsforvalteren mener at det ikke er grunnlag for å innføre båndtvang for hund hele året i et område som Østmarka. Ved behov kan kommunen innføre ekstraordinær båndtvang gjennom kommunale forskrifter etter hundeloven, slik som i dag.

8.14. Kulturminner og kulturmiljøer

Høringsuttalelser

Oslo kommune er positiv til at kulturminner tas vare på og tydeliggjøres for publikum gjennom informasjonsarbeid, veiledning og skjøtsel. Det finnes flere kulturminner av betydning enn de som er beskrevet. En del kulturminner som er registrert i Riksantikvarens database Askeladden mangler. Det bes om at kartgrunnlagene fra Askeladden tas aktivt med videre i arbeid med verneforslaget.

Alle kategorier av kulturminner innenfor verneområdet forteller om historisk bruk av marka, dette gjelder ikke bare kulturminnene knyttet til fløtning. Historisk bruk av marka omfatter blant annet jakt og fiske i steinalderen, utnytting av utmarksressurser i middelalder, jernutvinning, tømmerdrift, setring, husmannsvesenet, gjemmeded for Milorg eller nyere bruk av marka til friluftsliv og rekreasjon. Verneformålet bør derfor først og fremst formidle både mangfoldet og tidsspennet kulturminnene representerer. I tillegg har Østmarka en særlig plass i historien om fremveksten av friluftsliv som idé og folkerekreasjon i Norge, og dermed nasjonalparken som virkemiddel og vernekategori. Dette bør være spesielt viktig å løfte fram i verneformålet. Store deler av Østmarka er kulturlandskap, i betydningen landskap formet av menneskelig bruk opp igjennom tidene, noe som er en viktig kvalitet å framheve i verneplanprosessen. Østmarka vil ikke bli en tradisjonell nasjonalpark hvor det først og fremst er urørt natur, men hvor både naturverdier og kulturminner kan fortelle om fortidens drift og bruk av den bynære skogen.

Vassdragsanlegg som forvaltes og driftes av kommunen må ikke inngå i en definisjon av kulturminner som er bredere enn gjeldende rett for kulturminnevern.

Oslo kommune ber Statsforvalteren vurdere om det bør tas inn et forbud mot bruk av privat metallsøker innenfor verneområdene. Bruk av metallsøker, og påfølgende graving etter gjenstander, vil kunne være til skade for uregistrerte kulturminner.

Riksantikvaren: Østmarka har en mangfoldig og rik kulturhistorie, mange kulturminner og kulturmiljøer, og et landskap som i betydelig grad er preget av menneskets bruk gjennom lang tid. Her er blant annet spor etter bosetting, næringsutøvelse og transport og fra fremveksten av moderne friluftsliv. Dette er godt beskrevet i fagrapporten for kulturminner og kulturmiljø. Verneform, forskrifter og forvaltning av Østmarka bør utformes for å ta vare på, skjytte, vedlikeholde, tilrettelegge og formidle kulturmiljøverdiene – selvsagt med hensyn til de store naturverdiene som også skal ivaretas. Kulturmiljø og kulturhistorie vil på den måten være en viktig del av opplevelseskvalitetene og berike friluftslivet innenfor det vernede området. I formålsbestemmelsen for friluftslivsområdet (§1, første ledd) bør det gå klart frem at kulturmiljøhensyn er en del av formålet med å verne området, se eget kapittel.

Viken fylkeskommune: De foreslåtte vernebestemmelsene for alle tre alternativene på høring sikrer de kjente arkeologiske kulturminnene innenfor høringsområdet på en god måte. Det er et stort potensial for uregistrerte automatisk fredete kulturminner. Disse har etter kulturminneloven et like sterkt vern som de kjente kulturminnene, men kan ende opp med å få et svakere vern hvis søknader som medfører inngrep i grunnen, ikke forelegges kulturminnevernhetene. Dette bør sikres i bestemmelsene, alternativt at dette får en fremtredende plass i retningslinjene i medfølgende forvaltningsplaner.

Sarabråtens Venner: Ved Sarabråten har det vært bosetting og aktivitet siden middelalderen. Dagens synlige ruiner er restene etter Thomas T. Heftyes. Plassen er i tillegg rik på kulturminner fra friluftslivets kulturhistorie. Vil trekke fram følgende kulturminner eller kulturpåvirkte landskapselementer som det er viktig å bevare ved Sarabråten: Tidligere slåttemark, kjellermurer, veier og spaserveier, kastanjene langs lysløypa / veien, som Thomas Heftye fikk plantet. Sarabråtens Venner mener at verneformålet bør suppleres med opplevelser knyttet til kulturmiljø, se eget kapittel. De mener at verneforskriften § 7 må suppleres slik at også hensynet til *kulturlandskap* kommer tydeligere fram på følgende måte (tillegg i kursiv): «kan gi tillatelse til istandsetting, vedlikehold og skjøtsel av kulturminner og *kulturlandskap*. De trekker videre fram skjøtels- og forvaltningsplanen som Oslo kommune har utarbeidet for Hauktjern friluftslivsområde, og at dette innarbeides i forvaltningsplanen for nasjonalparken.

Østmarkas Venner (ØV) peker på at Østmarka inneholder en rekke spor etter tidligere tiders aktiviteter, slik som setring, bosetting, ferdsel, skogsdrift, fløting og friluftsliv. Vern som nasjonalpark vil bidra til at kulturminner og kulturmiljøer som ikke er vernet i dag kan sikres og holdes i hevd med skjøtsel og vedlikehold. Opprettelsen av en nasjonalpark vil også være en god anledning til å formidle kulturminneverdiene til et større publikum. ØV mener at hensynet til *kulturlandskap* må komme tydeligere fram av verneforskriften, slik Sarabråtens Venner også nevner. De mener at tittelen på § 6 i nasjonalparkforskriften bør endres til: Kulturminner og *kulturlandskap*. ØV har flere suppleringer til listen over kulturminner som er relevant for verneformålet, jf. Statsforvalterens høringsdokument.

Østensjø historielag: I hele området ligger tufter, gårdsveier, åkerreiner, steinfrie beiteområder (havnehager) og rydningrøyer slik de ble forlatt ved 1900-tallets begynnelse. Området er tydelig preget av bosetting og spor fra ulike tidsepoker. Østensjø historielag har senest våren 2022 benyttet området som ekskursjons- og opplysningsområde. Bremsrud har kulturelle verdier som er særegne for vurderingsområdet til ny Østmarka nasjonalpark.

Oppsummering av konkrete kommentarer til forskriften:

Endringer og tillegg i kursiv.

- Oslo kommune foreslår følgende tillegg i § 6 i nasjonalparkforskriften og § 3 i forskriften for friluftslivsområde «Det er forbudt å skade og ødelegge kulturminner. Løse kulturminner skal ikke flyttes eller fjernes. Forvaltningsmyndigheten kan, *i samråd med kulturminnemyndigheten, gi tillatelse til istandsetting, vedlikehold og skjøtsel av kulturminner og nødvendige tiltak for å bevare og styrke biologisk mangfold*».
- Oslo kommune foreslår at følgende legges til i § 13 i nasjonalparkforskriften og § 9 i forskriften for friluftslivsområde «Forvaltningsmyndigheten, eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan iverksette tiltak for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstand som er formålet med vernet, jf. Naturmangfoldloven § 47. *Kulturminnemyndigheten kan iverksette tiltak for å skjøtte og istandsette automatisk fredete kulturminner, jf. kulturminneloven § 11a*».
- Viken fylkeskommune foreslår et tillegg til § 6. Kulturminner i forskrift for nasjonalpark og til § 8. Generelle dispensasjonsbestemmelser i forskrift for friluftslivsområde; «*For tiltak som medfører inngrep i grunnen skal det foreligge uttalelse fra kulturminnemyndighetene, jf. kulturminneloven § 9, før dispensasjon gis.*»

- ØV foreslår at slutten av § 6 i nasjonalparkforskriften suppleres med «[...] kan gi tillatelse til istandsetting, vedlikehold og skjøtsel av kulturminner og *kulturlandskap*.» De foreslår også at tittelen på paragrafen endres til «Kulturminner og *kulturlandskap*»
- Sarabråtens Venner foreslår følgende supplerings i slutten av verneforskriften for friluftslivsområdet § 7: «[...] kan gi tillatelse til istandsetting, vedlikehold og skjøtsel av kulturminner og *kulturlandskap*.»

Statsforvalterens vurdering

Når det gjelder innspill til verneformålene viser vi til respektivt kapittel.

Vi er enige med Østmarkas Venner og Sarabråtens Venner om at *kulturlandskap* bør legges til i bestemmelsen om at forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til istandsetting, vedlikehold og skjøtsel av kulturminner. Vi anbefaler derfor at bestemmelsen i § 6 endres til (tillegg i kursiv):

«Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til istandsetting, vedlikehold og skjøtsel av kulturminner og *kulturlandskap*». Dette bidrar til å synliggjøre at det er ønskelig med skjøtsel av kulturlandskapene. Av samme årsak anbefaler vi at kulturlandskap tas inn i tittelen for § 6 i nasjonalparkforskriften: Kulturminner og *kulturmiljø*.

Østmarkas Venner har flere suppleringer til listen over kulturminner som er relevant for verneformålet, jf. Statsforvalterens høringsdokument. Listen er kun trukket frem for eksempler. Gjennom forvaltningsplanarbeidet vil det gjøres en større og grundigere prosess for utpeking av aktuelle kulturminner. Vi tar derfor med oss innspillet i det videre arbeidet med forvaltningsplan. Kartet og beskrivelsene vil da også rettes opp.

Vi er enige med Sarabråtens Venner om at skjøtels- og forvaltningsplanen som Oslo kommune har utarbeidet for Hauktjern friluftslivsområde, vil være et viktig grunnlag når endelig forvaltningsplan for nytt friluftslivsområde skal utarbeides.

De trekker videre fram skjøtels- og forvaltningsplanen som Oslo kommune har utarbeidet for Hauktjern friluftslivsområde, og at dette innarbeides i forvaltningsplanen for nasjonalparken.

Forholdet til kulturminnemyndighetene

Viken fylkeskommune ønsker at § 6. Kulturminner i forskrift for nasjonalpark og § 8. Generelle dispensasjonsbestemmelser i forskrift for friluftslivsområde suppleres med: «For tiltak som medfører inngrep i grunnen skal det foreligge uttalelse fra kulturminnemyndighetene, jf. kulturminneloven § 9, før dispensasjon gis.» Alternativt at dette får en fremtredende plass i retningslinjene i medfølgende forvaltningsplaner.

Statsforvalteren viser til at verneforskriftene ikke erstatter annet regelverk. Både kulturminneloven, markaloven, plan- og bygningsloven og andre relevante lover gjelder derfor i tillegg til forskriften. Det er ikke hensiktsmessig at verneforskriften omhandler eller regulerer innhenting av spesifikke tillatelser eller uttalelse etter annet lovverk. Forholdet til annet lovverk og retningslinjer for saksbehandling, bør i stedet fremkomme tydelig av forvaltningsplanen. Forvaltningsplanens beskrivelse av forholdet til kulturminneloven, kulturminnemyndighetene og saksbehandlingsrutiner, bør utformes i samarbeid med Viken fylkeskommune og Byantikvaren i Oslo kommune. Vi viser ellers til veilederen for «Kulturminner i områder vernet etter naturmangfoldloven», utarbeidet av Miljødirektoratet og Riksantikvaren.

Kommunen foreslår at kulturminnemyndigheten, på lik linje med forvaltningsmyndigheten, skal gis rett til «skjøtte og istandsette automatisk fredete kulturminner» uten tillatelse. Statsforvalteren vil presisere at verken kulturminnemyndigheten eller andre myndigheter står fritt til å iverksette skjøtsel i

verneområder. Det kan for eksempel være nødvendig å ta spesielle hensyn ved valg av metode og utførelse av arbeidet. Verneforskriftenes skjøtselsbestemmelser og naturmangfoldloven § 47 gir forvaltningsmyndigheten adgang til å foreta skjøtsel for å fremme formålet med vernet, herunder skjøtsel av kulturminner, -miljø og -landskap. Skjøtselen kan gjennomføres av forvaltningsmyndigheten selv, eller av andre etter avtale med forvaltningsmyndigheten. Kulturminnemyndigheten kan derfor inngå avtale med forvaltningsmyndigheten som gir rett til å iverksette skjøtsel. Alternativt kan kulturminnemyndigheten søke om tillatelse etter forskriften § 7.

Verneforskriften endrer uansett ikke kulturminnemyndighetens ansvar for ivaretagelse av kulturminner. Istandsetting og skjøtsel av kulturminner, i regi av forvaltningsmyndigheten eller andre, skal derfor på forhånd være avklart med kulturminnemyndigheten. Det forutsettes derfor et tett samarbeid mellom kulturminnemyndighetene og forvaltningsmyndigheten når det gjelder utarbeidelse av skjøtselsplan.

Bruk av metallsøker

Oslo kommune ber Statsforvalteren vurdere om det bør tas inn et forbud mot bruk av privat metallsøker. Kommunen mener dette, og påfølgende graving etter gjenstander, vil kunne være til skade for uregistrerte kulturminner.

Det følger av forskriften og kulturminneloverket at bruk av metallsøking og annen aktivitet vil være forbudt dersom det kan skade eller ødelegge kulturminner. Forskriftene sier at løse kulturminner ikke skal flyttes eller fjernes, og graving etter gjenstander er heller ikke tillatt. Vi ser ikke behov for et særskilt forbud mot bruk av metallsøker i seg selv, men forvaltningsplanen bør inneholde nærmere veiledning for slik aktivitet.

8.15. Skogbruksinteresser

Høringsuttalelser

Losby Bruk vil i stor grad grense til den forslåtte nasjonalparken. Det er helt sentralt for dem at denne grensen er absolutt, i den forstand at areal utenfor nasjonalparken helt og holdent skal være utenfor, og at skogbruk har skal kunne drives etter de samme prinsipper som i marka ellers. Videre legger de til grunn at det innenfor nasjonalparken skal kunne gjøres tiltak for å stoppe eventuell skogbrann samt bekjempe eventuelle utbrudd med insekter som kan ødelegge skogen på utsiden av nasjonalparken.

Akershus Bondelag er tilfreds med at alt areal som legges inn i de tre forslagene til verneområde er offentlig eid og at ev. vern av skog på privat grunn skal skje gjennom frivillig vern. Kråkstad og Ski Bondelag stiller spørsmålstegn ved om det er foretatt konsekvensvurderinger av eventuelle hinder/negative konsekvenser vernet kan gi for drift/utnyttelse av tilgrensende eiendommer? De etterlyser en konkret konsekvensvurdering av at næringsinteressene i områdene rundt verneforslaget må bli minst mulig påvirket, og igangværende virksomhet og eksisterende rettigheter for tilgrensende grunneiere må kartlegges grundig- og eventuelt vurderes inntatt som unntak/presiseringer i kommende forskrift om verneområdet. De etterlyser også en kartlegging av om det er planlagte tiltak på tilgrensende eiendommer som kan bli berørt, som f.eks. dreneringstiltak, vanntilførsel eller lignende.

NORSKOG mener det finnes enkelte områder i Østmarka med høye naturverdier, men for hele området sett under ett mener NORSKOG at en nasjonalpark ikke vil bidra vesentlig til et representativt vern, sett bort ifra arealets størrelse. Arealene ligger i hovedsak over marin grense og inneholder de høyere liggende områdene i regionen. Restaurering og aktiv skjøtsel framholdes som viktige momenter for å øke verneverdiene. Dette er også et vurderingskriterie som ikke inkluderes ved ordinære frivillig

vern-saker. NORSKOG mener markaloven med tilhørende forskrifter gir god nok beskyttelse for friluftslivet i området. Om området skal vernes, må det gjøres over en egen budsjettpost og ikke tas fra et allerede presset budsjett til frivillig skogvern av privat eid grunn. Ut fra NORSKOG sin vurdering er det her snakk om å frede skog som har stor betydning for råvareforsyningen inn i det grønne skifte. En rekke rapporter, deriblant en rapport fra 2016, «Vern eller bruk av skog som klimatiltak», utarbeidet av Miljødirektoratet, Landbruksdirektoratet og Norsk institutt for bioøkonomi konkluderer med at «Vern av skog gir på kort sikt mindre CO₂ i atmosfæren enn bruk. Bruk av skog gir mindre CO₂ på lengre sikt fordi biomassen kan bidra til å unngå fossile utslipp».

Indre Østfold og omegn skogeierlag er kritiske til å ta store produktive skogarealer ut av produksjon. Dersom man går videre med vern av Østmarka fra dagens vern og forvaltning til nasjonalpark, vil Statsforvalterens anbefaling av alternativ 1 være å foretrekke. Det er positivt at verneområdet er innskrenket til den arrondering som er foreslått og at viktige friluftsjnteresser forsøkes ivarettatt. Det bør likevel utredes mer konkret hva slags virkning dette vil få for naboieendommer som ikke omfattes av verneområdet. Dette slik at det ikke påtvinges disse «ufrivillig indirekte vernekonsekvenser».

Det norske Skogseselskap er en av medlemsorganisasjonene i Norsk Friluftsliv og støtter som sådan Norsk Friluftslivs høringsuttalelse angående forslag om opprettelse av nasjonalpark i Østmarka. I uttalelsen fra Norsk Friluftsliv konkluderes det med at alternativ 1 i Statsforvalterens forslag til vern, er det som best ivarettar friluftslivet, og dette stiller de seg bak. Det som er tankevekkende i forhold til prosessen, er at skogområdene rundt hovedstaden vurderes å trenge et så «tungt» vern som en nasjonalpark innebærer. Etter deres oppfatning er disse arealene tilstrekkelig ivarettatt gjennom eksisterende lover og forskrifter som markaloven, Forskrift om skogbehandling i Marka og Forskrift om bærekraftig skogbruk. De vil hevde at det aktuelle arealets store betydning og attraksjon for friluftslivet har utviklet seg som et resultat av det skogbruket som har vært drevet i generasjoner. På arealer som ligger nær befolkningskonsentrasjoner og som dermed er mye brukt til friluftsliv, idrett og rekreasjon er det nødvendig med tiltak for å tilrettelegge for aktiv bruk (informasjon, infrastruktur, tilrettelegging for skånsom ferdsel etc.). Oslo kommune forvalter sine skogarealer til beste for byens befolkning og tilrettelegger for et aktivt friluftsliv. Det betyr ikke at man ikke driver et aktivt skogbruk, men at det utøves på en slik måte at det gagnar byens befolkning, samtidig som skogen over tid forynges og tilpasses til et klima i stadig endring. Den skogen vi har i dag er et resultat av generasjoners bevisste satsing på å gjenreise og ivarett skogressursene. Innenfor rammene for en nasjonalpark kan det bli utfordrende å drive et helt nødvendig stedstilpasset skogbruk og skjøtte skogen slik at den blir i stand til å takle et endret klima og samtidig være attraktiv for utøvelse av friluftsliv, idrett og rekreasjon for fremtidige generasjoner. Skogselskapet ber på dette grunnlaget om at det gjøres nærmere vurderinger knyttet til disse forholdene.

Norges Skogeierforbund skriver at det i prosessen rundt vern av Østmarka har vært viktig å avklare at eventuelt vern av privateid skog vil skje gjennom ordningen frivillig vern av skog. I plan- og bygningslovens §11-8, bokstav c åpnes det for at det kan opprettes en hensynssone med særskilte bestemmelser i randsonen rundt en nasjonalpark. Selv om det er tydeliggjort at alt nytt skogvern på privat grunn i Østmarka skal skje gjennom frivillig vern, vil et nasjonalparkvern gjennom denne lovhjemmelen også kunne påvirke private grunneiere utenfor det aktuelle verneområdet. Dermed mener Skogeierforbundet at nasjonalpark er mindre egnet til vern av skog, og at naturreservat på generelt grunnlag er den best egnede verneformen til dette. I pbl. § 11-8 tydeliggjøres det imidlertid at en eventuell hensynssone skal fastsettes samtidig med fastsetting av verneforskrift eller forvaltningsplan for verneområdet. All den tid opprettelsen av en slik hensynssone ikke er nevnt i høringsdokumentene, forutsetter vi at det ikke er planer om å opprette en slik sone. Skogeierforbundet oppfatter at man her legger lista for verneverdi lavere enn ellers i skogvernarbeidet. Skogeierforbundet er positive til at man åpner for å verne områder med restaureringspotensial for å oppnå bedre representativitet i skogvernet, men forutsetter at dette da også gjelder frivillige verneprosesser i privateid skog og ikke bare politisk styrte verneprosesser. Vernet av Østmarka vil binde opp en svært

stor andel av den årlige bevilgningen til skogvern. Det vil være svært uheldig om prosessen i Østmarka fører til ytterligere forsinkelser for verneprosessene ellers i landet, da dette vil svekke tillitten til ordningen frivillig vern av privateid skog. Siden prosessen i Østmarka avviker såpass mye fra det øvrige skogvernarbeidet, mener Skogeierforbundet at det bør bevilges ekstra midler for å dekke erstatningsutbetalingene i dette området, slik at dette ikke går på bekostning av de frivillige verneprosessene på privat grunn.

Statsforvalterens vurdering

Ved eventuell skogbrann vil det være brannvesenet og ikke vernestyresmaktene som tar beslutningene ut fra sikkerhet. Tiltak for å begrense eventuelle skadelige barkebiller vil vurderes av forvaltningsmyndigheten.

Når det gjelder dagens drift på Oslos kommunes eiendom, er vi enig i at bruken av lukka hogster på kommunens eiendom, sett opp mot eksempelvis flatehogst, har vært positivt både for opplevelse og naturmangfold. Et vern etter naturmangfoldloven vil medføre et fokus på høy biologisk variasjon (i alder, nedbrytingsnivå og antall arter), og innrettet mot at man ønsker en fremtidsskog som er i en naturlig, variert og god tilstand. Det vil være positivt for verne kvalitetene om man gjennomfører skjøtsels- og restaureringstiltak, for å korte ned på tiden frem mot en naturskogstilstand, spesielt der man har partier med monokulturer (bestander av eksempelvis gran i lik alder). Slike tiltak ansees også for å være positivt for friluftsliv og opplevelse.

Flere har stillet spørsmål rundt området som i NINAs fagrapport over biologisk mangfold og verneverdi har fått en stjerne (område 2 i NINA rapporten). Dette er et stort område mellom eksisterende naturreservat i øst og den vestlige delen av området. I lavlandet på Østlandet er det vanskelig å finne så store skogområder som er lite påvirket av hogst og hvor grunneier har et ønske om vern. Verne kvalitetene vil bedres med alder og, som NINA peker på, er området godt egnet for skjøtsel og naturrestaurering for raskere å øke verne kvalitetene. Vi ser også for oss at området kan brukes til å forske på eller undervise i ulike typer skjøtsel og naturrestaurering. Området er rikt på intakte myrer, og vi mener at området er svært viktig for å binde sammen biologisk mer verdifulle delområder.

Det er ikke gjennomført noen vurdering av merverdi gjennom videreforedling av tømmer, men vi tar næringsorganisasjonenes syn til orientering.

Det er viktig å vurdere effekt av vern også på tilgrensende eiendommer, slik at man for eksempel unngår en forvanskning av drift på naboeiendommer. Skogeiendommene som grenser til dette verneforslaget, er store og de har egne veinett som benyttes for tilkomst. Det er dermed ikke gjennomgående veier, som man kunne ha tenkt seg var viktig for drift av bakenforliggende skog. I vest, rundt forslaget til friluftsvernområdet, vil det i stor grad være Oslo kommune som eier på begge sider av vernegrensen. Nødvendig bruk av veiene til eventuell drift og forvaltning av bakenforliggende skog vil være kurant iht. verneforskriften, hvis slike behov skulle oppstå. Skulle det også oppstå andre behov hos naboeiendommer som ligger inntil verneområdene og hvor det vil være hensiktsmessig med tiltak i verneområdet som i utgangspunktet ikke er tillatt, må det omsøkes. Vi kjenner ikke til noen slike behov, men skulle de oppstå, forventer vi at de løses på best mulig måte.

8.16. Fremtidig forvaltning

Høringsuttalelser

Viken fylkeskommune er positiv til at det opprettes et felles forvaltningsorgan for de ulike verneområdene i Østmarka. En god og gjennomarbeidet forvaltningsplan vil være viktig for å sikre god tilrettelegging, skjøtsel og bruk av nasjonalparken. De ser frem til er fram til at planen utformes i tett samarbeid med fagmiljøene i Viken fylkeskommune.

Riksantikvaren: En felles forvaltningsplan for nasjonalparken og friluftslivsområdet er et godt grep for samordnet forvaltning. Planen skal utarbeides «i nær dialog med de ulike interessene i området». Byantikvaren i Oslo og Viken fylkeskommune vil være viktige aktører i planarbeidet.

Nordre Follo kommune opprettholder sitt tidligere forslag om at området ved Krokhol golfbane, som har umiddelbar adkomst via Enebakkveien, er en godt egnet lokalitet for et eventuelt nasjonalpark-/besøkssenter. Det er behov for en tydelig rolle- og myndighetsdelegering for en helhetlig drift av verneområdet, inkludert en avklaring av hvilke forvaltning- og driftsoppgaver kommunen fremdeles skal ha og hvilke oppgaver som bortfaller. Det skaper unødige uklarheter at det i høringsdokumentet står at «man bør forvente at kommunene i tilsvarende omfang som tidligere fortsetter å ivareta sine oppgaver i kraft av å være eier og samtidig ivareta sitt ansvar innenfor friluftsliv og folkehelse.»

Lørenskog kommune støtter at både friluftslivsområdet og nasjonalparken forvaltes av et nasjonalparkstyre med representanter fra kommunene rundt Østmarka. Statsforvalteren i Oslo og Viken bør fortsetter å forvalte eksisterende Østmarka naturreservat. Det er viktig å få utarbeidet forvaltningsplan med besøksstrategi umiddelbart etter et eventuelt vern. Den må omfatte besøkshåndtering som tar for seg god kollektivtransport til utfartssteder, samt mulighet for parkering. Videre må det sørges for å styre ferdselen gjennom kanalisering og informasjon, til egnede områder og attraksjoner, og vekk fra sårbare og verdifulle områder.

Enebakk kommune har flere kommentarer til innholdet i skisse til forvaltningsplan. I hovedsak er kommentarene tatt inn under de tematiske kapitlene.

Oslo kommune forutsetter derfor at de vil få tilstrekkelig økonomisk kompensasjon for eventuelle fremtidige merkostnader vernet medfører. Oslo kommune legger også til grunn at kommunen, ved berørte etater/virksomheter, vil involveres i videre dialog knyttet til vernet, herunder om forvaltningsplan, forvaltningsmyndighet og lokalisering av eventuelt nasjonalparksenter.

Oppsal Vel anser det som positivt demokratisk sett at nasjonalparkstyret forslås bestående av representanter fra kommuner og fylkeskommune som området ligger i. I tillegg bør det vurderes representasjon fra friluftslivet og brukerne av områdene, som for eksempel Østmakes Venner, DNT og Skiforeningen. Et besøkssenter bør etableres i et område som kan hankses med besøkende på en fornuftig og bærekraftig måte.

Sarabråten Venner: mener det er en stor fordel om forvaltningen av både nasjonalparken og friluftslivsområdet kan være felles, og svært gjerne samlokalisert med Bymiljøetatens eksisterende forvaltning ved Rustadsaga i Oslo.

Østmarkas Venner (ØV) er enig med SF i at nasjonalparken og friluftslivsområdet bør forvaltes av ett felles nasjonalparkstyre. Dette er viktig for å ivareta helheten. De er også enige i at forvaltningsplanen bør være felles. Nasjonalparkstyret bør bestå av representanter for alle Østmarka-kommunene, samt fylkeskommunene. Østmarkas Venner er opptatt av at det rådgivende utvalget skal bestå av aktører

som har sitt virke i Østmarka. De ser det som en selvfølge å sitte i rådet, sammen med blant annet Naturvernforbundet i Oslo og Akershus, DNT, Speiderne, orienteringsmiljøet, NOTS og Skiforeningen.

Naturvernforbundet i Nordre Follo: En helhetlig drift av nasjonalparken krever en tydelig rolle- og myndighetsavklaring. Det må avklares hvilke forvaltnings- og driftsoppgaver berørte kommuner skal ha og hvilke som bortfaller. Det skaper unødige uklarheter når det i høringsdokumentet står at «man bør forvente at kommunene i tilsvarende omfang som tidligere fortsetter å ivareta sine oppgaver i kraft av å være eier og samtidig ivareta sitt ansvar innenfor friluftsliv og folkehelse». En god besøksstrategi bør kunne skjerme nasjonalparken for turisme-slitasje. Erfaringer fra andre bynære nasjonalparker viser at et nasjonalparksenter med en kort rundløype ofte dekker behovet hos besøkende. Nasjonalparksenteret må ha et bevisst forhold til slitasje på naturen når de organiserer ulike aktiviteter. Friluftsområdene i randsonen mot bebyggelsen i vest og mot nord kan med fordel benyttes til aktiviteter organisert av nasjonalparksenteret, selv om disse områdene ikke blir en del av nasjonalparken. På den måten vil aktiviteter som kan medføre slitasje, planlegges i områder som allerede bærer preg av slitasje.

Norsk friluftsliv: Det er viktig med en helhetlig og brukervennlig forvaltning av hele marka rundt Oslo. Det må derfor kun bli ett forvaltningsorgan å forholde seg til. Forvaltningsorganet må ha kapasitet til å saksbehandle forespørsler og søknader m.m. på, slik at dette ikke blir et hinder for friluftslivsorganisasjonenes ønskede aktiviteter i området. Norsk friluftsliv påpeker at det også må settes av nok ressurser til besøksforvaltning.

DNT fremhever også viktigheten av at det settes av tilstrekkelig midler til besøksforvaltning, som følge av forventet økte besøkstall. For aktører som tilrettelegger for friluftsliv er det også viktig at forvaltningen av området gjøres så enkelt og oversiktlig som mulig. For tiltak som krever særlig tillatelse, bør søknadsprosessene gjøres effektive. Det er vesentlig at hele området får en samlet forvaltning og at aktørene får en felles myndighet å forholde seg til ved søknader om tiltak i området.

DNT Oslo og Omegn: Nasjonalparkforvaltningen må

- Være godt nok dimensjonert til å håndtere det saksomfanget som en forventer skal komme.
- Ha mulighet til å ta beslutninger og utøve skjønn etter veiledning fra forvaltningsplanen.
- Være tilgjengelig og ha gode rutiner for saksbehandling

Forvaltningsplanen og besøksstrategien må prioriteres, slik at dette er på plass så raskt som mulig. De ønsker at DNT og de organisasjonene som har sin tilknytning til Østmarka kan få delta i arbeidet med planene og i rådgivende organ. Det må tilføres tilstrekkelige økonomiske rammer til å ha et fungerende oppsyn.

Oslo og Omland friluftsråd (OOF) peker også på at søknadsprosesser for aktivitet, arrangement og mindre tilretteleggingstiltak må være ubyråkratiske og ha kort behandlingstid. Natur-, friluftslivs- og idrettsorganisasjonene må inkluderes f.eks. i styret eller at det innføres en formalisert kontaktform.

Friluftsrådernes landsforbund mener OOF bør ha en sentral rolle i fremtidig forvaltning og plass i rådgivende utvalg.

Norges Orienteringsforbund mener det er viktig med en helhetlig og brukervennlig forvaltning av hele marka rundt Oslo. Det må derfor kun bli ett forvaltningsorgan å forholde seg til. De ber om at det legges fram en ny forvaltningsplan som ivaretar deres synspunkter for endrede vernebestemmelser. Forvaltningsplanen må inneholde arbeid for å gjøre verneverdiene kjent og forstått, slik at det er lettere

å ta de nødvendige hensyn. Organisering av forvaltningen bør drøftes med tanke på kommunenes, skogeierne og brukerorganisasjonenes representasjon og muligheter for medvirkning. Ønsker å være representert i eventuelt nasjonalparkstyre.

IF Frøy er bekymret for det byråkratiet vi ser for oss blir bygget opp rundt nasjonalparken. Det skal forvaltes etter forskjellig regelverk, med forskjellig forvaltningsmyndighet. Noe skal bestemmes av forvaltningsmyndigheten for nasjonalpark og noe Bymiljøetaten i Oslo, eller tilsvarende etater i andre kommuner. Dette vil det være umulig å forholde seg for små, frivillige organisasjoner – og vil i seg selv være til hinder for aktivitet. Forvaltningsplan må tydeliggjøres.

Interessegruppe for hytteeiere i Marka vil på det sterkeste advare mot at friluftslivsområdet skal forvaltes av nasjonalparkstyre. En slik ordning vil svekke en helhetlig forvaltning av Oslomarka. Markarådet vil miste sin innflytelse over viktige friluftsområder. I tillegg vil de frivillige organisasjonene miste sin mulighet til å delta i prosessene knyttet til Østmarka. Et alternativ vil være at markarådet også fungerer som nasjonalparkstyre. Uansett bør et nasjonalparkstyre begrense sin innflytelse til kun de områdene som er omfattet av nasjonalparken, ikke de områdene som er regulert av markaloven.

Markarådet forutsetter at de blir involvert i utformingen av besøksstrategien. Videre ber vi om at fremtidig forvaltningsmyndighet involverer Markarådet i større saker og prinsipielle utfordringer i forvaltningen av verneområdet.

Statsforvalterens vurdering

Rolle- og myndighetsavklaring mot kommunene

Nordre Follo kommune mener det er behov for en tydelig rolle- og myndighetsdelegering for en helhetlig drift av verneområdet, inkludert en avklaring av hvilke forvaltning- og driftsoppgaver kommunen fremdeles skal ha og hvilke oppgaver som bortfaller.

Som utgangspunkt vil vi bemerke at kommunenes vide ansvar både som grunneier, eier av tekniske installasjoner, myndighetsutøver og oppgavene innenfor friluftsliv, besøkshåndtering ved innfartsportene og folkehelse med videre ikke endres som et følge av et vern. Samtidig vil verneområdeforvaltningen også legge premisser for områdene.

Statsforvalteren er enig i at forvaltningsmyndigheten og kommunene tidlig etter et eventuelt vern, bør klargjøre rolle- og myndighetsforholdet tydeligere, og at noe av dette bør nedfelles i forvaltningsplan. I den løpende forvaltningen er det også nødvendig med en tett dialog og samarbeid mellom kommunene og forvaltningsmyndigheten. En tilrettelegging for dette kan bestå av flere praktiske og strukturelle tiltak, herunder geografisk samlokalisering.

Slik rolleavklaring og tett dialog vil være viktig for å oppnå en mest mulig effektiv ressursbruk og god kunnskapsoverføring, og at det er enkle og forutsigbare kontaktpunkter både for forvaltningsmyndigheten, kommunene og aktuelle organisasjoner og aktører.

Forvaltningsmyndighet

Mange av uttalelsene mener at det bør være én felles forvaltningsmyndighet, jf. vår anbefaling i høringsforslaget.

Nasjonalparken skal forvaltes i henhold til gjeldene praksis for nasjonalparker og større verneområder ved at det opprettes et nasjonalparkstyre og ansettes en forvalter for nasjonalparken.

Nasjonalparkstyret oppnevnes av Miljødirektoratet etter innstilling fra de berørte kommunene og fylkestinget i Viken. Kommunene og Fylkeskommunens fylkesting/fylkesråd skal være representert i

styret med ett medlem hver. Verneområdestyret består normalt av representanter fra kommunene som har areal i verneområdene. Dersom det vedtas en nasjonalpark med tilstøtende verneområde, vil nasjonalparkstyret normalt få tilbud om å forvalte disse i tillegg til nasjonalparken.

Forvaltningsmyndigheten for friluftslivsområder vernet etter markaloven § 11 fastsettes av Klima- og miljødepartementet. Med unntak av ett område, forvaltes de eksisterende friluftslivsområdene i dag av Oslo kommune.

Flere av organisasjonene understreker videre viktigheten av at forvaltningsorganet må ha kapasitet til å saksbehandle forespørsler og søknader m.m. på en rask og effektiv måte, samt at forvaltningsmyndigheten må ha mulighet til å ta beslutninger og utøve skjønn etter veiledning fra forvaltningsplan. Vi forventer at man enkelt og raskt vil få svar på ulike spørsmål eller søknader som rettes til forvaltningsmyndigheten.

Rådgivende utvalg

Det følger av nasjonalparkforskriften § 15 at det kan opprettes et rådgivende utvalg for forvaltningen av nasjonalparken. Vi mener at et slikt rådgivende utvalg vil være viktig for en god forvaltning av et område som Østmarka, med såpass mange ulike bruker- og interessegrupper. Vi tar innspillene om representanter til et slikt utvalg til orientering, men viser til at slike avklaringer vil komme på et eventuelt senere tidspunkt.

Forvaltningsplan og besøksstrategi

Mange av høringspartene, både kommuner og organisasjoner, skriver at forvaltningsplan og besøksstrategi må raskt på plass og at det må være tilstrekkelig midler til besøksforvaltning. En felles forvaltningsplan for nasjonalparken og friluftslivsområdet anses som et godt grep for samordnet forvaltning.

Det er det fremtidige verneområdestyret som utarbeider og vedtar endelig forvaltningsplan, med en besøksstrategi og en skjøtsels- og restaureringsstrategi. Et utkast til forvaltningsplan for nasjonalparken skal foreligge ved vernetidspunktet. I etterkant av vernet vil verneområdestyret utarbeide et endelig utkast til forvaltningsplan. Dette skal gjøres i nær dialog med de ulike interessene, kommunene og kulturminnemyndighetene i området. Forvaltningsplanen skal da også sendes på bred høring, der alle interesserte gis anledning til å komme med sine synspunkter. Planen skal godkjennes av Miljødirektoratet.

Besøksstrategien skal være en konkret og målrettet plan for hvordan å gjennomføre besøksforvaltning i nasjonalparken. Besøksforvaltning handler om å finne balansen mellom det å ta vare på naturverdier og bruken av verneområdene. Samarbeid med aktuelle aktører og myndigheter vil være viktig i arbeidet med besøksstrategien. Det vises til utkast til forvaltningsplan for nærmere informasjon.

Se også kapittel om tilrettelegging for mer om besøksforvaltning, innfallsporter, tilrettelegging for økt bruk, kanalisering, m.v.

Nasjonalparksenter

Noen peker på ønsket plassering av eventuelt nasjonalparksenter. Etablering av nasjonalparksenter eller naturinformasjonssenter har ikke vært en del av Statsforvalterens oppdrag om vurdering av vern i Østmarka.

8.17. Erstatning

Høringsuttalelser

Nordre Follo kommune har gjennom hele verneprosessen i sine vedtak, innspill og uttalelser gitt tydelig uttrykk for at man forutsetter økonomisk erstatning som skogeier. Denne forutsetningen opprettholdes.

Oslo kommune forutsetter at kommunen vil få tilstrekkelig økonomisk kompensasjon for eventuelle fremtidige merkostnader vernet av Østmarka medfører.

Statsforvalterens vurdering

Naturmangfoldloven § 50 første ledd fastslår at grunneiere og rettighetshavere har rett til erstatning når et vernevedtak medfører økonomisk tap som følge av at igangværende bruk blir vanskeliggjort. Det følger av naturmangfoldloven § 51 at grunneiere og rettighetshavere må fremme krav om erstatning innen fire måneder fra vernevedtaket. Fristen gjelder fra datoen for vernevedtak. Krav om erstatning skal fremmes for fylkesmannen. Etter at fristen for å fremme erstatning er gått ut videresender fylkesmannen kravene til Miljødirektoratet. Etter naturmangfoldloven § 51 skal staten fremsette tilbud til de som har fremmet krav om erstatning senest ett år etter at vernevedtaket ble truffet.

9. Oppsummering

Statsforvalterens forslag til endringer i forhold høringen kommer frem av kapittel 5.

Innkommne innspill til høringen og våre drøftinger og anbefalingene iht. ulike tema kommer frem av kapittel 8.

I dette kapittelet vil vi kort oppsummere noen få overordnede endringer og presiseringer i vår tilråding, sammenlignet med det som står i høringsforslaget.

Dette er temaer som har engasjert flere av høringsinstansene og en stor del privatpersoner.

Det er viktig at Miljødirektoratet også vurderer disse temaene.

Hva regnes som større arrangement og organisert ferdsel

Vi har i denne tilrådingen klargjort at ordinære fellesturer, aktiviteter med familie og venner og organisert trening ikke vil regnes som organisert ferdsel eller større arrangement som er søknadspliktig i nasjonalparken. Det betyr at den daglige eller ukentlige bruken av området til organiserte og uorganiserte idretts- og friluftaktiviteter ikke er søknadspliktig. Dette gjelder bl.a. også sykling.

Når det gjelder arrangementer, skal det et relativt høyt deltagerantall til før noe regnes som større arrangement som krever søknad (utenfor sone A). Tilsvarende gjelder også organisert ferdsel, og vi anser at det skal mye til før det vil kunne skade verneverdiene. Hvis man er i tvil om noe kan tenkes å skade verneverdiene, må tiltakshaver ta kontakt med forvaltningsmyndigheten for å få en avklaring om noe bør omsøkes. Dette er utdypet i kap. 8., under ferdsel og aktivitet.

El-sykkel

Vi har anbefalt å sidestille vanlig sykkel og el-sykkel både i friluftslivsområdet og nasjonalparken. Videre anbefaler vi å ikke ha restriksjoner for sykling utover hva som gjelder etter friluftlova, med unntak av

området som nå ligger i det eksisterende naturreservatet (sone A) hvor det eksisterende forbudet mot sykling videreføres.

Grenseendringer

Vi har justert grensene for friluftslivsområdet i vest, hvor vi anbefaler at grensene trekkes lenger fra byen og de mest brukte områdene i vest. Samtidig som de mest brukte områdene i vest tas ut, støtter vi Oslo kommunes ønske om at det legges områder til friluftslivsområdet som ligger i nordøst på kommunens eiendom. Vi har også foreslått noen mindre justeringer i grensen mellom friluftslivsområdet og nasjonalparkområdet, og vi har i tillegg justert grensene rundt Bysetermåsan og Vangen for å ha et større rom uten nytt vern her. Vi har konkludert med å anbefale å ikke endre grensene rundt mesteparten av Mosjøen og hele Rausjøen iht. høringsforslaget, men vi mener at begge løsningene som er drøftet i kapitlet om vernegrenser er akseptable.

Hytter

Vi har foreslått en endring av verneforskriften slik at den ikke hindrer fjerning av vegetasjon rundt hytter på private hytteeiendommer. Også hogst av ved til eget bruk på hytteeiendommer og felling av enkelttrær som kan medføre skade på bygninger er tillatt.

10. Vedlegg

1. Forslag til verneforskrifter for Østmarka nasjonalpark
2. Forslag til verneforskrifter for Østmarka friluftslivsområde
3. Tilråningskart for Østmarka nasjonalpark og Østmarka friluftslivsområde
4. Kart, grenseendring etter høring
5. Temakart løyper
6. Temakart terrengsykkelrattet
7. Skriftlige innspill mottatt til høringen, i en pdf-fil.

Følgende vedlegg ligger digitalt nedlastbart med lenke:

8. [Høringsdokumentet for verneforslagene](#)
9. [Høringsbrev med adresseliste](#)
10. [Fagrappport naturverdier](#)
11. [Fagrappport bruk, brukerinteresser og inngrep](#)
12. [Fagrappport kulturminner og kulturmiljø](#)
13. [Overordnet samfunnsøkonomisk vurdering](#)

Det lenkes også til følgende prosjektsider:

14. [Prosjektside hvor samtlige høringsinnspill kan lastes ned](#)
15. [Prosjektside med oppstartsmelding for en «frivillig vern» utvidelse hos tre private grunneiere på Puttåsen](#)
16. [Prosjektside med samtlige innspill til melding om oppstart av verneplanarbeidet](#)